

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XI. ÉVFOLYAM.

1912.

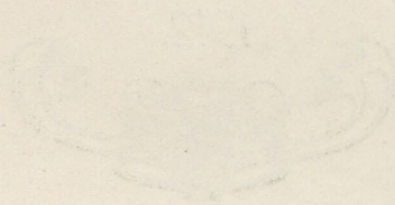
BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1912.

300714

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : A Komáromi Értesítő 3 kros pénzjegyei	1. lap
2. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : Óbudai papírpénz szabadságharcunk idejéből	2. „
3. <i>Leszih Andor</i> : Mária magyar királynő obulusa	3. „
4. <i>Schmideg Alfréd</i> : A Georgikon érmeinek mestere	4. „
5. <i>Dr. Faludi Géza</i> : A budapesti „Gemeinde beim Helm“ újabb érme	5. „
6. <i>Varga Béla</i> : Modern ritkaságok	5. „
7. <i>Albrecht János</i> : Pozsonyra vonatkozó érmek a pozsonyvárosi múzeumban	6. „
8. <i>Tömörkény István és dr. Harsányi Pál</i> : A szegedi múzeumba került régi- pénz leletek	8. „
9. <i>Dr. Harsányi Pál</i> : Éremleletek	15. „
10. <i>Különfélék</i>	20. „
11. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	22. „
12. <i>Érem- és könyvvásár</i>	27. „
13. <i>Társulati élet</i>	29. „
14. E füzet tartalmának német és francia kivonata	40. „
Melléklet: <i>Magyar Numizmatikai Adattár.</i> (Hatodik félév.)	

II. FÜZET:

15. <i>Dessewffy Miklós gróf</i> : Szemelvények görög pénzgyűjteményemből	41. lap
16. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : Átvert barbárpénzek	44. „
17. <i>Dr. Harsányi Pál</i> : Az abapusztai frisachi fillérlelet	48. „
18. <i>Pataky László</i> : Érmeink az iskolában	60. „
19. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : I. Chlotár frank király ritka aranypénzei a Nemzeti Múzeumban	62. „
20. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : Koson (Kotison) dák király aranypénzei	63. „
21. <i>Dr. Márton Lajos</i> : Az Orsz. M. Régészeti és Embertani Társulat Szendrei- érme	67. „
22. <i>Különfélék</i>	68. „
23. <i>Ötvös Gábor és XZ</i> : Irodalom.	69. „
24. <i>Érem- és könyvvásár</i>	72. „

— IV —

25. Társulati élet	74. lap
26. A kispasztikai kiállítás	81. „
27. Német és francia kivonat	81. „

III. FÜZET.

28. Dr. Harsányi Pál: Árpádházi királyaink kiadatlan pénzei	83. lap
29. Mowat Róbert: Lysimakos tetradrakmonjai I. Claudius ellenjeggyével	86. „
30. Gohl Ödön dr.: Magyar egyházi emlékérmek. III. és IV. rész és a pótlék	90. „
31. Múzeumok	117. „
32. Ötvös Gábor: Irodalom	118. „
33. Érem- és könyvvásár	120. „
34. Társulati élet	121. „
35. Német és francia kivonat	122. „
Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár (hetedik félív).	

IV. FÜZET:

36. Dr. Gohl Ödön: Emlékérmek Buda visszavételére	123. lap
37. Szentgáli Károly: Egy középkori magyar bárca	125. „
38. Dr. Harsányi Pál: Festetich Tasziló herceg éremgyűjteménye	126. „
39. Dr. Gohl Ödön: Pótlások és helyesbítések	128. „
40. Dr. Gohl Ödön: Olasz földről (A római kongresszus. Néhány olasz éremtár)	131. „
41. Különfélék	137. „
42. Éremléletek	140. „
43. Múzeumok, Gyűjtemények	142. „
44. Ötvös Gábor: Irodalom	144. „
45. Érem- és könyvvásár	147. „
46. Társulati élet	149. „
47. Német és francia kivonat	150. „
48. A Numizmatikai Közlöny XI. kötetének címlapja, tartalma és betűrendes tárgymutatója.	
Melléklet: Numizmatikai Adattár (nyolcadik félív).	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1912. évi (XI.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A

Abapusztai frizaki éremlelet 48.—60 82
Abelesz-gyűjtemény 8.
Abrudbánya 64.
Ackner 64.
Adai éremlelet 10.
Adattár: az 1. 2. és 4. füzet melléklete.
Adnamati 25.
Aelianus 65.—88.
Aes grave 119. 133.—135.
Aes rude 133.—134.
Aes signatum 73. 133. 134.
Aesillas pénzei 89. — átvert pénzei 46. 82.
Al marco 71.
Albániai pénzek 26.
Albrecht János 6.—8. 40.
Áldor Gyula gyűjteménye 147.
Alföldi éremleletek 9.—15.
Algyógyi éremlelet 144.
Algyői éremlelet 10.
Alexandros III. 66. — pénzei 43.
Államsegély 76.
Alsócsébényi éremlelet 16.
Alsónádasdi éremlelet 144.
Anjou-címer 125. 137.
Anjoukori pénzviszonyok 25.
Anka-szigeti éremlelet 10.
Apollo Palatinus temploma római pénze-
ken 131.
Apolloniai ezüstpénz, leletben 13. 141.
Aquileiai pénzek 48.
Aquincumi éremlelet 117. 118.
Aradi éremlelet 10.
Aragoniai Izabella emlékérmé 135.
Arany 70. — amulet (római) 15. — bányák
Dáciában 64. — barbárpénzek 25. 126. —

bizanci leletben, 141. — II. Chlotár 62.
63. 70.—72. — dák 63.—67. — érem-
leletek 8. 10.—15. 17.—25. 64. 66. 140. —
és ezüst értékviszonya 25. 70. — hibás-
veretű forintok 139. — Koson-félék 63.—
67. — Koson-félék finomsága 63. — Lysi-
makos-félék 126. — Mátyás király kettős
forintja 127. — pénzek 20. 21. 82. 117.
— pénzverés Olaszországban, középkor-
ban 132. — pozsonyi veretek 8. — római
köztársasági 133. — rudak 134. 135.
Arkeológiai kongresszus Rómában 131. 132.
Árky 1.
Árpádházi éremleletek 10.—15. 17. 117.
141. — csontvázal 12. — farvei leletben
27. — Sylt szigetén 26.
Árpádházi pénzek 61. 126. 149. — kiadat-
lanok 83.—85. — lengyelországi után-
zatai 85.
Árvai Hipolit kamarabérlő 119.
Árverés 20. 21. 27. 28. 68. 72. 73. 75.
147.
Asen János (I.) bolgár cár pénze 12.
Attila 26.
Átvert barbárpénzek 44.—48. 81. 82.
Augustalis finomsága 132.
Augustus 87.
Augustus és Apolló kultusza 131.
Aurelianus 121.

B

BA monogramm Koson pénzein 65.
Bácsordasi éremlelet 141.
Bahrfeldt Miksa 63.—67. 76. 82.
Balatonendrédí éremlelet 141.
Balkányi éremlelet 48.—60.

- Bankó* 1. - 3. 6.—8. 22. 23. 17. 128. — gyártási pör 22. 23.
Baracskai éremlelet 10.
Barbár éremleletek 12. 14. 24.—26. 118. 125. 128. 139. 141.—143. — éremleletek repertoriuma 24. — pénzek (átverték) 44.—48. 81. 82. — Biatec-félék helyesbítése 128. — pénzek a Festetich-gyűjteményben 126. — pénzek súlyadatai 25. 26. — pénzekről értekezés 24. 25. — utánzatok (Constantinus 26. — Patraos 72. — Tetricus 26.)
Bárcák: pisai ólom 136. — pozsonyi 8. — régi magyar 125. 136. 137.
Bargello éremgyűjteménye 135.
Bartakovics Béla emlékérmé 114.
Báthory Gábor garasának aranyverete 127.
Bébai éremlelet 10.
Beck Ö. F. 26.
Bécsi cs. k. éremtár duplumainak árverése 27. 28. 68. — fillérlelet 142.
Békésmegyeri éremlelet 141.
Békéscsabai iskolai érem 129.
Belházy János 118. 119.
Bellatincz 91.
Belobreszkai éremlelet 10.
Berán Lajos 66. 137.
Berlini éremtár 86.
Berzaskai éremlelet 10.
Besnyő 91.
Besztercei gimnázium értesítője 118.
Bethlen Gábor 10 # ovális érme 128.
Biatec-csoport pénzei 25. — pénzei (helyesbítés) 128. — súlyegységei 28.
*Biharszentandrás*i éremlelet 141.
Bistritz 91.
Bisztrai éremlelet 19.
Bizanc 87.
Bizanci éremlelet 10. 12. 15. 17. 141. — pénzek 62. 63. 70.—72. 82. 144. — Stephanus 65. — veretű Lysimakos pénzek 87. 88.
Blanchet Adrien 26. 119. 145.
Bleyer Izsó 75. — gyűjteménye 84.
Bodoni éremlelet 144.
Boerebistes 65.
BO XX jegy 62. 63. 71. 82.
Bohdaneczky Imre 25.
Bolgár pénzek, leletben 12.
Borsod-miskolczi múzeum 3. 4. 21. 143.
Borsos István 23.
Boszniai emlékérem 20.
Brádi éremlelet 10. 15.
Brassóvidéki éremlelet 142.
British Museum 86.
Brutus 64. 65.
Brüsszeli numizm. kongresszus 24.—25.
Búcsújáróhelyek érmei 90.—109.
Buda 8. — visszavételének emlékérméi (1686.) 123. 124.
Budai kamaragróf 119. — szigeti apácák 119.
Budapesti éremleletek 140. 142. — Gemeinde beim Helm érme 5. — iskolai érem 129. — kegyeleti érmek 93. 94. — Szent-háromság-társulat érmei 92. 93.
Burvista (Burebista) 65.
BY bizanci verdejegy 87.
Byziai felirat 64.
- C**
- Caesar* (Jul.) macedoniai pénzei 89.
Cagiati M. és E. 134.
Carrand-gyűjtemény 135.
Castellani G. 132.
Cesano Lorenzina 133. 134.
Cetto György pénzverőmester 8.
CE VIII frank pénzfelirat 71.
C—H pozsonyi verdejegy 8.
Cháronpénz az Alföldön 14.
Chempelényi Endre 119.
Childeric sírjában talált pénzek 70.
Chlodovech 70.
Chlotár frank II. király aranypénzei 62. 63. 70. 71.—82.
Címeres olasz zsetónok 136. 137.
Cistophorusok 89.
CL. CAES ellenjegy Lysimakos pénzein 86.—89.
Claudius I. ellenjegyei 86.—89. 122.
Confraternitas-érmek 92. 93. 106. 109.
Constantinus I. 70.—71. — arany medaillonja 126. — pénzének barbár utánzatai 26.
Corinthusi pénzek 44.
Cos sziget 63. 66.
Coson 63.—67. 82. 122.
Cotison 65.—67. 82. 122.
Cotys 64. 65. 87.
Crassus 65.
Csaba (Békés-) 129.
Csetényi éremlelet 143.
Csikotai éremlelet 142.

Csremosnói éremlelet 117.
Sz. Cyrill és Method 1000 éves jubileumra
113. 114
Czinnen 9.

D

Dáciai aranypénzek 63. — 67.
Daróczy Zoltán 139.
Debreczeni éremlelet 143. — iskolai érem 129.
Dédesi éremlelet 143.
Dékány Kálmán dr. 20 144.
Délitáliai pénzverés 132.
Délvidéki szénbányában (szénben) lelt Aburidenár 10.
Demole Eugène 145. 146.
Denár 70. — 72.
Denarismus 88.
Dessewffy Miklós gróf 41. — 44. 81. 122.
140. — gyűjteménye 41. — 48. 142.
Diocletianus ediktuma 88. — fürdője (múzeum)
133.
Dieudonné A. 145.
Domanig K. 26.
Dombovári éremlelet 15.
Dominus 9
Dorozsmai éremlelet 10.
Dömölk-kisczelli érem 92.
Dunaadonyi éremlelet 117.
Dunabombói éremlelet 15.
Dunabökenyi éremlelet 19.
Dunapentelei éremlelet 10. 21. 142.
Dyrrhachiumi pénzek, leletben 118. 141.

E

Ebbárcák 144.
Eckhel 63.
Ecsédi éremlelet 140.
Ecsegi éremlelet 18.
Éder 63.
Egyházi emlékérmek 90. — 116.
Ehn J. bárcája 144.
Ékszeres éremleletben 12. 14. 15. 18.
Ellenjegyes pénzek 86. — 89. 127.
Embertani társulat érme 66. 67.
Emlékérmek 4. — 5. 6. — 8. 20. 22. 24. 26.
117. 123. 124. 127. — 130. 135. 137. — 139.
143. — 146. — egyháziak 90. — 116. —
galvanoplasztikai másolatai 61.
Ercsey János 144.
Erdélyi dák pénzek 63. — 67. — emlékérmek
111. — pénzek 20. 21. 61. 144. — pén-

zek a Festetich gyűjteményben 127. —
pénzek leletekben 14. 19. 140. 141. —
múzeum 24. 86.

Érdy János jegyzetei 144.

Erdőtélki éremlelet 18.

Érem-árverés 20. 21. 27. 72. 120. 147. —
az iskolában 60. — 62. — csontvázal 12.
14. — kiállítások 22. 29. 68. 89. — leletek
rovata 15. — 19. 140. — 142. — táruk: (lásd
Múzeum) — táruk Olaszországban 132. —
136. — táruk ügye 131. 132.

Érem- és könyvvásár rovata 27. 28. 72. 73.
120. 147. 148.

Éremleletek a következő lelőhelyekről: Aba-
puszta 48. — 60. 82. — Ada 10. — Al-
gyógy 144. — Algyő 10. — Alsócsébény
16. — Alsónádasd 144. — Anadol 66.
— Ankasziget 10. — Aquincum 117. 118.
— Arad 10. — Bácsordas 141. — Bala-
tonendréd 141. — Balkány 48. — 60. —
Baracska 10. — Béba 10. — Békásmegyer
141. — Belobreszka 10. — Berzászka
10. — Biharszentandrás 141. — Bodon
144. — Brád 10. 15. — Brassóvidéke
142. — Budapest 140. 142. — Csetény
143. — Csikota 142. — Csremosnó 117.
— Debreczen 143. — Dédes 143. — Dél-
vidéki szénbánya 10. — Dombovár 15. —
Dorozsma 10. — Dunaadony 117. —
Dunabombó 15. — Dunabökény 19. —
Dunapentele 102. 142. — Ecséd 140. —
Ecseg 18. — Erdőtelek 18. — Erzsébet-
falva 10. — Farve 26. — Felső-Torontál-
megye 10. — Felső-zelle 140. — Fertő-
rákos 26. — Frauendorf 64. — Furlog
17. — Gerencsér 117. 118. — Grében 14.
— Gredistye 64. 66. — Halas 19. — Hal-
mágyalapos 19. — Hantháza-puszta 10.
— Harasztkerék 19. — Hatrongyosi part
10. — Homokbucka 13. 15. — Homok-
majorság 12. — Horgas-puszta 11. —
Hottó 15. — Kalán 11. — Karánsebesi
patak 11. — Karas folyó 15. — Karl-
stein 25. — Kecskemét 19. — Kerek 11.
— Keresztúr 11. — Kiskúnhalas 19. —
Kiskalán 144. — Kisladna 18. — Kis-
telek 11. — Kötörés 12. — Kövesd 19.
— Kudsir 64. — Kulpa medre 15. —
Liptótelep 145. — Liptóvármegye 145. —
Liszkófalva 145. — Lokhegy 143. — Lok-
vahegység 141. — Lovasberény 117. —

Lozsád 144. — Lőcse 142. — Magyar-
szerdahely 16. — Majsa 11. — Makó 11.
— Martonos 11. — Mezőtúr 11. — Mis-
kolcz 21. — Mitrovicza 11. — Modor 17.
— Mokrin 11. — Mostar 140. — Muhi-
puszta 143. — Muncseli Gredistye 64.—
66. — Nagybecskerek 11. — Nagykapor-
nak 18. — Nagykeszi 16. — Nagykikinda
11. — Nagykőrös 17. — Nagyteremia 11.
— Nagyvárad 141. — Nagyvázsonyi ura-
dalom 143. — Nemespann 140. — Nemes-
pátró 19. — Óbéba 10. — Óbuda 17. 19.
— Óhuta 143. — Ópalánka 14. — Oros-
háza 11. — Oroszlámos 12. — Oszada
145. — Órihódos 17. — Öttömös 13. —
Pancsova 12. — Perhát 117. — Petrivente
16. — Piros 16. — Piski 66. — Pod Suchó
145. — Populonia 134. — Pozsony 8. —
Priszáka 17. — Pusztaszer 12. — Pusztat-
enk 18. — Raffna 128. — Rákos 25. —
Répáshuta 143. — Réte 8. 25. — Riomfalva
18. — Római sánc 12. — Rózsahegy 145.
— Sándorfalva 10. — Sárafalva 12. — Solt
19. — Sopronkeresztúr 141. — Sövény-
háza 12. — Sylt 26. — Szabadka 142. —
Szászszentgyörgy 118. — Szászváros 64.
142. — Száva medre 15. — Szeged 12.—
14. — Szénbánya (szénben) 18. — Szent-
gál 143. — Szentlászló-puszta 16. — Szent-
péter 11. — Szerémmegye 142. — Szerb-
grében 14. Szilágysomlyó 17. — Sziszek
14. — Szöregyh 14. — Sztrigy vize 64.
66. — Tápé 14. — Tarnaórs 142. —
Tázlár-zöldhalomi pusztá 14. — Temes-
kubin 15. — Temesvár 15. — Tetőhegyes
15. — Tihany 17. — Tiszai átmetszés
10. — Titel 15. — Tomor 19. — Toron-
tálmegye 10. — Toronyalja-puszta 15.
— Tótfalu 18. 25. — Tótvázsony 141.
— Tounj 44. — Tömörkény-puszta 15.
— Törökbecse 10. — Trifail 44. — Új-
szeged 14. — Újszentistván 15. — Új-
szőny 142. — Vác 140. — Vágaranyos
17. — Várhely 64. 143. — Velemszent-
vid 44.—46. — Vetulonia 134. — Vörös-
berény 143. — Vurtope 64. — Wester-
land, Sylt szigeten 26. — Zalaszentgróth
142. — Zombor 19. — Zsófiapuszta 143.
Erzsébet királyné érmei 119.
Erzsébetfalvai éremlelet 10.
Esztergom 94. 114.

Esztergomi kamaragróf 119.
Etrúria pénzürendszere 24.
Etruszk pénzek gyűjteménye 133.—135.
Evangéliumok (a fejadóról) 88.
1849. évi papírpénzek 1.—3. 22. 23. 117. 128.
Ezüstékszerek éremleletben 12. 14. 18.
Ezüstlemez éremleletben (futó farkassal) 10.
Ezüstművesek Hódmezővásárhelyen 10. —
Szegeden 9. — Szentesen 10.

F

Faludi Géza dr. 5. 40.
Faragó Miksa 22. 23. 69.
Farkas (futó) képe ezüstlemezen 10.
Farvei éremlelet 27.
Faunus ficarius 26.
Fejérmegyei múzeum 117.
(H.) Fekete Péter 21. 141.
Fekete Sámuel gyűjteménye 144.
Felekezetek történetére vonatkozó érmek
110.—114.
Felezett pénzek (középkori) 26. 27.
Felirat (antik) 64. 88.
Felső-magyarországi rózsafüzér-társulat 94.
— torontálmegyei éremlelet 10. — zellei
éremlelet 140.
II. Ferencz király érme 110.
I. Ferencz József-érmek 5.—6. — uralko-
dási jubileumának érmei 119.
Fertőrákosi barbár éremlelet 26.
Festetich Tasziló herceg gyűjteménye 126.—
128.
Fischer Emil gyűjt. árverése 20.—21.
Fischer György 118.
Fiumei kegyeleti érmek 95.—96.
Fleischer 9.
Fiorelli 134.
Firenzei éremtárak 134. 135.
Fót 96.
Franceschi 135.
Franciaország numizm. kézikönyve 145.
Frank denár 71.
Frankok 26. 62. 63. 70.—72. 82.
Frauendorfi éremlelet 64.
Frigyes Ágost emlékérmé 8.
Frisachi éremlelet 11. 13. 14. 17. 48.—60. 82.
Fugger-érem 7.
Furlogi éremlelet 17.
II. Fülöp macedon. kir. pénzei 118. —
pénzeinek barbár utánzatai 118.
Füzilapi római telep 143.

G

E. Gabrici 131.
 Galba ellenjegye Nero pénzein 89.
 Gallia 70.
 Gallok 87.
 Galvánmásolatok iskolai célra 60. — múzeumokban 132.
 P. Gardner 131.
 Gemeinde beim Helm érme 5.
 Genfi emlékérmek 145. 146.
 Gerencséri éremlelet 117. 118.
 Gerl Károly 119.
 Germánok pénzei 70.
 Georgikon érmeinek mestere 4. 5.
 Gian Christophoro Romano 135.
 Gipszek a numizm. oktatásban 131.
 Gneccchi Ercole 132. — Francisco 131.
 Gohl Ödön dr. 1—3 20. 22.—24. 40. 44.—48. 62.—68. 72.—73. 81.—82. 90.—116. 122.—124. 128.—137. 139. 142. 143. 147.—150.
 Görög pénzek 20. 72. 73. 134. 135. — árverése 68. — Dessewffy M. gróf gyűjteményéből 41.—44. — leletekben 13. 118. 141. 142. — tisztviselők neveivel 146.
 Gráci Joanneum 2. 3. 45. 82.
 Gredistyei éremlelet 64. 66.
 Grébeni éremlelet 14.
 Gulovics Tivadar 25.
 Gyergyeez erőd (Budán) 123. 124.
 Győr 96. 97.
 Györök Márton előadása 139.
Gyűjtemények: Abelesz 8. — Áldor Gy. 107. — Bleyer Izsó 84. — Cagiati M. 134. — Carrand 135. — Dessewffy M. gr. 41.—44. 142. — Éles G. 129. — Faludi G. dr. 128. — Fekete Sámuel 144. — Gutekunst 73. — Jeszenszky A. 123. 124. — Kilényi H. 129. — Lászy 8. — Lippay K. 83. — Marosvásárhelyi ref. kollégium 143. — Mihálovics B. dr. 129. 137. 138. — nagyváradi polg. iskola 21. — Orsini 133. — Oosterman 72. — pápai főiskola 23. — pozsonyi ág. ev. liceum 84. — Prowe Th. 72. 73. — Reizner 8. — Sziklay Jenő 72. — ungvári k. k. főgimn. 25. — Zimmermann L. dr. 83. 84.

H

Halasi éremlelet 19.
 Halmágyláposi éremlelet 19.

Hamisitványok 21. — kiállítása 29. — leletben 13.
 Hampel József dr. 135.
 Hantházapusztai éremlelet 10.
 Harasztkereki éremlelet 19.
 Harsányi Pál dr. 8.—15. 40. 48.—60. 75. 82.—85. 122. 126.—128. 140. 141.
 Hatrongyosi éremlelet 10.
 Hautsch György éremvész 124.
 Heckenast pöre 22. 23.
 Helyi vonatkozású kegyeleti érmek 90.—116.
 Heraclius pénzei (frank veret) 71.
 Hibrid zsetónok 137.
 Hipolit (árvai) kamarabérlő 119.
 Homok-majorsági éremlelet 12.
 Homokbuckában lelt érmek 13. 15.
 Honter János érme 114.
 Hordócska (feliratos, rézből) éremlelettel 17.
 Horgaspusztai éremlelet 11.
 Horgosi éremlelet 11.
 Hottói éremlelet 15.
 Hunger Chr. S. pénzverőmester 8.

I.

Irodalom (rovat) 22.—27. 69.—72. 118.—119. 144.—146.
 Isabella d'Aragonia arcképes érme 135.
 Iskolai érmek 95. 129.—130. 138.
 Istituto numism. Italiano 132.
 Sz. István szigrlás denára 83.
 Iulia, Augustus leánya 66.
 Iulius Caesar macedóniai pénzei 89.
 Izabella főhgnő érme 138. 139.

J

Jahn Nándor bárcája 144.
 János Zsigmond szükségstallér-bélyegű 10 # 127.
 Janovits Sámuel bárcája 144.
 Játszó pénzek, leletben 12.
 Jézus (adót fizet) 88.
 Joanneum (Grác) 2.—3., 45. 82.
 I. József magyar király koronázási érme 99.
 II. József türelmi rendelete 111.

K

Kaláni éremlelet 11.
 Kamarák 118. 119.
 Kamatos utalvány (500 frtos) 128.
 Karánsebesi patak (lelet) 11.

Karas folyóból való éremlelet 15.
 Karl Henrik éremvész 4. 5.
 Karlsteini barbár éremlelet 25.
 (R.) Károly király pénzrendeletei 118. 119.
 Kassai múzeum 121.
 Katalógusok ügye 131.
 Kathona Zsigmond 1.
 Kauri-csiga utánzatai 131.
 Kecskeméti éremlelet 19.
 Kegyeleti érmek 90.—114.
 Kelta lásd: Barbár.
 Kenderesi Mihály 64 66. — numizmatikai munkája 66.
 Képzőművészeti társulat kiállítása 22. 68. 139.
 Kereki éremlelet 11.
 Kereskedelmi bárcák (Pisa) 136.
 Keresztúri éremlelet 11.
 Kereszt, zsetónokon 125. 136.
 Kereszténység 1000 éves jubileuma 113. 114.
 Kertészeti egyesület kertművészeti érme 137.
 Keszthelyi Festetich-gyűjtemény 126.—128.
 Kiállítás 22. 29. 68. 81 139.
 Kínai pénzek 131.
 Kirakatverseny plakettje 139.
 Kis-Czell 92.
 Kiskaláni éremlelet 144.
 Kiskunhalasi éremlelet 19.
 Kisladnai éremlelet 18.
 Kismarton 97.
 Kisplasztikai kiállítás 81.
 Kisteleki éremlelet 11.
 Klobusitzky János † 29.
 Koblitz H. 25.
Kolozsvári kegyeleti érem 98. — múzeum 24. 86.
Komáromi Értesítő pénzjegyei 1. — hatkrajcáros papírpénz képe 1. — 200 frtos kötelezvény képe 1. — papírpénzek 1.
 Komontorics 87.
Kongresszus (Brüsszelben) 24. 25. — (Rómban) 131. 132.
 Konkordátum érmei 112.
 Koronaértékű ritkább pénzek 5. 6.
 Koronázási érmek 7.
 Korláthkeői érem 98.
 Korzika címere 125.
 Koson aranypénzei 63.—67. 82.
 Kossa 65.
 Kossea 65.
 Kossinites 65.
 Kossos 65.

Kossuth-bankók 69.
 Kotinus pénzek 142. 143.
 Kotison dák király pénzei 63.—67. 82.
 Kotrógéppel szerzett éremleletek 14. 15.
 Kotys 64. 65. 87.
 Kovács Ferenc dr 139.
 Kovács István dr. 24.
 Kovásznai Sándor 144
 Kölni denárok 60.
 Könyvvásár rovata 28. 73. 120. 148.
 Körmöczbánya 4. 5. 119.
 Kőszeg 116.
 Körösi Fülöp 10.
 Kőtörési éremlelet 12
 Kövesdi éremlelet 19.
 Középkori magyar bárcák 125. 136. 137.
 Krasznahorka 98.
 Kristály tokban lelt aranypénzek 117.
 Krisztus-érem (1607) 139.
 Kronstein 9.
 Kubitschek V. 26.
 Kulpa medréből való éremlelet 15.
 Kudsiri éremlelet 64.
 Különfélék rovata 20.—22 68. 137.—139.
 Kunváry Fülöp † 74. 76.
 Kürti Emil 144. 145.

L

I. Lajos 125. 136.—137.
 Landerer-Heckenast pör 22.—25.
 Lászy-gyűjtemény 8.
 Leletek rovata 15.—19. 140.—142.
 Lengyel pénzek, Árpád-házi magyar pénzek mintájára 85.
 Leontini pénzei 42.
 Leszih Andor 3.—4. 21. 40. 138. 139. 143. 144.
 Lesz Salica 62. 70.—72.
 Lippay Károly gyűjteménye 83.
 Liptóvármegye érmészete 144. 145.
Liptóvármegyei éremleletek 145. — múzeum 68. 145.
 Liszt Ferenc 114 115.
 Lokhegyi éremlelet 143.
 Lokvahegységi éremlelet 141.
 Londoni (british) múzeum 86.
 Lovasberényi éremlelet 117.
 Lozsádi éremlelet 144.
 Lőcsei éremlelet 142.
 Luschin Arnold 62. 70.—72.

Lysimakos aranypénzei 64. 66. 126. — aranypénzei, leletekben 64. 66. — ezüst-pénzei Claudius I. ellenjegyével 86.—89. 122.

M

Macedóniai átvert pénz 47. 82. — éremlelet 118. — pénzek 43.

Magyar Árpád-házi pénzek 10.—15. 17. 26. 27. 61. 83.—85. 117. 126. 149. — bár-cák (zsetónok) 125. 136. 137. — egyházi emlékérmek 90.—116. — emlékérmek fejlődése 24. — hibás veretű aranyak 139. — iskolák érmei (pótlék) 129. — nemz. múzeum (lásd: nemzeti múzeum) — ország-címer 136. — orvosok érmei 21. 128. — Ottó király pénzei 126. 127. — papírpénz 69. 128. — pénzek Festetich hg. gyűjteményében 127. — pénzviszonyok az Anjou-korban 25. — piéfortok 127.

Magyaróvári iskolai érem 129.

Magyarszerdahelyi éremlelet 16.

N

Nagybecskereki éremlelet 11.

Nagykapornaki éremlelet 18.

Nagykeszi éremlelet 16.

Nagykikindai éremlelet 11.

Nagykőrösi éremlelet 17.

Nagyteremiai éremlelet 11.

*Nagyvárad*i éremlelet 141. — polgári isk. gyűjteménye 134.

Nagyvázsonyi uradalmi éremlelet 143.

Nápolyi múzeum 134.

Neapolisi pénzek 134.

Négyelt pénzek (középkori) 27.

Nemespanni éremlelet 140.

Nemespátrói éremlelet 19.

NEMET 25.

Nemzeti hajós-egylet plakettje 139.

Nemzeti Múzeum 1. 46. 62. 63. 65. 68. 70. 72. 82. 84. 85. — serlegein lévő érmek 139. — szerzeményei 20. 21.

Nero ellenjegyes pénzei 89.

Neugebauer 64.

Neumann 13.

Noricumi barbárpénzek 44. 48.

Nöbbe E. 26.

Numismatische Zeitschrift 25. 26. 146.

Numizmatikai irodalom (lásd Irodalom) —

kongresszus Brüsszelben 24. 25. — kongresszus Rómában 131. 132. — könyvek 28. 73. 120. 148. 149. — oktatás ügye 131. 132. — Közlöny 10 éves jubileuma 79. — térképek 131.

Numizmatikai társulat (1. társulat) éremárverése 72. 75. — felolvasásai 75. Nyugat 22.

O

O B XX jegy 62. 63. 71. 82.

Óbébai éremlelet 10.

Óbudai éremlelet 17. 19. — papírpénz 2.—3. Óhegy 100.

Óhutai éremlelet 143.

Olbia monogramma 65.

Olasz num. intézet 132. — pénzek gyűjteményei 134.—136. — zsetónok 125. 136. 137.

Olaszországi éremtárak 131.—136.

Oosterman-gyűjtemény árverése 72.

Ópalánkai éremlelet 14.

Orosházai éremlelet 11. 17.

Oroszlamosi éremlelet 12.

Orsini-gyűjtemény 133.

Orvosok gyűlése Márosvásárhelyt 128. — Miskolczon 21. — Sopronban 128.

Otho ellenjegye Nero pénzein 89.

Ottó magyar király pénze 126. 127.

Órihódosi éremlelet 17.

Ötvös Gábor 22.—27. 40. 82. 122. 144.—146.

Ötvösök Szegeden 9.

Öttömösi éremlelet 13.

P

Pálffy-érem 7.

Pancsovai éremlelet 12.

Pápai főiskola gyűjteménye 23.

Papírpénz 1.—3. 22. 23. 117. 128. — kamatos utalvány (500 frt) 128. — komáromi 1. — murányi 117 — óbudai 2.—3. — szegedi múzeumban 6.—8.

Párizsi múzeum 86.

Pataky László 60.—62. 82.

Pécsi kamara 119.

Pénzverő Sisciában 14.

Perhádi éremlelet 117.

Pesti Szentháromság-társulat 92.—93.

Petrikovich János dr. 23. 117.—119.

Petriventei éremlelet 16.
 Philippeus-típusu barbárpénzek 118.
 Piéfort 127.
 Pirosi éremlelet 16.
 Pisai bárcák 136. — éremtár 135. 136.
 Pisano 135.
 Piskii éremlelet 66.
 Plautus 89.
 Pócs 100.—102.
 Polczmann Boldizsár 115.
 Polemokratia trák fejedelemné 64. 65.
 Politzer 9.
 Pollák 9.
 Pomponius Rufus denára 64. 65.
 Poppaeus Sabinus 87.
 Populoniai éremlelet 134.
 Posta Béla dr. 24.
 Posterari Lajos 134.
 Pozsony emlékérméi 6.—8. 102. — városi
 múzeum 6.—8.
 Pozsonyi ág. ev. liceum gyűjteménye 84.
 — éremlelet 8. — országgyűlés 22. —
 szépitő-egylet érmei 7.
 Pön éremvész 8.
 Priszákai éremlelet 17. 65.
 Prock László érme 139.
 Prusias 65.
 Ptolemaios Philadelphos 87.
 Pusztaszeri éremlelet 12.
 Pusztatenk 18.
 P V (Verbőczy Pál) jegy 8.

R

Radna 102. 103.
 Raffnai barbárpénzlelet 128.
 II. Rákóczy Ferenc emlékérméi 110. —
 pénzei 121.
 Rákosi barbárpénzlelet 26.
 Ramsden H. A. 131.
 Reformáció 300 éves jubileuma 111.
 Régészeti társulat Szendrei-érme 66. 67.
 Reisner József gyűjteménye 8.
 Remete 103. 104.
 Répáshutai éremlelet 143.
 Rétei barbárpénzlelet 8. 25.
 Réthy László dr. 29.
 Rézhordócska (feliratos), éremlelettel 17.
 Rhaiskuporis 87.
 Rhoemetalkes 65.
 S. Ricci 132.
 Richmond O. L. 131.

Richter Alajos 119.
 Riomfalvai éremlelet 18.
 Róbert Károly pénzrendeletei 118. 119.
 Rodt Ferenc érme 115.
 Rohde Tivadar † 121.
 Római arany amulet 15. — aranyozott
 bronzpénz, leletben 14. — aranypénzlelet
 12. 13. 15. 17. — denárok Mohrenkopf
 néven 10. — ellenjegy 126. — ellenjegy
 Lysimakos pénzein 89. — éremlelet 9.
 17. 19. 117. 118. 142. 144. — éremtárak
 133. — ezüstpénzek forgalma Szegeden
 9. — ezüstpénzek a frankoknál 70. —
 fejadó 88. — kongresszus 131. 132. —
 köztársasági éremlelet 141. 126. — köz-
 társasági pénzek 118. — legrégibb ellen-
 jegy 89. — medaillonok 69. 70. 126. —
 pénzek sírban 143. — stílus 15.
 Római sanci éremlelet 12.
 Romiszonki 131.
 Rosty Zsigmond 1.
 Rózsahegyi bárcák 144. — éremlelet 145. —
 érmek 144. — múzeum 145. — r. k. fő-
 gimn. gyűjteménye 145. — Ujság 144.

S

Sabinus (Poppaeus) 87.
 Sadala 64. 65.
 Salinas A. 131. 132.
 Samassa József 115.
 Sambon Arthur 132.
 Sándor (Nagy) 43.
 Sándorfalvi éremlelet 10.
 Saracenus-család 125.
 Sáralfalvai éremlelet 12.
 Sassanida ezüstpénz (Szegedről) 13.
 Sasvár 104. 105.
 Sbornik 23. 24. 117.—119.
 Scat 70.
 Schedius 63.
 Schmideg Alfréd 4. 5. 40.
 Schwarcz Emánuel 10.
 Scifatus (Szegedről) 12.
 Seefranz J. bérmlási érme 8.
 Selmezbánya 105.
 Serlegek érmekkel 139.
 G. Seure 132.
 Sicilia (két S.) királyság 135.
 Sicilii pénzek 42. 43. 133.
 Sigibert 71.

Siklóssy László dr. 24.
Siliqua 70.—72. — számítás 71.
 Simonetti A. 132.
 Sirokban lelt pénzek 12. 14. 143.
 Sisciai pénzverő 14.
 Skrpjel 105. 106.
 Solidus 70.—72.
 Solti éremlelet 19.
 Somay 1.
 Soód régi községbeli éremlelet 12.
 Sopron 116.
Soproni iskolai érem 130. — kiállítási érem 128.
 Sopronkeresztúri éremlelet 141.
 Sövényházai éremlelet 12.
 Stephanus (bizanci) 65.
 Stílus (római éremleletben) 15.
 Stockert 26.
 Strossmayer József 116.
 Suetonius-kódexek 65. 66.
 Supino B. és M. 135.
 Suura legatus pénzei 89.
 Svoronos János 65.
 Swáb 9.
 Sylti éremlelet 26.
 Syracusaei pénzek 42.

SZ

Szabadka 106.
 Szabadkai éremlelet 142.
 Szabadkóműves-érmek (Pozsony) 8.
Szabadságharc 1. — papírpénzei 128.
 Száli törvény 62. 70.—72.
 Szászszentgyörgy 118.
 Szászvárosi éremlelet 64. 142. 144.
 Szathmáry Miklós kamaragróf 119.
 Száva medrében lelt pénzek 15.
 Szécseni országgyűlés érme 110.
Szegedi éremlelet 12.—14. — múzeum 8.—15. — ötvösök 9.
 Szegfű György † 121. 122.
 Székesfehérvári múzeum 117.
 Székelyföldi régi pénzgyűjtemény 144.
 Szekfű Gyula 118. 119.
 Szelcze 113.
 Személyi emlékérmek 66. 67. 82. 114.—116. 139.
 Szénben lelt Aburia-denár 10.
 Szendrei János érme 66. 67. 82.
 Szentgáli Károly 117. 125. 126.

Szentgáli éremlelet 143.
 Szentgyörgy-céh árverése 27.
 Szentháromság-társulat Pesten 92. 93. — Vácson 109.
 Szentiványi Márton érme 144.
 Szentlászló-pusztai éremlelet 16.
 Szentpéteri éremlelet 11.
 Szerb pénzek leletben 10. 11.
 Szerbgrébeni éremlelet 14.
 Szerecsenfejes zsetónok 125. 136. 137.
 Szerémi kamara 119.
 Szerémmegyei éremlelet 142.
 Szétvágott pénzek 26. 27.
 Szigla, sz. István denárán 83.
 Sziklay Jenő gyűjteménye 72.
 Sziklaváry Zoltán dr. 149.
 Szilágysomlyói éremlelet 17.
 Sziszeki éremlelet 14.
 Szivák Imre † 74. 77.
 Szivárványtál 25.
 Szlavóniai pénzek (lelet) 144.
 Szomolnokbányai kamara 119.
 Szőregi éremlelet 14.
 Sztrigy vizében lelt aranypénzek 64. 66.

T

Tagok névsora 31.—40.
 Tallérlelet 16.—19.
 Tállya 106. 107.
 Tanszermúzeum 60.
 Tápéi éremlelet 14.
 Tarentumi pénzek 41.
 Tarnaőrsi éremlelet 142.
 Társulati élet rovata 29.—40. 74.—81. 121. 122. 149.
Társulati tagnévsor 31.—40. — tisztikar 30. 121.
 Tázlár-zöldhalmi pusztai éremlelet 14.
 Téglási János 144.
 Telegdi János érme 127.
 Temeskubini éremlelet 15.
Temesvári éremlelet 15. — iskolai érem 130.
 Templomok érmei 91.—114.
 Terchova 107.
 Térképek (numizma) 131.
 Tersatto 95. 96. 107.—109.
 Tetőhegyesi éremlelet 15.
 Tetricus barbárveretű pénze 26.
Thasosi pénzek 118. — átvert barbár utánzata 47. 48. 82.

Theodebert pénzei 70.
 Thuriumi pénzek 42.
 Tiberius 87. 88.
Tihanyi éremlelet 17. — kegyeleti érem 109.
 Tiszai átmetszés 10.
 Titeli éremlelet 15.
 Tisztviselők nevei görög pénzekben 146.
 Tomori éremlelet 19.
 Tornyalja-pusztai éremlelet 15.
 Tótfalusi éremlelet 18. 25.
 Tótvázsonyi éremlelet 141.
 Tounji lelet 44. 45.
 Tourneur Viktor 25.
 Tömörkény István 8.—15. 40.
 Tömörkénypusztai éremlelet 15.
 Törökbecsei éremlelet 10.
 Trácia 86.—89. 122.
 Tráciai feliratos kő 88.
 Trebellius 87.
 Tremissis 70. 71.
 Trencsényi Mária-társulat érme 109. 117.
Τριδραχμον 89.
 Triens (trians) 70.
 Trifaili éremlelet 44.
 Trinummus 89.
 Tripolis pénzei 89.
 Turócszentmártoni múzeum 23. 24. 117. 119.
 Türelmi rendelet érmei 111.
 Türk L. József † 121. 122.
 Tyle 87.

U

Újszegedi éremlelet 14.
 Újszentistváni éremlelet 15.
 Újszőnyi éremlelet 142.
 Ulászló hibás veretű aranypénzei 139.
 Ungvári k. k. főgimn. éremgyűjteménye 25.

V

Váczi barbárpénzlelet 140. — Szenthárom-
 ság-társulat érme 109.
 Vágaranyosi éremlelet 17.

Valens és Valentinianus I. 72.
 Vallás- és közokt. minisztérium 60.
 Vallásos tárgyú emlékérmek 90.—116.
 Varga Béla 5. 6. 40.
 Várhelyi éremlelet 64. 142. 143
 Városok vallásos tárgyú emlékérmek 90.—
 116.
 Vázsonyi Vilmos plakettje 139.
Vegyesházi királyok aranyai 117. 118. —
 pénzei leletekben 10.—13. 16.—19. —
 pénzeinek galvánmásolatai 61. — pénz-
 történeti okmányai 118. 119.
 Velemszentvidi éremlelet 44.—46.
 Velenczei aranyéremlelet 12. 19. 117. 118.
 Verespatak 64.
 Vespasianus 88. 89.
 Vetulonai éremlelet 134.
 Viminaciumi pénzek leletben 144.
 Vörösberényi éremlelet 143.
 Vöröshasú bankó 69.
 Vurtopei éremlelet 64.

W

Westerlandi éremlelet 26.
Weszerle József érmészeti táblái (új kiadás
 78. — levele 20.
 Witte Alphons 25.
 Wlassics Gyula plakettje 139.

Z

Zágráb 114
 Zalaszentgróthi éremlelet 142.
 Zeno aranypénze 12.
 Zichy grófok sírkápolnája 91.
Zimmermann Lajos dr. 29.—40. 74.—81.
 121. 122. 149. — gyűjteménye 83. 84.
 Zombori éremlelet 19.
 Zschiesche & Köder-cég raktárának árverése
 27.
 Zsetón (régi magyar) 125. 136. 137.
 Zsidók birtokszerzési joga 112. 113.
 Zsigmond-féle zsetón 137.
 Zsófiapusztai éremlelet 143.

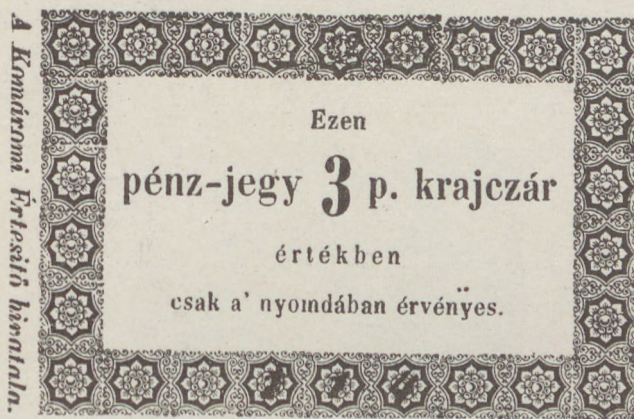
A Komáromi Értesítő 3-kros pénzjegyei.

Legújabbán két komáromi 3-kros pénzjegyet szerzett meg a m. nemz. múzeum éremtára, melyeknek képét mellékelve mutatom be. Egyik, 32-es, másik 38-as kék sorozatszámmal és 114-es illetve 100-as írott sorszámmal van ellátva.

E pénzjegyeket a Komáromi Értesítő napilap kiadóhivatala bocsátotta ki és pedig kizárólag a nyomdában való használatra. Minthogy e lap egyes számainak ára 3 p. krajczár volt, bizonyára van valami kapcsolat a lappéldányok ára s e pénzjegyek értékének ily megszabása közt.

A Komáromi Értesítő 1849 január 9-től 1849 július 6-ig naponta, összesen 73 számban jelent meg és rendkívüli nagy bibliografiai ritkaság. A m. nemz. múzeum orsz. Széchenyi könyvtárának teljes példánya van és ezt lapról-lapra átkutattam abban a reményben, hogy talán valami kis útbaigazítást vagy adatot találok benne e pénzjegyek kibocsátásának idejéről és közelebbi okáról meg céljáról. Hiába kerestem. Ellenben több érdekes cikket leltem benne, melyek azt a kérdést tárgyalják, hogy miképen lehetne a kispénz, illetve „a váltópénz“ hiányán segíteni. Ilyen cikkek a Komáromi Értesítő 1849 január 16-iki számában Rosty Zsigmondtól, a január 19-iki számban Kathona Zsigmondtól, a január 20-iki számban Somay-tól, a január 25-ikiben Mányay önkéntes hadnagytól s a febr. 16-iki számban Árkytól jelentek meg. A január 25-iki számban az 58. lapon az egyszerű fejtegetéseken kívül még egy 6-kros papírpénz és egy 200 frtos kötelezvény tervezete rajzban is megjelent.

Itt adom a 3-kros papírpénz leírását:

79 mm. széles és 53 mm. magas díszítményes keret, mely szélthében 9, magasságában 6, négyzetes tagból van összeállítva, melyek nyolckarú fekete mezőben nyolclevelű rozettát tartalmaznak. A keret maga $8\frac{1}{2}$ cm. széles.

A mezőben: *Ezen | pénz-jegy 3 p. krajczár | értékben | csak a' nyomdában érvényes.* A kereten kívül, baloldalt, felülről lefelé olvasandó: *A Komáromi Értesítő hivatala.* A keret felső középső rozettájára kék számjegyekkel 32, illetve a másik példányon 38 van nyomtatva. A keret alsó 3 középső rozettájára az egyik példányon 114, a másikon 100 van írva fekete tintával.

Fekete nyomás, négyszögletes, 59 mm. magas és 85 mm. széles, fehér merített papíron. — NM.

Gohl Ödön.

Óbudai papírpénz szabadságharcunk idejéből.

Tizennégy esztendő előtt láttam Grácban a stájerországi tartományi múzeum (Joanneum) érem- és régiségosztályában egy 1849. évi óbudai papírpénzt, mely szerényen húzódott meg egy papírpénzekkel megtöltött keret alján. Följegyeztem jegyzőkönyvembe és azóta folytonosan figyelemmel kísértem, hogy nem látom-e meg valahol a párját. Sajnálatlalt kellett tapasztalnom, hogy — amennyire tudakozódásom és kutatásom kiterjedt — sehol sem hallották még csak a hírét sem az óbudai papírpénznek. A nemzeti múzeum nem bírja; Halász Gábor és Faragó Miksa, papírpénzeink e lelkes kutatói, nem tudtak róla. Meglehet, hogy ugyanaz a jó szerencse, mely a Komáromi Értesítő papírpénzeit ez év őszén kezeimbe juttatta, majd egy óbudait is vet a fölszínre valami ócska álmáriomból vagy ákombákom régi könyv lapjai közül. Egyelőre azonban még úgynevezett «unikum»-mal állunk szemben.

A mellékelt képről látjuk, hogy az óbudai papírpénz a maga igénytelen szerény technikai kivitelében és tervezetében sokféle hiányosságot árul el. Valaha fehéres — most kissé foltos és szennyes — papíráját nem géppel, hanem ollóval szabták ki, még pedig elég gondatlanul, szabálytalanul: 40—41 mm. magas és 51—53 mm. széles.

Nyomása fekete és szedéséhez nem kellett sem nagy nyomdai apparátus, sem különösen ügyes munkáskéz. Az apró csillagokból összeállított keret szélétben 16, magasságában 12 ilyen tagból áll; egyik-másik csillagocska hiányos vagy eltérő a többitől, a köztük lévő távolság is különböző. Ez különben hasznos tulajdonsága volt abban az időben, amikor még nem volt «enyves hát» és papír-fénykép s az esetleges hamisítónak több személyi ügyességet kellett kifejtenie a megrajzolásban.

Maga a szöveg elég fogyatékos és a találgatásnak bőven nyújt teret. Hogy németül fogalmazták Óbudán, azt meg lehet érteni, hiszen még 15—20 évvel később, az én gyermekkoromban is németül, még pedig sajátos «josefstädlerisch» meg «franzstädlerisch» zsargonban beszélt a maga körében Pest külvárosainak köznépe, a budaiakról s Óbuda lakóiról és a kereskedők nagy részéről nem is szólva.

A papírpénz értéke: 6 Kreutzer. Ez megfelelt két garasnak, illetve a pengő forint tizedrészének s a nevében mai napig fennmaradt «hatos» nevű ezüst váltópénznek.

A következő sor: Alt-Ofen den | a kekezés bevezetője. Maga a dátum azonban, melyet valószínű hogy tintával akartak beírni az alábbi sorba, teljesen hiányzik.

Az alsó sorban az évszámból csak a 3 első szám: 184 van odanyomtatva. A negyedik helyre tintával írták a 9-est, fekete tintával, amely már nagyon megfakult. Ha nem nézzük meg figyelmesen, talán észre sem vesszük. (A képen ezt a számot kissé utánahúzta a fényképész, hogy elég látható legyen.)

Az még hagyján, hogy a hónapot s a napot nem nyomták ki, azonban nagyobb bökkenő az, hogy az évszám utolsó számjegyét mellőzték. Valószínűnek tartom, éppen e

hiány alapján, hogy a pénzjegyet még 1848 ban nyomtatták, azonban közeledvén az év vége, egyelőre függőben hagyták, hogy 1848 vagy 1849 évszámmal bocsássák ki, annál inkább, mert talán bizonyos záros határidőn belül való visszaváltás kötelezettségével adták vagy akarták közreadni.

Minthogy most még azt sem tudjuk, vajjon a városi hatóság nyomatta-e ezt a szükségpénzt, vagy pedig valamely magánfél: kereskedőcég vagy hasonló (a kibocsátó esetleg külföldi mintára bélyegzőjével vagy neve aláírásával, nevezte volna meg magát, esetleg a hátapon, mint pl. a szabadkai bankón), még oly irányban is kiterjeszthetjük a találgatást, hogy az 1849. év első napjaitól kezdve többször ismétlődően a császári hadak s a magyar kormány hatalmának váltakozása Budán és Pesten, esetleg óvatosságból vagy megtorló büntetéstől való félelemből mellőzték úgy az évszám és keltezés, mint a kibocsátó nevének kinyomatását az óbudai papírpénzen, amelyet kétségtelenül az aprópénz hiányának fedezésére bocsátottak ki.

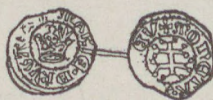
Van azonban még egy furfangja Óbuda e szerény szülöttének. Nincs ráírva, hogy magyar bankóval vagy pedig osztrák pénzzel, papírral-e vagy ércpénzzel fogják visszaváltani. Ez pedig nagyon fontos kérdés volt abban az időben. Méltóztassék Faragó Miksa tavalyi cikkét elolvasni a Num. Közönyben! Nagy kárt vagy nagy hasznot jelentett e kérdés mellőzése egyrészt az elfogadó jóhiszemű polgárra, másrészt a kibocsátóra nézve. Mert: ha a magyar fegyverek győztek volna, amit a kibocsátó 1849-ben még nem tudhatott előre, akkor az osztrák pénz árfolyama hanyatlott volna itt Magyarországon, a magyar szabadságharc leveretése esetén pedig, amint bekövetkezett, a magyar bankó vesztette el értékét s az óbudai, talán élelmes kibocsátónak, ha éppen kényszerítették, jogában lehetett olyan pénzben váltani be az utalványát, amilyenben neki tetszett és neki volt hasznosabb.

A bemutatott példány hiányosságai, ritkasága és eddigi teljesen ismeretlen mivolta indokolják azon föltevést, hogy talán próba-példánynyal van dolgunk, melyet aztán sohasem sokszorosítottak és nem hoztak forgalomba.

A főnti bemutatás haszna nemcsak abban áll, hogy egy eddig teljesen ismeretlen fajt ismertünk meg, hanem abban is, hogy további kutatásokra ösztönöz és esetleg a felforralt kérdések megfejtéséhez is vezethet.

Gohl Ödön.

Mária magyar királynő obulusa.

Előlapján: kettős gyöngyözött vonalkörben: + MONETTA EV Középen: kettős kereszt, az ágak végein 2—2 kis vonalkán tartott 2—2 bogyóval.

Hátlapján: kettős gyöngyözött vonalkörben + MARIÉ• DRVGA Középen háromágú nyílt liliomos korona. A korona alját képező karika egészben látható. Benne, vagy alatta verdejegy nincsen. A középső és jobboldali koronaág között egy hármaskör (liliom?) levél alakú veret (verdejegy?) van, mely — úgy látszik — nem kiegészítő része a koronának s a másik oldalon (a középső és baloldali koronaágak között) nincsen is meg.

Ezüst. 23 $\frac{1}{2}$ cgr. súlya van. 11—12 mm. átmérőjű.

Az érem, mint a rajzból is kitűnik, teljesen eltér a Réthy László: Corpus Nummorum Hungariae II. 117. sz. alatt kiadott obulustól, — nemcsak a kettős kereszt és a korona egészben másféle rajza, hanem a körirat miatt is; ez voltaképpen a C. N. H. II. 116. sz. alatti Mária-denár rajzához hasonló, vagyis helyesebben ezt tarthatjuk inkább e denár

típusból származó obulusnak, mint a C. N. H. II. 117. sz. alatt közölt s a 116. számútól eltérő rajzú obulust.

A felirat Mária királyné e típusú (C. N. H. II. 116. és Weszerle B. V. 11—19. a 12. kivételével) — pénzein: MONETA MARIE, MONETE MARIE, MONETA MARIA, vagy MONETE MARIE R. U. szokott lenni. E példányon MONETA M(ARI)E V. áll, tehát az R betű elmaradt.

A koronás oldalon: MARIE R. UNGARIE; MARIE D. R. UNGARIE; MARIA R. UNGRIE; MARIE R. UNGRIE; MARA R. UNGRIE; MARIE R. UNGARI — ez obuluson pedig MARIE D. R. UGA áll, az N betű hiányzik. A körirata is lényegesen eltérő tehát a C. N. H. II. 117. sz. obulus (MONETA MARIE R — MARIE D G HUNGAR —) feliratától.

Úgy látszik még legközelebb áll a pápai református főiskola tulajdonában levő obulus MONETA (MA)RIE · R · U · és M(aria) D. R. UNGARIE feliratához (Pápai ref. főiskola éremgyűjteményének leírása I. Magyar érmek. Borsos István) 177. sz.

(A DGRVGARIE — körirat ugyanitt fordul elő a 176. számú denáron.)

Az obulus a Borsod-Miskolczi Múzeum tulajdona, hová ifj. Lossonczy Istvánnak a múzeum és az éremgyűjtemény egykor fáradhatatlan lelkes segítőtársának régebbi ajándékából került.

Az érem rajzáért itt mondok köszönetet Águsztini Győző úrnak.

Leszih Andor.

A Georgikon érmeinek mestere.

A Numizmatikai Közlöny 1909-iki (VIII. évf.) II-ik füzetében dr. Mihálovits Béla úr, igen tisztelt tagtársunk, behatóan foglalkozott a keszthelyi Georgikon érmeivel. Érdekes cikkét a következő sorokkal fejezi be:

„Sajnos, hogy minden utánjárásunk dacára sem sikerült azt kikutatnunk, hogy kulturtörténetünk ezen érdekes emlékét képező Georgikon-érmek hol készültek, ki tervezte és véste azokat. A keszthelyi grófi gyűjteményben elhelyezett acél verőtöveken sem észlelhető semmiféle mester- vagy verdejegy stb.“

A szerencsés véletlennek köszönhetjük, hogy ezen kérdés nem maradt megoldatlanul. Ugyanis Palkovics Emil nyugalmazott körmöcbányai polgármester úr szívesége folytán sikerült a fentemlített egyik érmeknek az igen érdekes hátlapi ónlecsapatjához

jutnom. Ez abban különbözik a nevezett cikk keretében ismertetett I-ső számú érem hátlapjától, hogy alul a szelvényben nem az: ADJVD. C. G. F. (Comes Georgius Festetich) feliratot viseli, hanem tévesen ugyanazt, mint amelyet a II-ik számú vagyis Werbőczy-féle érem: PRISTALDO | ADJVD · C · G · F · A legérdekesebb s egyúttal a legfontosabb pedig azon körülmény, hogy látható rajta a készítő mester szignaturája: KARL ami az eddig ismert példányokon hiányzik. A művész kénytelen volt tehát a feliratot téves elhelyezése folytán újabb verőtöveket készíteni. Ezeken pedig ügylészlik ismét feledékenységből, elmulasztotta szignaturáját elhelyezni, amelyet mi most viszont előbbi tévedésének köszönhetünk, hogy meglettük.* A mesterjegyet viselő önlecsapat képét fönebb közöljük.

Mivel Karl Henrik Ernő akkoriban 1815—16-tól kezdve Körmöczbányán működött, feltételezhetjük, hogy érmei is ott készültek.

Schmideg Alfréd.

A budapesti „Gemeinde beim Helm“ újabb érme.

A Numizmatikai Közlöny második évfolyamában Kunváry Fülöp tagtárs úr ismertette a fenn nevezett társulat érmeit, számszerint ötöt. Az 1909. év folyamán egy újabb érme látott napvilágot e csendes, csupán szórakozás céljából alakult társaságnak. Tagjai jobbadán még mindig az itt lakó német birodalmi alattvalók soraiból kerülnek ki, bár újabbban tagjainak egy része színmagyar. Összejöveteleik alkalmával, melyeket mostanában a „Verein für Reichsdeutsche“ helyiségeiben (VI., Andrássy-út 25. sz.) tartanak meg, még a régi bevett német szokások honolnak; van egy jól szervezett dalárdájuk is, mely a társulat s a vele rokon „Eintracht“ összejövetelein s hangversenyein szokott működni.

Mostani érmét a társaság 40 éves fennállása alkalmából verette az eddigieknél tetszetősb s művésziesebb kivitelben, de ami a társulat német szellemére jellemző: Lauernál Nürnbergben.

Az érem leírása a következő:

Előlap: Gyöngykörben tarajos sisak balfelé 1869 és 1909 évszámok közt, alatta két sorban: 40 JÄHRIGES | STEVERJVBILEVM | ——— · ——— . A szegélyen felül ívalakban: SAFT GIBT KRAFT | alul: KRAFT WAS SCHAFFT, közöttük kétoldalt egy-egy csillag. Legalul apró betűkkel: E. CHR. LAVER NVERNBERG. Kettős, kissé kiemelkedő szegély.

Hátlap: Sima alapon babérkoszorúval övezett díszes líra függőleges helyzetben, mely egy kétsoros hangjegytekerceset részben fed. Kissé kiemelkedő kettős szegély.

Fülezett érem karikával. Bronz. Átmérője 45 mm., füllel 50 mm. — A m. nemz. múzeumban és saját gyűjteményemben.

Faludi Géza dr.

Modern ritkaságok.

Közlönyünk 1909. évi IV. füzetében egy kis cikket tettem közzé „Koronaértékű érmeink“ cím alatt, melyben összeállítottam és kimutattam, hogy a forgalomban levő 1 fillérestől a 100 koronásig úgy Magyarország, mint Ausztria részére mily mennyiségben és évszámmal verettek az egyes pénznemek.

Jelenleg arra óhajtok rámutatni, hogy ezen érmék között előfordul oly pénznem is,

* Minthogy az itt bemutatott próbaveret a Georgikon gazdasági érmének hátlapi képét, a Werbőczy-érem hátlapi szelvényének feliratával párosítva tünteti föl, legalább is valószínű, hogy Karl volt a készítő mestere a Georgikon mindkét rendbeli jutalomérmének.

melyből ugyanazon évszámmal csak csekélyebb mennyiség veretett és hozatott a forgalomba, ami pedig a gyűjtőre nézve fontos.

Bármily nagyra lássék is az alábbi táblázatban az egyes pénznemnél kimutatott évből a vert darabszám, — szinte arra lehetne belőle következtetni, hogy közönségesebb darab, — mégis oly elenyésző csekély az a szám ahhoz viszonyítva, ahány darabot abból a pénznemből összesen kivertek.

Magyar veretűek:

Osztrák veretűek:

Pénznem	Évszám	Darab- szám	1892-től 1910-ig összesen veretett	Pénznem	Évszám	Darabszám	1892-től 1910-ig összesen veretett
100 K-ás rendes	1907	1088	16 ezer darab	100 K-ás rendes	1909	(St. Schwartz) 354	19 ezer darab
10 K-ás	1892	*	9·5 millió drb	100 K-ás rendes	1910	" " 496	
10 "	1896	**		10 K-ás	1892	" " próbaveretek	8 millió darab
5 "	1906	**	7·6 " "	10 "	1893	" "	
1 "	1892		60 " "	10 fill.-es	1892	*	213 " "
1 "	1906		23505 " "	2 "	1892		527·5 " "
20 fill.-es	1906		66848 " "	1 "	1892	*	278 " "
10 "	1892	*	96 " "				
10 "	1906						
2 "	1892	*	355·7 " "				
1 "	1892	*	78 " "				
1 "	1906						

* Ezen érmék veretése csak 1893. évben vette kezdetét, azonban ezen pénznemből az 1892-es évszámmal is vertek kisebb mennyiséget; hogy mennyit, azt megállapítani nem lehetett. Ezek — lehet mondani — ritka darabok.

** Ebből azonban egy jó rész 1900-as évszámmal veretett és így csak egy kis rész 1906-os veretű (a mennyiséget itt sem lehetett megállapítani, miután átverésről van szó).

Okvetlen figyelembe kell itt a gyűjtőnek még azt is venni, hogy az a forgalomba hozott néhány ezer darab nem mind marad benn az országban, hanem külföldre is vándorol és különben is oly sok millió ember kezén megy keresztül, hogy azt merem állítani, hogy a már kezünkben kiadott pénzdarábot többé vissza nem kapjuk, miáltal ez a gyűjtőre nézve elveszett.

Ezért óhajtottam főleg a *Ferenc József-érmék* gyűjtőinek figyelmét ezekre az adatokra felhívni, hogy ha esetleg a fenti pénznemek ezen évszámaiból egy-egy példányt meg tudnak szerezni, azt gyűjteményükbe okvetlen sorozzák be.

Egyúttal három helyreigazítást óhajtok eszközölni a fent említett cikkemben, és pedig: a 93. oldalon alulról a 3. sorban 50 éves helyett 60 éves irandó; a 97. oldalon a „Magyar veretűek“-nél a 10 K-ás rovatban az 1895 évszám törörendő; az „Osztrák veretűek“-nél az 1 K-ás rovatban az 1899-es évszám közbeszúrandó.

Varga Béla.

Pozsonyra vonatkozó érmék a pozsonyvárosi múzeumban.

Egy vidéki város múzeumának első kötelessége mindazt gyűjteni, ami a város multjához tartozik s a látogatók szeme elé állítja szülővárosuk multját. Ezt az elvet a pozsonyvárosi múzeum szigorúan szem előtt tartja és a következő soroknak feladata az éremgyűjtemény állapotát, beosztását ismertetni, amiből a gyűjtés rendszere is látható lesz.

Az éremgyűjteménynek Pozsonyra vonatkozó része külön osztályt alkot és külön szekrényekben van elhelyezve. Jobb áttekinthetőség kedvéért a gyűjtemény a következő osztályokra van osztva: I. Koronázási emlékérmek. II. Városi emlékérmek. III. Családi érmek. IV. Pozsonyi polgárok emlékére készült érmek. V. Pozsonyi veretű pénzek. VI. Pozsonyi leletek. VII. Pozsonyi fizető bárcák és munkajegyek.

A koronázási érmek csoportja, mely a gyűjtemény legbecsesebb része, az 1608-ki (II. Mátyás) koronázásával kezdődik, mely évből csak egy ezüstérme van a gyűjteménynek; de már II. Ferdinánd koronázásáról (1618) van 3 különféle ezüst (köztük egy piéfort) és két aranyérme a múzeumnak. IV. Ferdinánd (1647) koronázására van egy ezüstérem. I. Józsefnek, 1687-ben történt koronázását 9 különféle érem örökíti meg, melyek közt van a Kittel János (J. K.) készítette ezüstérem, a Hautsch Györgytől származó ezüstérem, a Wohlrab-féle ezüst és azonos bronzérem, a Kleinert Frigyes-féle nagy (81 mm.) ólomérem s négy kisebb ezüstérem. III. Károly 1712-ben történt koronázása 3 különféle éremben van megörökítve, köztük egy 49 mm. átmérőjű ezüstéremhez megvan az eredeti, nyomtatásban megjelent leírás; őrizzük a Vestner-féle és egy kisebb ezüstérmet. Mária Terézia 1741-iki koronázásáról van a Widemann A.-féle aranyérem s egy közönséges arany, a Vestner, Donner M.-féle nagy ezüstérem s azonkívül 2 kisebb ezüst-, a Widemann A.-féle ón- és sárgarézérem.

II. Lipót koronázásának ezüstérméhez (1790) is megvan az eredeti leíró nyomtatvány, van egy arany és két ezüstzetón ugyanarról. Mária Ludovika 1808-iki koronázására megvan a Wirt-féle ezüstérem és 2 darab zseton; Carolina Augusta 1825-ki koronázására van egy arany és 3 darab ezüstérmünk. V. Ferdinánd 1830-ki koronázása megvan örökítve egy darab arany és 3 darab ezüstéremmel. A nem Pozsonyban történt koronázásokra vonatkozó érmek a magyar érmek közé vannak sorolva,

A városi emlékérmek a következő eseményekre vonatkoznak: Az ág. ev. liceum felavatása (1656, ezüst); Albert, tescheni herceg és Mária Christina főhercegnő esküvője (1766, ezüst); IV. Ferdinand sicíliai király és neje M. Carolina főhercegnő megérkezése II. Lipót koronázásához (1790, ezüst); az Andrieu F. készítette ezüst (és bronz) érem a pozsonyi békére (1805. dec. 26.); a Denon-féle bronzérem Bécs és Pozsony bevételére (1806); u. annak bronzérme a pozsonyi béke által szerzett Dalmatiára (1806); az Andrieu-féle bronzérem a pozsonyi béke megszegésére (1809, április 9); a Lang F. véste ezüst és két bronzérem, mely a pozsonyi polgári ápolóház 1830-ban történt helyreállításakor készült s amelyhez megvan még az eredeti tok is, melyben annak idején szétküldötték; a W. Seidantól készített bronzérem a magyar orvosok és természettudósok 1865. évi pozsonyi gyűlésére; az ez éremhez tartozó eredeti acélverőbélyeg; a József főherceg nevét viselő aggharcosgyesület zászlószentelése (1878); az 1880. évben Pozsonyban tartott tűzoltókongresszus emléke; a Rudolf főhercegről elnevezett hadastyán-egyesület 1881. évi zászlószentelése; a József főh. aggh.-egyesület 10 éves fennállása (1886), az 1894-en tartott középiskolai tornaverseny ezüst emlékérmek; a pozsonyi városi múzeumtól, a közművelődési egyesülettől és magától a várostól és a városi erdészettől nyert nagy (85 mm.) millenniumi érem (1896); a pozsony-dévényi millenniumi emlék felállítását megörökítő érem (1896); a pozsonyi helyi érdekű iparkiallítás érmei (1899); a pozsony-cseklészi nagy jótékonyági ünnep emlékérmek (1901); az 1902. évi Pozsonyban megtartott mezőgazdasági országos kiállítás emlékérmek; a pozsonyi építő-egylet 1904. ezüstérme; a bécsi numizmatikai társulat 1904-ben történt pozsonyi kirándulásának emlékérmek.

Családokra vonatkozó érmek eddigelé még csak csekély számban vannak és a jövő dolga lesz, az éremgyűjtés ezen ágát nagyobb figyelemben részesíteni. A meglevők a következők: Ezüstérem 1646-ból, melynek felirata a következő: 1. Maria Fuggeria, Stefani et Joannis Pálffyorum mater — qui simul sepulti Posonii 29. Maji 1646;

2. Susanna Artnerin, geborne Dirnbergerin, 1659-ből való, öntött arcképes érem, melynek hátlapján az adatok be vannak vésve.

3. Ezüstérem Frigyes Ágostnak, György János szász választófejedelem fiának halálára, mely Pozsonyban 1684. szept. 19-én következett be, mint a felírás mondja e vulnere Budae accepto.

4. Ezüstérem Klobuschitzky Zsuzsánna, Burgstaller Kr. polgármester nejének 1748. aug. 9-én bekövetkezett halálára.

5. Bérnálási emlékérem, Seefranz J. bérnálására 1825-ből. Az adatok a trébelt érem hátlapjára vannak vésve.

Pozsonyi polgárok emlékére vert érmekből vannak: az 1825-ben Hummel Nep. Ján. halálakor vert érem, melyet a zeneszerző francia tisztelői kezdeményezése folytán Peuvrier F. készített; a Marsovszky József, pozsonyi orvos, 25 éves orvosi működésének emlékére, Pöntől készített érem, 1835-ből; Heiller Károly, városi plébános, 50 éves plébánosságának emlékére, Adler, pozsonyi vésőtől 1889-ben készült érem; Frigyes főherceg érme, mint az 1902. évi mezőgazdasági kiállítás védője; Thaly Kálmán két plakettje (a történelmi társulat és „Harcok írója, béke szerzője,” című plakett); Fadrusz János emlékére, Berántól 1909-ből.

A pozsonyi veretek sorából vannak I. Lipót korából Giorgio Cetto jelzésével ellátott XV. krajcárosok; I. József idejéből Chr. S. Hunger, pénzverőmester monogramjával és C. H. pénzverőhely jelzéssel ellátott egész és negyed aranyok, az utóbbi már P. V. (Verbőczy Pál) nevével, épúgy egész aranyok és negyedaranyok III. Károly idejéből, valamint I. József és III. Károly idejéből származó ezüsttallérok, Hunger és Verbőczy pénzverőmesterek monogramjaival.

Azonkívül van a múzeumnak pozsonyi szabadkőművespáholyok érmeiből egy kis gyűjteménye, valamint pozsonyi egyletek, vállalatok és egyes kereskedők fizetőbárcáiból és a náluk használt munkajegyekből egy kis sorozata.

A pozsonyi leletek is külön szerepelnek, de ezek közé a megyei (különösen a réttei barbárérme) leletei is be vannak sorolva. A legnevezetesebb pozsonyi lelet volt az 1905-ki Mária Terézia-utcai lelet, ahol a régi révvám közelében elásott, körülbelül 200 darab aranyat találtak, melyek közt vannak angol rosenoble-ok, firenzei florénok, velencei dukátok és Zsigmond király idejéből sok arany. E nagy leletből a városi múzeumnak 22 darab jutott, melyek, ámbár részben nem is magyar érmek, mégis lelhelyüknél fogva, a pozsonyi szekrényekben vannak kiállítva.

Albrecht János.

A szegedi múzeumba került régipénz-leletek.* (1883—1911.)

A szegedvárosi múzeum érem-osztálya 1883-ban alakult s eleinte csak adományok útján gyarapodott. Később kisebb-nagyobb vételek is történtek, majd egyes gyűjtemények megvásárlásával szaporította anyagát a város közönsége. Így került bele a Reizner-, az Abelesz-, a Lászy-féle gyűjtemény. Ezekben alig van lelőhelyes érem, mert a gyűjtők abban az időben nem vezettek erről jegyzéket. A Reizner-féle anyag leginkább alföldi gyűjtés, az az Abelesz-féle is, míg Lászy — társulatával az országot bejáró színgazgató

* E cikkben a szegedi múzeum éremgyűjteményének három évtizeden át összegyűlt szaporulatát találja az olvasó. Képet alkothatunk belőle úgy a törzsgyűjtemény újabb növekedéséről, mint Szeged vidékének régi pénzügyi viszonyairól is. Az egyes érmek lelőhelyét pontosan tudjuk. Ez fontos, mert ezen adatok valamikor vitás kérdések eldöntői lehetnek. Az egész anyagot Tömörkény István, a szegedi könyvtár és múzeum igazgatója írta le fáradságos munkával, az egész gyarapodást a múzeumba kerülés éveit csoportosítva. Ezen éveket jelentik az egyes darabok után zárjelben levő évszámok. E cikk megjelenésében nekem csak annyi részem van, hogy a készen kapott anyagot betűrendben a lelőhelyek szerint csoportosítottam s ahol lehetett, egyes meg nem határozott darabokat meghatároztam, továbbá az egészet lehetőleg megrövidítettem. A Cohen-számok mindig az első kiadását jelentik.

lévén — mindenfelé gyűjtött, de nem tartotta számon a lelőhelyeket, mint ahogy ez magángyűjtőknél nem is szokásos. Ugyanezt lehet tapasztalni az olyan nagyobb adományoknál, amelyek évek hosszú során gyűltek egybe az adományozó birtokába. Csak a kisebb leleteknél, amiket a megtalálás után mindjárt behoznak adományul vagy eladásra, mutatható ki a lelőhely, amikről rendes kimutatást vezet a múzeum, úgy az éremtár descriptiv naplójában, mint külön is. A gyűjtemény anyagához képest (1910 végén 8714 darab) ez nem sok, de az adatok pontosak és megbízhatók. Megemlítem itt, hogy a m. kir. főfémjelző és beváltó hivatal által annak idején kiválogatásra megküldött érmekek lelőhelyeit nem vettem fel az alábbi kimutatásba, miután azok már ismeretesekek.

Lelőhely természetesen leginkább az Alföld, de néha az Al-Duna és Horvátország is, aminek magyarázata népünknek abban a szép szokásában rejlik, hogy, ha mint hajós, mint kubikos, mint téglaverő vagy folyamkotrási munkás az országot járja, a földben vagy a víz mélyében talált régi tárgyakat hazahozza a nevelte város múzeumának, amelyet itthonlétében nagy kedvvel szokott felkeresni, hogy elszemlélődjön benne. Ezt a szokást élesztgetik s ébren tartják a népies kalendáriumokba írott cikkek is, továbbá a díszesebb formában kiállított köszönőlevelek s a helyi lapokban időnként közölt adomány-kimutatások.

A gyűjtemény anyaga ma 179 arany, 4128 ezüst, 4407 egyéb fémereimből áll, külön papírpénz-osztálylyal. (Ez utóbbinak érdekesebb anyagáról „Papírpénzek a szegedi múzeumban” cím alatt kimutatást közöltem a N. Közlöny 1906. esztendei ötödik évfolyamában.) Az anyag egy része, magyar, erdélyi, görög és római érmekek üvegtetejű asztalforma tárlókban van kiállítva, a ki nem állított érmekek kezelésére három nagyobb szekrény szolgál. Minden szekrénynek hetvenkét kihúzos, lapos fiókja van s ezekben dobozos rendszer szerint kezeltetnek az érmekek olyképp, hogy a dobozban papírlap van az érem meghatározásával s a papírlapon rajta van a leltári napló száma is, ahol az érem leírása és a származási adatai megtalálhatók.

Mint a lelőhely-kimutatás adataiból is látható, sok a római érem, aminthogy a környéken is sokszor kerül elő a föld alól. Régészeti szempontból egy nagy darab temető az egész Alföld, az ekevas meg az ásó elégszer fordít ki a földből érmekeket. De még arra is volt eset az egykor népes, most elhagyatott homokpusztákon, hogy ásni sem kellett utánuk: a szélvihar elfújta róluk a homokot s súlyosabb voltuknál fogva ottmaradt pénzdarabokat csak fel kellett szedni. A pusztai, tanyai emberek szedték is és értékesítették.

Így állott elő az a helyzet, hogy a hatvanas, hetvenes, de még a nyolcvanas években is a lelt régi pénzek, különösen a római ezüstök évezredek multán ismét a piaci járópénz szerepét játszották, illetőleg csereértékül szerepeltek. Természetesen nem minden boltban s minden piaci árúsnál, hanem leginkább az ékszerészeknél.

Az ékszerészek üzleti ablakaiban nagy fatálakban volt felhalmozva a római ezüst-pénz, amely mind úgy került hozzájuk, hogy a nép ezeken a pénzeken vásárolt tőlük ékszert: ezüstgombot, pipakupakot, gyűrűt, óraláncot, fülönfüggőt, nyakbavaló metált s egyebet.

Nem a szó mostani értelmében vett ékszerészek voltak ezek, hanem inkább iparosok, akik kis boltforma műhelyükben tárgyaikat maguk készítették s azokat a piacon árulták. De ők azért magukat nem iparosnak, hanem „arany- és ezüst művész”-nek nevezték. Ez volt kiírva a táblájukra. Szegeden tíz volt ilyen: a Marosi, Kronstein, Pollák, Czinnen, Politzer, Fleischer és Swáb-családok. Ez mind foglalkozott a római ezüst gyűjtésével s mint a ma is élő, de mesterségével már felhagyott Politzertől tudom, az ezüstökért járópénzt ritkán adtak, hanem a nép ezzel *fizette* a náluk vásárolt portékát.

Természetesen ők sem keresték sohasem, hogy a vevő hol találta az érmekeket. Valószínű, hogy nemcsak a szegedi határ leletei kerültek így hozzájuk, hanem másfelől valók is. Mert a környéken nem is igen voltak ékszerészek. Makón a hetvenes években még nem volt ezüstműves, csak az óracsináló Dominus-család foglalkozott tömött ékszerek

javításával. Hódmezővásárhelyen, mint Kiss Lajos úr tudatja, ezüstműves 1830 óta van, de csak egy volt egész 1870-ig, névszerint Fülöp Zsigmond. Az említett évben jött a városba még egy: Kőrösi Fülöp. Mindketten foglalkoztak érmek vásárlásával. Szentesen, mint Csallány Gábor úr közli, a hetvenes években egy ezüstműves volt: Schwarcz Emánuel, aki szintén szedte a „Mohrenkopf“-nak nevezett római pénzeket. Több azután nem volt a vidéken s így valószínű, hogy a leletek nagyobb része a tíz szegedi ezüstművészhez özönlött. Itt volt is aztán belőlük sok, az ezüsttel teli fatálakat az utcán a műhelyeik ablakában mindeniknél ott lehetett látni. Hogy azután mi történt velük? Beolvasztották vagy eladták. Mint iskolásfiúk, mi is vásároltuk, negyven-ötven krajcárért adták darabját. A most a városi múzeum birtokában levő Reizner-féle gyűjteménynek is még az ilyen, az iskolásgyerekkorban kezdett vásárlások vetették meg az alapját.

Bocsánat a hosszúra nyúló bevezetésért, de e néhány adatot, amelyek a magyarországi érmészet történetét érintik, feljegyezhetőnek véltem, előbeszédül az itt a lelőhelyek betűrendes sorrendjében következő éremleletekhez.

Ada és Törökbecse közt a tiszai átmetszésnél 13 db. római bronz. A meghatározhatók Constantius császár sisciai veretei (1885).

Algyő (Csongrád m.): XIII. Lajos francia ezüstpénze 1660-ból (1907) és Károly olmtúzi püspök ezüst pénze 1704-ből (1905).

Anka sziget (Torontál m.) Rábé mellett: Ant. Pius denára Coh. II. 287—295. I. 59—136. sz. a. valamelyike (1898).

Arad: I. Lipót ezüstpénze 1681-ből (1904).

Baracska: (Fehér m.): Valéria bronz, Coh. V. 619. I. 5—8, I. Constans bronz, Coh. VI. 263—265. I. 112—123. sz. a. egyike (1903).

Béba (Torontál m.): Trebonianus Gallus bronz $\frac{1}{\text{AHXIV}}$ (1899), Maximianus bronz, Coh. V. 469. I. 230., 231. sz. (1899).

Ó-Béba (Torontál m.): II. Constans konstantinápolyi veretű bizánci aranya, W. Wroth Cat. of the imp. byz. coins. V. I. Pl. XXX. (1905), IV. István rézérmei C. N. H. I. 98—100 (1903).

Belobreszka (Krassó-Szörény m.): Gallienus bronz, Coh. IV. 390. I. 338, 339. $\frac{1}{B}$ (1885).

Berzászka (Krassó-Szörény m.) Antoninus Pius kopott ezüst pénze (1906).

Brád (Hunyad m.): római köztársasági denár v. ö. Babelon I. 199. és köv. I. 101. és köv. szám (1887).

Délvidéki szénbányákból hozott mozdonyszénben a C. Aburius család Bab. I. 94. I. 1. sz. a. ezüst pénzét találták (1906).

Dorozsma (tanyák): Pongrác regensburgi püspök tallérja 1546-ból (1910), Deventer-Campen-Zwoll tallérja 1583-ból (1904).

Dunapentele (Pest m.): Marc. Aurelius és Probus kisbronz, Coh. V. 408. szám (1898).

Erzsébetfalva (Torontál m.) II. Constantius bronz, Coh. VI. 311. I. 209. (1893).

Felső-Torontál megye (közelebbi helymeghatározás hiányzik): Zimisces János bizánci bronz, Wroth: Byz. coins. V. II. Pl. LV. 2. (1907), Gallienus (?) kopott ezüstérme (1907).

Hantháza-pusztá (Csongrád m., Szeged fölött): I. Endre magyar denára, Rupp II. nemű veret.

Hatrongyosi part (Csongrád-Sándorfalva mellett): szántás közben cserépedényben ezüst lemezzel — amelyen futó farkas alakja látható — kerültek elő érmek. Egy részük elkallódott. Megmaradt: IV. Béla brakteátja, Rupp V. T. 111. sz. (emléklap fölött kettős kereszt, alul két oldalt rózsa (C. N. H. I. 279), és Rupp V. T. 112. (alul két oldalt karikában gömböcs) és Rupp V. T. 114, 115, 118 és Róbert Károly garasa, Rupp XII. T. 342. I. Lajos garasa (C. N. H. II. IV. T. 68.), kopott (Széchy Miklós?) horvát-szlavonországi denár, Stepán Dragutin szerb ezüstérme 1272—1316, Ljubics V. T. 15—18.

St. Dusan R—G jegyű szerb ezüst érme 1331—1346, Ljubics VII. T. 24. s ugyanettől Ljubics VII. T. 6. sz. a. ezüstök különböző, így D—szív, N—O, P, jeggyel s u.-ettől Ljubics VII. T. 5. L—V jeggyel, VII. T. 11 R—O jeggyel, VII. T. 17 jegy nélkül és R—V jeggyel, VIII. T. 18 T jeggyel (mind 1897-ből).

Horgos (Csongrád m.): Gordianus bronz, Coh. IV. 155. l. 213. sz., Diocletianus középbronz érme Coh. V. 418. l. 319. Rev. SACR, $\frac{1}{AQS}$ Licinius bronzérme, V. ö. Coh. VI. 58. l. 49. sz. $\frac{1}{SM.TS}$ és v. ö. 66. l. 113. 114. sz. $\frac{1}{T.S.A}$, Crispus bronz, Coh. VI. 195. l. 65. sz. $\frac{1}{SIS}$ (1891), frisachi fillér (1891), IV. István magyar rézpénze, C. N. H. I. 99 (?) (1891), Károly boroszlói püspök ezüstpénze 1620-ból (1891).

Horgas puszta határában *Szentpéter* (Csongrád m.): II. Géza denára, Rupp I. 67. l. IV. T. 94. sz. (1903).

Kalán (Hunyad m.): római ezüstpénz, Av. IMP M IVL PHILIPPVS AVG, a császár balra néző feje, Rev. . . . AETERNAE (PAX?), jobbra fordult széken ülő alak jobbjaiban Victoria, baljában dárda. (1899).

Karánsebesi patak (Krassó-Ször. m.): kopott római kisbronz, Av. balra tekintő sisakos fej (1906).

Kerek (Arad m.): elkallódott nagyobb római ezüsterlet maradványai, Nero denára, Coh. I. 183, 65 (?) , Vespasianus denára, V. ö. Coh. I. 276. s köv. l. 55., 59., 60. sz., és Coh. I. 287. l. 153. sz., Domitianus denára, Coh. I. 390. l. 23. sz. és 24. sz. és kopott, Av. IMP CAES DIVI VESP DOMITIAN AVG P M, balra néző fej Rev. . . . ? áldozó oltár, és kopott Av. CAESAR AVG F DOMITIA , a császár balra néző feje, Rev. COS . . . , Romulus és Remus a farkassal, és még egy kopott V. ö. Coh. I. 413 l. 225. sz., Trajanus denára, Coh. II. 22, 23. l. 123—134. sz., és V. ö. Coh. II. 35. és köv. l. 213. és köv. sz., de az előlapon COS III s ugyanez COS II-vel. Hadrianus denára, Coh. II. 157. l. 469. sz. Faustina denára, Coh. II. 581. l. 33. sz. Lucilla denára, Coh. III. 42. l. 32. vagy 33. sz. (1902).

Keresztúr (Torontál m.): I. Mátyás aranya, C. N. H. II. 204. A. változata (1910).

Kistelek (Csongrád m.): Constantius bronz, Coh. VI. 317. l. 253. sz. $\frac{1}{SMTSB}$ (1893), Albert brandenburgi őrgróf ezüstpénze 1544-ből (1905), (csengelei dűlő) Rudolf magyar denára 1584-ből (1909).

Majsa (Pest m.): Lipót osztrák VI-krosa 1673-ból füllel. (1906).

Makó (tanyák): I. Lipót tirolai kis ezüst pénze évsz. nélk. (1910).

Martonos (Bács-Bodrog m.): II. Géza denára, Rupp I. nemű verete (1891). — IV. István rézpénze (1901).

Mezőtúr: IV. István rézpénze (1904).

Mitrovica (Szerémség): Gordianus római ezüstpénze és Gordianus, Probus, Licinius, Constantinus, Gratianus, Valentinianus 24 db. bronz (1891).

Mókrin (Torontál m.): frisachi fillér (1903).

Nagybecskerek: II. Constantius bronz Coh. VI. 312—315. l. 213—235. sz. $\frac{1}{F.SIS.K}$ (1901).

Nagykikinda: nagyobb elkallódott leletből I. Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos kis ezüst pénzei, Wesz. XVII. l., Rupp XXI. 561. (1905), II. Ulászló kis ezüst pénze, Rupp XXI. 561. (1906).

Nagyteremia (Torontál m.): Marc. Aurelius denára, Coh. II. 467—470. l. 90—116. sz. (1900).

Orosháza: Trajanus denára. Coh. n. h. Av. IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM, a császár balra néző koszorús feje Rev. PMTRP COSPP, balra fordult szárnyas női alak, jobbjaiban koszorú (1889).

Oroszlános (Torontál m.): I. Valentinianus Coh. VI. 464. l. 50. sz. vagy II. Valentinianus Coh. VI. 447. l. 41., 42. sz. bronz, kopott, (1898). — Az 1903-ban végzett ásatások alkalmával vaskengyelek, csattok, bronzgyűrűk és halántékkarikák, ezüstboglárok és karperecek kerültek elő. Három sírban érmek voltak a csontvázak melle táján. Az I. sírban I. László két denára (C. N. H. I. 25. és 26. sz.), a II. sírban egy egész és két fél denár (C. N. H. I. Salamon 19. sz. és I. László 26. és 33. sz.), a III. sírban egy ép denár (C. N. H. I. László 36. sz.) (1911.)

Pancsova: Antoninus Pius kopott bronz (1901).

Pusztaszer: N. Lajos mórfejes ezüstpénze, Rupp XXII. nemű verete (1899), a templomromokban II. Ulászló magyar denára 1503-ból (C. N. H. II. 277 vált. Av. az R előtt és után két pont!) (1898), Károly olmützi érsek XV-krosa 1694-ből (1897).

Római Sánc (Csurogh és Bácsföldvár közt): török rézpénzek (1910).

Sárafalva (Torontál m.): középkori (német? Fridericus?) ezüstpénz Av. ... ICVS REX ... R, arc szemcsés körben, Rev. kettős kereszt, sarkában 3—3 pont. Írás olvashatatlan. (1906).

Sövényháza (Csongrád m.) Cordia családi denár Bab. I. 383. l. 1., kopott róm. családi (?) denár, Trajanus denára Av. IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC, a császár balra néző feje Rev. PMTR P COS VII PP SPQR jobbra néző női alak, baljában bőségszarv, Faustina kopott denára, Valentinianus kopott bronz s más kopott órmai bronz (1884), II. Constantius sisciai veretű bronz (1901).

Homok majorságban, Csongrád-Sándorfalva közelében: Zeno aranya v. ö. Sabatier I. 146. l. 1. VIII. t. 20. ¹/_{CONOB} (1890). IV. István magyar rézérme, újkori török rézpénz, Asen János bolgár cár ezüstpénze, Mihály salzburgi érsek aranya 1559-ből, II. József osztrák ¹/₂ krosa és sárgaréz érem. Av. olvashatatlan maiuscula-betűs felírat. Közepén négyszögű, hegyére állított pajzsban négy Bourbon lilium. Rev. olvashatlan betűk közt árbocos hajó (1884). — *Kötörös*-ből, Sövényháza határából, hol egykor az árpádokri Soód község állott, különböző időbeli különböző magyar leleteink vannak. Bronz szíjvégek és karperecek, bronz zabla, borostyán, díszcsat, továbbá lakat, sarkantyú, csakány vasból s szép díszítésű agyagedények. Itt ezüst gyűrűkkel és halántékkarikákkal I. Béla C. N. H. 16. sz. variáns-denárja került elő. Av. keresztje szárnyában levő jegy karika. Rev. a Pannonia szóban az N betűk nem a II pálcákból állanak, hanem a betű rendes alakját mutatják. (1911).

Szeged: 1. *Város, belváros, vár*: kelta pénz, tányéralakú, rossz ezüst. A lelet közelebbi körülményei ismeretlenek. Av. Torzult fej. R. Ló jobbra fordultan (1903). — (*Bocskay utcában*) Gordianus denárja. Av. IMP GORDIANVS PIVS AVG, a császár balra néző koszorús feje. R. PROVIDENTIA AVG, jobbra néző alak, jobbjaiban dárda, baljában földre eresztett kard (?) (1895), u. attól kopott bronz (1905). Antoninus Pius nagy bronzérme Coh. II. 379. l. 727. sz. (1910). I. Ulászló (?) kopott denára. I. Ferdinánd denára 1537-ből. I. Miksa denára 1572-ből. I. Lipót VI-krosa 1671-ből (1884). I. Lipót duarusa 1696-ból (1883). Mária Terézia magyar ezüstpénze 1771-ből, osztrák XX-krosa 1771-ből, u. ez II. Józseftől; a kincstári sópajták lebontása alkalmával újkori magyar és osztrák ezüst és rézérmekek kerültek elő, több Rákóczi-poltúra, továbbá württembergi és mecklenburgi ezüstpénzek. Ezek a sópajták közel voltak a vár felső részéhez. E helyen több sárgaréz játékermet s három lengyel ezüstöt találtak (1884). György lüttichi püspök tallérja 1556-ból (1905). A várlebontás alkalmával sok, állítólag több száz velencei aranyat találtak a munkások, de ezek elkallódtak. Egy munkás a lelt aranyakkal — mint mondják — megszökött. Egy évvel később mégis egy része előkerült. Egy darab Pascal Ciconia-féle arany 1585—1595 (1884), hét db. Contarini, Erizzo és Valieri dogektól és egy db. belga aranyérem volt (1885). Zsigmond lengyel kir. rigai 3-as garasa 1588-ból (1884). Rókusvárosrész: Leonard salzburgi érsek vastag ezüsterme 1518-ból (1906).

2. *Alsóváros: (makkos erdő)* Nero aranya v. ö. Coh. I. 179. 1. 12. sz. (1888). Aurejanus bronzérme v. ö. Coh. V. 138. 1. 107., 109., 110. sz. és Constans Coh. V. 267. 1. 134. sz. bronzérme, $\frac{1}{H. SIS}$ (1892). (*Dobó-utca*) Constantius kopott bronzérme (1903). (*Fekete földek*) IV. Béla szlapon denára, Rupp XIX nemű veret 10. sz. (1904). (*Barát-utca*) csatornázás alkalmával cserépedényben nagy halmaz pénzt találtak, de a munkások eltítkolták. Később 846 dbot össze lehetett az érmekből szedni. Mind XVI. századi magyar ezüst volt, de nagy részük kopott, II. Ulászló, II. Lajos, Zápolya János, I. Ferdinánd, II. Mátyás és Rudolf idejéből (1885); (*Alsóvárosi tűzoltó-kaszárnya*) Károly olmtüzi érsek ezüstérme 1681-ből (1909).

3. *Felsőváros: (szőlő-éri szőlők)* syracusai ezüst sárgaréz utánzata (1899). (*Sándor-utca*) Constantinus bronz, Coh. VI. 131. 1. 252. sz. $\frac{1}{SM H B}$ (1890). Lipót magyar duarius 1698-ból (1907). VI. Károly császár Csehország részére veretett kis ezüstpénze 1717-ből (1897).

4. *Alsótanya: (bilisricsi erdő)* IV. István rézpénze (1901). (*Csornai kapitányság*) görög ezüstpénz, Av. ΜΕΝΙΣΚΟΣ s balra fordult szoptató tehén (1893). Antonia család denára (1893). Vitellius denára, Coh. I. 260. 1. 46. sz., Trajanus denára, Coh. II. 36—37. 1. 216—223. sz. valamelyike, u. a. kopott, Av. IMP CAES TRAI . . . balra néző fej, R. PMTRCOSIII, jobbra fordult nő baljában bőségszarv jobbra leeresztve, u. a. kopott. Av. IMP CAES NERVA TRA—IAN AVG, balra néző koszorús fej. Rev. PMTPP . . . széken jobbra fordultan ülő Victoria, Hadrianus denára, Coh. II. 109. 1. 70. sz., u. a. Coh. II. 115—118. 1. 123—144. sz. valamelyike, Anton. Pius kopott denára. Av. IMP ANTONIVS PIVS AVG, balra néző fej. Rev. . . . TR P IIII COS III PP jobbra fordult futó alak lebegő lepellel, Faustina mater két db. különböző kopott denára, u. a. Coh. II. 425. 1. 27. sz. (?) Commodus kopott denára (ezeket még 1863-ban találták e kapitányság kutyménesi járásában, mikor is Luca napján nagy szélvihar a homokbuckák egy részét elfújta helyükről. Ezeket is egy ily elfújta bucka helyén lelték), Max. Herculeus Coh. V. 477. 1. 292. sz. a. bronz. Constantinus Coh. VI. 317. 1. 252. sz. a. bronz (1893). Imre király denára, Rupp V. t. 132. sz. V. István és Róbert Károly Szlavonia részére veretett denarai. 2 db. török pénz. 3 db. frisachi fillér. 3 db. lengyel garas 1589 és 1594-ből. Egy db. kölni denár. Magyar és osztrák ezüstpénzek Ferdinánd, Lipót és M. Terézia korából (1893). III. Zsigmond lengyel ezüstpénzének egykorú hantitvány (1884). (*Domaszéki kapitányság*) Faustina mater kopott denára (1898). Constantinus bronz vagy Coh. VI. 140—142. 1. 331—339. sz. vagy Coh. VI. 233. 1. 142. sz. (1899). Constantius bronz, Coh. VI. 315. 1. 236—237. sz. (1896). (*Királyhalmi kapitányság*) szasszanida ezüstpénz Kr. u. 906-ból. Ezüst pitykével együtt találták. Részletes leírását l. Arch. Ért. Új f. XI. k. 100—101. 1. (1899), ugyanitt az *állami csemetekertben*: Trajanus denára, Coh. II. 10. 1. 45. sz., Anton. Pius denára, Coh. II. 284. 1. 36. sz., u. a. Coh. II. 286. 1. 47., 48. sz. 2 db. vált., u. a. Coh. II. 287. 1. 53. sz. vált., u. a. Coh. II. 287—295. 1. 59—135 sz. egyike. Marc. Aurelius denára, Av. = Coh. II. 458. 1. 23. sz. Rev. = Coh. II. 456. 1. 10. sz., u. a. Coh. II. 458—459. 1. 25—32. sz., u. a. kopott denár. Lucilla denára, Coh. III. 40. 1. 3. sz. Commodus denára, Coh. III. 91. 1. 265., 266. sz., u. a. 79. 1. 191. vált. II. Faustina denára, v. ö. Coh. II. 581. 1. 35. sz., u. a. Coh. 585. 1. 69. sz., u. a. v. ö. Coh. 579. 1. 12. sz., u. a. v. ö. Coh. 579—580. 1. 14—19. sz. (1905). Lucius Verus (?) kopott denára (1906), kengyellel és patkóval Mária királynő Rupp 428., Wesz. V. t. 9. sz. denárja került elő (1911). (*Morahalmi kapitányság*) Licinius pater bronz, Coh. VI. 61. 1. 75., 76. sz. (1905). Marc. Aurelius (?) kopott denára (1907), IV. Béla szlaponi denára, Rupp XIX nemű verete (1890). (*Nagyszéksós*) Faustina Coh. II. 578. 1. 1. sz. denárának változata, Av. nincs PIA (1891). Nerva, Coh. I. 467. 1. 10. sz. denára. Licinius kopott denára (1897). (*Rivó erdő*) Gordianus kopott bronz (1905). (*Ötömösi pusztá, templomhegy*) Anjou-kori leletekben gazdag temető, az egykori Ötömös

(Hytemes) község halottaival. A sírokban vastárgyak, ezüst ékszerek lilium díszítéssel, pecsétnyomó-gyűrűk találhatók. A csontvázak szájában olykor ezüst gomb, olykor már felismerhetetlen éremdarab, néhol már éremdarab sincs s a nyomát csak az alsó állkapcsón levő zöld rozsdafolt mutatja. Két esetben még eléggé ép érem volt a szájban, mindkettő Nagy Lajos Rupp XV. 421. sz. verete (1911). (*Rózsajárás*) I. Ferd. magyar denára 1542-ből (1907). (*Rívó-erdő*) bizánci bronzpénz (1905). (*Röszke*) Hadrianus denára, Coh. II. 143—152. I. 357—435. sz. egyike (1901). I. Lajos magyar ezüstérme (1886). I. Lipót osztrák ezüst 3-krosa 1698-ból (1905). (*Zákány*) II. Faustina Coh. II. 583. I. 53. sz. denára. Dortmund város arany érme 1636-ból (1888). Róbert Károly Rupp XLIV. veretű pénze. I. Lajos Rupp XXI veretű pénze. I. Ferdinánd denára 1531-ből és 1540-ből (1899).

5. *Felső tanya*: a lelhelyet pontosan kifürkészni nem sikerült. Állítólag egy munkás egész fazékkal talált ezen érmekből s a városban árulgatta is a kávéházakban, de mikor észrevette, hogy keresik, eltűnt. A leletben dáciai típusú barbár ezüst érmek voltak. Av. torzult férfi arc, R. jobbra fordult paripa (1900). Hadrianus denára, Coh. II. 126. I. 220. sz. (1886). (*Balázstanya*) kopott római köztársasági denár, Constantinus Coh. VI. 139. I. 317. sz. bronz $\frac{1}{\text{SMNA}}$ (1887). Salamon magyar denára, Rupp I. nemű verete (1897). (*Csengele*) IV. István arab feliratot utánzó rézpénze, Av. C. N. H. I. 103, R. C. N. H. I. 102 (1906). V. László magyar kir. aranyforintja (1893). I. Zsigmond porosz-lengyel garasa 1532-ből (1899). (*Csengele-majsai határszélen*) árokásás közben nagyobb ezüstleletre találtak, melyen megosztottak. Sikerült belőle 60 db.-ot megmenteni, mely mind XV—XVI. századbéli magyar ezüst (1887). (*Szatymaz*) Constantinus római bronz $\frac{1}{\text{SMNB}}$ (1910). Imre magy. kir szlavin denára, Rupp V. t. 137. (1884). 46 db. újabbkori ezüstpénz M. Terézia, II. József, II. Ferenc és V. Ferdinánd idejéből (1890). (*Minoriták tanyája körül*) VII. Constantin bizánci bronz, W. Wroth: Imp. byz. coins, pl. LII, 10. (1903).

6. *Ópalánka (a vár alatt)*: magyar ezüst érmek IV. Béla, I. Károly, I. Lajos, Mária, Zsigmond, II. Mátyás korából. Bethlen Gábor denára 1621-ből. Bizonytalan délszláv ezüstérmek (1901).

7. *Téglaégető-telep*: még a mult század hatvanas éveiben az akkori „géptéglagyár“ telepén több mint ezer darabból álló ezüst éremleletre bukkantak. Ennek maradványa gyanánt 66 db. érem került a múzeumba Legtöbbje frisachi érem, de van köztük hét lyoni érsekségi (nem kölni??) és egy angol (Henrik) ezüstpénz is (1885).

8. *Újszeged*: Antoninus Pius kopott denára. II. Lajos ezüstpénze, Rupp XIX. nemű verete (1885). (*Újvárosi főgimn. telke*) Róbert Károly Rupp VII. és XXV. nemű ezüstpénzei (1899). (*Kenderkikészítő gyár*) II. Ferdinánd magyar aranya 1633-ból (1898). (*Ártér*) Christán sziléziai XV-krosa 1664-ből (1910).

Szerb-Greben (Alduna): 3 db. kopott római bronzérem (1891).

Sziszek: Vespasianus Coh. I. 289. I. 169. sz. nagybronz, u. attól 2 db. kopott bronz. Trajanus Coh. II. köt. 331. sz. nagybronz aranyozva, u. attól kapott nagybronz, u. a. középbronz, v. ö. Coh. II. 80. I. 511. s köv. sz. Domitianus nagybronz, v. ö. Coh. I. 452. I. 533. sz., u. attól egy kopott denár és egy kopott nagybronz, u. a. Coh. I. 427. I. 334. s köv. szám alattiakhoz hasonló középbronz. Agrippa középbronz, v. ö. Coh. I. 109. I. 5. sz. Constantinus kisbronz, v. ö. Coh. VI. 154. I. 443. sz. $\frac{1}{\text{SMKB}}$ Egy db. Pomponia családi denár (1909). Sziszek alatt részben a Száva, de inkább a Kulpa medréből kotrás alkalmával sok római érem került elő. A kotrógépeken sok szegedi ember szolgál, akik az így talált érmekeket hazahozzák. Az ő „polgári észjárásuk“ szerint a sisciai pénzverő vízajtásra volt berendezve s a vízen állott. Apadásokkal még az „oszlopokat is látni lehet“, amikre építve volt. De nemcsak érem kerül elő a folyók medréből.

Tavaly egy nagyon szép zöld kövekből és aranyból készített nyakláncot hozott haza egy emberünk. A lánc végén pénzfarmájú arany amulet van s alakok vannak rá verve: elefánt, kutya, skorpió meg egy penis is. Ugyanitt a vízfenékről római stylusokat, bronz-díszeket, „Fortis” feliratú mécsest hozott fel a kotrógép, továbbá vasarat s egy vasgyűrűt (1911).

Szöreg (Torontál m.): az Antonia család denára (1910). IV. István C. N. H. I. 103. sz. rézpénze (1892).

Tázlár zöldhalomi puszta (Pest m.) Salonina bronz, v. ö. Coh. IV. 463. I. 6. (1897).

Tápé (Csongrád m.) III. Zsigmond lengyel 3-as garasa 1591-ből (1906).

Temeskubin és Dunabombó (Dombóvár) között levő homokhalomban: Trajanus Decius kopott nagybronz pénze és Constantinus sisciai veretű bronz (1909).

Temesvár (Temes m.): I. Lipót duarius 1698-ból (1904).

Tetőhegyes (Bácsbodrog m.): Trajanus denára, Coh. II. 12. I. 62. sz. és u. attól kopott denár. Hadrianus denára, Coh. II. 146. I. 382., 383. sz., Coh. II. 158. I. 476—482. sz. valamelyike. Antoninus Pius denára, Coh. II. 286. I. 46. sz., Coh. II. 288. I. 68. sz. vált. (COSIII-al!), Coh. II. 295. I. 139. sz. vált., u. attól denár, Av. IMP CAES ANTONINVS AVG, a császár balra néző koszorús feje Rev. FIDES EXERCITVI, katonajelvények között jobbra fordultan széken ülő alak, u. a. kopott denár. Faustina mater két db. különböző de kopott denára. Marc. Aurelius denára, Coh. II. 465. I. 76. sz., u. a. Coh. II. 475. I. 158. sz. változata (jobbra fordultan a földön ülő alak, alul ARMEN). Lucilla denára, Coh. III. 42. I. 29. vált. Commodus denára, Coh. III. 70. I. 126. sz. I. Maximianus denára, Coh. IV. 95. I. 63., 64. sz. (1893).

Titel: Gratianus római aranya, Coh. VI. 431. I. 24. sz. $\frac{1}{\text{TROBT}}$. Valentinianus aranya, Coh. VI. 443. I. 16. sz. $\frac{1}{\text{TROBT}}$. Arcadius aranya, Sabatier, I. 103. I. 19. és III. t. 15. sz. $\frac{1}{\text{COM}}$. Theodosius aranya, Sabatier I. 114. I. 2. és IV. t. 30. sz. $\frac{1}{\text{CONOB}}$, u. annak bronz, konstantinápolyi veret. Egy gazdag aranyelet maradványai ezek, amit szegedi hajósok találtak Titel mellett a Tisza partján (1885).

Toronyalja puszta (Csongrád m.): IV. László magyar danára (1899).

Tömörkény puszta (Csongrád m.): Antoninus Pius kopott denára (1907). Constantinus bronz, Av. IMP CONSTANTINVS P FAVG a császár balra néző feje R. IOVI CONS . . . RI AVG meztelen alak, jobbjaiban Fortunát, baljaiban földre támasztott dárdát tart. $\frac{1}{\text{T. S. C.}}$ (1883). Nagy Constantin Coh. VI. 139. I. 317. sz. a. bronz $\frac{1}{\text{A. SIS}}$ (1888). V. István magyar denára, Rupp XVIII. nemű verete (1887).

Új-Szent-István (Torontál m.) Trajanus denára, Av. IMP TRAIAN AVG COS III PP a császár balra néző feje. Rev. VICTORIA AVG, jobbra fordultan széken ülő Victoria, II. Faustina Coh. II. 585. I. 69., 70. sz. a. denára. Licinius pater bronz, Coh. VI. 60—66. I. 73—114. sz. valamelyike (1896).

Tömörkény István és dr. Harsányi Pál.

É r e m l e l e t e k.

Krassó-Szörény megyében Krassova és Goruja között a **Karas folyóban** Carus császár (Kr. u. 282—283.) egy db. (Cohen, 1. kiad. 10. sz.) aranyát találták.

Hunyad megye **Brád** helységében Philippus pater (Kr. u. 244—249.) dáciai nagy-bronz érmét találták. (Cohen, 2. kiad. 253. sz.)

Hottó (Zala m.) Itt 313 db. XVII. XVIII. századbeli ezüstérmét találtak. E közt volt I. Lipót K—B, N—B, C—H, GC monogr. jegyű magyar XV-ös és VI-krosa (100 db.), XIII. Lajos

francia $\frac{1}{4}$ tallérja 1694-ből (1), bajor, sziléziai, Würt.-ölsi, Liegn.-briegi XV, VI, 3, 1-krosak (34 db.), II. Ferd. osztrák 1-krosa (3), I. Lipót jegy nélkül, *, **, MM, △, α, AC monogr., C. B, FRL, F. I. K, GH, MMW, S—H, SHS, VR—W jegyű XV-ös, VI-os és 3-krosa (110), III. Károly 1-krosa (1), M. Terézia VI-krosa (1), cseh XV, 3, 1-kros I. Lipót korából (4), tirol XV, VI, 1-kros I. Lipót, József, VI. Károly korából (16), steier XV-ös, VI-os, 3-as I. Lip. és VI. Kár. korából (17), karinthiai XV-ös, VI-os I. Lip. korából (7), Lipót Goilh., Károly, Wolfgang olmützi érsekek XV-ös, VI-os és 1-krosai (17), Frigyes boroszlói XV-ös és VI-krosa (2).

Petrivente (Zala m.). Itt 141 db. XV. XVI. századi apró ezüstérmét találtak, ú. m. Hunyadi Mátyás C. N. H. II. 242. sz. a. típusú s vált. obulusait (23 db.), II. Ulászló C. N. H. II. 283. sz. obulusait K—G (44), K—R (22), K—H (25), K—P (1), K—α (3), K— $\frac{S}{C}$ (6) jeggyel. Tronus Miklós velencei obulusát $\frac{K}{P}$ jeggyel (1)). Tirol $\frac{1}{2}$ garast Zsigm.-tól (8), karinthiai fillért 1530-ból (2), salzburgi egy lapú fillért 1511—153? (3), görzi $\frac{1}{2}$ garast (1), passau fillért Ernesztől (2).

Szent-László pusztá (Somogy m. Bolhás községéhez tartozik). Itt 232 db. ezüstérmét találtak. Volt közte magyar denár II. Lajostól (2), I. Ferd.-tól K—B jeggyel 1528—1564. (85), I. Miksától K—B j. 1566—1570. (13), XV-ös I. Lipóttól (1), francia $\frac{1}{4}$ tallér 1647-ből (1), szász széles garasak Frig. Alb. Ján., Frig. György Ján., Ján., Ján. Frig. korából (72), bajor garas (1506, 1530:3), halberstadti tallér (1539:1), kempteni garas (1514, 1516:2), nördlingeni garas (MDXVI:1), passau fillér (1528, 1529, 1531:3), pfalz-neuburgi garas (1519:1), regensburgi garas (1523:1), Stollberg-königsteini tallér (1546:1), salzburgi garas (1519:1), fillér (1515, 1555:34), osztrák tallér (1), garas (1), cseh garas (1), steier fillér (1517:1), tirol garas és fillér (6).

Nagykeszi (Komárom m.). Itt 506 db. XVI. századi ezüstérmét találtak. A zöme K—B jegyű I. Ferd.-féle magyar denár volt 1527—1561. (498 db.), N—C j. volt 1556-ból 1 db. — Ezenkívül a köv. tallérok: szász 1552-ből (1), kempteni 1544, 1540-ből (2), kaufbeurni 1542-ből (1), mansfeldi 1551-ből (1), osztrák 1557-ből (1), öttingeni 1545-ből (1).

Piros (Bácsbodrog m.). Itt 273 db. XVIII. XIX. századi ezüstérmét találtak. Volt ebben magyar 20-as B, E, G jegyű M. Terézia, II. József, II. Lipót, II. Ferenc korából 1753—1840. (110 db.), osztrák 20-as A, G, D, F, H jeggyel u. a. időből (110), cseh 20-as M. Ter.-tól (7), tirol (5), Brand.-bayr. 20-as (Fr. ker.) 1762—1766. (4), brandenburgi (Sánd.) 1762—1765 (7), bajor (Max. Józ.) $\frac{1}{2}$ tallérja (1), 20-asok 1757—1809. (13), braunschweigi XVI. garas 1787-ből (1), fuldai, frankfurti, Löwenstein-wert.-i, nürnbergi, Pfalz-birkenf.-i, salzburgi (1769, 1801), würtzburgi, 20-asok a XVIII. század második feléből (12), sicíliai tallér 1814-ből (1), szász $\frac{2}{3}$ tallér 1769, 1783-ból (2).

Alsócebény (Zemplén m.). Itt 327 db. XVII. századi ezüstérmét találtak. Volt benne K—B jegyű magyar XV, VI, 3-kros I. Lipóttól (16), siléziai XV-ös és VI-os (3), III. Zsigm.-féle lengyel VI-os gar. (1), III-as gar. (6), poltura (153), Ján. Kázm.-féle 18-as és VI-os gar. (113) s egy db. thoreni 18-as gar. (1661-ből), elbingi, rigai, porosz, svéd poltura 1622—1644. (13), osztrák, cseh, tirol, steier XV, VI és 3-kros (31).

Magyarszerdahely (Zala m.). Itt 229 db. XVI. XVII. századi ezüstérmét találtak. Volt e között III. Ferd.-féle K—B jegyű magyar tallér (3), I. Lipót-féle XV-ös és VI-os (20), I. Ferd., Rud., II. Máty., II. Ferd., III. Ferd., I. Lip.-féle denár (50), egy db. 1621-ből való tallér Fugger Miksa és II. Ferd. nevével, brandenburgi $\frac{1}{6}$ tallér 1676-ból (1), brabant-flandr. tallér Alb.-Erzs.-tól (4), III. Fül.-tól (3), eggenbergi tallér Ján. ker. — Ján. Seyf. (1), lengyel VI-os garas 1666-ból (1), siléziai XV és 3-kros 1659—1669-ig (22), lippei 3-kros 1695-ből (1), nürnbergi tallér 1628-ból (1), szász tallér 1572, 1579-ből (2), osztrák XV, VI, 3-kros II., III. Ferd. és I. Lipóttól (63), cseh tallér 1624-ből (1), XV és 3-kros (2), tirol tallér Ferd. főhgtól évsz. nélk. (3), II. Rud.-tól 1604-ből (1), II. Miksától 1618-ból (1),

Lipóttól 1622-ből (1), Ferd. Károlytól 1622-ből (1), 3-kros Ferd. Kár., Zsigm. Fer., Lipót korából 1639—1674. (22), *steier* tallér II. Ferd.-tól 1614-ből, 1636-ból (2), III. Ferd.-tól 1646-ból (1), XV, VI és 3-kros 1626—1676-ig (9), *karinthiai* tallér 1660-ból (1), 3-kros 1635, 1669-ből (2), *salzburgi* tallér Wolfg. Tód., Páris, Guidob. korából (4), *olmützi* VI és 3-kros (4).

Órihodoson (Vas m.) 854 db. XVI. XVII. századi ezüstérmet találtak. — Nagyobb része *magyar* denár volt II. Ulászló, II. Lajos, I. Ferd., I. Miksa, I. Rud., II. Mátyás, II. és III. Ferd. korából (658 db.), ezenkívül volt benne I. Ferd. féle π - ρ jegyű erdélyi denár (1) *lengyel* poltura Kázmér, Alb., Sánd., I. Zsigm. korából (29), II. Lajos *schweidnitzeri* $\frac{1}{2}$ garas (9), *augsburgi* 2-kros 1623-ból (1), *osztrák* 3-kros 1624—1635-ig (27), *tirol* (3), *steier* (87), *karinthiai* (26) *zugli* (10) 3-krosak a XVII. sz. első feléből és porosz garasok 1531, 1541, 1544, 1545. évekből (4).

Nagykörös városához tartozó Pótharasztya pusztán (Pest m.) 22 db frisachi fillért találtak, mely leletben a következő fajok voltak Welzl. B. II. (1), B. III. (1), B. IV. (2), C. II. (1), C. III. b. (1), C. IV. (1), C. V. (2), E. III. b. (2), F. (1), G. a. (1), G. b. (1), H. b. II. (3), H. f. (1), 9873. szám (2). 9880—81 sz. (1), 9891 sz. (1).

Furlog (Krassó Szörény m.). Nero Coh. I. kiad. 57. sz. (1), Vespasianus Coh. I. kiad. 64. sz. Zsigmond magy. kir. C. N. H. II. 119. a típusú κ -L jegyű érmét találták.

Vágaranyos (Trencsén m.). — Albert magy. kir. I db. κ -L jegyű C. N. H. II. 131. típusú aranyát találták.

Tíhany (Zala m.). — Faustina mater Coh. I. kiad. II. 198. sz. a. nagy bronz érmét találtak.

Szilágyosmlyó (Szilágy m.). Egy ékszerész közlése szerint pár évvel ezelőtt kis vörösréz hordócskában bizánci aranyokat és római ezüst denárokat találtak. — A hordócska újkori készítmény. Egyik fenekén „*Mars Venus et Phoebus junguntur foedere amico*” a másikon „*Hungariae tales Terra ministrat opes*” distichon olvasható. — Az aranyak közül II. Theodosius Sab. I. 116. lap. 14. sz. volt 1 db. és I. Justinianus Sab. I. 177. I. 3. sz. 1 db., az ezüstök közül 1 db. Sept. Severus Coh. I. kiad. 324. sz. és 1 db. Julia Mamaea Coh. I. kiad. 15. sz. — Több darabot nem láttam.

Ó-Budán (Pest m.). Julia Domna császárné (Cohen I. kiad. 101. sz.) aranyát találták.

Orosházán (Békés m.) Diocletianus császár eddig ismeretlen aranyának egy darabját találták. Előlapján a császár jobbra néző babérkoszorús feje DI—OCLETIANVS—AVGVSTVS körirattal, hátlapján a császár áll katonaruhában négy katonai jelvény közt balra fordulva, jobb kezét felemeli, baljával dárdát fog, körülötte PMTR—PPP felirat. — (A nem. múzeum már bírja ezen éremnek más igen kevésbé különböző bélyeggel vert példányát.)

A Pozsony megye **Modor** községében talált lelet pár darabját ismertük meg utólag. Ebben I. Mátyás κ - ρ jegyű féldenára (C. N. H. II. 244.) volt (1), II. Miksa κ - ν jegyű denára 1568-ból (1), I. Lipót κ - ν jegyű 3-krosa 1663-ból (1), ς - π jegyű 1697-ből (1), János Kázmér τ - τ jegyű lengyel VI-os garasa (H. Cz. 2207.) 1662-ből (1), III. Zsigmond polturája (H.-Cz. 1437.) 1622-ből (1), I. Lipót jegy nélküli osztrák 1-krosa 1696-ból (1). — A lelet zömét lásd Num. Közl. VIII. évf. 138, 139. l. — Mivel a leletben véletlenül egy db. árpádkori denár is volt, joggal lehetett arra gondolni, hogy a 394 darabból a lelet zömével meg nem érkezett 7 darab, esetleg szintén árpádkori érem, mely éppen olyan módon kerülhetett volna a XVI., XVII. századi érmek közé, mint az az egy darab. Most azonban látjuk, hogy minő érem volt az a 7 db.

Prízaka határában (Krassó-Szörény m.) 130 db. ezüstérmet találtak. A leletben volt 1. *Magyar* érem: II. Lajos κ -A jegyű denárja 1526-ból, C. N. H. II. 306.A. (1), I. Ferdinánd κ -B jegyű denárjai az 1534. (2), 1535. (4), 1536. (2), 1540. (2), 1541. (1), 1542. (1), 1544. (3), 1545. (1), 1546. (2), 1547. (3), 1548. (2), 1549. (3), 1550. (4), 1552. (1), 1554. (3), 1555. (4), 1556. (1), 1557. (1), 1560. (1), 1562. (1), 1563. (3), 1564. (2), 1565. évből (2),

kopott (1), u. ez Miksától az 1567. (1), 1568. (1), 1570. (2), 1571. (3), 1572. (1), 1577. évből (2), u. ez Rudolftól az 1579. (3), 1580. (3), 1581. (2), 1582. (1), 1583. (1), 1584. (4), 1585. (3), 1586. (2), 1587. (1), 1588. (2), 1591. (3), 1592. évből (2), II. Mátyástól 1614-ből (1). — 2. *Lengyel* érem: Ulászló $\frac{1}{2}$ garasa, Hutt.-Cz. I. 155. (1), IV. Kázmér $\frac{1}{2}$ garasa, H.-Cz. 175. (2), J. Albert $\frac{1}{2}$ garasa, H.-Cz. 194. (3), Sándor $\frac{1}{2}$ garasa, H.-Cz. 201. (3), I. Zsigmond $\frac{1}{2}$ garasa, H.-Cz. 219. 226. (1 + 1), kopott (1). 1528-ból való garasa, H.-Cz. 286. (1), danzigi garasa (SIGIS · I · REX · POLO · DO · TO · PRVS * és * GROSSVS & CIVI & DANCZK & 1535 körirattal) v. ö. H.-Cz. 358. 359. (1), 1538-ból H.-Cz. 384. (1), 1540-ból H.-Cz. 401 (1), s ennek változata ... PRV * (1), Poroszország részére vert garasa 1530-ból, H.-Cz. 301. (2), 1533-ból, H.-Cz. 332, (1), 1535-ből, H.-Cz. 352. (1), Lajos magyar király sweidnitzi $\frac{1}{2}$ garasa 1526-ból (5.) — 3. *Német* érem: Albert porosz garasa az 1531. (1), 1539. (1), 1540. (1), 1541. (3), 1542. (2), 1544. (2), 1546. évből (2), János brandenburg-küstrini garasa 1545-ből (1), töredék porosz-lengyel és danzigi garas (2).

Heves megyében **Erdőtelek-Pusztaténk** határában 1194 db. XVI. századi magyar denárt találtak. Volt benne II. Lajostól K—A jegyű 1525-ből és 1526-ból C. N. H. II. 306A típusú (2), K—B jegyű 1525-ből (1), A—V jegyű 1526-ból (1), I. Ferdinándtól K—B jegyűek 1528-ból (előlapján ... VNG · VNGA ·, ... VNG *, ... VNGA *) (35 + 1 + 16 + 3), 1529-ből (52), 1530-ból (29), 1531-ből (50), 1523-ból (49), 1533-ból (46), 1534-ből (69), 1535-ből (150), 1536-ból (251), 1537-ből (431), 1546-ból (1), 1549-ből (1), c-*lilium* jegyű 1532-ből (1), kopott (1), Rudolftól K—B jegyű 1591-ből (1), II. Mátyástól K—B jegyű 1617 (?) (1), kopott (2).

Ecseg (Nógrád m.). 12 db. ezüst csattal, 3 db. ezüst gombfüllel, 1 db. ezüst gyűrűvel, 9 db. XVI. századi magyar aranyat és 137 db. denárt találtak. — Az aranyok mind K—B jegyűek voltak az 1526., 1557., 1558 (4.), 1559 (3). évből. — A denárok is mind körmőcbányai veretűek voltak, az 1536 és 1561 közti évekből.

Kisládna (Sáros m). 202 darabból álló XVI., XVII. századi, de igen változatos kis éremlelet került elő. — *Magyar* denár 4 db. volt benne (1570., 1574., 1576. évsz.) és 1 db. duarius (1702-ből). — *Erdélyi* garas is 1 db. (N—B, 1612). — *Lengyel* fillér Sándortól 2 db., I. Zsigm.-tól 1608-ból 2 db., III. Zsigm. III-as garasa 2 db., garasa 6 db., 3 fillérese 1614—1626 ig 143 db. — *Rigai* III-as garas III. Zsigm.-tól 1 db. (1596-ból). — *Schweidnitzi* fillér (II. Lajos) 1 db. — *Pomerania-Wolgast-i* kis garas ($\frac{1}{24}$ tallér) Fülöp Juliustól 10 darab (1609—1611-ig). — Ezenkívül *Barby* (1615), *Coeln-Hildesheim* érs. (1603—1615), *Corvey* (1616), *Göttingen* (1605), *Hagenau* (1600), *Hildesheim* vár. (1602), *Holstein-Schaumburg* (1600—1604), *Jülich-Cleve-Berg* (1605, 1606), *Lippe* (1605, 1607), *Magdeburg* vár. és érs. (1617, 1616), *Mansfeld* (1611), *Marsberg* (1600), *Nordheim* (1616), *Pfalz-Simmern* (1589), *Stettin* (Pom.) (1613, 1614) kis garasai együttvéve 28 db. Meg egy db. I. Ferenc József-féle kopott 10 kros, amely természetesen a lelet napvilágra jutásakor került a többi éremhez.

Tótfalu (Szolnok-Doboka m.). — 73 db. XVII., XVIII. századbéli ezüst- és rézérmet találtak itt, u. m. I. Lipót XV-öseit, II. Rákóczi Ferenc XX-as és X-es libertásait és ezüst polturáját, M. Terézia rézdenárját, III. Zsigm. lengyel polturáit, IV. Fülöp brabanti tallérját, 3 db. szász $\frac{2}{3}$ tallért (1677, 1690, 1691-ből), sziléziai és osztrák XV krost.

Riomfalva (Nagy-Küküllő m.). — 31 db. XVI. századbéli tallért letek. Volt benne magyar (4), erdélyi (2), brabanti (1), gelderni (3), lübecki (2), lüttichi püsp. (1), mansfeldi (1), magdeburgi érs. (1), Neuss városi (1), nimwegeni (1), oberysseli (3), svéd (1), szász (5), utrechtí (1), osztrák (2), cseh (2). — A legkorábbi évszám 1549, a legkésőbbi 1591 évszámú.

Nagykapornak (Zala m.). — 58 db. XVI., XVII. századbéli tallért letek. E közül 38 db. tiroli volt, Ferd. főhg, Rudolf csász., Miksa főhg, Lipót főhg nevével, 6 db. styriai II. Ferdinándtól, 1 db. salzburgi 1624-ből, 8 db. elzászi Ferd. és Lipót főhgtól, 1 db. pfalzi 1628-ból, 3 db. szász 1573, 1595, 1630-ból s 1 db. frislandi 1611-ből.

Tomor (Abauj-Torna m.). — Az 550 db.-ból álló XVI. századbeli ezüst éremleletben 23 db. Zsigm. Ágost-féle litván III-es garas és 527 db. erdélyi (1 db. Báthory Zs. 1594.), lengyel, rigai, litván III-as garas volt Báthory István és III. Zsigmond korából.

Halmágylápos (Nagy-Küküllő? m.). — 245 db. XVII. századbeli kisebb ezüstérmet találtak. Volt köztük 1 db. N—B. j. magyar garas 1627-ből, 5 db. I. Lipót-féle 3 kros, 118 db. lengyel VI-os garas (III. Zsigm. és János Kázm. idejéből), 103 db. lengyel, svéd, porosz poltura (III. Zsigm. Gusztáv A., György Vilmos korából), 18 db. osztrák, tirol, steier 3 kros.

Solt (Pest m.). — 4420 db. XVI. századbeli magyar denárt találtak. II. Ulászlótól volt benne 6 db., II. Lajostól 17 db., I. Ferdinándtól 1527—1565-ig minden évből 4036 db., Miksától 1565-ből, 1566-ból, 1567-ből 318 db., rossz és zavaros veretű 38 db., J. Zsigmondtól 1556-ból 3 db., 1557-ből 2 db.

Kiskunhalas (Pest m.). — Találtak 1 db. II. József-féle kettős magyar aranyat (H—G, 1776), B jegyű 1788-ból való aranyat (1 db.), II. Ferenc G jegyű 1797-ből való aranyát (1), II. József brabant-flandriai A jegyű 1787-es aranyát (1) s II. József A jegyű 1787-es osztrák aranyát (2). — Ezenkívül 73 db. tallért, melynek zöme brabant-flandriai volt Loth. Fer., Mária Ter., II. Józs., II. Fer. korából jegy nélkül és A, B, C, H, M jegygel, 1 db. szász (Fr. Ágost), 1 db. bajor (Max. Józs.), 1 db. francia (XVI. Lajos). — Meg 14 db. brabant-flandr. $\frac{1}{2}$ tallért (L. Fer. és II. Józs.), 46 db. $\frac{1}{4}$ tallért (II. Józs. és II. Fer.). — Végül 34 db. magyar, erdélyi, brandenburgi, bajor, nürnbergi, osztrák, salzburgi XV-öst, XVII-est és XX-ast. — Összesen 173 db. érmet.

Nemespátró (Somogy m.). — 25 db. XVI. századi magyar, szász, Lübeck városi, ausztriai, tirol s salzburgi tallért találtak.

Kövesd-en (az iratokból nem tűnik ki, hogy Bihar, Temes, Tolna vagy N.-Küküllő? m.). — 28 db. XVII. századbeli ezüstérmet találtak. Volt benne I. Lipót, Loth. Ferenc, M. Ter., II. József-féle magyar 20-as, XV-ös, XVII-es (12), Bethlen széles garasa (1), sziléziai XV-ös (4), lengyel és porosz VI-os és egyszerű garas (3), I. Lipót, M. Ter., II. Józs.-féle osztrák, cseh, tirol, steier 20-as, XV-ös és XVII-es (8).

Kecskemét (Pest m.). — 197 db. XVII., XVIII. századbeli ezüstérmet találtak, melyből a m. n. múzeumba érkezett 190 db. A földtulajdonos megtartott 7 db.-ot. A leletben volt 4 db. I. Lipót-féle K—B jegyű tallér, 18 db. $\frac{1}{2}$ tallér, 7 db. $\frac{1}{4}$ tallér, a többi magyar, boroszlói, szilézia-liegnitzi, württemberg-ölsi, osztrák, cseh, tirol, steier, karinthiai, olmtützi XV kros volt az 1662—1698 közti évekből.

Dunabökény (Bács-Bodrog m.). — III. Frigyes pfalzi választófejedelemnek a kölni, mainzi és trieri érsekekkel együtt veretett 1573-ból való tallérját találták az iskola építésénél (l. Engel-Serrure, Traité de num. I. 148.).

Harasztkerék (Marostorda m.). 272 db. ezüstérmet találtak. Közte 1 db. K—B j. magy. $\frac{1}{2}$ tallér volt 1700-ból, 1 db. N—B j. $\frac{1}{4}$ tallér 1722-ből, 132 db. I. Lipót korabeli magyar s 138 db. u. ezen korbeli osztrák, cseh, tirol, steier, karinthiai XV-ös.

Zombor (Bácsbodrog m.). A belvárosban 7 db. aranyat találtak, ú. m. I. Lipót K—B j. 1682-es magy., Gusztáv Ad. 1634-es svéd, Nic. da Ponte (1578—1585), Franc. Molino (1646—1655), M. Ant. Justinianus (1684—1688) velencei, Károly 1701-es olmtützi aranyát s egy db. 1649-es hollandi aranyat.

Ó-Buda (Pest m.). Nero Coh. I. kiad. I. köt. 206. l. 255. sz. nagybronzát találták.

Halas (Pest m.). Hunyadi Mátyás R—Q jegyű (C. N. H. II. 208. sz.) aranyát találták.

Bisztra (Torda-Aranyos m.). — 389 db. XVII. századbeli érmet találtak a görög kath. templom területén. A zöme (295 db.) III. Zsigm. és János Kázmér lengyel VI-os és egyszerű garasa s polturája volt 1603—1668 közti időből, ezenkívül volt benne 85 db. Báthory Gábor- és Bethlen Gábor-féle erdélyi garas 1609—1626 közti időből, 2 db. sziléziai XV-ös (1660., 1664. évsz.), 1 db. porosz VI-os és egyszerű garas (1682, 1554-ből), 1 db. litván garas s 1 db. svéd poltura.

Dr. Harsányi Pál.

K ü l ö n f é l é k.

Weszerle József levele Téglási Istvánhoz, a marosvásárhelyi kollégium könyvtárosa-hoz. *Dr. Dékány Kálmán* tanár úr, a marosvásárhelyi kollégium ez idő szerinti könyvtárosa szíves volt Weszerlének a kollégiumi könyvtárban őrzött levelét másolatban közölni velem. Az 1837 szept. 16-ról kelt latin levélben Weszerle köszönetet mond a kollégiumi éremtárnak Bágya, Bethlen gróf jogtanácsosának közvetítésével kölcsönvett lajstromáért, melyet Magyarország és Erdély érmeiről szóló nagy munkájának első kötetéhez használt fel. Ebben t. i. az összes, úgy megszűnt, mint fennálló hazai éremgyűjtemények lajstromát is kívánta adni, míg az V. kötetet az erdélyi fejedelmek pénzeinek szánta s ennek anyagát főképpen az erdélyi gyűjteményekben kívánja majd keresni. Munkája több kötetből fog állani (számukat nem mondja meg) és minden kötethez 20 vagy több képtáblát fog mellékelni. Az első kötetben a hazai gyűjteményekben meglevő kiadatlan, vagy igen ritka görög és római érmekeket fogja kiadni, az általános bevezetésen kívül. A marosvásárhelyi gyűjteménynek agrigentumi ezüstérmét és egy-egy bronz Antinoust és Aureliust rajzoltatni érdemesnek tartja. A rajzolást az éremre viasszal ráerősített (átlátszó) szalmapapíron kínai tussal kívánja végeztetni.

Képtábláiról az alábbi értesítést adja:

Az árpádházi királyok pénzeit tartalmazó 20 képtábla már kész és ki is vannak nyomva, épp így az erdélyi fejedelmi pénzek 21 képtáblája s a habsburg-házi királyok pénzeinek 36 képtáblája.

A vegyesházi királyok pénzeit és a személyi érmekeket tartalmazó képtáblák, valamint az antik pénzeket ábrázoló táblák nagy része már metszve van, de nyomva még nincs.

Aztán mint éremgyűjtő tudakozódik néhány érem felől: ilyenek Báthory Istvánnak, mint erdélyi fejedelemnek aranya, Báthory Kristóf egyszerű aranya, Bocskay Erzsébet ismeretlen egyszerű aranya, Bocskay István egyszerű aranya a névvel, továbbá Rákóczi Zsigmond egyszerű aranya, Székely Mózes és Mihály vajda ismeretlen egyszerű aranyai, Bethlen István, Brandenburgi Katalin, Barcsay Ákos, Kemény János, II. Rákóczi Ferenc egyszerű aranyai. Tököly Imre egyszerű aranyának eredeti példányát nem is reméli megkaphatni. Aztán: János Zsigmond, Báthory István, Báthory Kristóf, Bocskay Erzsébet, Bocskay István, Székely Mózes, Barcsay Ákos, Kemény János, I. Rákóczi György tallérai.

Végül felsorolja azon római arany és görög ezüst és arany pénzeket, amelyek Pesten is gyakran kaphatók (pl. Nagy Sándor #, Lysimakhos #, Philippos #, Thasos, Make-donia (1. regio) Dyrrhachium, Apollonia). Ellenben az itt ritkább, de Erdélyben gyakoribb bronzpénzek közül kíváncsi neki Nicaea pénzei. Vételre és duplumainak elcserélésére késznek nyilatkozik, végül Lőrinczy József és Petráskó Gergely (dobresti) gyűjtőknek, köszöni a beküldött éremlajstromokat. (Dr. Dékány Kálmán szíves közleménye alapján.)

Emlékérem Őfelsége első boszniai és hercegovinai látogatásának emlékére. A cs. és k. közös pénzügyminiszterium még 1910-ben elhatározta, hogy Őfelsége első bosnyák-hercegovinai utazásának emlékére emlékérmét veret és mindössze tíz magyar és osztrák művészt hítt fel, zárt versenyben, megfelelő tervezetek készítésére. A tervezetek felett két magyar és két osztrák tagból álló zsűri ítélkezett 1911. évi február 15-én Budapesten Thallóczy Lajos osztályfőnök úr elnöklésével. A pályanyertes művész Placht Richárd, bécsi pénzverdei éremvész. A pályadíj, a négy hó alatt elkészítendő kész verőtövek beleértésével, 4000 kor. volt, míg a többi pályamunkák egyenként 500 kor. díjat nyertek. Az érem előlapján Őfelsége képe, lóháton, jobbfelé, hátlapján pedig bosnyák nő álló alakja látható szemben, kezeiben Bosznia címerével. A feliratok nyelve latin.

A m. n. múzeum újabb szerzeményeiből. A Num. Közl. IX. k. II. füzetének 78. lapján olvashatjuk a Fischer Emil-féle hagyaték árverési lajstromának ismertetését. — Az árverésben résztvett a m. n. múzeum is s a megszerzett darabok közül egypár érdekesnek itt adom a leírását.

1. I. Ferdinand denárbélyeggel vert K—B jegyű aranya FERDINAND · D · G · VNG · 1548 * és PATRONA * * * VNGARIE körirattal. Átm. 15 mm., súlya 3·5 gr. Helbing kat. 1473. sorsz. és III. t., Markl 1333., Montenuovo 452.

2. János Zsigmond kolozsvári veretű aranya IO ☆ SECV ☆ D ☆ G ☆ ELE ☆ REX ☆ VN ☆ 1562 ☆ és PATRONA · — VNGARI ☆ S ☆ F ☆ V körirattal. Helbing kat. 4345. (a választójelek azonban helytelenül vannak a katalogusban hatágú csillagnak jelezve, mert csak ötágúak!) Resch és Montenuovo kat. nem írja le.

3. Báthori Kristóf egyoldalú veretű szükségstallérja, a címer Resch 27. sz. tallér bélyegével vert, de a fölírat Reschben nincs meg = · C · B · D · S · Helbing kat. 4355. sz. Átm. 39—40 mm., súlya 28·36 gr.

4. Báthori Zsigmond nagyszebeni veretű aranya 1591-ből MONE · TRA — IL — · SIGI · B · D · S és · PA · TRONA — VNGA · RIE · · körirattal. Helbing kat. 4359. (de a hátapon nem olyan egyszerű a rozetta mint a katalogusban, hanem minden levél hegyén bemélyedés van, mint Resch ez évszám-beli 70., 71. sz. darabjain.) Montenuovo kat. és Resch nem írja le e darabot.

5. VI. Károly erdélyi aranya a köv. körirattal: CAR · VI · D · G · R · I · — S · A · GE · HI · H · B · REX · ARCHID · A · D · B · PRINC · TRANSYL · 1736. Helbing. kat. 4475. Resch ez évből nem említ ilyen köriratot.

6. M. Terézia erdélyi kettős aranya, az előlapon a fej fölött kezdődő körirattal: M · THERESIA · D · G · — R · I · HUN · BOH · REG · AR · AU · DUX · BU · M · P · — TRAN · CO · TYR · 1767. A hátapon A · H · — A · G jegy. Helbing kat. 4486. Montenuovo kat. és Resch nem említi.

Dr. Harsányi Pál.

A Borsod-Miskolci Múzeum tavaly 1909-ben 1686 darab régi pénzzel és éremmel gyarapodott s ezzel az érmek száma 1910 elején 8607 darab volt. A gyarapodásból 224 db ajándék, 1451 db letét és 11 db vásárlás az állami segélyből. Megemlítendő a gyarapodásból 5 római rézpénz, melyeket Dunapentele környékéről kaptunk; II. Ulászló magyar király arany forintja (elhelye Aranyos; C. N. H. II. 140); egy ismeretlen leletből 37 habsburgkori magyar denár; Rudolf 1588-i denára, melynek a címeres oldala nincsen kiverve, (bracteata); Miskolcon a Papszer-utcán talált török rézpénz; Miklós Ödön plakettja (Szirmai) a Finály és a Kőrösi Csoma Sándor-érem; a Num. Társulat tagsági és körmőcbányai érme; eddig hiányzott miskolci, diósgyőr-vasgyári és percesi fizető bárcák stb. A főgimnázium letétbe helyezte 1451 db-ból álló általános éremgyűjteményét, melynek feldolgozása s beosztása most van folyamatban. Van e gyűjteményben 2 kelta ezüst pénz, szép római ezüst és réz sorozatok, pár középkori magyar pénz (H. Mátyás egy aranyával) nagyszámú habsburgkori, külföldi, osztrák réz és ezüst érmek. Becsesebb az emlékérmek s bárcák sorozata, melyek a múzeum gyűjteményét nagyban kiegészítik. Érdekes része a gyűjteménynek a Füredi-féle görög és erdélyi pénzutánzatok sora. Az éremtár részére a múzeum egy új, 200 fiókos és 6500 helylyel bíró szekrényt készíttetett s gyarapodott a szakkönyvtár is.

Leszlik Andor.

Új iskolai éremgyűjtemény. A nagyvárad községi polgári fiúiskola éremgyűjteményének alapját vetette meg H. Fekete Péter községi iskolaszéki jegyző, gyűjteménye duplumaiból 100 darab hazai érmét ajándékozván nevezett iskola részére. A gyűjtemény a tanuló adakozása folytán már is 200 példányon felül van.

A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXV-ik (miskolci) vándorgyűlésének jelvénye. Ezüst színűre oxidált ovális fémlapon: cser- és tölgyágak között a felső széleinél bevágott, talpánál kihegyesedő csücskös pajzson Miskolcz város címere (oroszlán és griff által tartott címer pajzsban Szent István mellképe, a koronázott címer sisak felett hajdú, jobbában 3 búzakalász, balkezében szőlőfürt). — A címer alatt barokk dísz van. Körirat: MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK XXXV VÁNDORGYŰLÉSE
lent: * MISKOLCZ * Egylapú, préselt mű, hátlapján gomblyukba akasztó fogóval, melyen

virág és vonaldísz és SZELENYI | MISKOLCZ cégjelzés van. Készültek tüvel ellátott példányok is. — Átm. 42—31 mm. Leszih Andor.

Az o. m. képzőművészeti társulat 1911. évi tavaszi kiállításán az előző kiállításokhoz képest gazdagon volt képviselve az érem- és plakett-művészet. A nyomtatott lajstrom sorrendjében haladva említhetjük Reményi Józsefnek (195—204. és 207—211. sz.) gipsz éremmintáit, köztük a Nemz. Szalón jubiláris érmét (Nikét tartó allegorikus női mellkép) és Armstein Henriknek a magánmérnökök orsz. szövetsége által ajánlt arcképes plakettjét. További érmek és plakettek még: Patzó Páltól: Zrinyi Ilona (plakett), Schlosser Imre (plakett), Reményi József: Telbisz Károly (ezüst plakett), Murányi Gyulától: Haydn (plakett), Lukácsy Lajos: Mikszáth K., továbbá: Kossuth Lajos (plakettek), Kis József: Javernik Sándor (plakett), Borai Viktor: Fadrusz János érme, Berán Lajostól: a magyar si (szki) klub plakettje, dr. Adler Lajos érme, Fenyvessy Adolf plakettje stb., Murányi Gyulától: dr. Kúnos Ignác, Hieronymi Károly, Zichy János gróf, Khuen-Héderváry Károly gróf, a budapesti (1910. évi) tanszerkiállítás, végül dr. Gold Simon plakettjei. Göröntsér (Greff) Lajos a már ismert, „Isa pur és chomuv wogmuc“ című plakettjét állította ki. Őszinte örömmel vesszük tudomásul e műfaj nagy fellendülését és pár éven belül úgy szám mint művészi érték dolgában való rohamos haladását minálunk.

I r o d a l o m.

Faragó Miksa: A pozsonyi országgyűlés utolsó napjai (Néhány szó a szabadságharc pénzügyeinek történetéhez) címen a *Nyugat* című folyóirat 1910. decemberi (III. 23.) füzetében érdekes cikket tett közzé, melyben azon zavarokat tárja elénk, melyek az 1848. év folyamán az egymást követő riasztó hírek kapcsán országszerte keletkeztek a papírpénz ezüstre való beváltásának adminisztratív természetű nehézségei és akadályai folytán. A jegybanknak legkisebb bankjegye akkor az 5 frtos pénzjegy volt, fiókintézete pedig az egész országban egy sem volt és csupán a budai, temesvári, nagyszombeni és kassai állampénztárak voltak megbízottai a váltási szolgálattal ellátására.

Különösen Pesten, Győrött, Pozsonyban az állampénztárakat állandóan valóságos ostromállapotban tartotta az ottani s a vidékről odaseregülő és bankójáért ezüstpénzt követelő közönség. A nép megnyugtatóására Balogh Kornél, Győrmegyének követe, az 1847—1848-iki pozsonyi országgyűlésen 1848 március 3-án a kerületi ülésen azt indítványozta, hogy Ő Felsége elé felíratot terjesszen az országgyűlés, miszerint a banknak akkori állapota és „a forgalomban lévő bankjegyeknek mikénti fedezése iránt az országot felvilágosítani és megnyugtani legkegyelmesebben méltóztassék“.

A kerületi ülés már-már elfogadta Balogh indítványát, midőn Kossuth Lajos szólásra emelkedett és egyik leghatásosabb beszédét mondta el, melyben egyrészt a bank állapota s a bankjegyek földözete felől megnyugtatta az országot, másrészt kinyilvánította, hogy „nekünk a magyar status-jövedelmek és status-szükségek számbavételét, az ország financiájának alkotmányos kezelés alá vételét, szóval önálló magyar finansminiszteriumot kell kívánnunk, mert különben a rólunk, nélkülünk intézkedő idegen hatalom pénzviszonyainkat végtelen zavarokba bonyolíthatja“. Ezzel kapcsolatban Kossuth felirati javaslatot terjesztett a rendek elé, melyben független, felelős magyar miniszterium kinevezését kéri, és azt, hogy a monarkia másik felében is alkotmányosság lépjen az abszolút uralom helyébe. — Kossuth javaslatát a aznapi ker. ülés, másnap pedig az országos ülés is elfogadta, messze kiható államjogi hatásán kívül pedig e javaslatnak meglelt azon közvetlen hatása is, hogy országszerte megnyugtatta a kedélyeket és megszüntette a felváltó pénztárak ellen intézett pánikszerű rohamokat.

Faragó Miksa a Budapesti Hírlap tavalyi június 4-iki számában „A szabadságharc pénzügye. (A Landerer- és Heckenast-cég bankógyártási pöre)“ címen érdekes cikket

közül, melyben a bankóprések vándorlásain kívül a pesti papir váltópénz (váltócédulák) történetét mondja el, amelyeknek tervbevett nyomtatása miatt öt esztendeig húzódó bűnpör indult meg a nevezett cég ellen. A per felmentéssel végződött.

Borsos István: A pápai református főiskola éremgyűjteményének leírása. II. Görög, barbár és római érmek. Pápa, 1911. Főisk. könyvnyomda IV és 288 lap, 8°. — Borsos István e derék munkájának első kötetét, mely a magyar érmek leírását tartalmazza, a Num. Közlöny IX. k. 1. füzetében ismertettem. Most, amikor a terjedelmes, testes második kötet fekszik előttem, őszinte örömmel tekintek rá és szíves-örömet konstátálom, hogy ugyanolyan, sőt még fokozottabb mértékben végzett a szerző derék, lelkiismeretes és hazafias munkát, mint műve első kötetében. Ez a második kötet 3490 érem leírását foglalja magában, melyek közül 30 db. arany, 880 db. ezüst és 2580 db. bronz. — A görög érmek, amelyeknek $\frac{3}{4}$ része Európára esik, 233 tételre rúgnak, a barbárpénzek száma 21, a római köztársaságot 62 pénzdarab képviseli, a többi a római császárság korából való, beleértve a triumviratust is és Pompeiustól III. Valentinianusig terjedő sorozatot nyújt. Az érmek meghatározása Wiczay, Head és Cohen első kiadása alapján történt. A Dessewffy-gyűjtemény barbárpénz-atlaszának idézését sajnálattal nélkülözöm. A leírások részletesek és amennyire behatóbb vizsgálat nélkül ítéltetnek, teljesen alkalmasak arra, hogy meghatározások és identifikálások alapjául szolgáljanak. Cohen¹ folyószámát mindenütt idézi a szerző, de, ami örvendetes, számos olyan faj és változat van a főiskola gyűjteményében, amelyet Cohen első kiadása nem ismer. A bevezetésben szám szerint felsorolja szerző a ritkább és a Cohenből hiányzó fajokat, azonkívül rövid áttekintést is nyújt a gyűjtemény keletkezéséről.

Tanuljunk és lelkesüljünk a szép példán. A pápai főiskola nem pénzen vásárolta össze tízezerre rúgó éremgyűjteményét, hanem hazafias lelkű, — s mi több, nagyrészt szegény — emberek: papok, tanítók, deákok önzetlen ajándékaiból évek hosszú során át, 1814-től a mai napig gyűlt föl ez a nemcsak tudományos, hanem magyar kulturális becs-csel is bíró gazdag gyűjtemény. Reméljük, hogy a hazafias papok, tanítók, diákok buzgalma ezentúl sem lankad és kívánjuk a főiskolai éremtárnak, hogy ezentúl is vivat, crescat, floreat.

A kötet végén igen gondos és jó áttekintést nyújtó rovatos kimutatás található az Eckhel rendszere szerint rendezett görög pénzekről, a betűrendbe szedett római családi pénzekről s az időrendben felsorolt római császári pénzekről, darab szerint való felsorolással és az egyes uralkodók szereplésének évszámaival. Végül, a mű becsét emelik a görög, római köztársasági és római császári pénzekhez külön-külön szerkesztett betűrendes névmutatók, melyekkel a kötet záródik.

Örvendve látjuk, hogy az utóbbi évtized folyamán mennyire föllendült az intézeti éremgyűjtemények ügye hazánkban. Pozsony, Győr, Sopron, Pápa, Ungvár, Kecskemét, Kiskúnfélegyháza, Szentes, Nagykároly, Temesvár, Szászváros és más intézetek, melyeknek nevei e pillanatban kikerülnek figyelmemet, — közzétették éremkincseiket. A pápai főiskolának e kiadványa az első helyek egyikére tarthat számot e sorozatban és megérdemli, hogy nemcsak gyűjtőink asztalán, hanem szakkönyvtáraink polcain is helyet foglaljon és hogy más hasonló tartalmú hazai kiadványokkal együtt magyarul hirdesse, habár szerényebb keretben, azt az ígét, amelyet Cohen hirdet széles keretben, de idegen nyelven. — A szerzőnek, Borsos István tanár úrnak pedig a magyar numizmaták szívélyes üdvözlését és őszinte köszönetét tolmácsolom a jól végzett munkáért!

Dr. Petříkovich János, a Turóc-sz.-mártoni múzeum őre a *Sbornik* 1910. évi 1. és 2. füzetében folytatja az ottani éremgyűjtemény lajstromának tót nyelven való közzétételét. Az 1. füzetben (63—80. l.) az orosz pénzek és emlékérmeknek 557 tételre rúgó s a XVI. századtól a legújabb időkig terjedő gazdag sorozatát írja le részletesen, az egyes ajándékozók neveinek felsorolásával. — Aligha tévedünk, ha a hazai múzeumok közt orosz pénzek dolgában a turóc-szentmártonit tartjuk leggazdagabbnak.

A Sbornik 2-ik füzetének 159—175. lapjain ugyancsak dr. Petrikovich János a gyűjtemény lengyel pénzeinek és emlékérméinek lajstromát teszi közzé. Ezeknek sorozata a XII. századi III. Boleslávval kezdődik és 1850-ig folytatódik. A lengyel érmek lajstroma 335 tételre terjed.

Dr. Pósta Béla: Dolgozatok az erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtárából. II. évf. (1911), 1. füzet (8° 173 lap). Csak most nyílik alkalmunk a Numizmatikai Közlöny olvasóközönségének figyelmét fölhívni e becses közleménysorozatra, mely dr. Pósta Béla, az erdélyi nemz. múzeum érem- és régiségosztálya igazgatójának, e lankadatlan buzgalmú tudósunknak auspiciumaival, az ő szerkesztésében jelenik meg, immár második esztendeje. — Az erdélyi nemz. múzeum érem- és régiségtára derék és nagyrészt az ő tanítványaiból álló, általa képzett tisztviselői kara arkeológiai és numizmatikai irodalmi munkásságának nyitott e füzetekben tág mezőt a szerkesztőnek szervező, újító ereje és irányító gondoskodása. Ebben a füzetben az osztály négy tisztviselőjének dolgozatait találjuk, köztük a Numizmatikai Közlöny kedves munkatársának, *dr. Kovács István* osztályarkeológus úrnak egy régészeti és egy numizmatikai munkáját. Amaz az apahidai őskori telep és La-Tène temető magyar és francia, képekkel illusztrált ismertetését tartalmazza, a numizmatikai dolgozat pedig *Le système monétaire de l'Étrurie* címen szerző azon tanulmányának francia fordítása, mely az Erdélyi Múzeum 1909. évi 2. füzetében jelent meg, kivonatos ismertetését pedig a *Numizmatikai Közlöny* VIII. (1909.) kötetének 113—115. lapjain adtuk. A tartalmas tanulmányra ismételtén fölhívjuk olvasóink figyelmét, itt pedig szükségesnek látjuk kiemelni azon, arkeológiai és numizmatikai téren nálunk még újságszámba menő, de nyelvi elszigeteltségünknel fogva igen hasznosnak és nagy horderejűnek ígérkező berendezkedést, hogy a közlemények nemcsak magyarul, hanem vagy teljes, vagy legalább szorított terjedelemben francia fordításban is megjelennek e füzetekben, illetve hogy a máshol megjelent magyar munkálatnak itt csak teljes francia fordítását kapjuk. Nálunk „Magyarországon“, — hogy tájszólással éljek, — eddig úgy segített magán, aki éppen tudott, — hogy maga gondoskodott a megfelelő fordításról és vagy a saját költségén adta ki cikkének fordítását, vagy pedig külföldi folyóiratokhoz kellett fordulnia, ami kivált a kevésbbé ismert nevű, vagy kezdő íróra nézve nem megy mindig elég könnyen. Ezeken a nehézségeken jóindulatú, mentori gondoskodással segíti át osztályának tisztviselőit dr. Pósta Béla, módot nyújtván nekik, hogy arra érdemes dolgozataikat az intézet saját eszközeivel a haza és a hazai nyelv határain túl is megismertethessék és ne kelljen véka alá rejteni azt a világosságot, mely ha tán nem is mindig kápráztat ragyogásával, de legalább a mienk.

A brüsszeli numizmatikai kongresszus munkálatainak kötetében a következő két — különlenyomatokban is megjelent — magyarországi dolgozat foglaltatik:

1. **Ladislav de Sikióssy:** L'évolution de la médaille hongroise moderne, 1817—1910. (835—856. lap, hét fénynyomatú képtáblával). — Szerző a magyar éremművészet fejlődését tárgyalja és ösmerteti, hasonlóan a N. K. tavalyi kötetében közölt becses magyar tanulmányához, hanem a külföldi olvasók igényeihez alkalmazza dolgozatát, melyben Ferenczytól a mai ifjú művésznemzedékig sorra veszi és méltatja a hazai medaillőröket és műveiket.

2. **Edmond Góhí:** Note sur les monnaies barbares de la Hongrie. (645—663. lap, számos szövegközti ábrával). — Szerző e dolgozatában — mely magyarul nem jelent meg — a külföldi szakemberek számára összegezi a párizsi kongresszus óta lefolyt tíz évben a magyarországi barbárpénzekről végzett kutatások azon eredményeit, amelyek eddig semmiféle külföldi nyelven nem voltak ösmertetve. Először is beszámol a további kutatások alapjául szolgáló barbárpénz lelőhely- és lelet-repertórium előkészítő munkálatairól (400-at meghaladó leletről és több mint 350 hazai lelőhelyről gyűjtött össze irodalmi és muzeális adatokat), aztán a Philippos-típus és az u. n. Appollófejes-típus elterjedéséről és megosztódásáról s a barbár pénzverés kezdetének valószínű koráról szólván, áttér

az egyes éremfajok keletkezési, illetve forgalmi területének megállapítására a fentemlített lelet-repertórium eddigi adatai alapján. Itt súlyt fektet a Biatec-csoport Duna-balparti, részben még nem ismertett lelőhelyeire, a még gyakran azonosított rétei és tótfalusi éremcsoportok különbségeire, a Biatec-csoportbeli nagy ezüstpénzek átlagos súlyát 218 mérés alapján 17.159 gr.-ban, a rétei kispénzekét 157 mérés alapján 2.341 gr.-ban, a hat ismert aranypénzt 6.44—6.50 gr. közt állapítja meg, s ez adatok alapján végzett számítások egyedül lehetséges (törtszám nélküli) eredményeképpen azt találja, hogy az arany és ezüst értéke közti $1:13\frac{1}{3}$ (vagyis 3:40) reláció alapján 1 Biatec-féle arany 5 nagy ezüsttel, egy nagy ezüst pedig 7 kis ezüstpénzzel volt egyenértékű.

A pénzverő barbár törzsek területeinek megállapítását illető újabb kutatásokról és a nevezetesebb leletekről tett említés után megemlékszik a szarmata amuletekről, aztán a technikai dolgokra tér át, úgymint az öntésre, verésre, a lapka öntésére, a mélyítési eljárás kérdésére, a verőtövek gyártására és elhasználódására, az incusus, a fogazott s a bélet példányokra, az ellenjegyekre, az ötvözetekre, az érték-relációra, a rézpénznek vidékenként való rendszeres használatára, végül több eddig részben teljesen ismeretlen apró pénzfajt sorol föl és fölhívja a figyelmet az aprópénz-verés fontosságára.

Bohdaneckí Imre: Magyarország pénz- és súlyviszonyai az Anjouk alatt. Budapest, a Globus-nyomása, évszám nélkül. (1910?) 90 lap, 8°, (Doktori értekezés.) Szerző forrásokul Luschin, Böckh, Belházy, Fejérpataky, Finály, Salamon, Schoenwisner, Thallóczy stb. műveit használta. Munkájának egyes fejezetei a márkáról, a dénárookra vonatkozó 1323—1345 év közt kiadott öt rendeletről, a garasról, aranyforintról, a 14-század pénzeinek értékéről és vásárlóképeségéről szólnak s a portális adóról.

Gulovics Tivadar: Az ungvári kir. kath. főgimnázium érem-régiségtárának (így) ismertetése. Harmadik közlemény. Éremtár. (Osztrák, lengyel, török, orosz, újgörög, bolgár, román, szerb és montenegrói érmek). E közlemény az ungvári kir. kath. főgimnázium 1910/11. évi értesítőjében jelent meg, folytatásául a két előző évi esztendőben megjelent hasonló tartalmú közleményeknek. Az osztrák pénzek 434 tételre rúgó sorozata elég gazdag; a sorozat bécsi fillérekkel kezdődik (tévesen nevezte ezeket a szerző brakteátáknak) és a legújabb időkig folytatódik. A lengyel sorozat éppen 100 tételre rúg, a többi sorozatok kisebbek. A jelen közlemény a 965—1665. tételeket foglalja magában; folytatása, mint negyedik közlemény, a jövő iskolai év értesítőjében fog megjelenni.

Alphonse de Witte et Victor Tournéur: Procès-verbaux et mémoires du congrès international de numismatique et d'art de la médaille contemporaine tenu à Bruxelles.... 1910. — Bruxelles, G. Goemaere, 1910. 8° XCVIII és 885 lap, 36 képtáblával és számos szövegközti képpel. Ára 30 frcs. — Ebben a vaskos, külsőleg is tekintélyes kötetben számol be a tavalyi brüsszeli numizmatikai és medaillisztikai kongresszus elnöke és titkára a kongresszus előzményeiről, a központi bizottság s a patronázsok munkásságáról, a jelentkezett s a résztvett tagokról, az ülésekről, ünnepélyekről és itt adja a kongresszus elé terjesztett és ott fölolvastott közleményeket is, egész terjedelmükben, elég dúsan illusztrálva. Mellőzöm mindazt, amit már a N. K. 1910. évi kötetében a kongresszusról elmondottam. Magyar tagja 32 volt a kongresszusnak és e magyar tagoknak a procès verbaux-ban vázolt szóbeli előterjesztéseinek vagy előadásain kívül két hosszabb közleménye van e kötetben, (l. alább), mely mindössze hatvanhat kongresszusi munkát tartalmaz a numizmatikának és a medaillisztikának úgyszólván minden ágából. A nagy terjedelmű és dústartalmú könyv aránylag páratlanul áll olcsóság dolgában. A numizmatika minden barátjának, aki franciául ért, melegen ajánljuk a megszerzését.

Hans Freiherr v. Koblitz: Funde keltischer Münzen in Karlstein bei Reichenhall und im Kronlande Salzburg. (Különlenyomat a Num. Zeitschrift III. k.-ból (1910). Egy képtáblával. A nevezett lelőhelyen előfordult NEMET és ADNAMATI feliratú noricum nagyobb fajta, és több igen érdekes kelta apró ezüstpénzt, massiliai drakma-utánzatot, egy halleini leletben előfordult arany szivárványtálat stb. ír le sok becses adat kíséretében.

A Numismatische Zeitschrift új folyamának 3-ik, 1910. évi kötetét most ismertetjük. A közlemények jókora része az antik érmészet körébe vág (Lederer, Scholz, Koblitz, Kubitschek cikkei), Stockert K. az éjszak-albániai városok pénzeiről, Roll K. Khuen-Belasi, salzburgi érsek pénzveréséről, Schalk K. az I. Lipót-korabeli osztrák pénzügyről, Ernst K. az éjszakamerikai egyesült államok első pénzeiről ír. Minket két közlemény érdekel közelebbről: *Kubitschek V.* tanár a fertőrákosi (Kroisbach) kelta pénzletről ír a tudomására jutott példányok alapján, igen lelkiismeretes részletezéssel. Az ismertetett adatokból és megfigyelésekből azonban semmiféle következtetést nem von le, kivéve, hogy Kr. e. 150 tájára teszi az itt lelt érmek korát.

A mellékelt képtáblán ábrázolt barbárpénzeknek csak egy része származik a rákosi leletből. (E leletet a N. K. 1910. évi 3—4. füzetében ismertettük.) A másik cikk, mely minket közelebbről érdekel, *Münsterberg R.* tanulmánya: Attila als Faunus Ficarius. Első sorban Attilának Aquileiát ábrázoló hátlapú ismeretes érmének és egy tévesen Attilára magyarázott straszburgi kőmedaillonnak képét nyújtja, s ennek keletkezését 1600 tájára helyezi. Aztán, hogy Attilának faunszerű ábrázolását magyarázza, Iordanest (24:121) idézi, aki boszorkányok és másutt phauni phicarii-nek nevezett tisztátalan lelkek egyesüléséből származtatja a hunokat. A faunus ficarius elnevezést pedig, amely a Funi et Tochari szók elferdítéséből származik, Plin. n. h. VI. 55. alapján a fekete és fehér hunokra magyarázza, kik Attila seregének részeit alkották.

Adrien Blanchet: Les monnaies barbares aux noms et types des deux Tétricus. (Kül. leny. a brüsszeli kongresszus munkálataiból.) Szerző leletek alapján bebizonyítja, hogy a barbárveretű galliai Tetricus-pénzeket nem az alamanok, sem pedig a frankok nem verték, hanem a Constantinus előtti időben készültek és Constantinus korában ennek a pénzeit utánzó barbárpénzekké öntettek át.

A Mitteilungen d. oesterr. Gesellschaft f. M. u. Mfr. 1911. é. januári számában Domanig Károly egy oldalra terjedő közleményben ismerteti Beck Ö. F. magyar medailőrt és két mellékelt képtáblán mutatja be Beck néhány művét. (Bp. korcsolya-egylet, Gyermekfő, Tanulmány, Orsz. Gazdasági Egyesület, Rákóczi, Magyar paraszt, Matlekovics, Sz. Erzsébet, Madarasi Beck N., Cserhádi Jenő, Széchenyi Ferencz gr., Petőfi S., Balassa, Gyulai P., Photoclub, Endreiné, Tisza I. gr., Zsolnay M., Ráth Gy., Mikes Kálmán, Ilosvay Lajos.)

E. Nöbbe: Münzfund von Westerland auf Sylt. — (Mitteilungen des Anthropolog. Vereins in Schleswig-Holstein. 19. Heft. Kiel, 1911. (78—93. l.) *Westerland* községben, Sylt szigetén (Schleswig-Holstein) az 1905. év elején a XI. század első feléből származó és 1040-ben vagy valamivel későbbben elásott ezüstpénz-leletre bukkant egy gazda. A 139 gr. összes súlyú 114 egész és 11 db felezett vagy felnégyelt, illetve harmadolt ezüstpénz egy kis esztergályozott, kerek fadobozban volt elrejtve, melynek tetejéül bevészt zég-zugos vonalakkal díszített, 49—51 mm., kissé domború, kerek ezüst lemez szolgált. A lelt pénzek Nöbbe szerint ezek: I. *Niedersachsen*: Magdeburg (II. Konrád korából, 1027—39), Quedlinburg (Adelheid I., 999—1044), Stade (1038 után), Soest (II. Konrád), Dortmund (III. Otto, 983—1002), Thietmar gróf († 1048), Wichmann gróf (967—1016), bizonytalan pénz, II. Bernhard fillérének utánveretei (1011—59), Otto Adelheid (I. Ottó és neje vagy III. Ottó és gyámnője) (49 db), Otto Adelheid fillérek utánveretei (33 db). II. *Friesland*: Konrád császár (1027—39), Groningen (Bernold püspök 1027—54), Thiel (II. Konrád, 1024—39). III. *Rajnavidek*: Köln (III. Ottó, 983—1002., fillére és ilyenek utánveretei, II. Henrik 1002—24, Konrád cs. és Pilgrim érsek 1021—36), Andernach: II. Konrád és Pilgrim érsek fillérei és ilyenek utánveretei, Trier (Poppo érsek 1016—47). IV. *Franken*: Mainz (II. v. III. Ottó) Würzburg. V. *Schwaben*: Esslingi típusra. Bizonytalan fillérek (délnyugati Németországból). VI. **Magyarország: Sz. István** (997—1038). Kereszt, mindegyik sarkában kifelé irányuló ékkel (STEPHA)NVS (REX). Rev.: Ugyanolyan típus. (STEP)HAN(VS). Súly 0.75 gr. (1 db). VII. *Dánia*: Hedeby (Schleswig?) 900 tájáról, Hardeknud (1035—42): Lund (Schonen), Roeskilde, Aarhuus, Hedeby (Schleswig).

VIII. *Angolország*: II. Ethelred (978—1016) fillérének utánverete, Nagy Knud (1016—1035): Exeter, Ilchester, Gloucester, Lincoln, London, bizonytalan. I. Harold (1035—39) London. A fenti címekből az olvasó fogalmat alkothat a lelet összetételéről. Ami a Szent István-féle magyar denárt illeti, ez abban különbözik a C. N. H. 4. sz. fajtól, hogy hátlapján nem retrográd irányú a felirat és amennyire az adott leírásból ítélhetek, a REX is hiányzik.

Ilyen Szent István-féle denár a westerlandi leletben csak egy db volt, azonban Nöbbe közlése szerint (a 88. lapon) a Farve-ban talált hasonló korú leletben* 242 db ugyanilyen (!) Sz. István-féle denár-válfaj fordult elő. A farvei lelet-lajstromban a 65. sz. alatt van ezekről szó.

Még egy érdekessége van a westerlandi leletnek. Az egész denárok mellett előfordulnak benne szép rendesen felezett (kettévágott) denárok (Quedlinburg, Wichmann gróf és Ethelred-utánzat), aztán olyanok, amelyekből $\frac{1}{4}$ részük ki van vágva gerezd alakjában. (Wichman gróf, továbbá Hardeknud: lüdi denára). Végül egyes denárokról körszelvény alakjában $\frac{1}{3}$ részük le van vágva s így csak $\frac{2}{3}$ denár értékük marad. (Halberstadt és egy bizonytalan niedersachseni denár). Világos, hogy ily eljárásokkal a hiányzó kisebb névértékű aprópénzt kívánták pótolni. A pénzdarabok anyagának finomságát, a bélelt denárok iránti félelemből úgy ellenőrizték, hogy a leletben talált pénzdarabok legnagyobb részét egykori gazdájuk elgörbítette (erős görbítéskor a bélelt denár vékony ezüst bevonása elpattant volna), másrészt pedig az érem felületére rézsútosan kés hegyével bevagdosták az érmeiket. (A rézsútos bevágások alkalmával a bélelt pénzek ezüst leple levált volna a rézmagról). A westerlandi lelet a kiel múzeumba került. Először C. Rothmann ismertette a Husumban megjelenő Mitteilungen d. Nordfries. Vereins für Heimatkunde und Heimatliebe 1907. évi 4. füzetében.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

A Szent György-céh 1911 december 3—16. napjain tartotta 9-ik árverését, mely alkalommal több száz régipénz, emlékérem és plakett került árverésre, köztük francia és egyéb külföldi medaillörök művei is. Az érmeek nagyrészt kisebb-nagyobb számú darabokból csoportosított tételekben árvereztetek el.

Otto Helbing Nachfolger (München, Lenbachplatz 4.) f. évi január 8-án árverezi a Zschiesche und Köder-cégtől átvett éremtömeg második részét, mely egyházi egyének és fejedelmi házak pénzeit és emlékérmeket foglalja magában. Az árverési lajstrom vaskos kötetet tölt meg s az 5793—11883. sz. éremleírásokat s a 28.—54. képestáblákat tartalmazza. Rodt Ferenc Konrád báró (1750—75.) konstanzi püspök (6748. sz.) érme minket annyiból érdekel közelebbről, mert Rodt-ot Mária Terézia szegszárdi apáttá is kinevezte. A nagyszámú magyar vonatkozású érmeek közül emlitem ezeket: Buda (1686.), Gohl 4. és 90. sz. (5948. és 5951. sz.), Pyrker (Gohl I. 43. sz.), Kunszt (Gohl II. 35. sz.), Esterházy, Scitovszky, Zichy F. érmei. Budapesti Sz. Háromság-érem (7048. sz.), a török háborúkra vonatkozó (7400—3. sz.) érmeek. — Hessen-darmstadti VIII. Lajos magyar (?) tábornok érme (9486. sz.), Basta (11717. sz.) és végül az erdélyi pénzek és emlékérmek I. Ferdinándtól Mária Teréziáig terjedő dús sorozata (11686—766. sz.).

Brüder Egger (Wien, I., Opernring 7.) f. évi január 15-én fog árverezni egy, részben a cs. és kir. éremtár duplumaiból alkotott éremsorozatot (1587 tétel), melyben gall

* Dr. I. Friedländer und Prof. R. Müllenhof: Der Silberfund von Farve. (Fünfzehnter Bericht d. Schleswig-Holsteiner Lbg. Gesellschaft f. d. Sammlg. und Erh. vaterl. Altertümer. Kiel, 1850.

és barbár, görög, római és bizanci érmek, pár intaglio, végül Rohde Tivadar gyűjteményéből származó 639 db. Aurelianus és Severina-féle római pénz foglaltatik. — A lajstromhoz 32 képestábla van mellékelve.

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M. Schillerstr. 18.) 1911 dec. 11-én nagyrészt német tallérokból és egyéb pénznemekből meg emlékérmekből álló sorozatot árverezett (1939 tétel).

A. Riechmann (Halle a. d. Saale, Magdeburgerstr. 34.) 1911 december 11-én tartotta 3-ik éremárverését. Ezúttal a Siedler-féle, lengyel érmekből álló danzigi éremgyűjtemény (279 tétel) kerül árverésre. A lajstromot 3 képestábla illusztrálja.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32.) f. évi január 9-én árverez három kisebb éremgyűjteményt. (41-ik árverés. — 897 tétel.) A sorozat különlegességét a szociáldemokrata érmek csoportja (863—889. sz.) alkotja.

Étienne Bourgey (Paris, rue Drouot, 7.) 1911 november 27—28-án és december 14—15-én árverezte a Chabenat-féle gyűjteményt, melynek első része francia pénzekből és zsetónokból, második része pedig görög és római érmekből állt. (A két lajstromban 823 és 592 tétel éremleírás és 8 képestáblán antik pénzek képei vannak.)

Feuardent (Paris, 4 rue de Louvois) 1911 december 19—20-án árverezte Emile Caron éremgyűjteményét, mely görög, római és bizanci, továbbá túlnyomó részben francia közép- és újkori pénzekből és numizmatikai könyvekből állt. Néhány régiségtárgy is árverésre került ezúttal. (1159 tétel, 4 képestáblával.)

2. Eladó érmek lajstromai.

Ludwig Grabow (Rostock i. Meckl., Hopfenmarkt 15.) Lagerkatalog Nr. 18. (1473 tétel. Különféle országok pénzei, stb. és numizm. könyvek.)

C. F. Gebert: Numismatische Mitteilungen. Nr. 140. (1911 nov.) 200—279 tétel.

Charles Dupriez (Bruxelles. Avenue de Longchamps, 69.) Catalogue périodique: Nr. 103 et Nr. 104. Monnaies, médailles, jetons, méreaux, etc. Antik, közép- és újkori érmek, numizm. könyvek. (1912—3836, illetve 3837—5896 tétel.)

Spink & Son's: Monthly Numismatic Circular Nr. 229. (1911 dec.)

A. Riechmann (Halle a. d. Saale) Lager-Katalog II. (3414 tétel.)

Brüder Egger (Wien I. Opernring 7.) XVI. Verkaufs-Katalog. (3594 tétel.)

J. Schulman (Amsterdam, Keisersgracht 448.) Catalogue (no. LV, décembre 1911.) de Monnaies et Médailles. Asie, Afrique, Amérique, Océanie, et des colonies . . . stb. stb. 3349 tétel másvilágrészbeli pénz és érem leírása, 2 képes táblával.

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Karl W. Hiersemann (Leipzig, Königstr. 29.): Katalog Nr. 404. Archaeologie, Klass. Philologie und Alterthumskunde. (1482 tétel. Ebből a 275.—444. tétel numizmatika.)

List u. Franke (Leipzig, Talstr. 2.) Antiquariats-Katalog Nr. 431. (A 94—101. ll. numizmatikai könyvek is.)

Gilhofer und Ranschburg (Wien, I., Bognergasse 2.) Anzeiger Nr. 90. (1911 dec.) Ennek 1562—68. lapjain, 24285—24385. sz. a. numizmatikai könyvek (Appel, Blanchet, Erbsteln, Fliessbach, Montenuovo, Köhne, Madai, Raczinsky, Schmeizel, Welzl, stb.)

Theissingsche Buchhandlung, Abteilung Antiquariat. (Münster in Westfalen.) Katalog Nr. 6. 1912. (1911. december.) 1—131. sz.: Numismatik.

Lásd még fönnebb a **Grabow** és a **Dupriez**-féle lajstromokat is.

Társulati élet.

Klobusitzky János † Társulatunk legelső alapító tagjainak egyike, Klobusitzky János, földbirtokos, volt országgyűlési képviselő, utóbb a magyar főrendiház tagja, 74 éves korában meghalt 1911. évi november hó 20-án Zsitvaujfalun. — Béke hamvaira!

Réthy László dr., társulatunk elnöke, november hó 21-én töltötte be életének 60. esztendejét, mely alkalmat a társulat tagjai örömmel ragadtak meg és lelkesen ünnepelték őt a tiszteletére november hó 30-án rendezett vacsorán.

Hamisítvány-kiállításunkat 1912. évi január hó 11-én, este 6 órakor nyitjuk meg társulatunk helyiségében. A társulati tagok naponként, más érdeklődők hétfőn és csütörtökön d. u. 5—7 óráig tekinthetik meg díjtalanul a kiállítást.

A társulat 10 éves fennállására vert zsetonból eddig 4 darab arany (2 darabot 3 arany súlyban, 2 darabot 2 arany súlyban), 40 darab ezüst és 30 darab bronz példányt verettünk ki, melyek csaknem teljes számban elkelték. — A csekély készlet megszerzésének feltételeit lásd a boríték 3. oldalán levő társulati hirdetményben.

Társulati tagsági érmünkből 1911-ben csak 2 ezüst példányt rendeltek meg tagjaink és verettünk ki. — Eddig összesen 126 ezüst és 21 bronz példányt szereztek meg tagjaink ezen érmünkből. — (Lásd boríték 3. oldal.)

Állandó kiállításunk a magyar éremművészek műveiből az 1911. évben a következő eredménnyel járt. — Eladtunk 23 érmet és plakettet, összesen 348 kor. 50 fillért juttatva a művészeknek. — A kiállítást tagjaink naponként, a nagyközönség hétfőn és csütörtökön d. u. 5—7 óráig díjtalanul tekintheti meg társulatunk helyiségében.

Lakásváltozásaik bejelentésére tisztelt tagjainkat már saját érdekükben is felkérjük.

Gyűjtési körök vagy az abban történt változtatás közlésére kérjük fel t. tagjainkat, hogy a tagok névsorában azt a valóságnak megfelelően kimutathassuk.

Összejöveteleinket a társulati helyiségben (VIII., Csepreghy-utca 4. sz. II. em. 15.) a következő napokon rendezzük: 1912 január 11. és 25.; — február 8. és 29.; — március 14. és 28.; — ápril 11. és 25.; — május 9. és 30.; — június 13. és 27.; — július 11.; — augusztus 8.; — szeptember 12. és 26.; — október 10. és 31.; — november 14. és 28.; — december 12. és 26-án. — Az összejövetel után társasvacsora van Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56. sz.). — Kivéven június 27., július 11. és augusztus 8-án, amikor is a vacsorákat a tagokkal külön közlendő nyári vendéglői helyiségben fogjuk rendezni.

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 5—7 óráig használhatják. Ugyanekkor megtekinthetik társulati gyűjteményünket is.

A füzet borítékának harmadik oldalán levő társulati hirdetményre e helyt is felhívjuk t. tagjaink figyelmét.

Kivonat a választmány 1911. évi november 9-iki ülésén felvett jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Kúnváry Fülöp és Szentgáli Károly.

A választmány köszönetet szavaz Sziklay Jenő alelnöknek, aki 332 darab nagybányai veretű pénzt ajándékozott a társulatnak. A duplumokat fémértéken adja el a társulat. — A társulati gyűjtemény duplumai eladását elhatározza a választmány. — A Weszerle-féle mű I. kötetének pénzügyi elszámolását jóváhagyják. — A Corpus Nummorum Hungariae III. kötetének kiadása érdekében kérvény adandó be a Tud. Akadémiához. — A gyűjtemény és könyvtár öre jelentést tesz könyvvásárlásokról, melyeket a választmány jóváhagy. — A választmány köszönetet szavaz Egger testvérek, Hamburger József, Merzbacher Jenő dr. utódai és Helbing Ottó éremkereskedőknek, kik árverési

árlistákat ajándékoztak a társulatnak. — A választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavaz Kilényi Hugó alelnöknek, aki 23 darab régi numizmatikai művet ajándékozott a társulatnak.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Kúnváry Fülöp s. k. Dr. Gohl Ödön s. k.

Kivonat a választmány 1911. évi december hó 14-iki ülésén felvett jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, majd Babics József. — Jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kúnváry Fülöp és Szentgáli Károly.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Klobusitzky János alapító tag elhalálását. — A társulat Réthy László dr. elnök 60. születésnapját november 30-án vacsorával ünnepelte meg. — Az államsegély iránti kérvény beadatott. — A választmány tudomásul veszi az 1911. év végére Ábrai Lajos, Bozó Géza, Érseki papnevelő intézet (Esztergom), Hajdú Dezső dr., Katona Béla dr., Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Maksziányi Dezső dr., Rehák Rezső, Roser József, Szeghalmi Gyula és Sztéhlo Ottó rendes tagok kilépését. — Tagdíj nem fizetése miatt töröltettek a tagok sorából: Csillag István, Farkas Sándor (Szentés), Fejér Gyula, ifj. Scholz Antal és Severeanu György dr. rendes tagok. — Titkár ügyészi minőségben 225 kor. 17 fillér hátralékot hajtott be az 1911. évben, miért a választmány köszönetet szavaz. — A Numizmatikai Közlöny az 1912. évben 550 példányban jelenik meg. — A választmány köszönetet szavaz Cahn E. Adolf éremkereskedőnek az ajándékozott árverési árlistáért. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Kohn Gyula*, gyáros, Besztercebánya.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Babics József s. k. Szentgáli Károly s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Szivák Imre dr.

Elnök: Réthy László dr.

Alelnök: Kilényi Hugó.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár és ügyész: Zimmermann Lajos dr.

A Numizmatikai Közlöny szerkesztője:

Gohl Ödön dr.

Pénztáros: Kúnváry Fülöp.

A gyűjtemény és könyvtár őre: Finály Gábor dr.

Másodkönyvtáros: Szentgáli Károly.

Jegyző: Kiss Zoltán.

Választmányi tagok:

Babics József.

Despinités Péter dr.

Dessewffy Miklós gróf.

Finály Gábor dr.

Forster Gyula báró.

Gohl Ödön dr.

Kiss Zoltán.

Kúnváry Fülöp.

Mihalik József.

Moldoványi István dr.

Pákozdi Károly dr.

Rampacher Pál.

Szentgáli Károly.

Telcs Ede.

Zimmermann Lajos dr.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.

Ott János.

Zachár Antal.

Pótag: ifj. Walla József.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1912. év január 1-én.

Tiszteletbeli tagok:

1. Babelon Ernő, a párisi „Institut“ tagja, a párisi „Bibliothèque National“ érem- és régiségosztályának öre. Paris, 30, rue de Verneuil.
- Bahrfield Emil dr., bankigazgató, a „Berliner Münzblätter“ szerkesztője. Berlin-Gross-Lichterfelde Ost. Schillerstrasse 16.
- Blanchet Hadrián, a párisi „Société française de numismatique“ elnöke, a párisi „Bibliothèque National“ tiszteletbeli könyvtárosa stb. Paris, 10. Boulevard Emile-Augier.
- Gnecchi Ferenc, a milánói „Società Numismatica Italiana“ alelnöke. Milano, Via Filodrammatici 10.
5. Gohl Ödön dr., tanár, magyar nemzeti múzeumi őr, a „Numizmatikai Közlöny“ szerkesztője. Budapest, I., Márvány-utca 20.
- Head Barclay Vince, a „British Museum“ volt éremtárnoka. London W. 26. Leinster Square.
- Imhoof-Blumer Frigyes dr., a berlini „Akademie der Wissenschaften“ tagja, a párisi „Institut“ levelező tagja. Winterthur (Svájc).
- Luschin Arnold dr., ebengreuthi lovag, cs. kir. udvari tanácsos, a grázi egyetem nyilv. rendes tanára, az osztrák urakházának tagja. Graz, Quellengasse 4.
- Réthy László dr., magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja. Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 14.¹
10. Svoronos Nep. János, az athéni nemzeti éremmúzeum igazgatója. Athén (Görögország).
- Witte Alfonz, mérnök, a „Société hollandaise-belge des Amis de la médaille d'art“ belga osztályának elnöke, a „Société Royal de Numismatique de Belgique“ titkára. Bruxelles, 55. rue du Trône.

Alapító tagok:

1. Andrássy Dénes gróf, nagybirtokos, Krasznahorkaváralja. 200 kor.
- Arad szab. kir. város közönsége, Arad 200 „
- Babics József, udvari tanácsos, uradalmi jogigazgató, Budapest, IV., Magyar-utca 24. (*magyar és erdélyi pénzek és érmek*). 200 „
- Belvárosi takarékpénztár-résztvénytársaság, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. 400 „
5. Bleyer Izso dr., földbirtokos, Krassó-gombás (Krassó-Szörény megye) (*magyar és erdélyi, barbár, görög, római és középkori pénzek*) 200 „
- Budapest székes főváros közönsége, Budapest. 200 „
- Daróczy Zoltán, királydaróci, földbirtokos, Puszta-Alsó-Biritó, u. p. Paks (Tolna m.) (*ált. gyűjt., különösen római p.*) 200 „
- Debrecen szab. kir. város közönsége, Debrecen 200 „
- Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 4. (*görög pénzek*). 200 kor.
10. Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár († 1907) . 200 „
- Docan Miklós, román kir. külügyminiszteri osztályfőnök, Bucarest, Strada Regala 14. (*román érmek*) 200 „
- Festetics Pál gróf, v. b. t. t. földbirtokos, főrendiházi tag, Budapest, V. ker., Zrínyi-utca 10. 200 „
- Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VIII., József-körút 68. (*Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri*) 200 „²
- Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Bécs 200 „
15. Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg Ő kir. Fensége, Bécs I. Seilerstátte 3 300 „

¹ Egyúttal alapító tag. — ² Alapítványát könyvekben tette.

- Glück Frigyes, szállodatulajdonos,
Budapest, VIII., Rákóczi-út 7 . 200 kor.
Győr szab. kir. város közönsége . 200 „
Hatvany-Deutsch Károly báró, nagy-
birtokos, Budapest, VI., Délibáb-
utca 16 200 „
Horsky János, vállalkozó mérnök,
Bécs, IV., Luisengasse 3. 200 „
20. József főherceg Ő cs. és kir. Fen-
sége, Budapest, I., Szentgyörgy-
tér 4. 200 „
Karátsonyi Andor, földbirtokos,
Beodra (Torontál m.) 200 „
Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t.,
nagybirtokos, Budapest, I., Krisz-
tina-körút 127. 200 „
Klobusitzky János, földbirtokos, fő-
rendiházi tag, Zsitvaújfalu (Bars
m.) († 1911) 200 „
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó
Bank, Budapest, V., Dorottya-
utca 6. 200 „
25. Nákó Sándor gr., v. b. t. t. nagy-
birtokos, Nagyszentmiklós (áll.
gyűjtő) 200 „
Nuber Károly, numizmata, Buda-
pest, I., Mozdony-utca 23. (*Sir-
miumi, délszláv és oláh p.*) . . 200 „¹
Osztrák-Magyar Bank, Budapest,
V., Szabadság-tér 8. 200 „
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kö-
zönsége, Budapest, IV., Vár-
megyeház 200 „
Rampacher Pál, kir. tvszéki jog-
gyakornok, Budapest, VIII., Kis-
faludy-utca 26. 200 „
30. Réthy László dr., magyar nemz.
múzeumi igazgatóőr, a magyar
tudományos akadémia levelező
tagja, Budapest, VIII., Szentkirályi-
utca 14. 200 kor.²
Sacelláry György, orsz. képviselő,
Budapest, V., Tükör-u. 3. . . . 200 „
Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest,
I., Lipótmezei-út 3. (*magyar p.
és magyar vagy magyar vonat-
kozású emlékérmek*) 200 „
Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest,
VI., Szondy-u. 98/A. 200 „
Szeged szab. kir. város közönsége,
Szeged 200 „
35. Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök,
Budapest, V., Falk Miksa-u. 16. 200 „
Telcs Ede, szobrász, Budapest, I.,
Mészáros-u. 34. (*görög és római
érmek*) 200 „
Temesvár szab. kir. város közön-
sége, Temesvár 200 „
Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos,
Alsó-Zsolca († 1910) 200 „
Walla József, keresked. tanácsos,
főv. bizottsági tag, Budapest, VII.,
Rottenbiller-utca 15. (*római, ma-
gyar és erdélyi gyűjt.*) 200 „
40. Wodianer Albert báró, főrendiházi
tag, Bpest VI., Liszt Ferenc-tér 7. 200 „
Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz.
képvisező, Budapest († 1906) . 200 „
42. Zimmermann Lajos dr., ügyvéd,
Budapest, VII., Erzsébet-körút 2.
(*árpádházi magyar p.*) 200 „

Rendes tagok:

1. Akantisz Ignác, nyug. 1848/49-iki honvéd
hadnagy, kir. törvényszéki irodaigazgató.
Jászberény. (áll. gyűjt.)
Alföldy András, főgimn. tanuló, Budapest,
II., Mecset-u. 8. (*római pénzek*).
Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és ter-
mészettudományi egyesület, Gyulafehérvár
(Alsó-Fehér m.) (áll. gyűjt.).
Ábrahám Vilmos, az osztr. magy. bank fel-
ügyelője, Budapest, V., Szabadságtér 8.
5. Állami Darnay-Múzeum, Sümeg (Zala m.)
Árvamegyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin.
Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest,
V., Bécsi-u. 8.
Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala
m.) (*Balatonvidéki eredetű éremleletek*).
Ballagi Aladár dr., egyetemi ny. r. tanár,
Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
10. Baranya vármegye közönsége, Pécs.
Barna János dr., főgimn. tanár, Szatmárnémeti.

¹ Alapítványát érmekben tette. — ² Együttal tiszteletbeli tag.

- Bars vármegye közönsége, Aranyosmarót.
Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.)
Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
15. Baumgarten Nándor dr. ügyvéd, egyet. m. tanár, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
Bayer Ágost, rajztanárjelölt, Budapest, VI., Kmetty-u. 14. földsz. 4. (*magyar árpád-házi pénzek*).
Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (*ált. gyűjt.*).
Beck Ö. Fülöp, szobrász, Gőd, u. p. Sződ (Pest-Pilis-Solt-Kiskún m.).
20. Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
Berán Lajos, szobrász, Bpest, IX., Ráday-u. 41.
Berwaldszky Kálmán, el. isk. tanító, iskolaszéki jegyző, Igló, Kossuth Lajos-sor 91.
Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom megye) (*általános gyűjt.*).
Békéscsabai múzeum-egyesület, Békéscsaba (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
25. Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (*ált. gyűjt.*).
Bibliothèque d'art et d'archéologie. Paris, 19 rue Spontini.
Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
Bohdaneczky Imre dr., m. kir. felső keresked. iskolai tanár, Pancsova.
30. Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület, Miskolc (Borsod m.) (*ált. gyűjt.*).
Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) (*a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket*).
Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
35. Brenner Ferenc, takarékpénztári pénztáros, Esztergom (*magyar és római p.*).
Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (*általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély.*)
Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. (*ált. gyűjt.*).
Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VI., Munkácsy-u. 26.
Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca 5.
40. Cahn E. Adolf, éremkereskedő, Frankfurt a. Main. Niedenau 55.
Császári ház műtörténelmi gyűjteményeinek könyvtára, Bécs, I., Burgring 5.
Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (*magyar és római pénzek*).
Daniel Ferenc, gazdasági gyakornok, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) (*magyar és erdélyi p.*).
Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) (*Magyar és osztrák papírpénzek, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok*).
45. Dáni Nándor, gyáros, Budapest, VIII., Röck Szilárd-utca 37. (*medáliák és plakettek*).
Despinits Péter dr., ny. ítélőtáblai bír., Budapest, VI., Bajza-u. 25. (*ált. gyűjt.*).
Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár (*délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.*).
Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmecbánya.
Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
50. Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békés m.) (*magyar p. és emlékérmek*).
Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
Duka Marcel, min. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helyszíni felügyelő, Szeged, Bástya-u. 19.
Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.). (*ált. gyűjt.*).
Egger Ármín, éremkereskedő, Bécs, I., Opernring 7.
55. Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) (*ált. gyűjt.*).
Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Sörház-u. 4.
Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
Erdélyi Pál, hivatalnok, Budapest, VII., Király-utca 7.

- Ernusz József dr., ny. főispán, Szombathely.
60. Eszék sz. kir. város múzeuma, Eszék (*délszláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek*).
- Esztergomi főkáptalan, Esztergom.
- Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
- Éber Lászlóné, Budapest, I., Keményes-u. 6.
- Édeskúty Jenő, nagykereskedő Budapest, V., Erzsébet-tér 8.
65. Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Diósgyőr (*ált. magy. gyűjt., főképen szükségpénzek, bányapénzek és robotbárcák*).
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1. (*modern érmek és plakettek*).
- Faludi Géza, dr. orvos, Budapest, VI., Váci-kürút 19. (*római és barbár pénzek, magyar emlékérmek*).
- Faragó Miksa, az osztrák-magyar bank tisztviselője, Budapest, V., Szabadság-tér 8.
- Farkas Sándor, magánzó, Nagyenyed, Kossuth Lajos-u. 63. (*görög és római p.*)
70. Fejér József, éremkereskedő, Budapest, VIII., József-körút 70.
- Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Székesfehérvár.
- Fekete Győző, finevelőintézeti igazgató, Szalonca u. p. Bolesó (Trencsén m.) (*ált. gyűjt. különösen magyar és ókori pénzek, emlékérmek*).
- H. Fekete Péter, községi iskolaszéki jegyző, Nagyvárad, Damjanich-utca 7.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (*ált. gyűjt.*).
75. Felsőlvői ev. főgimn., Felsőlvő. (*ált. gyűjt.*)
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse, Palais Cumberland.
- Fischer János, ny. jószágfelügyelő, Tolna.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Arad (*magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztrák pénzek*).
80. Forster Gyula báró, v. b. t. t., főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, M. kir., Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknói Vilmos, arbei c. püspök, szentjobbi apát, nagyvárad kanonok, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre dr., ügyvédjelölt, Zombor, Kossuth Lajos-utca 7. (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
85. Gaal János dr., ügyvéd, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
- Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VII., Dembinszky-u. 33.
- Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, V., Markó-u. 3.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
90. Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gulovics Tivadar, főgimn. tanár, Ungvár.
- Gundel Károly, vendéglős, Budapest, VI., Állatkerti vendéglő (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
95. Győri Márton, liceumi tanár, Pozsony, Vécölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Halász Olivér ifj. dr., Budapest, IV., Veres Pálné-utca 6.
- Halász Sándor dr., ügyvédjelölt, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 18.
- Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Bahnhofplatz 2.
100. Haranghy György, takarékpénztári osztályfőnök, Debrecen, Péterfia-u. 72. (*magyar, erdélyi és római p.*).
- Harsányi Pál dr., magy. nemzeti múzeumi segédőr, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).

- Hámos Pál dr., m. hivatalnok, a keresk. akadémia magántanára, Budapest, VII., Királyutca 91. (*medáliák*).
- Helbing Ottó utóda, éremkereskedő, München, Lenbachplatz 4.
105. Hernfeld Miksa, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 7.
- Hess Adolf utódjá, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p.*). (*különösen IV. századbeli officina- és bélyegváltozatok.*)
- Hild Viktor író, Szolnok (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
110. Hlatky József, ny. áll. főreáliskolai tanár, Körmöcbánya.
- Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium. Hódmezővásárhely. (*ált. gyűjt.*)
- Hoffmann Frigyes, dr., Bpest, V., Zoltán-u. 18.
- Holesch István dr., keresk. és iparkamarai titkár, Besztercebánya.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
115. Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (*ált. gyűjt.*).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
- Horváth Mihály, m. kir. honvéd-huszárszázados, Budapest, IX., Üllői-út 115/b.
- Hurtay Lajos ifj., pénzverőhivatali éremvésnök, Körmöcbánya.
120. Hübner Károly, takarékpénztári igazgató, Székesfehérvár.
- Hüllt Dezső dr., műépítész, Budapest, I., Budafoki-út 3. (*régi és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek*).
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Jankovich-Bésán Endre, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.)
- Jankovics József Mihály dr. áll. főgimn. tanár, Munkács, (*magyar és osztrák p.*)
125. Jankovics Marcell dr., ügyvéd, Pozsony, Andrassy-utca 4.
- Jánó Béla, ref. főgimn. tanár, Szászváros. Jászberényi m. kir. állami főgimnázium, Jászberény.
- Jeszenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) (*magyar p. és érmek; különösen árpádházi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek*).
130. Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz (*ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek*).
- Jókay Endre, áll. polg. iskolai tanár, Mór. (*ált. gyűjt. különösen magyar és osztrák p. és magyar lelőhelyű római p.*)
- Juhász Gyula, szobrászművész, Újpest, Deák-utca 32.
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Martalja (Zólyom m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, (*ált. gyűjt.*)
135. Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, az orsz. szépművészeti múzeum igazgatója, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
- H. Kanabé Dezső, áll. tanár, Resicabánya.
- Karácson Béla, főgimn. tanár, Kisújszállás.
- Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kassai múzeum (Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum (*általános gyűjt., különösen Felsőmagyarországon vert magy. p. és római p.*))
140. Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyiregyháza (Szabolcs m.).
- Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. (*ált. gyűjt.*)
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. (*ált. gyűjt., különösen árpádházi magyar, görög és római császári p.*).
145. Kertay Viktor, m. kir. pénzügyi fogalmazó, Szeged. M. kir. pénzügyigazgatóság (*római császári p.*).
- Kilényi Hugó, ny. miniszter. tanácsos, Budapest, I., Lógódy-u. 23. (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
- Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).

- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kiss Zoltán, székesfővárosi tisztviselő, Budapest, I., Kemenes-u. 6.
150. Kohn Gyula, gyáros, Besztercebánya, Fűrész-utca 2.
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár. *(ált. gyűjt.)*.
- Komárom vármegye közönsége, Komárom. Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom *(magyar p.)*.
155. Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Kotlán Sándor, főiskolai tanársegéd, Budapest, VII., Rottenbiller-u. 23.
- Kovács István dr., osztályarchelogus, Kolozsvár, Központi egyetem.
- Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Újtelep 3. *(magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.)*.
160. Kováts Kálmán, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kristyóry Sándor, kriscsóri, iparos, Arad.
- Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest, VII., Wesselényi-u. 20. *(ált. gyűjt., különösen magyar érmek)*.
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., I. Ferenc József érmei)*.
- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormánysház épület.
165. Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Kún József-u. 60.
- Lévai rom. kath. főgimnázium, Léva.
- Lippay Károly, m. kir. honvéd gyógyszerügyi főtitkár, a budapesti m. kir. honvéd helyőrségi kórház gyógyszerértárának főnöke, Budapest, IX., Gyáli-út, Honvéd helyőrségi kórház *(numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképes érmei)*.
- Listyevity Lajos, kereskedő, Zenta.
- Losonc rendezett. tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
170. Lossonczy István ifj., Nyiregyháza, Gróf Károlyi-utca 25. *(görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.)*.
- Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábólnapuszta (Komárom m.) *(ált. gyűjt., különösen római és magyar p.)*.
- Löwenstein Arnold, a Pallas irod. és nyomdai r.-t. igazgatója, Budapest, V., Honvéd-u. 10.
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magurányi József, főkáptalani ügyész, Esztergom.
175. Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyarországi Kárpátegyesület múzeuma, Poprád.
- Markoff Alexis, a császári Érémítage-múzeum éremtárának igazgatója, Szentpétervár, (Oroszország.).
180. Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Marterer Ferdinánd lovag, cs. és kir. tábornok, Bécs, I., Hofburg.
- Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség *(magyar, erdélyi és osztrák p.)*.
- Maszlaghy Ferenc, pápai prelátus, szentszigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mayer Elek, m. kir. vésnök, Körmöcbánya.
185. Mály János dr., pénzügyi fogalmazó, Budapest, I., Díszter 2.
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtur (Jász-Nagykun-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Mihalik József, kir. tanácsos, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, Budapest, VII., Aréna-út 29.
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, kir. tanácsos, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. *(ált. gyűjt.)*.
190. Milch Ármin, fakereskedő, Komárom *(által. gyűjt., különösen római császári p.)*.
- Mild Gyula ifj., a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.),

- Magyar-utca 11. (*modern érmek és plakettek*).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi ör, Versec (Temes m.).
- Moldoványi István dr., kir. ipari főfelügyelő, Budapest, I., Átlós-út 20. (*magyar pénzek 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.*).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyeslet, Magyaróvár (Moson m.) (*mosonm. leletek*).
195. Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (*ált. gyűjt.*).
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Rechbauerstrasse 10. (*ált. gyűjt.*).
- Murányi Gyula, szobrász, Budapest, V., Korall-u. 8.
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) (*ált. gyűjt.*).
200. Nagy József, tanár, Debrecen, Thaly Kálmán-utca 13. (*római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Nagy Mór, könyvnyomdatulajdonos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 28.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebély (Bars m., *római császári p., magyar p. és emlékérmek*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyenyed (*ált. gyűjt.*).
205. Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyszombat.
- Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
- Neubauer Zoltán, természetrajzi preparatórium és tanszerkészítő-intézet tulajd., Leibic (Szepes m.) (*erdélyi p.*).
- Neumann Károly dr., min. tanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
- Neumann Miksa dr., bankigazgató, Budapest, V., Nádor-u. 7.
210. Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Fő-utca 17.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtokos, Verebély (Bars m.) (*Verebély környékén lett p.*).
- Nyáry Albert br. dr., Budapest, VIII., Nép-színház-u. 47.
- Nyitramegyei múzeum, Nyitra (*ált. gyűjt.*).
- Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
215. Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, VIII., M. nemzeti múzeum.
- Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII., József-körút 31/B. (*ált. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
- Palágyi Ernő, gyáros, Bpest, VI., Király-u. 79.
- Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Gyórszentmárton (*ált. gyűjt.*).
220. Papp Ernő dr., orvos, Kolozsvár.
- Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kosuth Lajos-tér 5.
- Pazar Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.) (*magyar árpádházi és római császári p.*).
- Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 14. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Pápay Pál dr., ügyvéd, Kisújszállás. (*római és magyar p.*).
225. Pelachy János, kir. járásbirósági tisztviselő, Selmechánya (Hont m.).
- Pesti Ferenc, székes fővárosi nyug. előjáró, Budapest, X., Orczy-út 23.
- Petrikovich János dr., megyei járásorvos, Turócszentmárton (Turóc m.) (*a múzeumi tót társaság számára ált. gyűjt.*).
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) (*ált. gyűjt.*).
- Pénzverőhivatal, M. kir., Körmöcbánya (Bars m.) (*körmöcbányai veretek*).
230. Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI., Eötvös-u. 42.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (*magyar és lengyel p., cseh és osztrák pénzek magyar vonatkozásban*).
- Pintér Sándor, ügyvéd, Nagyszécsény (Nógrád m.).
- Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Pompéry Elemér, miniszt. tanácsos, m. kir. szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
235. Poszvek Ödön dr., ügyvéd, Dévaványa (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház (*ált. gyűjt.*).
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcolöp-u. (*ált. gyűjt.*).

- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony (ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek).
- Prileszky Zoltán, róm. kath. plebános, Bok-sánbánya.
240. Puky József, ny. miniszt. tanácsos, Miskolc, Urak-u. 5. (ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p.).
- Rajos Lajos ifj., mérnök, kir. közalapítványi segédfelügyelő, Budapest, II., Mecset-u. 8.
- Rausch Aladár, gyáros, Budapest, VI., Andrássy-út 8. (emlékérmek).
- Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi jogügyi tanácsos, Budapest, I., Biró u. 8.
- Regényi István ifj., Ujvidék (római császári, magyar és erdélyi p. és emlékérmek általánosságban).
245. Regling Kurt dr., a berlini kir. múzeum őre, Berlin-Charlottenburg, Kantstr. 123.
- Reisner József, m. kir. pénzverdei vésnök, Körmöcbánya.
- Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
- Révay Gyula br. ifj., Kisselmec (Túróc m.).
250. Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.).
- Richter Viktor dr., ügyvéd, Pozsony, Deák-utca 8.
- Ritter Frigyes Vilmos, takarékpénztári tisztviselő, Sopron, Müller P.-u. 1. (magyar és erdélyi p. és emlékérmek)
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgatósági tagja, Bécs, VI., Dürergasse 18. (római p., különösen Aurelianus, I. Ferenc József p. és forgalmon kívül helyezett magyar és osztrák papírpénzek).
- Ruisz Gyula, kir. jószágigazgató, Kisbér (Komárom m.) (lakóhelyén előforduló leletek).
255. Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igazgatója, Budapest, V., Sas-utca 10. (emlékérmek).
- Sárosvármegyei múzeum, Bártfa (ált. gyűjt.).
- Schmidég Alfréd, a m. kiviteli és csomagszállítási r.-t. főtisztviselője, Budapest, I., Lövház-u. 3. (ált. gyűjt.).
- Schreiber Antal, bútór- és régiségkereskedő, Pécs, Deák-u. 4.
- Schvarcz Nándor, jogszigorló, Budapest, V., Szabadság-tér 5.
260. Schweng József, városi tanácsos, Besztercebánya.
- Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Ferencfalva, u. p. Resica (magyar p.).
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közönsége; Selmecbánya (Hont m.).
- Selmecbányai ág. hitv. evang. liceum, Selmecbánya (Hont m.) (ált. gyűjt.).
- Smetana Aladár, gyógyszerész, Ipolyság (ált. gyűjt.).
265. Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár (Somogy m.), Áll. főgimnázium (ált. gyűjt.).
- Somssich János gróf, Hetes (Somogy m.) (magyar tallérok és vegyesházi aranyak).
- Soproni ev. főgimnázium, Sopron (ált. gyűjt.).
- Stein Pál, banktisztviselő, Budapest, VI., Hunyadi-tér 12. (ált. gyűjt. különösen római és árpád-házi magyar pénzek).
- Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, IX., Köztelek-u. 6.
270. Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (ált. gyűjt.).
- Strauss Pál, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11.
- Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-törzsorvos, Székesfehérvár, Tolnai-utca 4. (Magyarország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei.)
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára).
275. Szalay Imre, min. tanácsos, a magy. nemz. múzeum igazgatója, a múzeumok és könyvtárak helyettes orsz. felügyelője, Budapest, VIII., József-körút 35.
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (ált. gyűjt.).
- Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmárnémeti (ált. gyűjt.).
- Szatmárvármegye múzeuma, Nagykároly. (ált. gyűjt.)
- Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szászváros (ált. gyűjt.).
280. Szekfű György, ny. városi főjegyző, Zenta. Szép-u. 347. (ált. gyűjt.)
- Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, IV., Vámház-körút 4.
- Szendrei János dr., miniszt. tanácsos, Budapest, I., Attila-utca 23. (ált. gyűjt.).
- Szentgáli Károly, székesfőv. tanító, a pécsi

- városi múzeum t. öre, Budapest, I., Buda-foki-út 15/a. (*magyar és római p.*)
- Székelly Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
285. Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
- Sziklaváry Zoltán dr., orvos, Veszprém-Varsány.
- Szilágyi Imre dr., Debreczen, Rákóczi-u. 15.
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
- Szivák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest, IV., Egyetem-tér 5. (*ált. gyűjt.; főképen a Rákóczi-korszak érmei*).
290. Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
- Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepi (Abauj-Torna m.).
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tiszafüred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Toch Manó, régiség- és ékszerkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 16.
- Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
295. Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata (Komárom m.) (*a tatái kapucinus rend studiuma számára ált. gyűjtő, különösen magyar p.*).
- Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (*ált. gyűjt.*).
- Tóth Sándor, kegyesrendi főgimnáziumi igazgató, Léva (*ált. gyűjt.*).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Türk József L., takarékpénztári pénztáros, Körösladány.
300. Tyll Gusztáv, birtokos, Újmoldova (Krassó-Szörény m.).
- Ujváry Béla, urjeli, magánzó, Budapest, VIII., József-körút 70.
- Ungar Dezsőné, Budapest, VI., Lendvay-u. 3.
- Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (*ált. gyűjt.*).
- Varannai István, gimn. tanár, Szokolca (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
305. Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank felülvizsgálója, Budapest, V., Falk Miksa-u. 19. (*magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok általában*).
- Varsányi Román, főgimnáziumi bencés tanár, Sopron.
- Vasvármegyei kultúregyesület, Szombathely (Vas m.) (*ált. gyűjt.*).
- Váci múzeumegyesület, Vác (*ált. gyűjt.*).
- Várnay Ernő ifj. dr., közjegyző, Ujvidék (*görög, római, magyar és erdélyi p.*).
310. Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő, Budapest, IX., Erkel-u. 19. (*magyar pénzek és emlékérmek*).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Verseci m. kir. állami főreáliskola, Versec.
- Veszprémegyei múzeum, Veszprém (*ált. gyűjt.*).
- Vértessándor, körjegyző, Ókörtvélyes.
315. Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III., Kollergasse 3. (*római érmek*).
- Vojtás Mátyás, főgimn. tanár, Selmechánya.
- Vuits János, földbirtokos, Zenta.
- Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Mölkerbastei 12.
- Walla József ifj., gyáros, Bpest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*).
320. Walla Vilma, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Weichhart Valdemár, m. kir. pénzügyi fogalmazó, Aranyosmarót. (*ált. gyűjtő, különösen magyar pénzek, magyar és külföldi emlékérmek és papírpénzek*).
- Weinberger Antal, akad. szobrász, Bécs, III., Reisnerstrasse 33.
- Weiss Berthold, udvari tanácsos, Budapest, VI., Váci-körút 27.
- Wersényi Róza, városi óvónő, Selmechánya.
325. Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérő, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (*I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, modern művészi érmek és plakettek*).
- Woyciechowski Vilmos, a magy. leszámítoló és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest, IX., Fővámter 15.
- Zachár Antal, székes-fővárosi pénztári aligazgató, Budapest, IX., Páva-u. 34. (*ált. gyűjt.*).
- Zambaur Ede, cs. és kir. százados, a bécs-új helyi cs. és kir. katonai akadémia tanára, Bécs-új hely (Alsó-Ausztria), Neunkirchnerstrasse 14.
- Zanandrea Vilmos, nyug. cs. és kir. őrnagy, Budapest, I., Fehérvári-út 15/B.

330. Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
Zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah (Szilágy m.) (*ált. gyűjt.*).
Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat (Pozsony m.).

- Zsoldos Benő, nyug. gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).
334. Zwack Ákos, kereskedő, Budapest, VI., Csengety-utca 80.

Inhalt.

Dr. Edmund Gohl: 1. Notpapiergeld zum Gebrauch der Druckerei des Komáromi Értésítő in Komárom, aus dem Jahre 1849. — 2. Notpapiergeld von Óbuda (Altöfen) vom Jahre 1849.

Andreas Leszih: Obulus der Königin Maria von Ungarn (1382—1385), im Museum zu Miskolc.

Alfred Schmideg beweist auf Grund eines neulich aufgefundenen Zinnabschlags, dass Heinrich Ernst Karl, Münzgraveur zu Körmöczbánya, die Medaillen des landwirtschaftlichen Instituts „Georgicon“ von Keszthely (Numizmatikai Közlöny VIII., S. 35—37) verfertigte.

Dr. Géza Faludi: Jubiläumsmedaille der „Gemeinde beim Helm“ (Gesellschaft der Reichsdeutschen) zu Budapest, aus dem Jahre 1909.

Béla v. Varga: Moderne Raritäten. Verhältnismässig seltenere Jahrgänge der ungarischen und österreichischen Münzen der Kronenwährung.

Johann Albrecht: Auf Pozsony bezügliche Medaillen im Städtischen Museum in Pozsony.

Stefan Tömörkény und Dr. Paul Harsányi: Die in den Jahren 1883—1911 in das Museum von Szeged aufgenommenen Münzfunde.

Dr. Paul Harsányi: Münzfunde. — **Miscellen.** — **Auktions- und Lagerkataloge.** —

Gabriel Ötvös: Numism. Literatur. — **Gesellschaftsnachrichten.** — Liste der Mitglieder der ungar. Num. Gesellschaft.

Beilage: Numismatische Angabensammlung. (6. Halbbogen.)

Sommaire.

Edmond Gohl dr.: 1. Note de nécessité du journal Komáromi Értésítő, de 1849. — 2. Note de nécessité d'Óbuda (faubourg de Budapest) de 1849. — **André Leszih:** Obole de Marie, reine de Hongrie, 1382—85, au musée de Miskolc. — **Alfred Schmideg** épreuve signé en étain de la médaille de l'institut agricole „Georgicon“ de Keszthely. Le graveur Henri Ernest Karl l'a fait à Körmöczbánya après 1815. — **Géza Faludi dr.:** Médaille jubilaire de la société „Gemeinde beim Helm“ à Budapest. — **Béla de Varga:** Monnaies hongroises et autrichiennes de la valeur de couronne, relativement rares. — **Jean Albrecht:** Médailles concernant la ville de Pozsony, dans le musée de la dite ville. **Étienne Tömörkény et Paul Harsányi dr.:** Trouvailles de monnaies acquises par le musée de Szeged, 1883—1911. — **Paul Harsányi dr.:** Trouvailles. — **Miscellanées.** — **Gabriel Ötvös:** Littérature numismatique. — **Ventes et catalogues.** — Nouvelles de la **Société hongroise de numismatique.** — Liste des membres. — **Ci-joint:** Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Szemelvények görög pénzgyűjteményemből.

Dr. Gohl Ödön tanár úr, a magyar nemzeti múzeumi éremtár antik részének érdeműs öre kívánságának, hogy görög pénzgyűjteményem egy részét a Numizmatikai Közlönyben leírjam, eleget akarván tenni, átnéztem azt. Európai része 1460 különböző darabból áll, van benne 39 arany, 1186 ezüst és 235 darab bronzpénz. Kedvenceim: Tarentum Calabriában (4 arany, 138 ezüst és 1 bronz) és Sicilia (13 arany, 187 ezüst és 78 bronzpénz). Ezek közt Syracusae 10 arany, 98 ezüst- és 37 bronzpénzzel van képviselve. Tehát nem nagy, de Marquese Carlo Strozzi Florenchen, aki az 1879—1880-as években szíves volt engem a görög pénzek ismeretébe bevezetni és bölcs tanácsaival ellátni, arra tanított, hogy csakis jól fenntartott és lehetőleg művészi kivitelű példányokat gyűjtssek; ezen tanácsát azóta mindig követtem és így elértem azt, hogy gyűjteményemben képviselve vannak A, AP, ΑΠΟΛ(ΔΟΝΙΟΣ), ΑΡΙΣΤΟΞΕΝΟΣ), ΕΥ. ΕΥΑΙΝΕΤΟΣ, ΕΥΑΡΧΙΑΔΑ, ΕΥΘΥΜΟΣ), ΕΥΚΛΕΙΔΑ, ΕΥΜΕΝΟΥ, Γ, ΗΡΑ, Θ, Ρ, ΙΕ, ΚΙΜΩΝ, ΚΛΕΥΔΩΡΟΣ, Λ, ΔΕ, ΜΟΛΟΣΣΟΣ, ΝΙ, ΠΑΡΜΕ, ΕΩ, ΦΙΛΙΣΤΙΩΝ, ΦΙΛΟ és ΦΡΥΓΓΙΛΛΟΣ mesterjegyekkel az illető mesterek művei. Gyakran igen nagy ritkaságokat, bár olcsón megszerezhettem volna, rossz fenntartásuk miatt mellőztem.

Gyűjteményem melyik részét írjam le? kérdeztem magamtól; Tarentumot? írjak annak híres lovasairól? ezeket leírta A. J. Evans,¹ Syracusát ismertessem? Arethusa különböző hajviseletét? ezt megtette Du Chastel gróf,² magyarázzam arcának kifejezéseit, mosolyát, 466 után szigorú, komoly, majdnem szomorú vonásait? 440 után a mesterek külön-külön egyéni felfogásainak kezdetét? utolérhetetlenül leírja ezeket Jules Sambon. Vagy ecseteljem a görög művészet legnagyobb fénykorát 412—317-ig? vagy az ezen időben élt mesterek jegyeiről tegyek említést? Mind-mind ezeket megírták G. L. Castelli, A. Salinas, Landolino, a British Múzeum Catalogusa, B. V. Head, P. Gardner, R. Weil, A. J. Evans, G. F. Hill, Bahrfeldt stb. (a mesterek jegyeiről a legújabb időben L. Forrer³ adott ki egy kitűnő munkát), tehát bármiről is írnék, csak azt ismételhetném, a mit előttem már megírtak, elhatároztam tehát, hogy bemutatok néhány olyan példányt, a melyek vagy ritkán fordulnak elő, vagy pedig a már ismertektől többé-kevésbbé eltérnek.⁴

Calabria.

1. Tarentum. 334—302. Kr. e.

Meztelen harcos (Taras?) vágató ló hátán jobbra, felemelt jobbájával lándzsát szegez lefelé, a baljában két lándzsa és egy kerek pajzs, mögötte A. A ló hasa alatt API s ez alatt Ε (ΕΔ monogramm).

Rev.: A meztelen Taras delphinén lovagol balfelé, kinyújtott jobbájában kantharost, baljában evezőt tart. AR. 21 mm. 7·91 gr.

¹ A. J. Evans: Horsemen of Tarentum. 1889.

² Comte Alberic Du Chastel: La coiffure antique. 1898.

³ L. Forrer. Notes sur les signatures de graveur. 1906.

⁴ Az itt felsorolt érmek nevezetessége részint maguknak az illető fajoknak, részint egyes részleteiknek vagy jegyeiknek ritkaságában áll. Olvasóink figyelmét itt hívom fel az egyes érmek ritkaságát megállapító momentumokra. 1. sz. ΕΔ monogramm. — 2. sz. Az ΕΥΘΥ mesterjegy. — 3. sz. A hátlapon a ΔΗ jegy. — 4. sz. Igen ritka faj. — 5. sz. A diadémön Φ betű. A hátlapon nem quadriga, hanem triga. — 6. sz. Ritka, vagy kiadatlan változat. — 7. sz. A rudas ló emeli fel a fejét, míg rendesen ez lehajtja nyakát. — 8. sz. Mind a négy ló feje látható, ami igen ritka változat. — 9—11 sz. A nympa hajviseletének rajza ritka, azonfelül a 10—11. sz. érme azonos hátlapján az Α-jegy ritka. — 12. sz. Az előlapon a hajfűrt a homlokkötő-szalagra ráborul. — 13. sz. A Σ jegy a kigyóban elhelyezve ismeretlen. — 14. sz. Az előlapon a Σ jegy igen ritka, a hátlapon pedig az AP monogramm (Aradus város jegye) ritka. 15. sz. Klasszikus előlappal párosított durvább stílű hátlap. Ritka a ΔΝ monogramm, a Δ-ban levő pont és a kis körbe helyezett Δ betű. — 16. sz. Vonalkör az előlapi kép körül. — 17. sz. Az előlapon lévő Μ jegy ismeretlen. Ritka a hátlapi AR (= Aradus monogramm is. — 18—19. sz. A pikkelyes (pontosított) nyakvédő igen ritka. — Megragadom továbbá az alkalmat, hogy itt úgy a magam, mint a társulat köszönetét fejezzem ki a gróf úrnak a mellékelt két fénynyomatú képtábla készitési költségeinek viseléséért.

Szerkesztő.

Lucania.

2. *Thurium*. 390—350. Kr. e.

Pallas feje jobbfelé, sisakján Skylla és alatta bagoly, a sisak nyakvédőjén ΣΩ. Rev.: Döfésre készülő bika jobbfelé, fölötté AP, a nyaka alatt ΕΥΘΥ az alapvonal alatt jobbfelé úszó delphin. AR. 18 mm. 7·63 gr. ΕΥΘΥ valószínűleg ΕΥΘΥΜΟΣ mester rövidített aláírása; lásd Forrer i. h. pag. 125.

3. *Velia*. 500—450. Kr. e.

Velia nympa feje stephanossal jobbfelé, haja hátul S alakban felkötve, előtte ΓΕΛΗ (lefelé).

Rev.: Ugrásra készülő oroszlán jobbfelé, a gyöngyalapvonal alatt ΔΗ. Az egész gyöngykörben. AR. 20 mm. 7·65 gr.

Sicília.

4. *Leontini*. 480—475. Kr. e.

Apolló babérkoszorús feje jobbfelé, haja homlokán rövid és göndör, a nyakán többszörösen be van fonva, úgy a halántékán is; füle mögött néhány göndör fürt, előtte NNEO és két babérlevél, fölötté NTIN, mögötté egy babérlevél, alatta felkunkorodott farkú oroszlán fut jobbfelé és ez alatt O.

Rev.: Lépésben jobbfelé haladó quadriga, a fent lebegő Nike a chitonban levő hajtót koszorúzza, a ki baljával a gyeplőszárazakat, jobbával a hajtó vesszőt tartja, az alapvonal alatt felkunkorodott farkú oroszlán fut jobbfelé. Az egész gyöngykörben AR. 26×27 mm. 17·19 gr.

5. *Panormus*. 400 Kr. e.

Nympa feje felkötött göndör hajjal jobbfelé, homlokán diadém, a melyen mintha egy Φ látszanék.

Rev.: Vágtató quadriga balfelé, a rudasló visszafordítja fejét, a fent lebegő Nike babérágat nyújt az előre hajló hajtónak, a ki chitonban van és éppen a lovakat ostorozza, az alapvonal alatt ΖΙΖ. AR. 22×26 mm. 17·23 gr.

6. *Syracusae*. 485—478. Kr. e.

Nympa feje (Arethusa?) jobbfelé, nyakán gyöngysorral, haja parókaszerű, apró pontocskákból áll és egy nagyszemű gyöngysorral (diadém) hátul S alakban fel van kötve, előtte ΣΥΡΑΚ (lefelé), alatta ΟΣΙ, fölötté ON, körülötte négy delphin.

Rev.: Lépésben jobbfelé haladó biga, a fent lebegő Nike a nyerges ló hátravetett fejét koszorúzza, a hajtó szakállas és chitonban van, baljával a gyeplőszárazakat, jobbával a hajtó vesszőt tartja, az egész gyöngykörben. AR. 22×27 mm. 17·15 gr.

7. *Syracusae*. 485—478. Kr. e.

Nympa feje mint fönt, de a haja már csak a homlokán pontozott, egyébként hullámozó vonalakból van alakítva, előtte ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ (lefelé), körülötte négy delphin.

Rev.: Alapvonalon quadriga (csak 2 lófej látszik) lépésben halad jobbfelé, a fent lebegő Nike a rudasló hátravetett fejét koszorúzza, a hajtó chitonban van és egyenesen áll, a baljában a gyeplőszárazakat, a jobbában a hajtó vesszőt tartja; az egész gyöngykörben. AR. 24 mm. 16·90 gr.

8. *Syracusae*. 485—478. Kr. e.

Mint fent, de a nympa haja egészen hullámozó vonalakból van alakítva.

Rev.: Alapvonalon lépésben jobbfelé haladó quadriga (mind a négy ló feje látszik), a fent lebegő Nike (két oldalt szárnyakkal) gyöngykoszorút helyez a nyerges ló hátravetett fejére, a hajtó szakállas és chitonban van, baljában a hajtó vesszőt tartja, az egész gyöngykörben. AR. 25 mm. 17·53 gr.

9. *Syracusae*. 478—467. Kr. e.

Mint fent, de nagyobb; a betűk és a delphineek pedig sokkal kisebbek, előtte ΣΥΡ (lefelé), alatta ΑΚ, mögötté ΟΣΙ, fent ON.

Rev.: Alapvonalon jobbfelé lépésben haladó triga, a fent lebegő Nike a nyerges ló hátravetett fejét koszorúzza, a hajtó chitonban van, előrehajlik, baljában a gyeplőszárat, jobbában a hajtó vesszőt tartja; az egész gyöngykörben. AR. 24×25 mm. 17·08 gr.

10. *Syracusae*. 467—440. Kr. e.

Nympha feje jobbfelé fülbevalóval és nyakán szalaggal, haja fejbúbján simára fésülve, a halántékán háromszor van egy pántra felcsavarva, a füle melletti rész mélyen lelóg, hátul három tekercsben végződik. Előtte ΣΤΡΑΚΟΣΙ, alatta O, mögötte fent N, körülötte négy delphin.

Rev.: Lépésben jobbfelé haladó triga, a fent lebegő Nike a nyerges ló fejét koszorúzza, a lovak szügye előtt egy igen kicsinyke A. a hajtó chitonban van és előrehajlik, jobbában a gyeplőszárat és a hajtó vesszőt tartja, balját pedig előre nyújtja, az alapvonal alatt pistrix jobbfelé, az egész gyöngykörben. AR. 22×26 mm. 17·36 gr.

11. *Syracusae*. 467—440. Kr. e.

Nympha feje jobbfelé fülbevalóval és nyakán szalagra felvarrt gyöngysorral, haja mint fent, azzal a különbséggel, hogy a pántra csak kétszer van csavarva, a halántékán és a füle melletti rész nem lóg le. Előtte ΣΤΡΑΚΟΣΙΟ, a nyaka mögött N, körülötte négy delphin.

Rev.: A fentivel egy és ugyanazon bélyegveretű. AR. 25 mm. 17·34 gr.

12. *Syracusae*. 440. Kr. e.

Nympha feje jobbfelé fülbevalóval (helix) és nyakán gyöngysorral, göndör haja egy igen széles szalaggal lekötve, amelyből hátul fent csokorszerű konty látszik ki, homlokán göndör fürtök és ilyenek füle mellett a szalagot fedik, előtte ΣΤΡΑΚΟΣΙΟΝ (lefelé) és két delphin szembe, alatta szintén két delphin szemközt.

Rev.: Lépésben jobbfelé haladó biga, a fent lebegő Nike a nyerges ló fejét koszorúzza, a hajtó szakállas és chitonban van, baljában a gyeplőszárat, a jobbában a hajtó vesszőt tartja. AR. 25 mm. 16·95 gr.

Macedónia.

13. *Alexandros III.* 336—323. Kr. e.

Athena feje jobbfelé, nyakán gyöngysor, haja négy hosszú tekercsben fülét is befedve omlik le, korinthusi sisakján egy kunkorodott kígyó van és ennek gyűrűjében egy Σ betű.

Rev.: Nike balfelé lépdél, kettős chitonban van felruházva, kinyújtott jobbában koszorút, baljával trophaion-állványt tart, jobb keze alatt szőlőlevél, jobb lába felett B, mögötte ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. AV. 18 mm. 8·65 gr. Találták Cyprus szigetén 1910-ben.

14. Athena feje mint fent; de haja hullámosan, fülét is befödve ömlik alá, a Σ betű nem a kígyó gyűrűjében, de a sisak tolla mögött van.

Rev.: Mint fent, de előtte ΒΑΣΙΛΕΩΣ és lent Α, mögötte ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. AV. 18×19 mm. 8·56 gr. Müller 1366. Aradus. Találták Cyprus szigetén 1910-ben.

15. Athena feje mint fent, de hosszú göndör leomló haja mellett füle és fülbevalója is kilátszik, betű nincsen rajta.

Rev.: Mint a fent, de lent előtte Δ/, mögötte lent ⊙ AV. 18 mm. 8·48 gr. Találták a Cyprus szigetén 1910-ben.

16. Mint fent, de hosszú göndör haja fülét betakarja; az egész vonalkörben.

Rev.: Mint a 13. sz., de jobbkeze alatt egy oroszán előrésze balfelé és ez alatt [Z]^p, lábainál pedig bőség szarva. AV. 19 mm. 8·49 gr.

17. Ifjú Herakles feje oroszánbőrben jobbfelé, mögötte M. az egész vonalkörben.

Rev.: Zeus Aetophoros balfelé, a trónus alatt Α, mögötte ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, az egész vonalkörben.

AR. 23×25 mm. 17·18 gr. Találták Abou-Homosban (Egyiptom) 1910-ben.

Corinthia.

18. *Corinthus*.

Balfelé repülő pegasus, alatta Q.

Rev.: Athena feje corinthusi sisakkal balfelé, a nyakvédő *pontozott* !!!, mögötte négy-küllös kerék, előtte lent A, alatta Λ. AR. 22 mm. 8·60 gr.

19. Hasonló: AR. 22×24 mm. 8·49 gr.

Gróf Dessewffy Miklós.

Átvert barbárpénzek.

Az átvert pénzek kétszeresen érdekesek, amennyiben nemcsak hogy végleges veretük korára vet világot az amannál régibb első veret, hanem azért is, mert következtetéseket lehet vonni belőlük azon körülményekre, melyek közt mindkét rendbeli vereteik keletkeztek és mert élő tanúbizonyságai bizonyos kapcsolatoknak, melyek a két veret létrejöttét föltételező történeti események, kereskedelmi vagy társadalmi viszonyok között fennállottak. Fokozottabb még az átvert pénzek érdekessége, ha barbárpénzekről van szó, tehát oly veretekről, amelyeknek történeti háttérét csak hiányosan világítják meg írott források és fennmaradt emlékek és inkább maguk az érmeik szolgálnak történeti föltevések forrásaiul és támasztékaiul.

A mellékelt (2-ik) képtáblán néhány „érdekes esetet“ mutatok be, melyekre nézve még mindig széles tér nyílik további következtetések és magyarázó föltevések fűzésére.

A mellékelt képtábla 1—4. sz. képcsoportja azt a ritka esetet mutatja be, hogy két barbár éremfaj típusai kölcsönösen vannak ráverve egyik a másikra.

Az *első képiünk* egy Noricum barbár éremfajt ábrázol (De la Tour 9925; 10·22 gr. Windischgrätz 2809; 10·0 gr. Blanchet 503, Dessewffy 160. sz. 10·17 gr.), melynek eddig csak két biztos lelőhelyét ismerjük, úgymint Tounj helységet Ogulin mellett, Modrus-megyében, ahol a zágrábi múzeum példányát lelték és Trifailt Cilli mellett, ahol a Dessewffy-gyűjtemény példánya került napfényre. A Windischgrätz-gyűjtemény példánya (2809. sz.) stájerországi lelet.

A 3 vaskos pontsor a noricum barbárpénzekeken tipikus oldalvást fordult fej koszorúdíszének felel meg, a palmettákból alakított hajzat, úgyszintén a hátapon a ló fejének (v. ö. Dess. 81, 85, 86. sz.) hullámos farkának, félholdalakú patáinak és a lábszáraknak rajza (v. ö. Dess. 79, 81, 83—88. és 475—480. sz.) biztosan a noricum barbárpénzek csoportjába utalják e fajt, melynek előlapi típusa inspirálta a tótfalusi leletnek némely vereteit. (Áldor 1—8. és 26. sz., Dess. 167, 168, 173, 174, 195, 197, 198.) 10 gramm körüli súlya is Noricumra utal.

Második képiünk a velemszentvidi, úgy tömeges, mint szórványos leletekben uralkodó barbárpénzfajt ábrázolja. (Numizmatikai Közlöny V. k. 1. lap, Dess. 482. sz.) Ez a faj hazánk nyugati határszélén, Vas megyében otthonos, tipologice rokon úgy a Fertő-rákosi (N. K. IX. k. 113—115. l. és Dess. 103—106. és 484. sz.), mint a fönnebb idézett noricum fajokkal és átlagos súlya (10·4 gr.) szintén a noricum pénzrendszerbe kapcsolja be.

A *harmadik képen* ábrázolt érem mindkét lapján az 1. sz. fajta pénz típusait a fenti 2. sz. pénz típusaira ráverve találjuk.

Az előlapon, ott ahol jobboldalt a hármass pontsor megszakad, a velemi pénzek hátlapjáról ismert lovag teste látható, viszont a hátapon, a ló feje fölött, sörénye mögött és lapockáján a velemi pénzek előlapján látható fej egyes részeit (szem, pont-koszorú) látjuk. (Ezen érem Dessewffy Miklós gróf tulajdona.)

Negyedik képiünk a nemzeti múzeumnak egyik velemszentvidi típusú, az ottani nagy leletből származó ezüstpénzét ábrázolja, mely a fenti 2. sz. éremnek bélyegváltozata.

Előlapján a homlok fölött s az orr helyén a fenti 1. sz. érem előlapjának nyomait (a nagyobb szemű 3-as pontsort s palmettás haját) egészen határozottan láthatjuk, hát-

lapján pedig a ló feje fölött az 1. sz. érem hátlati típusaiból a nagy hullámos lófark jól megkülönböztethető. Ezen a példányon tehát a velemi típus az úlabb s a tounji típus a régibb, míg az előző, 3-ik számú érem éppen fordítva, a tounji típust a vele mire ráverve mutatja be.

Tekintetbe véve, hogy mindkét pénzfaj (1. és 2. sz.) a noricum 10 grammos pénz-láb szerint volt darabolva, továbbá, hogy míg egyrészt az 1. sz. faj Stájer- és Horvátországban volt otthonos, tipológiai hatását azonban a Dunántúlban Tótfaluig kiterjedni látjuk, addig a velemi faj (2. sz.) Vas megyében volt otthonos, regibb rokonfaját pedig Sopron megyében a rákosi leletben találjuk föl, — mindezekből nyilvánvaló, hogy sem a földrajzi, illetve népközi helyzet, sem keletkezésük időpontja, sem a pénzrendszer nem állta útját ilyenféle átveréseknek.

A közelebbi alkalmat vagy eseményeket, amelyek indokul szolgáltak arra, hogy új lapka helyett a meglévő másfajta pénzre verjék rá pénzük típusait, persze nem ismerhetjük, annyit azonban látunk belőlük, hogy mindkét pénzfaj forgalmi területén ismeretes volt a másik pénzfaj és hogy mindkét fajta pénz egyszerre volt forgalomban a bójok bevándorlását megelőző időben, körülbelül egy évszázaddal időszámításunk kezdete előtt.

Ez is igen becses megállapítás a további tipológiai parallel fejlődés s a leszármaztatott későbbi (pl. tótfalusi) fajok viszonylagos korának kutatására.

Fontos momentumképen, mely a fönti két faj egymásra való átverésének *szokásosságát* bizonyítja, kell itt megállapítanom azt a tényt, hogy a fönti 1. sz. éremfaj különböző ismert példányai közül az itt bemutatott 3. és 4. sz. példányok nem az egyetlen átvert példányok. Még további két átvert példányt mutathatok itt be e fajból. A De la Tour 9924. sz. képe t. i. szintén átvert példányt ábrázol. A Bibliothèque nationale idézett példányán az 1. sz. érmünk típusa az újabb veret, a régi veretből az előlapon csak a fej baloldali felső részén látunk csekély nyomot, ellenben a hátlaton a velemi típusra emlékeztető, *kisebb* pontokból álló 3 soros koszorú jól megmaradt belőle.

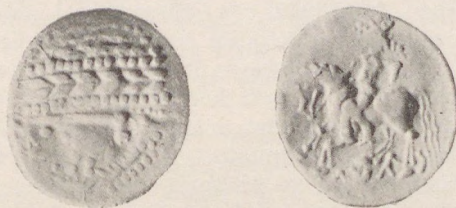
A negyedik átvert példányt a Windischgrätz-gyűjtemény barbárpénzei közt a II. képtáblán 2809. sz. a. bemutatott példányban ismertetem. Ezen, inu már szintén Dessewffy Miklós gróf gyűjteményébe jutott példány előlapján, a fej alsó baloldali részén s a baloldali nagy palmetta alján, nemkülönben a jobboldali nagy palmetta ágacskaín is látjuk a régibb, átvert típus maradványait, továbbá a hátlaton, a ló előlábának alsó lábszárai helyén szintén a régi veretből megmaradt két különböző görbületű és különböző nagyságú pontokból álló ívnek maradványa látható. Az egyik ív a velemszentvidi típusú pénzek előlapjain lévő gyöngysoros szegélynek egy része, a másik pedig a fejet szegélyző pontsornak maradványa lehet, úgy amiként ezt mellékelt képtáblánkon, a 4. számú képen láthatjuk. A velemszentvidi pénzek De la Tour 9862. sz. példányának előlapján szintén két fej nyoma látható, a második fej azonban itt szerintem csak kettős veretből, nem pedig átverésből származik. Egy másfajta, szabálytalanul vert velemszentvidi pénzt 6-ik ábránkon mutatok be (L. alább.)

Ötödik képünk egy a gráci Joanneum tulajdonában lévő átvert ezüstpénzt mutat be. Az előlapon igen lágyveretű, de az eredeti példányon határozottan felismerhető balfelé fordult csupaszképű fej látható, (képünkön a fej hanyatt van fordítva) e fej fölött a haj, koszorú és pontsor helyén egy idegen érem hátlati típusából mint régi veretből megmaradt hullámosfarkú félholdas patájú noricum 10 hátsó része látszik. A ló hátsó lábai inkább álló, mintsem futó állásban vannak, hasonlóan a Dessewffy-gyűjtemény 89. sz. érméhez és az itt alább bemutatandó 7. sz. éremhez.

A hátlaton a régi veretből a csupaszképű, nagyon szemére húzott 3-as pontsoros koszorús és palmettáshajú balfelé néző fej maradt meg világosan. Ez, bár nem azonos velük, nagyon emlékeztet a Dessewffy-gyűjt. 83, 84, 86 és 88. sz. érmeire. Erre a régi típusra verték rá mint második veretet a balfelé haladó lovagot. A ló föl van kantározva, a lovag teste és lábszára jól látszik. A ló patái más alakúak, mint az előlapon levő lőé,

lapockája nem áll szerves kapcsolatban a szügyével. A legnevezetesebb az egész érmen az, hogy a lovag alatt lenn egy kétségbevonhatatlan Λ betű s emellett egy nagyon valószínű V betű olvasható. Utóbbinak csak felső része látszik s ezért nem állítom biztosan, hogy valóban V betű-e. Ilyen ló alatt, Λ vagy ΛV felírat eddig teljesen ismeretlen volt a noricum-i pénzek közt s a bemutatott példányban úgyszólván új fajt állapíthatok meg, amelyet t. i. eddig csak egy kevésbé megbízható rajzban és, — amennyire két ismert átvert példányból ítélni lehet, — téves felírat-olvasással tett közzé Forrer R. (Kelt. Numismatik, 311. sz. kép (156. l. és 28. tábla) és olvasás-helyesbítés a 359. lapon.) Ő előbb Viennium-nak, aztán Viennacum-nak olvasta a felíratot és 8.68 gr. súlyú példányát Ausztriából szerezte.

Ugyanezen éremfajnak második átvert példányát a véletlen szerencse juttatta kezeimbe. Ezen közlemény nyomtatása közben mutatott be t. i. Dessewffy Miklós gróf egy Párisban vásárolt példányt, melyben azonnal felismertem a gráci Joanneum imént bemutatott érmének az analogiáját. Ennek képét itt mutatom be, szövegközi képben:

Az előlapon balfelé néző csupaszarcú férfifej látható, melyet két pontsor közé iktatott babérkoszorú díszít. A homloktól a fül helyéig vastag vonal húzódik a koszorúval majdnem párhuzamosan és jobb végén pontban végződik, amely alatt még egy pont foglalt helyet. Ezt a gráci példányon is láthatjuk. Ezen 2 ponton túl, jobbfelé aprón pontozott vonalka folytatódik. Fenn a fej körül és lenn a nyak helye alatt gyöngysoros vonal részei láthatók. — Ennyi az új veret. — A régi veret pedig a TI hátlati feliratú noricum-i barbár ezüstpénz előlapja, (Dessewffy 79. és méginkább 474. sz. De la Tour 9915. Blanchet 493. Pichler 51.), amelyből a fent leírt új veretű fejnek állánál három, fogazásával fölfelé fordított palmetta látszik, az új veret szeme mellett a régi veretből a szem és a vastag homlokvonal baloldali végével egy irányban az orr csúcsa látható. A régi vereten tehát éppen fordítva volt a fej az új verethez viszonyítva.

A hátlapon balfelé haladó lovag, sisakos fejű, mely körül pontok vannak a mezőben. A ló feje különbözik a gráci példánytól — ugyanis más bélyeggel verték. — A ló farka hullámos, a lábai alatt pedig $\vee/\wedge/\vee$ jegyek olvashatók; az utóbbit még egy megtört Λ alakú vonal fűzi a ló hátsó lábához. Ettől jobbfelé még egy pontozott végű, fordított c alakú, kevésbé görbült torquis látható. A régi veretnek esetleges maradványait a hátlapon még nem tudtam megállapítani, több mint valószínű azonban, hogy a Dess. 79. és 474. sz. érmének TI feliratú, balfelé haladó lovagot és fölötte nagy kereket ábrázoló hátlapja volt ezen érem régi hátlati verete.

Hatodik képünk egy szintén a velemszentvidi nagy leletből származó s a nemzeti múzeumban őrzött ezüstpénzt ábrázol, amelynek előlapján a három vaskos pontsorból álló koszorú s a hajrészletek egy régibb veretű fej maradványai. Hátlapján nemcsak a ló farán látszanak átverés nyomai, hanem a ló fejét és elő részét helyettesítő és az előlapon látható, főntemlített részletekkel azonos bélyegből származó hármass pontsoros koszorú és efölött a harántos vonalakból álló hajrészlet is átverésre vall. Itt az a sajátos eset fordul elő, hogy mindkét lapon egy-egy régi fej, ezenkívül az előlapon még egy újabb fej, összesen tehát három fej fordul elő ugyanazon érmen. A 3 pontsoros koszorúnak a hátlapon látható nagyobb részlete bizonyítja azt, hogy a vele azonos

bélyegű előlapi koszorú nem tartozik az előlap újabb veretéhez, amely, mellékesen megjegyezve, teljesen kiadatlan új fajt alkot.

Hetedik képünk a Dessewffy-gyűjtemény 78. sz. érmét ábrázolja. Határozottan noricum-i karakterű típusai vannak, átvert példány; az egyik veret nyomait megjeljük az előlapon az arcon levő O alakú jegyben, a 3 pontsorból álló koszorúban, a palmettás hajdíszben, a homlok fölötti ∞ alakú vonalban s az ez alatti 2 apró pontsorbán. A másik veret balra néző fej volt, mely a fenti 5. kép hátlapi oldalán látható fejhez hasonlíthatott. Az ∞ alakú vonal a nyakszirten levő haját ábrázolja, vagy a koszorú szalagját. Erre nézve és a 2 pici pontozott vonalra nézve v. ö. Pichler Repert. I. k. 3. t. 18—20. sz. képét. Az új veretű arcon látható O alakú jegy a régi veretű fejnek a fülét ábrázolta. Hasonló füleket látunk a Dessewffy-gyűjtemény 84. 85. 88. stb. sz. érmein. Ugyancsak a régi veret részeit látjuk a hátlapon a ló hátulsó lábai alatt látható maradványokban, melyek egy mástípusú lónak előlábait ábrázolják. (A félholdalaku paták noricum-i vagy nyugat-magyarországi típusra vallanak, de a lábszárak nem két, hanem egy vonalból állanak. — Ilyen, egyvonalú lólabákra nézve v. ö. a Pichler Repert. I. k. 3. t. 17. és 20. sz. érmekeket.) A tárgyalat érem súlya 10·08 gr.

A *nyolcadik képen* ábrázolt érem a Dessewffy-gyűjtemény 264. sz. érmét mutatja be Új, másodlagos veretei a Dessewffy-gyűjtemény 262. sz. érmének mindkét lapjával *azonosak*. (Bélyegváltozat.) Régi veretének maradványai: az előlapon a sarlangos sisakú, balfelé vágató lovag, a hátlapon pedig a nagylevelű, babérkoszorús, jobbra néző fej felső és hátsó részei. A Dessewffy 265—267. sz. rokonfajta pénzeknek a Beszterce-naszódmegyei tacsai lelettel (Dess. 268—274. sz.) való típusrokonsága miatt egyelőre még tartózkodnunk kell e pénzeknek valamely hazai vidékhez való végleges beosztásától.

* * *

Kilencedik képünkön thasosi tetradrakmon barbár utánzatát mutatom be, mely Macedóniának mint római provinciának Aesillas quaestor nevével vert tetradrakmonjára van ráverve.

Az előlapon a Kr. e. 146 óta vert thasosi tetradrakmonok rendes típusa, az ifjú Dionysos repkénynyel koszorúzott feje látható, e mögött azonban egy X is van a mezőben, ami egészen rendkívüli jelenség a thasosi típusú babárpénzeknél. A hátlap közepét Herakles álló alakja foglalja el, a durva pontokká korcsosult torz felirattal környezve. Herakles mellén, kissé rézsútosan AESI olvasható, ami Aesillas quaestor nevének maradványa, míg alább a fiscus (pénzesláda) képének egy része, a bunkós bot és a hivatalos szék (subsellium) egyes részei kétségbevonhatatlan bizonyossággal megkülönböztethetők. Az eredeti macedóniai érem hátlapján ugyanis babérkoszorúban fönn Aesillas neve, közepén függőlegesen a quaestori bot, ettől kétoldalt a hengeralakú, domború födelű, fülezett pénzesláda és a hivatalos szék képe látható. (Lásd Head, Hist. Num. első kiad. 155. kép. Head: Coins of the Ancients, 65. t. 7—8. kép.)

Minthogy Aesillas pénzei a Kr. e. 146 utáni időben verettek s az ugyanezen időpont óta vert thasosi tetradrakmonok barbár utánzatai, kivált azok, amelyeken a felirat betűi már pontokká korcsosultak, csak jóval később keletkezhettek, több mint valószínű, hogy Thráciában, ahol a thasosi pénztípus közkedveltségnek örvendett, a kevésbbé ismeretes Aesillas-féle macedón pénzt kizárólag opportunitásból verték át thasosi típusra, a Kr. e. első század folyamán.¹

Tizedik képünk hasonlóképen thasosi tetradrakmon barbár utánzatát ábrázolja. (Dessewffy-gyűjtemény 399. sz.) Ezen példányt azonban Maroneia thráciai görög város

¹ Nem mellőzhetem hallgatással a Dessewffy-gyűjtemény 400. sz. thasosi típusú babárpénzét, melynek hátlapján az álló Herakles testén alulról fölfelé olvasandó HE olvasható. Ez a két betű talán úgy került a babárpénz verőtővére, hogy a vésnök egy átvert Aesillas-féle pénzdarabot használt mintául és a rajta látszó betűket megértésük nélkül rámásolta az általa vésett verőtőre. Az A betű felső részét ókori pénzekben gyakran nyitva hagyják, úgy hogy bizvást H-nak olvasható.

szintén Kr. e. 146 óta vert tetradrakmonjainak (Head, Hist. Num. 1. kiadás, 160. kép.) egyikére verték. Előlapján Dionysos-fej és efölött az eredeti maroneiai veretből a thasosi pénzekével analóg Dionysos-fej két rozettája látható. Hátlapján a thasosi pénzek álló Herakles alakja foglal helyet a pontokká torzított korcs felirat közt. Dionysos jobbkezénél a maroneiai pénz Dionysosának kezében lévő szőlőfürt elég jól megkülönböztethető, alatta pedig egy a maroneiai pénzekben gyakori és elég ismeretes monogramm fele része (II-be foglalt A betű, fönn pedig egy kis o) látható. A monogramm másik felét (balfelét) eltakarja a reávert pontsor. A mezőben jobbra egy csillag látszik homályosan, lenn pedig finomabb szemű pontozott vonal maradványa látható. Súlya 16·65 gr.

Ezen érem keletkezése ugyanúgy magyarázható, mint az előbbi, hogy t. i. a kevésbbé ismert maroneiai veretet a közkedveltségnek örvendő thasosi típussal helyettesítették.

A felsorolt példákban látjuk, hogy egyrészt Noricumban és hazánk mai területén elterjedt az a szokás, hogy a szomszédos törzseknek azonos pénzláb szerint vert pénzeit rövid úton átverték saját típusú pénzekké, másrészt pedig hogy Thráciában az ottani barbárok a régibb keletű és kevésbbé ismert típusú macedóniai és thráciai görög pénzeket a náluk közkedveltségnek örvendő thasosi típusra átverték. Bebizonyult az is, hogy az 1. és 2. sz. képeinken ábrázolt két barbárpénzfaj egyidőben volt forgalomban, máskülönben nem találnók fölváltva egyik vagy másik típust a másikká ráverve. Végül az 5. sz. gráci s a 8. sz. Dessewffy-féle érmeken majdnem egészen ismeretlen típusokat mutattam be. Valószínű, hogy még számos hasonlóan tanulságos átvert barbárpénzt fognak e cikk révén figyelmessé tett olvasóink fölfedezni magángyűjteményekben vagy vidéki múzeumokban, melyek, úgy mint a fentiek, megérdemlik, hogy közzététessenek. Gohl.

Az Aba-pusztai frisachi fillérlelet.

Szabolcs megyében a Balkány község határához tartozó Aba-pusztán dr. Rejtő Jenő megyei aljegyző úr nejének birtokán 7594 db. *aquilejai*, *frisachi* és *kölni* fillérekkel álló középkori éremlelet került elő. Az alábbiakban lehető részletes ismertetését kívánom adni e leletnek. (Alább a zárjelben levő számok a mellékelt III.—X. sz. táblák képeit jelölik.) Igaz, hogy e folyóirat az ilyen leletekről röviden szokott csak megemlékezni, de a részletesebb ismertetést is megérdemli ez a lelet, mivel az egyes fő fajoknak igen sok változata és néhány új faj is fordult elő benne s nagyon tanúságos súlyadatokat szolgáltatott. A lelet korára nézve a benne előfordult 59 db. kölni denár nyújt felvilágosítást. Ezek 1157—1237 közti időből valók. Volt a leletben:

1. *Aquilejai fillér* 14 db. 14·74 gr. súlyban. A legnehezebb 1·24 gr., a legkönnyebb 0·88 gr. (Schweitzer 12. lap utáni Incerti t. 3. sz. vált.: Av. Kettős pontkörben két torony, felettük kis kör, e között négy ékből álló kereszt. A tornyok közt alul háromszögű orom, mely oldalaival párhuzamos rézsútos vonalakkal van tagozva. Az orom felett kis kör. A tornyok alatt két vízszintes párhuzamos vonal, a felsőnek végei kampószerűleg felhajlanak, köztük öt függélyes vonal négy rekeszt alkot, melyekben kis kör van. Rev. P·AQVILEGIA· körirat s ezen belül ülő püspök süvegben, jobbában pásztorbot, baljában könyv). (III. t. 1.)

2. *U. az* (Schweitzer 12. l. utáni Inc. t. 4. sz. vált.) 6 db., 5·69 gr. súlyban, a legn. 1·19 gr., a legk. 0·74 gr. (Av. kettős pontkörben két homorú tetejű oszlop, ezen tojásdad kupolaszerű tető, közötté alul háromszögű orom, ezen kis kör s e felett kereszt, az egész alatt két vízszintes vonal — a felső végei felhajlanak — apró függélyes vonalakkal tagozva, ez alatt öt kis kör, mely öt lábon nyugvó négy boltív lábai felett van, a lábak alatt vízszintes vonal. (III. 2.) A boltív feletti körben néha pont. (2. a.) Másiknál a boltív felett nincs kör s a boltívek feletti két vízszintes vonal közt ilyen MM cikk-cakk van. (2. b.)

Rev. P• + AQVILEGIA• körirat. Ezen belül a püspök ülő alakja süvegben, jobbában pásztorbot, baljában nyitott könyv).

3. *Frisachi fillér. Welzl B. 1. faj* s ennek változata: 1010 db. (Ebből 916 db. épebbet megmértem s a 208 legn. 233·55 gr., az 539 középn. 504 gr., a 169 kicsiny 136 gr. súlyú volt). (III. 3.—3. q.) Az előlapokban nagy változatosság volt:

a) a két torony közt levő kereszt alakjában, mely vagy rendes + vagy négy ékből áll, vagy a négy ék egy kis körbe csúcsosodik össze. (3., 3. a., 3. f.) (Kivétel a c) és d) alatt említendő két db.)

b) A két torony közt levő háromszögű orom nagyságában, mely több vagy kevesebb részsütös vonallal van kis rombusz alakú mezőkre osztva. (3., 3. c.) A fölötté levő karika vagy pont egyszer az orom csúcsában van, máskor alig érinti, majd pedig felül tőle távolabb áll. (3. e., 3. f., 3. b) Gyakran nem vonalak keresztezik egymást az oromban, hanem kis vonáskák vagy kis különálló rombuszok töltik be. (3. e., 3. f.) Egy darabnál csak egy pont volt az orom közepén, 15 dbnál az orom belseje üres, 1 dbnál öt kis kör tölti be, 2 dbnál az oromnak nincs meg az oldalonala, hanem az egymás fölött levő kis rombuszokból alakul ki az orom, úgy hogy az alsó sorban 4, ezen 3, ezen 2, fölül 1 van. (III. 3. d.)

c) Az orom alatt két párhuzamos vízszintes vonal közt 3 vagy 4 kör van, melyeket vagy függélyes vonal választ el, vagy semmi sincs köztük. Egy dbnál a körök helyett kis pontok voltak. Néhány dbnál a köröcskében voltak pontok. Két dbnál csak a két vízszintes vonal volt meg az orom alatt. Egy dbnál egymást keresztező részsütös vonalak voltak itt s fölül a két torony közt *hat* ékből álló csillag. (3. a., 3., 3. f., 3. c., 3. m.)

d) Egy dbnál a torony mellett kívülről is volt egy-egy karika s fölül a két torony közt *nyolcágú* rozetta volt. (3. m.)

A hátlapon a püspök jobbában bot, baljában könyv volt. Csak néhány darab kivétel, például egy dbnál a püspök jobbában lilium, baljában lándzsa (ennek körirata jobbról balra megy $\infty \infty N \circ \infty \infty \infty$) (3. h.), egy dbnál fedetlen fejű alak mellképe látszik, jobbában hosszú nyelvű dárda, baljában lilium, v. ö. Welzl 9557 (körirata jobbról balra, zavaros!), egy dbnál a püspök jobbában kard, baljában rózsza (körirata... $\infty \infty \infty$).

E típushoz tartozik még egy db, melynek hátlapján fedetlen fejű ülő férfi-alak van kezét csipőre téve s jobbjával liliumot fog, mely mellén keresztül bal vállára fekszik. (3. i.)

4. *Welzl B. 2. faj* és vált. 811 db. (Ebből 525 dbot mértem meg. Az 57 legnagyobb kerületű de vékony 65·50 gr., a 327 középnagy de vastagabb 423·61 gr., a 141 legkisebb 112·20 gr. volt.) Az előlapon ✦ ERI ∞ ACH, ✦ ERI ∞ ACH, ✦ FRI ∞ ACH, ✦ RICHbVR vagy ezek összezavarása a körirat. A hátlapon ✦ EBbRHARDV ∞ , ✦ EBbRHARD ∞ EP ∞ (álló püspök jobbában pásztorbot, baljában kulcs), ✦ O ∞ ARCHIOV (álló püspök jobbán pásztorbot, baljában kereszt), + DVX CRA — A..., ✦ DVX CARI ∞ Vh, ✦ DVX CARINVNE, ✦ DVX CRAVPOLDV, ✦ DVX VR — V...VD ∞ (jobb felé menő herceg, jobbában kereszt, baljában alma), ✦ DVX LIVPOLD ∞ (jobbra menő herceg baljában kereszt, jobbában alma és fordítva). A körirat gyakran zavaros. (4.—4. v.)

Az előlapon az alak nyaka igen különböző. Néha a *jobb*-, néha a *bal*-szárny helyett kard van. (4. c., 4. d.)

A hátlapon az említett alakokon kívül előfordul egy dbon a jobbkézben kulcs, a balban pásztorbot (+ CPVIC... körirattal) (4. j.); 2 dbnál ülő herceg baljában lilium (+ DVXLI ∞ POL...) (4. n.); a zavaros köriratúaknál a püspök jobbában függélyes bot, feltartott baljában becsukott vagy kinyitott könyv; álló alak jobbában függélyes kereszt, csipőre tett baljában zászló (4. r.); álló alak mindkét kezében kard (✦ EBbRHARD ∞ EP ∞ , apró betűkkel) (4. q.); álló alak melléhez jobbjával kardot, baljával liliumot szorít (4. f.); álló alak mindkét kezében függélyes lilium (4. s.); alak derékig, jobbában kereszt, ennek szárai végén köröcske, baljában lilium, feje felett hatágú csillag. (4. t.)

Két db-nál az előlapon nincs körirat, a fej feletti kereszt szárai közt egy-egy pont, a hátlapon alul kereszt, szárai között egy-egy karika s a két felső karikába három félkör-
ívből álló boltozat fut össze. Két-két ív találkozásánál 8 ágú rozetta s a középső ív felett
bástyafok (az egyik súlya 0.60 gr., a másiké 0.56 gr.). Körirat a hátlapon sincs. (4. r.)

5. *Welzl B. 3. faj* és változata 569 db. (Ebből 152 db nagy, 370 db közép-nagyságú és 47 db kicsiny volt.) (5.—5. u.)

Az előlap körirata + FRI ∩ ACh + FRI ∩ ACh, + FRI ∩ HM, + FRI ∩ HCh, + FRI ∩ HCh s az anygal melle sima vagy rajta a ruha ráncos, vagy egy háromszög van a mellen közepén ponttal, vagy a mellen keresztben a jobb vállnál kezdődő két vonalból álló lefelé ferdén futó szalag.

Néhány darabnál (az 569 közül 54 dbnál) a balszárnny hiányzik s a felemelt balkézben könyv van vagy a jobbszárnny hiányzik s a felemelt jobbkezben van könyv (az 569 közül 16 dbnál). (5. m., 5. n., 5. q., 5. r.) A hátlapon $\times \in \text{BERHARD} \cup \text{EP} \cup$, $\times \in \text{BERHAR} \sim \text{EP} \text{?}$, $\times \in \text{BERHARDSE} \text{?}$, + $\in \text{BERHARD} \cup \text{EP} \cup$ (apró betűkkel), vagy ennek összezavarása a körirat s a kép álló alak két karddal. Három darabnál sem az elő- sem a hátlapon nincs körirat (kicsik, 0,445 gr., 0,45 gr., 0,51 gr. súlyban). Négy dbnál a kardokat csipőhöz szorított kézzel fogja az alak. (5. d., 5. e., 5. g.)

Egy dbnál álló püspök jobbában függélyes kereszt, baljában pásztorbot (5. f.), két dbnál álló püspök baljában lilium, jobbában? Egy dbnál emberi alak fedetlen fővel derékig, mindkét kezében függélyesen álló lilium, feje felett hatágú csillag. Egy dbnál ülő püspök jobbában kereszt, baljában? (5. 1.) Egy dbnál ülő alak jobbában ferden lilium, baljában könyv. (?) Egy dbnál mellkép derékig, két kezében befelé lengő zászló. (5. k.)

Az előlapon balkezüben könyvet tartó angyalos dboknál a hátlapon álló püspök jobbájában kereszt, baljában pásztorbot. (5. r., 5. s.) Egy dbnál fordítva. (5. u.) Egy dbnál álló alak csipőhöz szorított két kézzel kardot fog. (5. t.) Az előlapon jobbkézben könyvet tartó angyalos dboknál a püspök jobbájában mindig kereszt, baljában pásztorbot. (5. n., 5. v.)

a) Egy db. Welzl. 9600. sorszámú.

b) Négy db. előlapján az angyal két keze csipőn van. Balszárnya helyett kifelé lengő zászló, hátlapján álló alak csipőhöz szorított két karddal, körirata ΧΕΥΕΛΑΡΗ ΣΙ. (5. p.)

6. *Welzl B. 4. faj* 689 db. (Ebből 588 dbot megmértem. A legnagyobb 283 db. súlya 293·20 gr., a közép nagyságú 273 db. súlya 269·80 gr., a legkisebb 32 db. súlya 25·94 gr., a legkönnyebb db. 0·68 gr.) (IV. V. t. 6. – 6. r.)

Az előlapon a félhold mellett és alatt semmi, vagy alatta két pont, vagy mellette két pont, vagy mellette 6—8 ágú két csillag, vagy mellette két csillag és alatta két pont, vagy mellette is alatta is két csillag. A két torony közt levő angyal alakja is igen különböző.

igen különböző.

A hátlapon álló püspök ruhája vagy ráncokban fut össze, vagy sűrűn gombok vannak az elején, vagy vízszintes vonalak a gombok helyén, vagy ugyanitt keresztiek vagy pedig csillagok. A körirat + EB̄RHARD̄∩EP̄∩, + EB̄RHARD̄~EP̄~ , + EB̄RHARD̄~EP̄∩, + EB̄RHARDV̄∩EP̄S, + EB̄... RDV̄∩EP̄, + EB̄RHARDV̄∩E, vagy ennek össze-zavart alakja. Álló püspök jobbjaiban kampójával feléje forduló pásztorbotot, baljaiban könyvet tart. Egy dbnál a körirat ✱ ERNDVACĒ∩, az álló alak jobbjaiban kampójával feléje forduló botot, baljaiban kinyitott könyvet tart. (6. d.) Két db köriratában ✱ ∩ANAC̄.... olvasható s a derékig ábrázolt alak mindkét kezében a körirat gyűrűjéig érő függélyesen álló liliom van (Egyik db. igen vastag, 1,27 gr. súlyú). (6. m.) Egy dbnál az alak baljaiban ferdén álló liliom van, köriratából + TĪ∩... látszik csak. (6. k.) Három dbnál a derékig ábrázolt alak jobbjaiban háromágú galy, melynek ágai pontokban végződnek s az alak füle iránt egy-egy pont. (6. n.)

Egy dbnál a fedetlen fejű alak baljában kard. (6. o.)

Ezen fajnak változata két olyan darab (a 689 db. közé e 2 db. beszámítva), melynél az előlapon a lebegő angyal helyett jobbra néző madár van. Egyiknél a félhold alatt két pont, másiknál két csillag van. A hátlapon az alak jobbában a rendes pásztorbot, baljában egyiknek könyv, másiknak nem látni mi. (6. q., 6. r)

7. *Welzl C. 1. faj* 525 db. (522·30 gr.). Az előlapon a két fej távolsága különböző. Köztük ., —, =, <, >, ×, :×:, ✕, :✕:, ::, * alakú választók vannak, néha pedig oly közel van a két fej, hogy szájuk összeér. Máskor elég hosszú nyaka van a két főnek. Az oldalt levő csillag közepén kör van s ebben néha pontok. Nyolc dbnál a csillag felett és alatt levő köröcske mellett nincsenek pontok. (V. t. 7. — 7. m.)

A hátlapon a püspök van derékig ábrázolva, jobbában ferdén álló pásztorbot, baljában könyv. Körirata + €BERHARD∞EP∞, + €BERHARD∞EP∞, + €BERHARD∞EPI∞, + €BERHARD∞EP. Egy dbon a püspök egész alakja látható. Egy dbon fedetlen fejű álló alak jobbfelé fordul s jobbában ferdén álló keresztet tart; körirata olvashatatlan. (7. j.) Két dbon fedetlen fejű álló alak van püspöki ruhában s mindkét kezében függélyesen álló kardot fog, körirata × EB.....∞EP∞. (7. i.) Egy dbon fedetlen fejű alak jobbfelé megy, jobbában kardot fog, baljában háromszögű pajzsot, körirata ✕ OVX CAR...RI. (7. k.) Egydbon derékig ábrázolt alak jobbában kereszt, baljában könyv, körirata + RVD..... (7. d.)

E fajnak változata 4 db olyan (az 525 közé beszámítva), amelyen az előlapon csak egy fej van, felette, alatta s kétoldalt hatágú csillag, a csillagok között köröcske s ezek mellett belülről két pont. Közülük 2 db. (súlyuk 1·89 gr. együtt) hátlapján jobbában pásztorbotot, baljában könyvet tartó püspök alakja látható derékig s a köriratban ~H∞NA, (7. l.) 2 db. (súlyuk együtt 2·14 gr.) hátlapján pedig kettős vonalkörben apró csillagok vannak, a belső kör átmérőkkel nyolc részre osztott s ezen körcikkekben köröcske és ötágú csillag váltakozik. Az átmérők metszéspontjában is köröcske van. (7. m.)

8. *Welzl C. 2. faj.* 187 db. (Nagy 89 db, középnagy 79 db, kicsiny 19 db. A kicsinyek súlya összesen 14·32 gr. s a legkönnyebbé 0·55 gr.)

Az előlapon a falazat alatt két boltíves vagy párhuzamos vonalakkal jelölt kapu; 8 dbnál a kapuk két oldalán pont.

A hátlapon álló püspök jobbát áldásra tartja, baljában függélyesen álló keresztet tart. Körirata + €BERHARD∞EP∞, + €BERHARD∞P∞. A 187 db. közül érdekesebb változatok (8. — 8. h.):

a) Av. mindkét alak fején csúcsos süveg. Rev. álló püspök mindkét kezével kulcsot szorít melléhez, mely ferdén bal vállán nyugszik. Jobbfelől mellette függélyesen pásztorbot áll. Köriratából ✕ €RDH...CR∞ olvasható (1 db.). (8. a.)

b) Av. rendes. Rev. álló püspök mindkét kezében függélyesen álló keresztet fog. Körirata ✕ €BEA...€∞G∞ (2 db.). (8. b.)

c) Av. rendes. Rev. ülő püspök jobbában keresztet, baljában könyvet tart. Körirata ...V€BI.....RI... (2 db.). (8. c.)

d) Av. rendes. Rev. álló püspök jobbával pásztorbotot, baljával kulcsot szorít mellére. Körirata ✕ €BERHARD∞EP∞ (1 db.). (8. d.)

e) Av. rendes. Rev. fedetlen fejű, álló alak, mindkét kezében függélyesen álló kardot fog (2 db.). (8. e.)

f) Av. rendes. Rev. fedetlen fejű álló alak, jobbában hosszú szárú lilomot, felemelt baljában feléje néző madarat tart (1 db). Ugyanezen Rev., de az Av.-en a jobbról levő alak fejében van süveg, és a balról levő van hajadon fővel (1 db). Köriratuk + CRN€∞..... (8. f.)

g) Av. balról fedetlen, jobbról süveges fejű alak, közöttük ♣ (a rendes ♣!), az alattuk levő falon egy boltíves kapu, ennek két oldalán pont. Rev. Püspök alakja látszik derékig, felemelt jobbában könyv, bal vállán ferdén kampójával befelé pásztorbot. Körirata + CDC.....∞ (8. g.)

h) Av. A két alak között fölül nagy kereszt van a csillag helyén s ennek vízszintes szára két végén nagy pont. Rev. rendes (1 db.). (8. h.)

9. Welzl C. 3. a. faj 2 db. (1·91 gr.) (VI. t. 9.)

10 Welzl C. 3. b. faj 216 db. (209·10 gr. E közül 26 db. kicsiny volt 19·21 gr. súlyú, melyből a legkönnyebb 0·47 gr.) (10.—10. i.)

Az előlapon levő alak ruházata különböző, kockákkal vagy köröcskékkal díszített vagy sima. A hátlayan levő csillag két oldalán néha pont. Körirata EB̄ERHARD ∩ EP ∩, EB̄ERHARD ∩ EP ∩, EB̄ERHARD ∩ EPS. Egyébként Welzl 9644—9652. sz. a. Egy db mint Welzl 9655. (10.—10. e.) A hátlayan még a következő változatok voltak:

a) A püspök álló alakja, jobbjában pásztorbot, baljában könyv (1 db.). (10. a.)

b) Álló püspök, jobbjában pásztorbot, baljában lilium. Körirata ERV̄E...IN ∩... (1 db.) (10. b.)

c) Álló püspök, mindkét kezében hosszúszerű lilium (3 db.). E közül egy db-nál eltérő az előlap: a három torony tojásdad tetőben végződik s az alak csak vállig van meg. (10. c.)

d) Balfelé menő alak jobbjában kard (1 db.). (10. d.)

e) Álló alak két kezében kard (?), olyan formán, mintha szárny lenne (2 darab). Egyiknél a kezek alatt egy-egy pont, másiknál, a két váll felett is. (10. e.)

f) Derékig ábrázolt alak mellén ékdísz, vállából szárny áll ki felfelé, feje felett a szárnyak közt hatágú csillag. Körirata RHOVC̄R̄IXA (3 db.). (10. f.)

g) Balfelé menő alak két kezében egy-egy lándzsanyél-féle. Feje mellett két oldalt egy pont (1 db.). (10. g.)

h) Jobbfelé lépkedő oroszán első bal lába felemelve (1 db.). (10. h.)

11. Welzl C. 3. c. faj 59 db. Rev. mint Welzl 9644—45. sz. a. Hat darabnál a liliumok felett egy-egy pont. Változatok a Rev.-en: (11.—11. c.)

a) Álló püspök jobb vállán pásztorbot, a balon kulcs, miket mellére szorít két kezével. (2 db.). (11. a.)

b) Álló püspök jobbjában pásztorbot függőlegesen, baljában könyv (1 db.). (11. b.)

c) Ülő alak fedetlen fővel, bal vállán lilium, mit csípőre tett balkezevel fog (1 db.).

A C. 3. fajhoz vehető változat 1 db. (nincs az 59 közé számítva!) (0·57 gr.)
következő: Av. két kereszt alatt 2—2 pont a rendes két torony helyett, középütt süveges mellkép, felette rendes torony. Rev. két oszlop felett rövid, de az oszloppal egyenlő vastagságú szárú két lilium, az oszlopok közt süveges mellkép, felette ✕. (10. i.)

12. Welzl C. 4. faj 50 db. (47·20 gr. Ebből 5 db. kicsiny 2·88 gr. s a legkönnyebb 0·51 gr.) Welzl 9657—58. sz. a., de EB̄ERHARDV ∩, EB̄ERHARDP ∩, EB̄ERHAREP ∩ körirattal is. A túlnyomó résznél azonban a püspök fején nem korona, hanem süveg van. (12.—12. e.)

Változat a Rev.-en:

a) Fedetlen fejű alak térdig, jobbjában kard (1 db.). (12. a.)

b) Koronás ülő alak kezei csípőjén vannak s baljában liliumot fog (1 db.). (12. b.)

13. Welzl C. 5. faj 251 db. (Ebből 51 db. kicsiny 40 gr. s e közül a legkönnyebb 0·56 gr.)
Az előlapon az alak feje felett köröcske vagy pont. Három db-nál az előlapon az alak bal vállából szalagszerű valami megy felfelé egészen a keresztig (ezek hátlapján ✕CRVA-∩H̄EPV körirat). (13. β.) Az alak mint Welzl 9665 vagy 9677. A hátlap körirata legtöbbször zavaros. (13.—13. e.)

Rev. változatok:

a) Süveges püspök mellképe, mindkét kezében lilium, feje felett hatágú csillag. Körirat: EB̄ERHARD ∩ EP ∩ vagy ennek összezavarása. (13. a.)

b) U. az, de az alak fedetlen fejű.

c) Süveges ülő alak jobbjában kard, baljában kereszt. (13. c.)

d) Ülő alak fedetlen fővel, kezeit csípőre teszi s a ballal kardot (?) fog. (13. d.)

Ezen fajnak változata a következő egy darab (nincs a 251 közé beszámítva): Av. két egyszerű torony között nagy süveges fej vállig, süvegje oldalán két köröcske. A toronyok felett egy-egy vastag kereszt, köztük hatágú csillag, efelett pedig egymás mellett három köröcske. Rev. balfelé haladó állat első jobblábával keresztet tart, feje felett négyágú rozetta. (13. e.)

14. *Welzl D. faj* 415 db. (a legkönnyebb súlya 0.72, 0.67 gr.). Egy darabnál az előlapon a két szélső torony csillagban végződik. A hátlapon a balkézben a kereszt alakja különböző. Majdnem felénél ág van a balkézben. Körirat ✠ EBERHARD ∞ EP ∞, ✠ EBERHARD ∞ EP ∞, ✠ ∞ I C L I H R O B ∞, vagy ennek zavarása. (14.—14. e.)

Rev. változatok:

- a) Jobbkézben kereszt, balban könyv (7 db.). (14. a.)
- b) Jobbkézben pásztorbot, balban ? (1 db.). (14. b.)
- c) Álló alak mindkét kezében kard (1 db.). (14. c.)
- d) Süveges alak derékig, mindkét kezében lilium, feje felett hatágú csillag (1 db.). (14. d.)
- e) A hátlap alsó szelvénye közepén boltíves kapu, efelett jobbról s balról egy-egy oszlop, melyet boltív köt össze s mindegyikből egy-egy boltív megy a kör kerülete felé. Az így képződött három rekeszben egy-egy fej van. Az oszlopokon, úgy látszik, másik két oszlop nyugszik, úgy hogy a még felül levő tér is három részre van osztva, de itt már nem vehető ki, hogy mi volt a rekeszekben (1 db.). (14. e.)

15. *Welzl E. 1. faj* 230 db. (208.22 gr., közte a 10 legkisebb 6.79 gr. volt). Ebből az előlapon következő köriratú változatok voltak:

- a) ∞ ANT — VEIT (32 db.). (VII. 15. a.)
- b) ∞ ANT — VEIL (127 db.).
- c) ∞ ANL — VEIL (15 db.). (15. c.)
- d) ∞ AIT — VEIL (12 db.).
- e) ∞ AIT — VEIL (42 db.). (15. e.)
- f) ∞ VI — ∞ AL (1 db.). (15. f.)
- g) ∞ VIT — (1 db.). (15. g.)

Az a), b) dbjainál a süveg felett kis kör, két szélén kereszt. A c), d) dbjainál a süveg felett és két szélén is kis kör. Az e) dbjainál a süveg felett és két szélén ötágú csillag. Ezeknél a hátlapon *Welzl* 9702. sz. a. alak néha nem keresztet, hanem lándzsát tart és + DVX CARINDIE, + DVX CARIID . . . , + VCC CA . . . körirat. Két dbnál püspök álló alakja látható jobbjával pásztorbotot, baljával kulcsot szorítva melléhez, egyik köriratából EBENI . . . (15. i.) a másikkól + IRDV ∞ olvasható.

Az f) előlapú db. hátlapján álló alak van püspöki ruhában fedetlen fővel s mindkét kezében függélyes kard. Körirata apró betűkkel: + EBE HA RE ∞

A g) előlapú darab hátlapján balra menő állat van, első felemelt jobblábával keresztet tartva (*Welzl* 9703.).

16. *Welzl E. 2. faj* 181 db. (16.—16. b.)

Av. + ∞ AIDEAEIT, + ∞ AIDEAEITT, + ∞ AIDEVEIT, + ∞ AIDAETI. — Rev. mint *Welzl* 9707—9709, + DVX CARIITHIE, + DVX CARIITHIE körirattal.

Kivétel: a) 2 db., melynél a hátlapon püspök képe van derékig, jobb vállán ferdén pásztorbot, baljában ? s köriratából . . . RD ∞ EP olvasható. (16. a.)

b) 1 db., melynél az előlapon is a többtől egészen eltérő oroszlán van, hátlapján pedig balra tekintő lebegő sas. Körirata mindkét oldalon olvashatatlan. (16. b.)

17. *Welzl E. 3. a. faj* 121 db. Az előlap körirata zavaros vagy olvashatatlan. (17.—17. h.) Hátlap: a) mint *Welzl* 9711. sz. a. (111 db.); (17., 17. a.)

b) jobbra fordult páncélos alak derékig, jobbjában vállára fektetett kard, balját fel-emeli (3 db.). (17. b.);

c) előre néző süveges alak derékig, felemelt kezeiben lilium (1 db.) (17. c.);

d) u. ez, de feje felett hatágú csillag (1 db.) (17. d.);

- e) szembenéző süveges alak derékig, mindkét kezében kampójával balfelé álló pásztorbot, feje felett hatágú csillag, e mellett jobbról egy pont (1 db.) (17. e.);
 f) püspök álló alakja, mindkét kezében függélyesen hosszúszerű lilium (1 db.) (17. f.);
 g) püspök álló alakja, jobbában kampójával feléje fordult pásztorbot, baljában nyitott könyv. Egyiknek köriratában $\times \epsilon RV\epsilon - AN\omega D$ olvasható (2 db.) (17. g.);
 h) ülő alak fedetlen fővel, mindkét kezét csípőre teszi s a ballal liliumot fog (1 db.) (17. h.)

18. *Welzl E. 3. b. faj* 229 db. A két legkisebb db. súlya külön-külön 0.50 gr.). Az előlap körirata + $\omega \Lambda \Pi \Gamma \omega V \omega$ s ennek összezavarása. Hátlap = *Welzl* 9717.
 18.— 18. γ.) Kivétel azonban:

- a) Rev. az alak előtt jobbról (vagyis balkeze felől) van a kard, de nem vehető ki, hogy melyik kezével fogja. Körirata zavaros (1 db.) (18. a.);
 b) süveges szembe néző álló alak jobbkezeit áldásra emeli, felemelt baljában pedig körből kiemelkedő liliumot tart (1 db.) (18. b.);
 c) süveges szembe néző alak derékig mindkét felemelt kezében körből kiemelkedő liliumot tart, feje felett hatágú csillag van (18. c.);
 d) álló püspök mindkét kezében függélyesen álló kampójával feléje forduló pásztorbotot tart (1 db.) (18. d.)

Ennek a fajnak változata a következő 5 darab (a 229-en kívül):

α) Av. a kereszt szárai közt fölül jobbról félhold, balról hatágú csillag van, alul jobbról hatágú csillag, balról félhold. Rev. álló püspök jobbát áldásra emeli, baljában függélyes keresztet tart (1 db.) (18. α.)

β) Av. mint α-é. Rev. ülő püspök jobbában függélyes kereszt, baljában könyv (2 db.) (18. β.)

γ) Av. kettős körben sűrű pontsor, a körön belül kereszt, ennek szárai között egy-egy pont. Rev. fedetlen fejű alak derékig, jobb vállán ferdén kard nyugszik, melyet jobbkezzel fog, baljában háromszögű pajzs (2 db.) (18. γ.)

19. *Welzl E. 3. c. faj* 4 db. Av. hatágú csillag szárai közt egy-egy pont. Rev. álló alak páncélingben, jobbában kard, baljában pajzs. (19.)

20. *Welzl E. 4. faj* 56 db. (A legkisebb 0.46 gr.) 55 db. = *Welzl* 9726—27. (20.) Egy dbnál az előlap oroszlanja madárszerű alakú lebegő szárnyakkal, feje felett ; hátlapján az alak vállain keresztül ferdén lilium van. (20. a.)

21. *Welzl E. 5. faj* 38 db. Az előlapon a két alak feje között semmi.

Rev. a) *Welzl* 9733—34 (8 db.). Körirata $\times CVXRA\epsilon P\omega$, + $CRCHDV\omega$. (21. a.)

b) *Welzl* 9740—41 (9 db.).

c) Ülő alak fedetlen fővel csípőre tett kézzel, jobbkezzel liliumot fog (6 db.). (21. c.)

Az előlapon a két fej között egy pont. Rev., *Welzl* 9733—34. Körirata + $\epsilon VX \dots A\epsilon D\omega$ (3 db.). (21. e.) — Egy db. kicsinyen fedetlen fejű álló alak van a hátlapon, jobb kezében nem vehető ki mi van (kard?) baljában háromágú galy. Mindkét tárgy a vállán nyugszik. (21. f.)

Az előlapon a két fej közt három pont (•••). Rev.):

α) *Welzl* 9733—34. Körirata: + $DVX RIA\epsilon P\omega$ (5 db.).

β) *Welzl* 9740—41. Körirata: $\times \epsilon RE \dots AC\omega HC$ (4 db.).

γ) álló alak fedetlen fővel jobbát áldásra tartja, baljában hosszúszerű függélyes lilium (1 db.). (21. γ.)

Ezen faj változata a következő 8 darab. Av. balról van Szt. Márk. Feje felett kis kör. Jobbról az oroszlan, első jobb lábát felemeli, feje felett kereszt. Rev.:

δ) *Welzl* 9740—41. Körirata + $\epsilon REDV\omega AC\omega HG$ (4 db. 3.98 gr.) (21. δ.)

ε) U. az. Körirata $\times \epsilon BHARD\omega P\omega$ (1 db. 1.11 gr.).

ζ) *Welzl* 9733—34. Körirata + $\epsilon \dots A\epsilon P\omega$ (3 db. 2.49 gr.). (21. ζ.)

22. *Welzl F. a. faj* 305 db. (VIII 22. α. — 22. χ.) (Belőle a tíz legnagyobb 10·37 gr., a huszonöt legkisebb 17·32 gr.) A hátlap szerint így oszlanak meg:

α) 226 darabnál *Welz* 9746–50. sz. + DVX LIVPOLDV (VS egyben!). (22. α.)
β) U. az az alak, + EBERHARDON EPON körirat vagy ennek összezavarása (✠ ERXEADPON, + EPERH... XON stb.) 30 db-nál.

γ) U. azon alak, + DAXBERPHDVON körirat hét db-nál.

δ) U. azon alak, +• DV..... EION körirattal egy db.

ε) U. azon alak, +..... BDON körirattal egy db.

ζ) U. azon alak, +•..... HOLON körirattal 1 db.

η) U. azon alak, +•..... MV... körirattal 1 db.

θ) U. azon alak, ... RCRH.... körirattal 1 db.

ι) U. azon alak, +• IONTIXVN — CRAINE körirattal 3 db. (22. ι.)

κ) Ülő alak *jobbkezeben* lilium, + ERHEDAERHON, + EBREH....ON, + E..... OND ON körirattal. 9 db. (22. κ.)

λ) Süveges ülő alak, jobbkezeben függélyesen álló kereszt, baljában könyv + EPON H.... RON körirattal. 2 db (22. λ.)

μ) Ülő alak, jobbában függélyesen álló kereszt (?), alsó végén gömb, kopott. 1 db.

ν) Álló süveges alak, mindkét kezében függélyes helyzetben hosszú szárú lilium. 1 db. (22. ν.)

ξ) Derékig ábrázolt süveges alak, két kezében lobogójával egymás felé fordított zászló. 1 db. (22. ξ.)

ο) Süveges álló alak, jobbában kereszt, baljában lobogójával kifelé lengő zászló, mindenik függélyes helyzetben. Köriratában DVX... 1 db.

π) Süveges álló alak, jobbában függélyes nyelű kereszt, baljában kulcs, melyet melléhez szorít s bal vállára fektet. 1 db.

ρ) Süveges álló alak, jobbában pásztorbot, baljában könyv. 1 db. U. ez, baljában kinyitott könyv. 1 db. (22. ρ.)

σ) Süveges ülő alak, jobbában pásztorbot, baljában térdére eresztve könyv. 1 db.

τ) Süveges álló alak, mindkét kezében függélyes helyzetben kard. 2 db. (22. τ.)

υ) Álló alak páncélingben, jobbában kard, baljában hosszúnyelű zászló?, kereszt? 1 db.

φ) Süveges ülő alak csipőre tett kezekkel s baljában kampójával befelé fordult pásztorbotot fog, mely bal vállán fekszik keresztül. 1 db.

ψ) Hosszúfürtű ülő alak kezeit csipőre teszi s baljában hosszúszárú liliumot fog, mely ferdén bal vállára fekszik s liliumja feltűnően nagy s egészen az érem széléig ér. Köriratából ERNAR...OV látszik. (*Welzl* 9751–52.) 10 db. (22. ψ.)

χ) Balra menő oroszlan jobb első lábával keresztet tart. ✠ LANDEON TRO... körirattal 1 db. (22. χ.)

23. *Welzl F. b. faj* 9 db. Ebből 8 db. *Welzl* 9757–58. száma, 1 db-nál a hátlapon süveges ülő alak jobbával jobb vállára fekvő pásztorbotot, baljával bal vállára fekvő kulcsot szorít mellére. V. ö. *Welzl* 9754.

Ezen *F. a.* és *b.* fajnak változatai:

A) Az előlapon pontkörben süveges mellkép. Keze nem látszik. Feje mellett jobbról is, balról is kis kör, felette a rendes kupola két toronnyal. Hátlapján süveges ülő alak csipőre tett kézzel, baljában liliumot fog, mely bal vállára fekszik. Körirata nincs. 2 db. (23. α.)

B) Az előlapon a rendes kupola és a két torony alatt nincs emberi alak, hanem falazat (?), melynek közepén a kupola alatt tojásdad alakú kiemelkedés van s a fal két végén a tornyoknak megfelelően egy-egy kisebb kiemelkedés. A hátlapon süveges ülő alak jobbában függélyesen álló keresztet, baljában könyvet tart. Körirata: + EPON H....RON, +• ERE...., IIEON. 10 db (23. β.)

24. *Welzl G. faj* 25 db, 24·27 gr. súlyban. A hátlapon nemcsak lilium van a herceg

kezében (mint Welzl 9761. sz. mondja), hanem néhány darabnál kereszt. Egy darabnál pedig (melynek súlya 0·82 gr., a hátlaon süveges ülő alak jobbában pásztorbot van, baljában pedig kereszt (?). (24.)

25. *Welzl H. a. faj* 317 db. (A 30 legn. db. 28·50 gr., az 5 legk. 3·77 gr.)

Az előlaon a következők a változatok:

α) A pálma iránt a fal alatt vastag kereszt, emellett jobbról és balról két függélyes párhuzamos vonal közt pontok, kívül kis kör. (25. α.)

β) A pálma iránt a fal alatt függélyes vonal s ettől jobbra is balra is két-két függélyes vonal.

γ) A fal alatt négy függélyes vonal, köztük egy-egy kis kör.

δ) A fal alatt négy függélyes vonal.

ε) A fal alatti körszelvényt három függélyes vonal osztja négy részre s mindegyik rész közepébe fölülről egy-egy kis függélyes vonal nyúlik.

ζ) A pálma alatt balkéz felől rövid száron ötágú csillag, felette kis kereszt. (25. ζ.)

η) A pálma alatt balkéz felől jobbfelé tekintő lebegő sas, felette kis kör.

A hátlaon balra menő jobblábával keresztet tartó oroslán, farán és hátán a farka tövénel legtöbbször kis kör. Körirata +•LANDE ∩TRO ∩EN, +••LANDE ∩TRO ∩EN. (Welzl 9769—71.) Változatok: θ) Av. ζ. Rev. A belső körön belül liliomban végződő nagy kereszt, ennek szárai között a szegletben egy-egy kis kereszt. Körirata +EBRHA... 1 db.

ι) Av. β. Rev. Koronás álló alak jobbában liliomot, baljában gömböt tart, melyből kereszt emelkedik ki. 1 db. (25. ι.)

κ) Av. δ. Rev. A rendes oroslán, de a körirat balról jobbfelé megy: ✱•∩OAT ∩ ∩E∩•HAJ. 1 db. (25. κ.)

26. *Welzl H. b. 1. faj* 2 db. 1·83 gr. súlyban. Az álló alak kezében nem liliom van, mint Welzl 9773. sz. mondja, hanem jobbában?, baljában paizs. (26.)

27. *Welzl H. b. 2. faj* 17 db. 15·88 gr. súlyban. Welzl 9776—78. Jobbkézben pásztorbot, a balban kereszt. (27.)

28. *Welzl H. c. faj* 62 db. 61·73 gr. súlyban. A legtöbbször a hátlaon álló alak jobbában zászló, baljában kard. Változatok:

α) Álló alak jobbában kard, baljában zászló. A köriratban (a jobbkéz alatt kezdődőleg) BЕРИИH..., BЕРИИH ✱ A..., TT + H..., 3 db. (28. α.)

β) Süveges álló alak jobbában pásztorbot, baljában könyv, balról jobbra menő körirata NƏdƏ + 1 db. (28. β.)

γ) Álló alak jobbában pásztorbot, baljában? 1 db.

δ) Álló alak jobbában kard, baljában könyv, 1 db.

ε) Álló alak jobbában kard, baljában paizs, 1 db.

A) Ennek a fajnak változata 26 db. (29·83 gr.), melynek előlapján alul körgyűrű, egy része alatt két pont van, a gyűrűben sűrűen pontok s felette három torony, melyek mindegyikén gömbös végű kereszt (•†•) van. A hátlaon nagy fej, e mellett balról kampójával kifelé fordult pásztorbot, felette pont, jobbról 4, 5, 6 ágú csillag, felette pont, a fej felett gömbös végű kereszt. (28. A.)

B) Ugyancsak ennek változata 50 db. (47·07 gr., ebből a legnagyobb 3 db 3·54 gr., a legk. 6 db 4·74 gr.), melynek előlapján alul falazat van közepén kapuval, a kapu mellett fölül két bástyafokos torony, e között és rajtuk kívül oszlop, a köztük levőn egy pont és fölül a két torony közt ötágú csillag. A hátlaon álló alak jobbában zászló, baljában kard. (28. B.) Egy darabnál a hátlaon jobbra menő alak látható páncélingben, jobb kezében kardot fog, mely ferdén bal vállá előtt megy ki, baljában nagy pajzsot tart. (28. B¹.) Egy darabnál pedig süveges alak van ábrázolva derékig, jobbában függélyes pásztorbot, baljában könyv. Körirata: AIAΘ∩∩... (28. B².)

C) Ugyanezen faj változata 83 db. (a legn. 6 db. 6·56 gr., a legk. 6 db. 4·18 gr.), mely az előző változattól abban különbözik, hogy a középső oszlopon nincs pont. A hátlap:

- ζ) Jobbra menő alak jobbában kard, háta mögött zászló 41 dbnál. (E közül egynek az előlapján a két bástyafokos torony között fölül egyszerű kereszt van!).
 η) Jobbra menő páncélinges alak jobbában kardot, baljában zászlót fog 7 dbnál. (28. η.)
 θ) U. az, de az alak nem páncélingben, hanem szoknyaszerű bő ruhában van 5 db.
 ι) Balra menő páncélinges alak jobbában kardot, baljában zászlót fog. 4 db.
 κ) Szembe néző szoknyaruhás alak jobbában kardot tart, baljában? 1 db.
 λ) Jobbra menő páncélinges alak jobbában kardot, baljában zászlót tart. Az érem szélén két vonalkör között ötágú csillagok. 8 db.

- μ) Jobbra menő páncélinges alak jobbában kard, baljában paizs. 6 db.
 ν) U. az, jobbával kardot szorít oldalához, melynek vége arca elé megy ki. Előtte paizs, háta megett zászló. 7 db. (28. ν.)
 ξ) U. az csak háta megett dárda van. 1 db.
 ο) Szembe néző meztelen alak jobbában könyv. 1 db.
 π) Szembe néző püspök jobbában pásztorbot, baljában könyv. Körirata: AIME—CIΩN.... 1 db.

- ρ) Ehhez hasonló, az alak nem tiszta. Körirata zavaros. (Előlapján a két bástyafokos torony között nyolcágú csillag!), 1 db. (28. ρ.)

D. Ugyancsak e faj változata 98 db, melynek előlapját Welzl 9785. sz. a. írja le hátlapnak véve. (96 db. nagyobb 97·87 gr., két db. kicsi 1·31 gr.). Az előlapon a kereszt alakjában vastagságában s a szárai közt levő gömb nagyságában változatok vannak. Közülök négy dbnál a kereszt két egymás melletti szára végén a záróvonal szintén keresztet képez. A D., alfajból a hátlap:

- σ) 15 dbnál olyan, mint a H. c. faj A., alatti változatánál. (28. σ.)
 τ) 1 dbnál bizonytalan körvonalú álló alak mellett kampójával kifelé forduló pásztorbot van két oldalt.
 υ) 70 dbnál álló alak jobbában zászlót, baljában kardot tart.
 φ) 2 dbnál álló alak jobbában zászlót, baljában hegyével lefelé irányuló kardot tart. (28. φ.)

- ψ) 1 dbnál álló alak mindkét kezében kardot fog. (28. ψ.)
 χ) 9 db. egylapú veret.

29. Welzl H. d. faj 1 db. (0·98 gr.), mint Welzl 9789. sz. (29.)

30. Welzl H. f. faj 382 db. (A legnagyobb 283 db. 276·50 gr., 35 db. kicsiny 24·95 gr.). Welzl 9793—9799. sz. a. darabok ⊕ DVX BERIART, ⊕ DAX BE...HARDA ∞, ⊕ DVX....DV (VS egyben), ⊕ DAX...D∞ körirattal. (30.—30. e.)

31. Welzl H. g. faj 78 db. (71 db. nagyobb 77·99 gr., 7 db. kicsiny 5·46 gr. s az egészből a legkönnyebb 0·61 gr.). Welzl 9801—9804. sz. (IX. 31.) Változat a hátlapon:

- α) Sasorrú oroszlán balfelé lépked. 1 db. (31. α.)
 β) Szemben álló alak páncélingben, jobbában függélyes kereszt, melynek alsó végén kör van, baljában könyv. Körirata zavaros. 1 db. (31. β.)

32. Welzl H. h. faj 89 db. (86·98 gr., a legn. 4 db. 4·22 gr., a legk. 4 db. egyenként 0·89, 0·74, 0·71, 0·69 gr.) (32. α. — 32. η.)

α) Welzl 9808—9811. sz. 4 db. (4·22 gr.) (32. α.)

β) Welzl 9812—9819. sz. 46 db. (32. β.)

γ) U. az, de a jobbkézben függélyesen álló lilium. 14 db. (32. γ.)

δ) Welzl 9820. sz. 9 db. (32. δ.)

ε) Welzl 9821—9823. sz. 9 db. (32. ε.)

ζ) Hátlapon jobbra néző alak mellképe, jobbában lilium jobb vállára fektetve. 1 db.

η) Hátlapon álló alak püspöki ruhában, kezeiben függélyesen kard. Körirata × EBERHARD ∞ EP ∞. 6 db. (32. η.)

33. Welzl H. i. faj 20 db. (A legn. 1·19 gr., a legk. 0·76 gr.) A torony mellett

álló madarak szárnyatövéén egy pár darabnál egy-egy pont. Egyébként mint Welzl 9825—9831. sz. (33)

Ennek változatául lehet venni (vagy a Welzl F. a. fajának) 1 dbot (0·81 gr.), melynél az előlapon három bátyafokos magas torony mellett két alacsonyabb torony áll, felette kis kör. A két kis torony alapzatát két a középső torony töve felé ferdülő vonal a középső torony alapzatára támasztja. Hátlapján koronás álló alak jobbában függélyesen lilium, baljában gömbből kiemelkedő kis kereszt (mint a 25. sz. alatt leírt változat hátlapján). (32. a.)

34. *Welzl H. k. faj* 104 db. (A legn. 1·43 gr., a legk. 0·51 gr.) A zöme Welzl 9832. sz. a. leírt hátlapú, de a jobbkezben nem kulcs van, hanem alul körben végződő kereszt. Körirata + DAX BERHARDVS. Változatok a hátlapon:

α) Álló alak mindkét kezében függélyesen kard. 2 db. (1·15 és 0·99 gr.) (34. α.)

β) Jobbfelé fordult süveges alak derékig, jobbkezében jobb vállára fekvő kard, baljában lilium, ✱ DAX BE . . . körirattal. 6 db. (5·57 gr.) (34. β.)

γ) U. az, süveg nélkül, de balkezével előre mutat. 1 db. (1·11 gr.) (34. γ.)

δ) Szembe néző süveges alak derékig, mindkét kezében függélyesen álló lilium s feje felett nagy hatágú csillag. 1 db. (0·90 gr.) (34. δ.)

ε) Süveges álló alak, jobbában pásztorbot, baljában nyitott könyv + EBE . . . körirattal. 1 db. (1·43 gr.) (34. ε.)

ζ) Szembe néző fedetlen fejű ülő alak csípőre tett kézzel, baljával liliumot fog, mely bal vállára fekszik + EBERHAR . . . körirattal. 1 db. (1·19 gr.) (34. ζ.)

η) Szembe néző süveges alak mellképe, mindkét kezében kampójával balfelé forduló pásztorbot, a botok felett egy-egy pont, a két pont között nagy hatágú csillag. 1 db. (1·30 gr.) (34. η.)

35. *Welzl H. l. faj* 40 db. (44·45 gr., 7 legn. 8·71 gr., 5 legk. 4·64 gr. s ebből a legkönnyebb 0·74 gr.)

α) Welzl 9849. sz. 12 db. (35. α.)

β) Welzl 9850—55. sz. (az angyal feje felett, valamint szárnyai és összetett kezei alatt egy-egy csillag). 23 db. (35. β.)

γ) Welzl 9856. sz. 4 db. (35. γ.)

δ) Egy lapú 1 db.

36. *Welzl H. n. faj* 116 db. (A legn. 1·32 gr., a legk. 0·50 gr.) Egy darabnak az előlapján a fej felett nincs semmi s a tornyokon kis kör van. Hátlap Welzl 9864. sz. Kivétel csak:

α) 1 db., melynél a hátlapon süveges alak mellképe van, jobbában kereszttel, baljában karddal.

β) 1 db., melynél a hátlapon nagy fej van.

37. *Welzl* 9869—9873. számú előlapjával:

α) Welzl 9871. sz. hátlappal s + EBERHA . . . EPVS körirattal. 6 db. (6·20 gr.) (37. α.)

β) Rev. Ülő alak mindkét kezében gömbből kiemelkedő kis kereszt. 1 db. (1·24 gr.) (37. β.)

γ) Rev. Szembe néző süveges mellkép szárnyakkal, feje négy pont között van s fölötté hatágú csillag, RHOVDVS . . . körirattal. 1 db. (0·97 gr.) (37. γ.)

δ) Rev. Álló süveges alak mindkét kezében függélyes hosszúszerű lilium. 1 db. (1·06 gr.) (A γ) és δ) alattiak előlapján az angyal alatt falazat négy függélyes vonallal s minden második rekeszben kis kör.) (37. δ.)

38. *Welzl* 9880. — 9881. sz. 4 db. (3·76 gr.) (38.)

39. *Welzl* 9882. — 9883. sz. 10 db. (7·96 gr., a legn. 1·16 gr., a legk. 0·64 gr.). Négy darabnak az előlapján, a torony mellett kívülről három pont (⋮). Ezek hátlapjának körirata: + PERH . . . DV . . . ✱ PERH . . . DV8*, BERT . . . , TIICRHL . . . (39. a.) Másik négy darabnak hátlapja eltér Welzl leírásától: álló püspök jobbkezével pásztorbotot fog

mellére, mely jobb vállán fekszik s balkezevel megfelelően kulcsot. Ezek körirata + €B€R-HARDV∞ és DV∞. (39.)

40. *Welzl* 9891. sz. 19 db. (16 db. nagyobb 14·24 gr., 3 db kisebb 1·97 gr. s ebből a legk. 0·49 gr.) A hátapon a derékig ábrázolt süveges alak jobbfelé fordul s jobbjaival jobbvállára fekvő kardot szorít csipejéhez, baljában függélyesen lilium van. Körirata: + DAX B€RHHRDV∞. (40.)

Ugyanezen előlappal 1 db. (1·07 gr.) Hátlapján süveges szemben álló alak páncélingben, jobbjában kereszt, mely alul körben végződik, baljában kereszt? vagy lilium? (40. a.)

Bizonytalanok:

41. a) Av. Alul kétkapus falazat. A jobb kapu felett fedetlen fejű férfi mellképe, melynek jobb vállából hosszútövű szárny nyúlik fel. A fej és a szárny közé kereszt ékelődik, melynek vízszintes szára mellett jobbról-balról kis kör, függélyes szára alatt három pont (••) van. Rev. Szembe néző páncélinges alak áll fedetlen fővel, jobbjában vállán nyugvó kard, baljában háromszögű pajzs. Körirata X €R€NVDI∞ M. 2 db. (1·09 és 0·92 gr.) (41. a.)

b) Av. Kétkapus falazaton a jobb kapu felett nagyobb férfi mellképe van fedetlen fővel. A bal kapu felett ugyanilyen, de kisebb mellkép, melynek jobbkeze látszik s ezt testéhez szorítja s jobb vállából hosszútövű szárny nyúlik fel. Felettük kereszt, mint 41. a)-nál. Rev. Ugyanolyan mint 41. a)-nál. 1 db. (1·15 gr.) (X. 41. b.)

42. Av. Két ötágú csillag közt nagy fej kétsúcsú süvegben s még a mell egy kis része is látszik. Rev. Balra menő ember-fejével szembe néző madár, farka felett három levelű ág, ezen belül kis kereszt. Körirat nélkül. 1 db. (0·79 gr.) (42.)

43. Av. Csillagkörön belül vonalkör. Ebben lebegő szárnyú imádkozó angyal. Rev. Kettős vonalkörben lebegő sas jobbra néz. Körirat nincs. 1 db. (0·98 gr.) (43.)

44. Av. Falazat felett két mellkép. Közöttük pálmatorzsön kereszt s ennek vízszintes szára mellett jobbról-balról kis kör. Rev. Lebegő sas. Körirata van, de hiányos. 1 db. (1·17 gr.) (44.)

45. Av. Félholdon pálmatorzs-szárú kereszt, mellette jobbról-balról egymás felé néző lebegő sas és egy állat. Rev. Balra menő oroszán első jobb lábát felemeli. Körirata nem látszik. 1 db. (0·76 gr.) (45.)

46. Av. Két szembenéző mellkép, a baloldalon levő süvegben van Fölül középpött nagy kereszt s ennek vízszintes szára mellett jobbról-balról kis kereszt. Rev. Süveges álló alak szembenéz, jobbát áldásra emeli, baljában függélyesen keresztet tart. Körirata + €B€..... 1 db. (0·91 gr.) (46.)

47. Liliumban végződő két oszlop felett egy-egy pont, közötté, alul szembenéző süveges alak mellképe, fölül kereszt. Rev. Fedetlen fejű (nem látszik, hogy egész alak-e?) ember jobbjában?, baljában könyv. Körirata hiányos. 1 db. (1·15 gr.) (47.)

48. Av. Három szegen zsinórra kötött három kereszt függ, a két felső egy irányban az érem közepén, egy alább. A zsinór alkotta háromszög-mélyedésbe süveges fej nyomul, melynek álla alatt, süvegje tetején és két oldalán egy-egy pont van. Rev. Kettős vonalkörben szembenéző süveges alak van derékig ábrázolva, jobbjában jobb vállára fektetett kereszt, baljában könyv. Körirata •IEIHTUN• 12 db. (13·73 gr.) (48.)

U. ezen előlappal, de a hátapon levő alak jobb vállán kampójával befelé fordult pásztorbot, baljában? van. 1 db. (1 gr.) (48. a.)

49. Av. Falazaton 4 vagy 5 oszlop s ezen 3 vagy 4 boltív, e felett vízszintes vonal, mely végein két részre oszlik s egyik fele lefelé, másik felfelé kanyarodik. Fölül kereszt. Rev. Alul két oszlop között süveges férfi mellképe, feje felett körív (—), e felett ellenkező hajlásban két pont között nagyobb körív, mely gömbökben végződik. E felett sugárzó nap; 4 db. (2·06 gr.), ezenkívül egy darabnak csak előlapja van kiverve. (0·56 gr.) (49.)

Ugyanezen előlappal, de a hátapon süveges püspök álló alakja néz szembe, jobb-jában kampójával befelé fordult pásztorbot, baljában könyv. 1 db. (49. a.)

50. Av. Három sor kőből rakott falazaton két bástyafokos torony, közöttük két, rajtuk kívül egy-egy rövidebb oszlop. Rev. Pontkörben nagy kereszt, felső balszárai közt félhold, felső jobbszárai közt pont. Alul a szembenéző szárak közt u. az. Köriratából GE....∞ látszik csak. 1 db. (0.70 gr.) (50.)

51. *Kölni denárok*: 59 db., II. Frigyesztől (1157—1159) 1 db., Fülöptől (1167—1191) 7 db., Adolftól (1193—1205) 9 db., Teodoriktól (1208—1214) 8 db., Engelberttől (1216—1225) 26 db., Henriktől (1225—1237) 3 db., Incerti 5 db.

Dr. Harsányi Pál.

Érmeink az iskolában.

A numizmatika minden barátja örömmel fogja e sorokból tudomásul venni érmeinknek az iskolába való hivatalos bevonulását. Hivatalos bevonulást mondunk, mert egyes tanítók és tanárok szeretete és buzgósága már eddig is fölhasználta iskolai munkája támogatása és élénkítése érdekében a helyenként értékes gyűjteményekké szaporított érmekeket, ezazonban mégis inkább csak kivétel volt. A „hivatalos” bevonulás ettől eltérően kötelezővé teszi az érmeke fölhasználását a történelem tanításában és ennek megfelelően beiktatja azokat a történelmi katedra rendes segédeszközei közé.

A gondolat az Országos Tanszermúzeumé, amely örvendetesen fejlődő intézményünk a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium megbízásából az elmúlt évben elkészítette a középiskolák normál felszerelésének jegyzékét, de testet e gondolat csak azáltal ölt, hogy a közoktatási kormány a jegyzéket, mely érmeinket a nemzeti történelem tanításának kötelező segédeszközeivé teszi, 1911. évi okt. 20-án 102.345. sz. a. kelt rendeletével helybenhagyta. Ezentúl tehát nem lesz modernül felszerelt középiskolája Magyarországnak, amelyben érmeink ne foglalnák el az intézet gyűjteményei között az őket méltán megillető helyet.

Érmeinknek ez a megbecsülése elválaszthatatlan attól az igyekezettől, mely a történelem intenzívebb tanítása révén az iskolát közelebb igyekszik hozni az élethez s nem elégszik meg többet a politikai események ismertetésével, hanem tárgyalása körébe vonja az emberi fejlődés menetének kulturális és gazdasági vonatkozásait is. Ha pedig ebből a szempontból bíráljuk a tanító segédeszközeinek hasznavehetőségét, alig találunk közöttük egyhamar olyat, amely sokoldalú vonatkozásai tekintetében kiállana a versenyt az érmekekkel, amelyek anyaguk és súlyuk, kivitelük és alakjuk, ábrázolásaik és fölírataik szerint egyaránt biztos tájékoztatást nyújtanak annak a nemzetnek, amelytől származnak, egykorú politikai, kulturális és gazdasági viszonyairól.

Ennek az igazságnak a fölismerése indíthatta az Orsz. Tanszermúzeumot arra, hogy érmeinknek a magyar középiskolába utat nyisson. Egyelőre, igaz, hogy csak a középiskolába, de hisszük, hogy nemsokára a többi iskola is meg fog nyílni előttük, mert a sokszorosításnak az a módja, amelyet a Tanszermúzeum megjelöl, minden iskolára nézve lehetővé teszi, hogy a legtipikusabb és az iskola szempontjából legtanulságosabb érmekeket könnyűséggel megszerezhesse.

A Tanszermúzeum ugyanis számolt azzal a nehézséggel, amelylyel régebb és ritkább érmeink gyűjtése jár s azért galvánmásolatok révén gondolja az iskolák történelmi múzeumait érmekekkel legcélszerűbben gazdagíthatni. A sorozatot, amelyet evégből összeállított, sem nem gazdagok, sem nem teljeseek, de van bennük rendszer s annak segítségével szemlélhetővé válik a nemzeti múltunk gazdasági életében nagy szerepet játszott érmeügy fejlődése annak sokféle vonatkozásaival egyetemben. És valószínűen a történelmi fejlődésre való tekintettel történt, hogy az érmeke korszakok szerint vannak csoportosítva, a könnyebb kezelés és a szemlélhetőség érdekében azonban kívánatos volna, hogy a

fémutánzatok ne kartonlapra szerelve, hanem papirosdobozokban és egyenként elhelyezve kerüljenek a forgalomba.

Egyelőre következő négy sorozat pénz és egy sorozat emlékérem készül iskolai célokra, és pedig:

A) Pénzek.

I. Az Árpád-ház korából.

1. Szent István dénárja, csillaggal. 2. Péter király dénárja Pannonia körírással. 3. Salamon király dénárja a király képével. 4. Szent László király dénárja, a király neve körírással. 5. II. István király dénárja (csegely). 6. IV. István rézpénze, bizánci modor. 7. III. Béla király ezüst lemezpénze, csak a király nevével. 8. II. Endre király ezüst lemezpénze keleti írással. 9. II. Endre király ezüst lemezpénze a magyar címerrel. 10. II. Endre király ezüst lemezpénze aquilejai előlappal. 11. II. Endre király dénárja friesachi előlappal. 12. IV. Béla király dénárja. 13. V. István király dénárja a szlapon dénárook mintájára. 14. V. István király ezüst lemezpénze Styria számára. 15. Horvát-szlavon dénár. 16. Friesachi dénár. 17. Aquilejai dénár.

II. A különböző házak korából.

18. I. Károly arany forintja ker. Szt. János képével. 19. I. Károly ezüst garasa szerb mintára verve. 20. Nagy Lajos ezüst dénárja, Buda autonom pénze. 21. Nagy Lajos rézpénze, cattarói veret. 22. Zsigmond arany forintja Szt. László képével. 23. I. Ulászló ezüst dénárja a lengyel sassal. 24. Hunyadi János vastag dénárja. 25. I. Mátyás arany forintja Szűz Mária képével. 26. I. Mátyás ezüst garasa. 27. Ujlaky bosnyák király ezüst dénárja, Mátyás dénárjai mintájára. 28. II. Ulászló ezüst tallérja. 29. II. Ulászló obulusa (fél dénárja), 30. II. Lajos dénárja (csegely). A 30 darab egy kartonlapra szerelve fémutánzatban 25 K.

III. A Habsburgok korából.

1. I. Ferdinánd ezüst tallérja. 2. I. Miksa fél tallérja. 3. Rudolf negyed tallérja. 4. II. Mátyás garasa. 5. I. Lipót obulusa. 6. I. Lipót 15 krajcáros. 7. I. Lipót 6 krajcáros. 8. I. Lipót duarius (dénárja). 9. I. Lipót polturája (fél garasa). 10. I. Lipót 10 aranyos forintja. 11. Mária Terézia ezüst tallérja. 12. Mária Terézia ezüst 30 krajcáros. 13. Mária Terézia réz egykrajcáros. 14. Mária Terézia réz nagy polturája. 15. Mária Terézia réz kis polturája. 16. I. Ferenc császár ezüst 20 krajcáros (verette Mária Terézia). 17. II. József császár ezüst tallérja Németalföld számára. 18. I. Ferenc király ezüst 10 krajcáros. 19. I. Ferenc király ezüst 5 krajcáros. 20. I. Ferenc király réz 30 krajcáros.

IV. Erdélyi pénzek.

21. Zápolyai János arany forintja. 22. I. Ferdinánd ezüst 2 talléros (csegely). 23. János Zsigmond ezüst szükségstallérja. 24. Báthory Zsigmond tallérja. 25. Brassói veretű ezüst 2 talléros csegely. 26. Nagyszebeni veretű ezüst 2 talléros. 27. Bocskay István tallérja. 28. Bethlen Gábor tallérja. 29. Bányafíller Bethlen korából. 30. II. Rákóczi György 10 talléros csegelye. 31. Apafy Mihály 2 aranyos félholdalakú emlékpénze. 32. I. Lipót 4 talléros csegelye. 33. Bethlen Gábor Máriás arany forintja. 34. II. Rákóczi Ferencz „Pro libertate XX.” szükségpénze. 35. Mária Terézia 4 aranyos forintja. A 35 drb. egy kartonlapra szerelve, hű fémutánzatban 25 K.

B) Emlékérmek.

1. Mátyás király címeres érme. Guglinger ajánlása. 2. Mátyás király győzelmei emlékére vert érem. (Weszerle B. X. 3.) 3. A mohácsi csata emlékére vert érem. 1526. 4. Mátyás főherceg esztergomi győzelmének emlékére vert érem. 1595. 5. II. Mátyás

koronázási érme. 1608. 6. Bethlen Gábor magyar fejedelmi érme. 1620. Wesz. D. VIII. 12. 7. III. Ferdinánd koronázására vert érem (négyyszögű). 8. Szövetségi érem 1684-ből. 9. Buda visszavételének emlékére vert érem. 1686. (Gohl: 30. sz.) 10. I. József koronázására vert érem (ovális). 1687. 11. A vallásszabadság emlékére vert érem. 1705. (Wesz. D. XV. 7.) 12. III. Károly koronázási érme. 1712. 13. Temesvár visszavételének emlékére vert érem. 1716. (Patet oriens). 14. A pozsareváci béke emlékére vert érem. 1708. 15. Az egyetem Budára történt áthelyezésének emlékére vert érem. 16. Fiume Magyarországhoz történt kapcsolásának emlékére vert érem. 17—18. Magyar iskolák érmei: A Georgikon földművelési és jogi szakának egy-egy érme. 19. Széchenyi István gróf halála alkalmából az Akadémia által veretett érem. 20. Az 1867. évi koronázási érem. (B. U. E. 9. sz.) A 20 darab fémutánzatban, kartonlapra szerelve 25 korona.

Nem sok ez, sőt egészben véve kevés ahhoz a nagy anyaghoz képest, amely e téren rendelkezésünkre áll. De mint úttörő kezdetet ezt is örömmel üdvözljük, mert tőle nemcsak a tanító munka intenzivításának fokozását, hanem a gyűjtés szeretetének fölkeltését is reméljük, amire a sorozatok összeállítása is utalni látszik az ügybuzgó tanárt és tanulót, mert a hozzánk közelebb eső mult, körülbelül az utolsó század érmei, mint eredeti példányokban is könnyen megszerezhetők, a közölt sorozatokban képviselve nincsenek.

A galván-másolatok elkészítését a Magy. Sokszorosító Műipar R. T. vállalta el, s nem kis mértékben függ a kivitel sikerétől, hogy a kezdetnek lesz-e hamarosan folytatása.

— y — ó

II. Chlotár frank király ritka aranypénzei a nemzeti múzeumban.

Mindenekelőtt folyóiratunk *Irodalom* rovatára utalok, ahol kimerítő ismertetést nyújtok Luschin: *Der Denar der Lex Salica* című igen fontos értekezéséről. Itt csak annyit kell említenem, hogy Luschin kutatásainak egyik eredménye az, miszerint a frank királyok eredetileg híven utánozták a 24 siliqua súlyú (4·55 gr.) római arany solidusokat, később, a 6. században 22 $\frac{1}{2}$, majd pedig 21 siliquára (1 siliqua = 0·189 gr.) szállították le aranypénzeik súlyát. II. Chlotár (613—629) pedig már 20 siliquás arany solidusokat veretett, melyek különben egész híven utánozzák bizanci eredetijeiket, úgymint Justinianus, Justinus, Mauricius Tiberius, Heraclius és Heraclius Constantinus solidusait, de a hátlapi szelvényben a szokásos CONOB jelzés helyén a leszállított súlyt is jelző OBXX vagy BOXX jelzést viselik.

Értekezésének 36.—37. lapjain sorolja fel a tudós szerző a tudomására jutott XX. siliquás frank veretű solidus-példányokat. Mindössze 15 darabot ismer, közülök 4 darab Justinianus (527—565) képével (bécsi és berlini múzeum, Weber gyűjt. és Sabatiernél), (3·68, 3·64, 3·47 gr.), egy darab Heraclius képével (610—613), (berlini múzeum), (3·68 gr.), 10 darab Heraclius és fia Constantinus képével (613—641), (Berlin 2, London 2, München 2, Bécs 1, Grác 1, Windischgrätz herceg 1, Luschin 1), (3·75, 3·73 bis., 3·71, 3·70, 3·69, 3·68, 3·66, 3·65 és 3·52 gr.)

Nagyon sajnáljuk, hogy a tudós szerző annak idejében nem gondolt a magyar nemzeti múzeumra és csak művének megjelenése után tudakozódott ilyen 20 siliquás arany solidusokról.

A magyar nemzeti múzeum éremtárának bizanci éremsorozatában egymagában 14 darab, tehát majdnem annyi ilyen arany solidus van, amennyit szerző eddig az összes múzeumokból felkutatott. Itt adjuk lajstromukat:

1. Justinus II. (565—578.) V. ö. Sabatier I. 224. lap 1. sz. (XXI. t. 1. sz.), (VICTORIA AVGGI-val), hanem a hátlap szelvényében OBXX.

a) 3·514 gr. — b) 3·737 gr. — Mindkettőt más-más bélyeggel verték.

2. Mauricius Tiberius. (582—602.) V. ö. Sabatier I. 239 lap 1. sz. (XXIV. t. 10. sz.), VICTORIA AVGGI-val), hanem a hátlap szelvényében OBXX.

a) 3·695 gr. — b) 3·703 gr. Mindkettőt más-más bélyeggel verték

3. Focas. (602—610.) Sabatier I. 252. lap, 2. sz. (XXVI. t. 28. sz.); a hátlap szelvényében OB XX.

a) 3·642 gr. — (AVGGS) — b) 3·66 gr. — (AVGGA?) pici lyukkal. — c) 3·693 gr. — (AVGGS) — d) 3·703 gr. — (AVGHE).

4. Heraclius és fia Heraclius Constantinus (613—641.) Sabatier I. 274. l. 48. sz. és Sabatier: Iconographie; Byzantines, X. t. 5. sz. A hátlap szelvényében BO XX.

a) 3·647 gr. — (AVGVH) 2 lyukkal — b) 3·684 gr. — (AVGHII) — c) 3·689 gr. — (AVGHB).

5. Ugyanolyan, hanem a hátlap szelvényében OB XX.

a) 3·675 gr. (AVGVE) — b) 3·727 gr. — (AVGHD).

6. Olyan, mint az előbbie, hanem a hátlap szelvényében csak XX látszik. (A két betű lekopott). 3·68 gr. — (AVGGH). Lyukas. Gohl.

Koson (Kotison) dák király aranypénzei.

Bahrfeldt Miksa dr. német birodalmi tábornok, akit közismert nagybecsű tudományos numizmatikai munkássága elismerésül a Giesseni egyetem nemrég tiszteletbeli doktorrá választott meg, a Berliner Münzblätterben és külön kiadásban is nagyon fontos és érdekes tanulmányt írt a ΚΟΣΩΝ-aranyokról, melyeket Erdélynek vindikál. Minket magyarokat első sorban érdekel ez az eredmény és éppen ezért a szerző szíves beleegyezésével bővítve ismertetem munkáját, mely valószínű, hogy a sokat hányatott kérdés végső és helyes megfejtését foglalja magában.

Max Bahrfeldt: Über die Goldmünzen des Dakerkönigs ΚΟΣΩΝ 725/29. Berlin, 1911. Verlag der „Berliner Münzblätter“. (Különlenyomat a Berliner Münzblätter N. F. 1912-ből.)

A hazai múzeumokban és magángyűjtemények elég gyakoriak a Koson feliratú aranypénzek, hiszen a bécsi Neumann már 1783-ban azt írta róluk, hogy „redundant his numis Austriae et Hungariae musea“. Előlapjukon két lictor közt balfelé haladó consul, a szelvényben ΚΟΣΩΝ felirat s a mezőben balra olykor egy monogramm látható, de gyakran semmi. Hátlapján fekvő sceptrumon ülő sas, balfelé fordulva, félig tárt szárnyával, koszorút tart jobb lábával. Mindkét lapon gyöngykör, átmérője körülbelül 18—20 mm, ritkán 21 sőt 23·5 mm, átlagos súlya, a Bahrfeldt által összegyűjtött, 73 monogrammos és 36 monogramm nélküli példányra vonatkozó adatok alapján, amazoké 8·41, ezeké 8·44, valamennyié átlag 8·42 gr. Az arany finomságát L. v. Schedius: Zeitschrift von und für Ungarn, IV. kötetében (Pest, 1803.) Éder 23 karát 5 gránre teszi, ami 976 ezredrésznek felel meg, ami a római köztársaság végén és Augustus alatt vert aranyak 993—998 ezredrésznyi finomságához képest kissé hátramarad. Head: Hist. Num. 2. kiad. 289. l. aranyat és elektront különböztet meg, szerző azonban ilyen különbséget személyesen nem állapíthatott meg. Ezüstből vert valódi példány nem létezik, de Neumann s ez is csak Eckhel nyomán említett ilyent. Van azonban a pozsonyi liceumnak egy 5·30 gr. réz-példánya, melyet szerző bélelt példány animájának néz.

A m. nemzeti múzeumnak van egy barbárveretű, 10·08 gr. súlyú aranypéldánya is, mely az egyetlen, szerző által említett barbár veret.

E pénzekről nagyon eltérő véleményeket nyilvánítottak a tudósok. Többen Cosa etruriai városnak tulajdonították, hozzájuk csatlakozott Eckhel is.

Kenderesi M. (A ΚΟΣΩΝ aranyokról vizsgálódó értekezések. Kolozsvár, 1812.) Cos szigetén vélte föltalálni e pénzek hazáját. Neumann és Eckhel már azon tapasztalatukat nyilvánítják, hogy Magyarország déli részéből és Erdélyből gyakran hoznak ilyen pénzeket.

Kenderesi említi, hogy 1543-ban a Sztrigy vizében 40.000 darab Lysimakhos-aranyat leltek; Koson-félék is voltak köztük. Ugyancsak ő közli, hogy 1803-ban a kudsiri havasokban a muncseli Gredistyén¹ több mint 1000 Koson-aranyat találtak. Frauendorfnál (Szeben táján),² Várhelynél, továbbá Vurtopenél, Szászvárostól délre s a szomszédos völgyekben gyakoriak a szórványosan lelt példányok.³

Összegyűjtött adataiból szerző azt következteti, hogy a Koson-aranyak forgalmi területe és lelőhelyei a Maros és az erdélyi havasok, továbbá nyugaton a Dévától a Vaskapu-szorosig terjedő vonal és keleten Nagy-Szeben által határolt területre, főképen tehát Hunyad- és Szeben megyékre esik. Ezzel szemben, tudakozódásai révén oly eredményre jutott, hogy Horvátország, Szlavónia, Dalmácia, Bosznia, Hercegovina, Szerbia, Bukovina, Moldva s a mai Görögország területén nem találtak Koson-pénzeket. Törökországból nem kaphatott értesítést, de Ruméliából, a Dobrudzsából, déli Oroszországról, a Fekete-tenger partjáról, Krimből, Olbia tájáról s ettől az délre eső vidékről határozottan negatív értesüléseket kapott.

A lelőhelyeknek Erdélyre összpontosulása terelte a kutatásokat helyes irányba. Mig Ackner azt vélte, hogy Brutus parancsára egy Koson nevű városban verték a pénzeket, Neugebauer (Mem. Num. 124. l.) már határozottan Erdélynek tulajdonítja s a Koson nevű várost ott reméli föltalálhatónak és a lelőhelyeiktől 25–30 km.-re északra fekvő abrudbányai és verespataki aranybányákból származtatja a pénzek világos aranyát.

Szerző ezután a típus elemzésére tér át. Az előlapi típust Brutus denáráról (Babelon I. p. 114. n. 31.) származtatja ő maga is; a hátlapi típust Q. Pomponius Rufus (Babelon II. p. 366. n. 23.) Kr. e. 71-ben vert denáráról származtatja. Brutus Kr. e. 44-ben Athénébe utazott, Görögországot könnyedén a maga részére hódította, P. Vatinius is átadta neki a csapatait és C. Antonius praetor. aki Macedónia élén állt, Apolloniába zárva 43-ban megadta magát Brutusnak. Ezen évben Brutus proconsuli imperiumot nyert Macedóniára, Illyírára és Görögországra. A még nem provincia Thráciában aztán sikerrel hadakozott és zsákmányon kívül imperatori címet nyert. Ezen harcok révén járt Brutus Thráciában és e révén magyarázták eddigelé a Koson-aranyakat. Appianus (Bell. civ. IV. 75.) szerint Polemocratia, egy thráciai fejedelem özvegye Brutus védelmébe helyezte magát és úgy kis fiát, mint tömérdek aranyát, ezüstjét is átadta neki. Ebből a kincsből származtatták a Koson-aranyakat és több valószínűséggel a Kr. e. 43. és 42-ben proconsuli és imperatori címmel vert Brutus-féle arany- és ezüstpénzeket.

A Koson név magyarázatára hatféle föltevessel találkozunk. Mommsen és Oreschnikow szerint Polemocratia férjét hívták így, Friedländer szerint pedig kiskorú fiát. Gardthausen egy Brutussal barátkozó thráciai fejedelem nevét, Sallet pedig Brutus pénzverő tisztjének a nevét sejtí benne, utóbbi szerint Consult jelent e név, a régi latin cosol-szóformához hasonlóan. Mások valamely nép vagy város nevének többes genitivusául értelmezték a ΚΟΣΩΝ nevet. Az időközben lelt byziai felirat Polemocratia férjét Sadalának, fiát Cotysnak nevezi, a római típusok ellentmondanak azon föltevésnek, hogy görög város vagy fejedelem verette e pénzeket, Sallet maga visszavonta a „consullal” való értelmezést. Csak két föltevésről lehet még szó: hogy t. i. Koson egy fejedelem neve volt, továbbá, hogy nép- vagy városnév többes genitivusául tekintendő.

Mind a hat felsorolt magyarázat abból a föltevésből indul ki, hogy e pénzek verése Brutussal áll kapcsolatban vagy egyenesen tőle indul ki. E föltevés erősen támaszkodik a Koson-pénzek egy részének előlapján látható monogramra, melyet vagy görögnek vagy latinak fogtak föl és AB, LB, BR (= Brutus) vagy L·BR (= Lucius Brutus)-nak értelmezték.

¹ Lásd még L. Goos: Chronik d. arch. Funde Siebenbürgens. 40. lap.

² U. ott 21. l.: 1811-ben sok ilyen pénzt leltek ott.

³ Leschkirchből a segesvári gimnáziumba jutott egy példány. Ujgyházson is leltek Koson-aranyat. Temesvár és Verseez táján is többször leltek ilyen pénzeket. (Num. Közöny, VI., 142.) Szerk.

A görög ΚΟΣΩΝ felirat mellett latin monogrammot keresni magában is kissé erőltetett dolog. Ezenkívül a monogramm homályos s a fönti értelmezések nem tarthatók fenn. Ellenben igen közeli analógiát szolgáltatnak a thráciai I. Rhoemetalkes király bronzpénzein olvasható monogrammok (berlini éremtár-katalogusa, I. kötet, 333. l. 40. sz.), melyek BA (= βασιλεύς) POIMHTAAKOY feliratot adnak, az érem legendájával kapcsolatban. A Koson-aranyak monogrammját már egy éremkatalógus (Egger, 1908. Sammlg. Fürst Ch. 400) és Svoronos is BA-nak (βασιλεύς) értelmezték. Ezt fogadja el a szerző is. ΚΟΣΩΝ tehát egy királynak a neve.

Szerző áttér a típus tárgyalására és arra a kérdésre, hogy ha az előlapi Processus-jelenetet Brutus pénzeiről másolták is, amit ő különben koncedál, kell-e azért szükségképpen elfogadnunk a Koson-pénzeknek Brutustól való kiindulását vagy a vele való bármiféle kapcsolatot?

Az előlapnak a Brutus (Babelon, Junia, 31.) Kr. e. 43-ban s a hátlapnak Q. Pomponius Rupus (Babelon, Pomponia, 23) Kr. e. 71-ben vert denáráról való hibrid másolása éppen nem feltűnő jelenség (kivált mi itt Magyarországon gyakran találkozunk ily hibrid összeállítású, római típusokat utánzó barbár veretekkel). Szerző a magyar nemzeti múzeum 10'08 gr. súlyú, barbár veretű Koson-aranyát is fölhozza példának. Es ha Brutus verette volna a philippii ütközet előtt, zsoldul a seregének, e pénzeket, miért nem találják ezeket sem Philippi tájékán, sem Itáliában vagy Görögországban, ahová a katonák a háborúból hazatérve magukkal vitték volna?

Szerző a Koson-aranyaknak Brutussal való mindennemű kapcsolatát megtagadja.

Hol verték tehát a Koson-aranyakat?

Bizanci Stephanusnál (Edit. Westermann 1839, p. 167) és Aelianusnál találunk hasonló hangzású neveket felsorolva: Ilyenek Κόσσα (Oenotrii), Κοσσέα (1. Persia, 2. Thrakia), Κοσσός-hegy (Bithynia), Κοσσινίτης (hegy Abderánál és folyó a Rhodope hegységben) és Prusias a Κοσσών vezére. (C. J. Gr. III. 6461.) Már most a thráciai Κοσσέα-t a Κοσσινίτης-szel kapcsolatba hozták és tekintve a Philippinek, továbbá a Pangaion hegyi aranybányáknak közelségét, megtalálták a kapcsolatot Brutussal is.

A lelőhelyek főntemlitett szűk területre összpontosulása ellentmond azonban mind ezen szójátékoknak, azonkívül a BA monogramm, mint láttuk, a Koson névben egy király nevét árulja el és az említett byziai felirat a Polemocratiával való kapcsolatot is megsemmisíti. Annak az ellenvetésnek, hogy ilyen kincsekben dús király neve, aki ily nagytömegű aranyat veretett, aligha maradt volna ismeretlen, éppen az említett byziai felirat felel meg; Sadalát és Kotyst senki nem ismerte azelőtt. Más ellenvetést foglal magában Svoronos egy levele, aki egy Κοσσιται nevű népet föltételez, akiknek királyát Κοσων-nak hívták volna. Head (Hist. Num. 2. kiad. 289. 1.) Skytha királynak hiszi Kosont, a pénzei monogrammját pedig OAB (= Olbia)-nak értelmezi. Szerző evvel szemben a kizárólagos dáciai lelőhelyekre utal és arra, hogy Olbia neve sehol sem található monogramm alakjában a pénzekben.

Oda jutottunk tehát, hogy a lelőhelyek által kijelölt területen, Dáciában keressük a Koson-aranyak eredetét, Erdély hegyvidékén.

A dáciai néptörzseket Burvista (Boerebistos, Burebista) erőteljes keze egyesítette egy hatalmas, a rómaiaknak is veszélyes birodalomná. Már Caesar hadra készült ellene, de közbejött a halála. Aztán Octavianus, a S. Pompeiusszal vívott háború után vette föl e tervet s a dalmatáknak Kr. e. 34—33-ban való leverése után került volna a dák háborúra. M. Antoniuusszal való meghasonlása miatt újra elhalasztódott a dolog. Végre Actium után, Kr. e. 29-ben nyert megbízást Crassus e háborúra, melyben, mint Horatius az a. u. c. 725. = Kr. e. 29. év március 1-re írt költeményében (Carm. III. 8—18) mondja: „occidit Daci Cotisonis agmen“, elesett maga a dákok vagy géták királya, Kotison, akinek nevét azonban néhány Suetonius-codex (Codex Memmianus, Gudianus és Vaticanus. V. ö. Suetonius

Ihm-féle kiadását, Lipcse, 1907, 89 l.) Kosonnak nevezi; „dein Cosoni Getarum regi“. Ezt a Kosont Suetonius Augustus életrajzában (63. rész) említi.

Az Actium előtti nagy készülődésben a döntésre, úgy Octavianus mint Antonius a saját részükre kívánták csábítani Kosont vagy Kotisont és Suetonius (i. h.) szerint Octavianus saját leányát, a 7 éves Juliát nőül akarta adni hozzá, viszont magának kérvén nőül a király leányát.

Ez a Kotison, illetve Koson (nem dönthetjük el, melyik, vagy tán mindkettő volt-e otthon az igazi neve) volt, szerzőnk szerint biztosan, az, aki a Koson-aranyakat verette. Kr. e. 29-ben bekövetkezett halála jelzi e pénzek Kr. e. 40—29 közti kibocsátásának végpontját.

Metrológiai alapon ugyanezen eredményre jutunk. A fölmért 109 darab Koson-arany átlagos súlya 8.42 gr. A leletekben ezeket kizárólag Lysimakhos-féle aranypénzzel találták együtt, melyeknek átlagos súlya (az 1895-ben Bessarábiában, Anadolban talált 241 fölmért darab alapján) 8.51 gr. A Koson-aranyok darabolása tehát a Lysimakhos-aranyokéhoz igazodik, nem pedig a római aranyokéhoz, dacára, hogy azon vidéken római éremleletek nem ritkák. Ez azt bizonyítja, hogy a Koson-aranyakat előbb verték, még mielőtt a római császárság korai időszakában megkezdett tömeges aranypénzverés megkezdődött volna, (vagy legalább hatásaiban ott Dáciában érezhető lett volna. Szerk.). A római császári aranyakkal szemben túlsúlyos darabolású dák aranyakat ugyanis, ha azokkal egyidőben forogtak volna közkézen, csakhamar beolvasztották volna s eltűntek volna a forgalomból.

Ez is bizonyítja, hogy a Koson-aranyak a Kr. e. 27. év előtt verettek, amikor t. i. a nagyméretű római aranypénzverés megkezdődött.

A Koson-aranyak nagyon kevés bélyegváltozatot mutatnak. Ez is arra vall, hogy egyszerre, nagy tömegben verték ki, rövid időközön belül és ennél fogva bizonyára valami alkalmi célból. E cél a Róma elleni nagy háborúra való előkészülés lehetett. Ezen esetben, minthogy Crassus hadjárata Kr. e. 29-ben kezdődött, a Koson-féle aranyak verése a Kr. e. 31—30. évekre tehető.

* * *

Éppen most száz esztendeje, hogy Kolozsvárt, a ref. kolégyom betűivel nyomtatva megjelent egy igénytelen füzetke, melynek címe ez: A KOΣΩΝ aranyokról. Vi'ssgálodo értekezések. Nagyérdemű S. pataki professor Nagy Ferentzhez válaszsza *Kenderesi Mihálynak* a Kozón és Lysimach aranyokról. Ebben a füzetkében egyszerű, régies stílusban, rövidebben és kevesebb, inkább csak a klasszikusok idézésére szorítkozó tudományos apparatussal szintén ötféle megfajtési kísérletet sorol föl a régi magyar szerző. A 36—43. lapokon, mint 4-ik vélekedést, melyet előzőleg ő maga, Kenderesi Mihály, is vallott, előadja azt, amit Bahrfeldt most mint végső eredményt közöl, hogy a kérdéses aranyak Cotison, vagy szerinte helyesebben Coson dák király pénzei.

Kenderesi citálja Horatius említett versét és még egy másikat is, Svetoniust is idézi, föl sorolja érvül a név elferdítését s a Lysimakhos arányaival való együttelést, a lelőhelynek Dáciára szorítkozását, a muncseli Gredistyén 1802 táján talált kincset, melyről többet is tud, azt t. i., hogy száz Koson-ra négy Lysimakhos-arany jutott a leletben, amely arány mindenesetre érdekes és elfogadható alapot ad az együttes előfordulás magyarázatára. Az 1543. évben a Sztrigy vizében Piskinél lelt 40.000 Lysimakhos aranyról is bőven ír, régi forrásokat idézve. De Kenderesi Mihály kissé aggodalmas ember volt és a kétféle aranypénznek, melyek veretési ideje közt 200 évnyi különbözetet látott, az együttes előfordulása zavarba ejtette; nagyon merésznek látszott neki, hogy fönntartsa Cotisonra vonatkozó véleményét és inkább egy újabb vélekedést formált, mely neki, érdekes idézetei és komplikált magyarázatai alapján jobbnak látszott: Cos szigetének tulajdonította e pénzeket, mert e szigeten Nagy Sándor kincstárosa volt Lysimakhos, aki

később Cotison fogságába esett s így került szerinte e kétféle pénz egymással összekeveredve Dáciába.

Mindenesetre érdekes, hogy éppen száz év múlva modernbb tudományos apparatus alapján kiderül, hogy a régi erdélyi guberniális secretariusnak mégis csak igaza volt száz esztendő előtt, mikor Cotison dák királynak tulajdonította a Koson-aranyakat.

Gohl.

Az Országos Régészeti és Embertani Társulat Szendrei-érme.¹

Oly férfiú tiszteletére készült ez az érme, aki azon a szakon kívül, amelyben legnagyobb kedvteléssel dolgozik: a viselettörténeten és fegyvertanon kívül is bámulatosan sokoldalú irodalmi munkásságot fejtett ki. A régészeti szakirodalomnak alig van olyan tere, amelyen ne találkoznánk nevével, alig egy-két olyan fontos kérdés, amelyhez hozzá ne szólott volna, vagy amelynek megfejtéséhez ne járult volna hozzá, ha egyébbel nem, egy-egy érdekes adat fölfedezésével, ismertetésével.

Az Országos Régészeti és Embertani Társulat bizalma nyolc ízben erősítette meg a társulat titkárságában, amelyre először ezelőtt 26 évvel 1886-ban választotta meg. Tekintélyes hivatalos állás terhével vállán, engedett a társulat óhajításának s óriási irodalmi elfoglaltsága mellett is szentelt időt annak az ezerfelé ágazó aprólékos munkának, amivel egy tudományos társulat titkársága jár s a társulat érdekében álló társadalmi akciónak. Buzgalommal, odaadással vitte ezeket az ügyeket, míg a múlt év végén egy újabb tudományos folyóirat szerkesztésével bízott meg; ez újabb elfoglaltság készítette arra, hogy a társulat titkári állásától megváljon.

E huszonötévi munkásság emléke s egyszersmind a társulat hálájának adója, tiszteletének és ragaszkodásának jele ez az ércebevert arckép, amelyet Berán Lajos mintázott.

Az érme két lapjának e sorok fölé illesztett, az eredeti nagyságnak megfelelő méretű képe fölment annak leírása alól. E képeken az ünnepelt tisztelői, az ő sikerült arc-

¹ A hét cm. átmérőjű érme korlátolt számú bronz példányokban készült. Az Országos Régészeti és Embertani Társulat mindazoknak, a kik bírni óhajtják s a 10 korona önköltségi árat dr. Márton Lajos társulati titkárnak előre beküldik, bérmentve küldi.

képére ismernek, az éremkedvelők Berán művészi kvalitásaira, amely úgy az arc élénk felületkezelésében, mint a hátlapnak az alkalomhoz mért ünnepélyes egyszerűségében egyaránt megnyilatkozik. A hátlap babér- és cserlevélből font koszorúja azt jelképezi, hogy az ünnepelt, mint hadtörténelmi író aratta legnagyobb sikereit.

—n.—s.

K ü l ö n f é l é k.

Az o. m. képzőművészeti társulat 1911/12. évi téli jubiláris kiállításán az érem s a plakett nagyszámban volt képviselve. Imrey Lajos 7 arcképes plakettet, Zs. Csiszár János Szendy Árpád és Görgey Arthur plakettjeit, Kis József Pörge Gergely plakettjét, Szirmai Tony egy plakett- és éremsorozatot, Weinberger Antal Kainz színész, Steinle Edvárd, Károly Ferenc József főhg. plakettjeit és 9 egyéb plakettet, Tokajiné Borbély Ella Lindquist E., N. K. és S. S. plakettjeit, Berán Lajos Liszt Ferenc, Radisich Jenő, továbbá a Balaton-Klub plakettjeit, Istók János Ghyczy Kálmán plakettjét, Reményi József Nyári Sándor dr. kerek plaque-jét, Csillag István dr. Laky Mátyás plakettjét és még két más plakettet állított ki. Örvendetes, hogy az állam vásárlásai során a plakettek közül is vásárolt néhányat ez évben.

Antik érmek árverése Bécsben. Folyó évi január 15.—17. napjain az Egger testvérek bécsi cég görög és római érmeket árverezett, melyek részben a cs. és kir. éremtár duplumaiból kerültek elé. Az árverésen a berlini, bécsi múzeumok s a magyar nemzeti múzeum megbizottai is résztvettek, kívülök londoni, párisi, müncheni stb. éremkereskedő cégek főnökei és megbizottai és kevés bécsi gyűjtő. Minthogy újabb szokást követve, a cég nem ad ki nyomtatott árlajstromot, néhány tételnek különösen magasra rúgó elért árát itt felsorolom a következőkben: 60. sz. Kroton 1250 kor. 67. sz. Kamarina 2750 kor. 68. sz. Kamarina 3125 kor. 71. sz. Gelas 10,100 kor. 79. sz. Himera 1825 kor. 90. sz. Syracusae 1075 kor. 98. sz. Syracusae (Euainetos-féle dekadrakmon, jól olvasható mesterjeggyel, de igen rongált hátlappal) 1200 kor. 99. sz. Syracusae 2800 kor. 125. sz. Abdera 1525 kor. 128. sz. Abdera 2600 kor. 129. sz. Abdera 1575 kor. 137. sz. Abdera 2325 kor. 142. sz. Aenus 1000 kor. 208. sz. Lysimakhos (arany Alexandros-típusú) 2000 kor. 239. sz. Amphipolis (drakma) 695 kor. 269. sz. Larissa, 1300 kor. 303. sz. Kyrikos (elektron) 3325 kor. 304. sz. Kyzikos (elektron) 1375 kor. 571. sz. Augustus (restituált bronz med.) 1150 kor. 1125. sz. Caracalla, Severus és Julia (arany) 1050 kor. 1167. sz. Severus Alexander ezüst medaillonja 600 kor. 1330. sz. Severina (arany) 1500 kor. 1355. sz. Julianus Tyrannus (arany) 2475 kor. 1358. sz. Diocletianus (arany) 1625 kor. 1390. sz. Constantinus I. (arany) 2725 kor. 1391. sz. Constantinus I. (arany med.) 2225 kor.

A magyar nemzeti múzeumi éremtár görög éremsorozatának gyarapodása. A fenti éremárveréssel kapcsolatban, részint az árverésre került érmek közül, részint pedig alkalmi vétel révén számos becses és érdekes antik görög éremmel gyarapodott a magyar nemzeti múzeum éremtára. Ilyenek: Populonia, Bellum sociale, Metapontum, Thurium, Tarentum, Locri Epizephyrii, Agrigentum, Himera, Segesta, Syracusae, Amyntas III., Demetrius Poliorcetes, Antigonos Doson (?), Philippus V., Larissa (Thessalia), Corcyra, Elis, Locri Opuntii, Athenae, Lete, Aenus, Cyzicus, Samos, Judaea (Simon Maccabaeus, Simon Bar Cochba) ezüstérmei, Lydia (Kroesus), Phokaea, Miletus, Cyzicus, Erythrae, Cyene arany-, illetve elektron-pénzei és még számos kisebb jelentőségű görög ezüst- és bronzpénz. Említést érdemel a subparthus ezüst- és bronzpénzeknek újabban szerzett csinos sorozata is.

Liptóvármegyei múzeum. Rózsahegyen megalakult tavaly a Liptóvármegyei múzeum-egyesület 247 taggal. A tervezett vármegyei múzeumban hétféle tárat kívánnak létesíteni, köztük „érem- és régiségtárat“ is. Reméljük, az új egyesület hazafias szellemben fog működni és a lelkesedést, mely azt megalakította, szívós, kitartó munkásság fogja fölvaltani. Az egyesület elnöke Váradi József dr.

Irodalom.

A Kossuth-bankók kora cím alatt *Faragó Miksa* tollából egy vaskos kötetnyi könyv jelent meg e napokban. Faragó Miksát a Numizmatikai Közlöny olvasóinak nem szükséges bemutatnunk: a szabadságharc pénzjegyeiről írt tanulmányait és e téren folytatott kutatásának eredményeit e lap hasábjairól ismerte meg először a magyar közönség. Faragó Miksa munkáját a magyar sajtó általános és egyhangú elismeréssel fogadta. Jól esik ezt megállapítanunk e helyen, mert hiszen a Num. Közlöny volt az első folyóirat, mely a Faragó Miksa által választott egészen új, egészen eredeti felfogásnak és feldolgozási irányzatnak megnyitotta hasábjait s talán nem is utolsó tényező éppen a mi lapunk nyilvánossága volt azon erők közt, melyek Faragó Miksa képességét a most megjelent kötetben megnyilatkozó magaslatra emelték. — Egy tagtársunk hívta fel Faragó figyelmét a Kossuth-bankókra, adott is neki egy ilyent. Ennek az ajándékba kapott „*Vöröshasi bankó*“-nak történetéből konstruálta meg könyvét Faragó.

„*A Kossuth-bankók kora*“ a szabadságharc hatalmas irodalmának számbaveendő műve. Nincs benne egyetlen ütközetnek és egyetlen szereplőnek ismertetése sem. De benne van a szabadságharc minden eseménye és minden eredménye. Amit eddig csak közjogi és katonai oldaláról vizsgáltak, azt megkapjuk itt gazdasági szempontból megvilágítva. Faragó abból a neki speciális szempontból indul ki, hogy gazdasági ok, a nép nyomora idézte elő a magyarság fegyverrekelését és az egész kötetten át e felfogásnak hódolva, plasztikus képekben varázsolja szemeink elé a gazdasági élet erőinek működését és összejátszását e nagy napokban. A szabadságharc előzményeiről írt fejtegetéseiben a lidércfény feltűnéséhez hasonlítja a szenvedélyek hirtelen fellángolását: itt is, mint ott, régóta folyamatban van az erjedés és maga a láng csak azt mutatja, hogy az erjedés elérte tetőfokát. Magyarország a negyvenes években egy tipikus gyarmatállam, melynek minden ereje le van kötve s jövedelmei arra használatnak, hogy egy magasabb kulturájú nép jövedelmét s megelégedését biztosítsák. Állami léte tönkremenőben; *a nép éheznek és nyomorog!* . . . Ez volt a magyar „*Vormärz*“. Áprilisban, midőn az első felelős miniszterium átvette Magyarország közigazgatásának vezetését, 511 ezer forint volt az állampénztár egész vagyona. Ezzel szemben a milliós kiadások egész sorozata állott: újjá kellett szervezni az egész közigazgatást és — felállítani az önálló magyar hadsereget. Üres lévén a pénztár, csak egy mód volt a szükségelt tőkék előteremtésére: a papírpénzkibocsátás. A nemzet élt ezzel a jogával és így kerültek forgalomba a Kossuth bankók. Minthogy pedig a magyar állameszme a kultúra és haladás eszméjét képviselte, „a Kossuth bankók a kultúra fegyverei voltak, melyeknek megjelenéséhez a jobbágyság felszabadításának elmúlásához a népnomor visszatérésének emléke fűződik“, — írja a szerző.

„*A Kossuth-bankók kora*“ magában foglalja a szabadságharc pénzügyeire vonatkozó összes proklamációkat, emlékiratokat és hírlapcikkeket, úgyszintén a pénzügyekre és a pénzjegyekre vonatkozó összes egyéb adatokat. Ez a történelmi materializmus egyik terméke a magyar irodalomban, mely adathalmazánál és megvilágítási módszerénél fogva igen becses forrásmunka. Plasztikus beállításai és lendületes, erőteljesen magyaros nyelvezete révén élvezetes olvasmányul szolgálhat mindenkinek. — *A Kossuth-bankók kora* a „Nyugat“ kiadásában jelent meg, és ott 10 koronáért megrendelhető. — XZ —

Francesco Gnechchi: I medaglioni romani. Vol. I—III. Ulrico Hoepli, Milano 1912. 4°. Ára 180 K. (Vol. I. Oro ed argento. LXVIII és 83 l. és az 1.—37. képes tábla. Vol. II. Bronzo, parte prima: Gran modulo. 158 lap és a 38.—140. képestábla. Vol. III. Bronzo, parte secunda: Moduli minori. Parte terza: Medaglioni del senato. 234 lap és a 141—161. képes tábla, végül egy pótló képestábla.)

Előszavában és az éremleírásokat megelőző szövegrészben szerző a medaglioni-ról általában s a rómaiakról különösen elmondja véleményét s mindazt, ami e tárgyról való tájékozódáshoz szükséges.

Gnecchi e monumentális munkájában több mint 3000 medaillont ír le, köztük 350 arany és 600 ezüst érmet. A Rivista Italiana-ban tavaly közölt előzetes ismertetés szerint az eddig ismert római medaillonok száma Gnecchi munkája révén negyven százalékkal gyarapodott. A szövegben a szerző az összes általa ismert példányokat minden fajnál felsorolja, hollétük jelzésével. A közzétett anyag föl kutatása céljából a szerző 45 nyilvános és 57 magángyűjtemény anyagát használta föl. A magyar nemzeti múzeum római medaillonjai, köztük Maximianus Hercules három kiváló aranymedaillonja is, kellő méltánylásban részesültek e gyűjteményes kiadványban.

A munka használhatóságát és áttekinthetőségét nagy mértékben elősegítik a hozzá csatolt tárgymutató lajstromok és a medaillonok irodalmának összeállítása.

Örömmel üdvözljük a szerző öt éves munkájának e fényes eredményét, melyet az olasz királyság 50 éves jubileuma alkalmából „Romae aeternae” ajánlással bocsájtott világgá.

Dr. Arnold Luschin v. Ebengreuth: Der Denar der Lex Salica. Wien, Hölder, 1910. 8° 89 l. egy képestáblával. — 1903-ig, amikor Hilliger először hangoztatta ellenkező véleményét, általános nézet volt, hogy a száli törvény a mai alakjában Chlodowech idejében, vagyis 481—511 közt már le volt írva. Hilliger tagadta, hogy II. Chlotár előtt nyerte volna mai szövegét a törvény, mert a benne említett denár, szerinte, előbb nem létezett. — A Lex Salica szövegében említett pénznemek a *solidus* s ennek részdarabjai ú. m. a *semissis*, *triens* vagy *triens* és a *dinarius* vagy *denarius*.

A denár, mely a lex Salica szerint a *solidus*nak $\frac{1}{40}$ része,* ilyen értékeléssel ismeretlen a római birodalomban. A törvény szövegéből világos, hogy nem számolási egységről, hanem kiveret pénzdarabokról van szó. Ennek a pénznemnek a keletkezését és mibenlétét kutatja szerző e munkájában. — Anélkül, hogy nyomon követnők fejtegetéseit, csak a pontokba összegezett eredményeket közöljük itt. 1. A római aransolidusok a frankoknál már Galliában való országalapításuk előtt voltak forgalomban. 2. Régi római ezüst denárokból (scat vagy scatus?) is voltak kincsképpen kezelt készleteik is. 3. Ezek a használatban megkopott, nagyrészt az Antoninusok korabeli denárok átlag mintegy 2·56 gr. finom ezüstöt tartalmaztak és így megközelítették a *solidus*nak $\frac{1}{24}$ részét kitevő *siliqua aurina* akkorában megfelelő 2·73 gr.-nyi színezüst-mennyiséget, — vagyis valószínű, hogy 24 ilyen régi denárt számítottak egy *solidus*ra. 4. Childerich sírjában nem leltek bronzpénzt. Ügylátszik, a germánok kizárólag a nemes fémiből vert pénzeket használták. 5. A frankok tehát nem hozták magukkal régi hazájukból az $\frac{1}{40}$ *solidus*at érő denárt s nem ismerték azt birodalmuk megalapítása előtt. — A Galliában való megtelepedésüket követő időre nézve: 6. A frankok Gallia oly tájain települtek meg, melyeknek erősen fejlett pénzforgalmuk volt. 7. Chlodowech idejében római arany *solidus*ok (a Constantinus-féle pénzláb szerintiek), a kisebb szükségletekre pedig kis rézdenárok voltak forgalomban, melyekből 6000-et s még többet számítottak egy *solidus*ra, továbbá *siliqua*-rendszerű ezüstpénzek. 8. A *siliqua* nem értékpénz, hanem váltópénz volt, és 0·189 gr. arany (egy *siliqua* súlyú finom arany) ezüstben való egyenértéke volt. A nemes fémek 1:14·4 értékviszonya alapján 2·73 gr. ezüst értékével bírt. 9. Éppen mert váltópénz volt, a *siliqua*t nem darabolták pontosan; az egész s a fél *siliqua*k pontosan meg nem különböztethetők, vagy mert al marco, t. i. átlagos súlyra verték, vagy mert az idő folyamán lassankint leszállították a súlyát. 10. Tehát Galliába jövet itt sem találtak a frankok $\frac{1}{40}$ *solidus*at érő denárokat. — A frank királyok pénzverését illetően: 11. Ezek eleinte úgy pénzkezdet Theodebert a saját nevével veretni aranypénzt. Mintegy 580-ig a Constantinus-féle pénzláb szerint verték az aranypénzt a frank királyok, vagyis a *solidus*nak 4·55, a *tremissis*nek 1·52 gr. súlyának kellett volna lenni. A gyakorlatban valamivel alább

* XL denarios, qui faciunt solidum I. továbbá: trientem, quod est tertia pars solidi, id est XIII denarii et tertia pars unius denarii, stb.

maradtak e súlynál. A frank tremissisek némelyike CE VIII vagy V III feliratával bizonyítja, hogy ez időben a solidusnak 24 siliquára való római eredetű felosztását még megtartották. 12. 580 után a frank birodalom délkeleti részében kezdték a solidust 22 $\frac{1}{2}$, aztán pedig 21 siliquára alászállítani. Utóbbiak eleinte Mauritus Tiberius (582—602) bizánci császár képét viselik; veretésük II. Chlotár, I. Dagobert és II. Sigibert alatt a VII. század közepéig folytatódott. E solidusok 4—3·993 gr. súlyúak, a tremissisek súlya 1·33 gr.; némelyikük VII számjellel vagy azonfelül *de selequas* felirattal bizonyítja az új pénzlábat. 13. Valószínűleg a 7. század első évtizedében, de bizonyosan II. Chlotár király (613—629) uralkodása alatt bekövetkezett a solidusnak 20 siliqua súlyra (3·78 gr.) való további leszállítása. A siliquákra való beosztást még fönntartották s az ilyen solidusok való értékjelzést, illetve BOXX vagy OBXX feliratot viselnek a hátlap szelvényében. Mint-XX értékjelzést, illetve BOXX vagy OBXX feliratot viselnek a hátlap szelvényében. Mint-hogy az így jelzett pénzek túlnyomóan Heraclius és fia Heraclius Constantinus képét viselik (mely csak 613-ban jelent meg a bizánczi pénzekben), ez azt bizonyítja, hogy 615—620 között a húsz siliquás frank solidusokat erősen gyártották. 14. A könnyebb fajta solidusoknak kiverése, a pénzverésnek számos pénzverőmester kezére való bizása, s azon körülmény, hogy a birodalom keletén és nyugatán, úgylátszik egyidejűleg, különböző siliqua értékű (tehát különböző pénzlábú) solidusokat és tremissiseket vertek, melyeknek nem mindegyike visel értékjelzést, — rést ütött a frank pénzrendszer egységén. — *A frank királyok ezüstpénzverését illetőleg*: 15. Eleinte római ezüstpénzeket utánóztak. Ezek ritkák, pénzlábuk és veretésük ideje még nem állapítható és VI—VII. századbéli frank sírokban fordulnak elő. — Frank királyok neveit viselő, I. Sigibertig (561—570) terjedő, 0·10—0·55 gr. súlyú ezüstpénzek is ismeretesek kisebb mennyiségben, a VI. századból. 16. A VII—VIII. századbéli frank ezüstpénzek nagyon különböznek az előbbiektől. Al marco (átlagos súlyra) vannak darabolva, durvább felirataik, más éremképeik vannak, vastagabbak és súlyosabbak. Némelyikük *Denarius* feliratot visel. A legrégebb példány II. Charibert király pénze (629—631). Súlya 1·16 gr. — 17. A siliqua-számítás, az aranypénzek értékjelzésének tanúsága szerint, tovább is fönállott. 18. A solidusnak II. Chlotár alatt 20 siliqua súlyra való alászállításával kapcsolatban ez a király, vagy pedig fia Dagobert alaposan megreformálta a frank pénzrendszert, még pedig bimetalisztikus alapon. Az arany értékpénz mellett az amúgy is mindenkor váltópénzül szerepelt siliqua helyébe egy új ezüstpénznem lépett, *mint értékpénz*, t. i. a frank denár, amelyből 40 darabot számítottak egy solidusra, 19. A frank denár nem a Constantinus-féle 24 siliquás (4·55 gr.) solidusnak negyvenedrésze, hanem a II. Chlotár óta vert 20 siliquás (3·78 gr.) frank solidusnak a negyvenedrésze, vagyis nem 0·1138 gr., hanem 0·0945 gr. finom arany értékének felel meg, tehát teljesen egyezik a fél siliquával.

Ez a frank denár az, amelyet a lex Salica szövege említ, s ebből az bizonyul, hogy e törvénynek hozzánk eljutott szövege, — mely számtalanszor tartalmazza a negyven denárnak egy solidussal való egyenértékűségét, — csak a VII. század első harmadában nyerhette mai alakját.

Szerző még a solidusnak a Constantinus I.-től Heracliusig (312—643) terjedő időbeli súlyviszonyairól értekezik az utolsó fejezetben, számos becses táblázatos kimutatást csatolva szövegéhez. E fejezet tanulságait ezekben foglalja össze: 1. A solidus értékének $\frac{1}{72}$ font szinaranyban való törvényes megállapítása csak arra vonatkozik, hogy a császári pénztárak följogosítottak, 72 teljes súlyú solidust fizetni 1 font veretlen finom aranyért. Ellenben vert pénz bevételezésénél, ha a befizetett 72 solidus nem nyomott egy fontot, a különbséget felülfizetéssel kellett a félnek kiegyenlítenie. 2. A teljes súlyú solidus legalább $\frac{1}{10}$ -kal a névértéke alatt, tehát circa 4·50 gr., olykor ennél is könnyebb súlyúal veretett ki. 3. A forgalomban lévő solidusok súlya még ettől is különbözött. 4·77, 4·68, 4·60 gr. súlyú solidusokat hoz föl példakul. Tanulság: hogy a solidusokat is átlagos súlyra (al marco) verték és nem túlságosan pontosan darabolták. A legsúlyosabb darabok legelőbb eltűntek a forgalomból. E rendszer előbb-utóbb a mérleg használatára

vezet. 4. A solidus teljes súlya circa Valentinianus és Valens óta alább szállt. A dortmundi leletben e két császár 159 db. solidusa 4·42 gr. átlagos súlyt adott, míg az előző félszázad 39 db. solidusának 4·45 gr. az átlagos súlya. 5. Az exagiumok, vagyis solidus-súlyok még ha hivatalos példányokul mutatják is be felirataik vagy képeik, kevésbé megbízhatóak. A fölhozott példák 4·49, 4·41, 4·30, sőt 4·27 grammos, mások 4·79, sőt 4·83 grammos solidus-egységsúlyokat mutatnak.

Végső tanulság, hogy a 24 siliquás római solidus, mely a VII. század közepén túl a keletrómai birodalomban súly és finomság dolgában nagyjából változatlanul fönnállott, nem azonos a lex Salica solidusával (amely 20 siliquás volt!). — A m. nemz. múzeumban őrzött 14 db. 20 siliquás frank aranysolidus jegyzékét e folyóirat más rovatában teszem közzé, de itt is felhívom e becses ritkaságokra olvasóim figyelmét.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M., Mainzer Landstr. 49.) f. é. március 11-én árverezett egy római érem sorozatot, mely aes grave, köztársasági denárok és császári érmek sorozataiból (1524 tétel) állt. A lajstromhoz 10 képes tábla van mellékelve.

Ugyanezen cég március 14-én egy vegyes érem sorozatot és a balti tartományok pénzeinek dús gyűjteményét árverezte. (1129 tétel és 7 képes tábla van a lajstromban.)

Dr. Eugen Merzbacher Nachf. (München, Kaiserstr. 10.) f. é. március 27—28. napjain vegyes, de nagyobb részt német államok pénzeit és emlékérméit, köztük magyar és erdélyi pénzeket is árverezett. A lajstrom 1475 tétel éremleírást és 21 képes táblát tartalmaz.

Leo Hamburger (Frankfurt a/M., Scheffelstr. 24.) f. é. február 26-án árverezte Joseph Pál éremgyűjteményének első részét, mely túlnyomó részben német pénzekből és emlékérmékből állt. A lajstrom 4665 tételre rugó leírásokat és 12 képes táblát foglal magában.

Charles Dupriez (Bruxelles, 69. Avenue de Longchamps) f. é. január 31-én tartotta Maas tanár és Sant'Anna báró gyűjteményeinek árverését. Görög, római és barbárpénzek, flandriai, francia stb. emlékérmek (XVI—XVII. század) alkotják a gyűjtemény díszét, melynek 871 tételnyi lajstromát 12 képes tábla díszíti.

Étienne Bourgey (Paris, Rue Drouot, 7.) február 26-án római és újabbbkori francia és külföldi pénzeket, emlékérmeket és zsetonokat árverezett. (509 tétel.)

J. Schulman (Amsterdam, Keizersgracht 448.) f. évi április 9-én árverezte a C. de Castro, M. G. Aurell és S. Th. Oosterman-féle gyűjteményeket, melyek antik hispaniai és római köztársasági, továbbá spanyolországi vizigót, arab és keresztény, továbbá németalföldi, nemkülönben meroving és karoling, végül norvég és dán pénzekből és történeti emlékérmékből állanak. A 2667 tételnyi lajstrom illusztrálására 12 képes tábla szolgál.

A m. numismatikai társulat f. évi március 30-án tartotta ötödik érem-árverését, mely alkalommal magyar közép- és újkori pémekek, köztük a Sziklai-gyűjteményből származó nagybányai veretek dús sorozata, néhány görög, barbár és római pénz és egy csomó emlékérem, — mindössze 252 tételre rugó éremanyag került árverésre.

Brüder Egger (Bécs, I. Opernring 7.) május hó 2-án fogja árverezni a moszkvai Theodor Prowe görögpenz-gyűjteményét. A 23 képestáblával díszített árv. lajstrom 1332 tételnyi éremleírást tartalmaz. Valóban nagybecsű, és javarészen pompás föntartású ritka példányok nagy számával találkozunk a lajstromban, ha pedig az árverésre kerülő érme-
ket tartalmazó fiókokat végignéztük, — amire már egy negyedév előtt nyílt alkalmam, — a hatás mindjobban fokozódik. — A 34. sz., Pannoniának tulajdonított, Patraost utánzó barbárpénz minden valószínűségt szerint nem pannoniai, hanem Európa délkeleti vidékéről

való. Rendkívül becses az itáliai és szicíliai érmek dús sorozata; csak néhányat említek közülök: A 339. sz. katanai, Herakleides által vésett tetradrakmon, a 390. sz. naxosi ezüstpéoz, a 414. sz., bár bevágásokkal megsértett syracusai Demarateion, az Euainetos-féle 423. sz. és Kimon-féle 424. sz. dekadrakmonok nagy áron fognak elkelní. A továbbiak közül kiemelem ezeket: Makedonia: a felkelők által vert tetradrakmon (469. sz.) továbbá a 472. sz. drakma. — Amphaxitis, tetradr. (494. sz.). Amphipolis: Apollofejes kiválóan szép tetradr. — Alexandros I. Oktodrakmon (541. sz.). — Alexandros III. dekadrakmonja (576. sz.) és Zeusfejes sasos tetradrakmonja (575. sz.) Perseus tetradr. tisztviselői névvel. Pyrrhus aranya (855), Delphi (Amphyktionok) (889. sz.). Athéni aranystáter (944. sz.). — Arkadiai bronzérmek Antinoos mellképével (1152. és 1153. sz.) Több ritka krétai érme. — Karthagói dekadrakmon (1278. sz.). — A nemzeti múzeum éremtára, dotációjának csekély mivolta miatt kénytelen lesz tartózkodni az árverésen való részvevéstől.

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Dronot), március 27—28. napjain, gall. görög és római pénzek, továbbá vegyes emlékérmek és pénzek, 721 tételnyi sorozatát árverezte. A lajstromhoz 4 képtábla van mellékelve.

Mme Raymonde Serrure (Paris, 19. rue des petits Champs) április 2-án középkori pecséteket görög, római és francia stb. pénzeket árverez. (335 tétel és 6 képes tábla).

Adolph Hess Nachf. (Frankfurt a/m., Mainzer Landstr. 49.) április 24-én fog egy cseh pénzekből és emlékérmekből álló sorozatot árverezni. Sok becses érme van köztük. (Az ár. lajstrom 436 tétel éremleírást és 6 képes táblát tartalmaz.)

Dr. Phil. Jakob Hirsch (München, Arcisstr. 17.) május 6-án fogja árverezni a Gutekunst, Niess, Barron, stb. gyűjteményekből származó görög, római és bizanci éremsorozatok. Az árverési lajstrom, melyet 38 fénynyomatú tábla illusztrál, 2394 tétel éremleírást tartalmaz. A görög sorozat 666 tételre rúg, ebből 236 esik Itáliára és Siciliára, 101 Európa többi részeire, 202 Ázsiára és alig 27 Afrikára. — A római sorozatban van egy db. aes signatum (667. sz.), néhány aes grave, több mint 200 familiáris denár, a császári érmek sorozata, mely igen sok becses és ritka fajt tartalmaz, Pompeiustól Romulus Augustulusig terjed és circa 1100 tételre rúg. A bizanci pénzek 364 tételt vesznek igénybe. A lajstrom ára, táblákkal 20, azok nélkül 2 mk.

2. Eladó érmek lajstromai.

Charles Dupriez (Bruxelles). Catalogue périodique Nr. 103. (gall, római, francia, hollandus, belga, német, osztrák stb. pénzek, bullák, num. könyvek, zsetónok, 15—19. századbeli emlékérmek.) (1912—3836. tétel.) — **Ugyanazon cégtől** Catalogue périodique Nr. 105. és Nr. 106. (Átlag hasonló tartalommal.)

L. Fuldauer (Amsterdam, Valeriusstraat, 105.) Catalogue Nr. 32, Janvier 1912. Különböző államok pénzei, az országok betűrendes sorában. (343 tétel.)

Rudolf Rube (Berlin, SW. Wilhelmstr. 31.) Numismatische Correspondenz Nr. 270. Márc. 1912.

C. F. Gebert (Nürnberg). Numismatische Mitteilungen Nr. 142. (1912. januar.)

Spink & Son's: Monthly Numismatic Circular Nr. 230, 231, 232. (1912 jan.—márc.)

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Karl W. Hiersemann (Leipzig, Königstr. 29.) Katalog 406. (1912.) Numismatik des Orients, überseeischer Länder, des Mittelalters und der Neuzeit. (802. tétel.)

Paul Geuthner (Paris, VI., 13. rue Jacobs.) Éphémérides bibliographiques. 7. ann. Nr. 29. Januar 1912. (244—245. l. Numismatique.)

Lásd még fönnebb **Dupriez** 103. és 105. sz. éremlajstromait is.

T á r s u l a t i é l e t.

Mély megilletődéssel tudatjuk, hogy

SZIVÁK IMRE DR.

társulatunknak tiszteletbeli elnöke, 1912. évi március hó 20-ikán, 63 éves korában váratlanul elhunyt.

A megboldogult társulatunk alapítóinak egyike, az 1901—2. években ideiglenes elnöke, majd 1902-től haláláig tiszteletbeli elnöke volt.

Akik őt közéleti működésben ismerték, megtanulták benne becsülni és tisztelni a nagytehetségű, páratlan körültekintéssel bíró s minden nemes cél iránt meleg érdeklődést tanúsító férfiút, aki mint országgyűlési képviselő s a budapesti ügyvédi kamarának 10 éven át működő elnöke méltán emelkedett fel a magyar közélet vezető férfiai közé.

Társulatunk vezérét és egyik leglelkesebb tagját vesztette el benne. Elhalálózott tiszteletbeli elnökünk pártatlan buzgalmának is köszönhetjük azt a nagyszámú tagot, különösen nagynevű alapító tagokat, akik a társulat alapításakor hozzánk csatlakoztak s azzal súlyt és tekintélyt adtak ifjú egyesületünknek. Majd később ő volt az, aki az illetékes körököt meggyőzte arról, hogy társulatunk megerősödve és életképességét bebizonyítva érdemesnek mutatkozik az állam támogatására s kieszközölte államsegélyünket, amivel társulatunk anyagi viszonyait végleg konszolidálta. Ezzel hervadhatatlan érdemeket szerzett társulatunkkal szemben.

Mint gyűjtő is a maga gyűjtési körében jelentékeny eredményt ért el. Különös gonddal gyűjtötte a magyar szabadságmozgalmak, a Bocskay-, Bethlen-, Thököly- és Rákóczi-korszak pénz- és éremverésének legjobb példányait s finomodott ízlésre valló gyűjteményt hozott össze különösen a Rákóczi-korszak érmeiből.

Midőn a társulat mély fájdalmát külön gyászjelentésben juttatta kifejezésre s koszorút helyezett ravatalára, arcképét pedig a társulat helyiségében helyezte el, csak elenyésző csekély módon rótt le háláját.

Emlékét híven meg fogjuk őrizni!

KUNVÁRY FÜLÖP.

Teljesen váratlanul ért bennünket azon fájdalmas csapás, hogy hosszú évek óta volt társulati pénztárosunk, Kunváry Fülöp nyug. főmérnök, 1912. évi január hó 5-ikén, 71 éves korában elhalálozott, nagy bánatára mindazoknak, akik őt, a páratlanul tiszta jellemű és becsületességű férfiút tevékeny életében megismerték.

A társulatnak alapítása óta egyik leglelkesebb tagja és legszorgalmasabb választmányi tagja, 1902. év óta elhalálózásáig pénztárosa volt. Nem volt a társulatnak oly mozgalma, amelyben ő tanácsával, de cselekedettel is, tevékeny részét ki ne vette volna s hálával gondolunk vissza lelkiismeretes működésére, melyet mint a társulatnak közel tíz éven át volt pénztárosa kifejtett s ezzel sokban hozzájárult a társulat megerősítéséhez.

A társulat külön gyászjelentéssel s a ravatalra elhelyezett koszorúval fejezte ki mély gyászát s a társulat helyiségében elhelyezett arcképe őrzi meg az utókor számára emlékét.

Nyugodjék békében!

27., július 11. és augusztus 8-án, amikor is a vacsorákat a tagokkal külön közlendő nyári vendéglői helyiségben fogjuk rendezni.

Kivonat a választmány 1912. évi január hó 11-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Pákozdy Károly dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

Titkár jelentése alapján a választmány fájdalommal és mély részvétellel veszi tudomásul alapítása óta rendes tagja és 1902. évtől pénztárosa, Kúnváry Fülöp elhalálozását, és a társulattal szemben szerzett érdemeit és emléket jegyzőkönyvileg örökíti meg. Az elnökségnek azon intézkedését, hogy részvétiratot intézett az özvegyhez, koszorút helyezett a ravatalra és külön gyászjelentésben értesítette a tagokat, jóváhagyja. — A pénztárosi teendők ideiglenes ellátásával megbizsa a titkárt, akit a postával és a m. földhitelintézetel szemben az elhalt pénztáros megszűnt meghatalmazásával ruház fel. — A társulat belép a Rómában tartandó III. nemzetközi arkeológiai kongresszus tagjai közé. — A titkár beszámol a Corpus Nummorum Hungariae közvetítéséből, a tagsági éremből és a jubiláris zsetonból 1911. évben a társulatra jutott bevételekről. — A választmány köszönetet szavaz Szentgáli Károly másodkönyvtárosnak a ma megnyílt hamisítványkiállítás szakszerű és ügybuzgó rendezéséért. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Dvořák Norbert*, magánhivatalnok, Budapest, VII, Holló-utca 6.

K. m. f. Kilényi s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Pákozdy Károly s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi február hó 8-án megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Gohl Ödön dr., Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly, Sziklay Jenő és Telcs Ede vál. tagok.

Titkár bemutatja az 1911. évi pénztárszámlát és mérlegszámlát, amelyet a felügyelő bizottság is rendben talált. — Jelenti, hogy az elhalálozott pénztáros özvegyétől átvette a múlt évről visszamaradt pénzkészletet. — A választmány köszönetet mond néhai Kúnváry Fülöp özvegyének, amiért néhai férje arcképét átengedte a társulatnak; ez a társulati helyiségben nyer elhelyezést. — A választmány köszönetet szavaz Gnechchi Ferenc tiszteletbeli tagnak, aki Gohl Ödön dr. vál. tag útján „I Medaglioni Romani“ című művét ajándékozta a társulatnak. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Seltman E. J.* régész és ismert nevű numizmatikus, Kinghoe, Berkhamsted (Angolország).

K. m. f. Kilényi s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Sziklay Jenő s. k. Telcs Ede s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi március 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Gohl Ödön dr., Kilényi Hugó és Pákozdy Károly dr. vál. tagok.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Bleyer Izsó dr. alapító tagnak elhalálozását, kinek temetésén a társulatot a titkár képviselte. — A választmány szerencsekívánatait fejezi ki Gohl Ödön dr. szerkesztőnek, aki m. nemzeti múzeumi igazgató-örre lépett elő, továbbá Finály Gábor dr. és Szentgáli Károly vál. tagoknak, akik házasságra léptek. — A választmány köszönetet mond a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Minister Úr Ónagyméltóságának, aki az 1912. évre is folyósította az 1000 korona állami segítyt. Ennek fejében a Numizmatikai Közlöny további 20, tehát 50 tanítóképző-intézet címére küldendő meg díjtalanul. — Titkár beterjeszti a f. évi költségelőirányzatot, melyet a vál. elfogad; előterjeszti azon indítványát, hogy a közgyűlés ossza meg a gyűjtemény és könyvtáróri tisztséget, amelyet a vál. a közgyűlés elé fog terjeszteni. — Szerkesztő indítványozza, hogy a közgyűlés elé tiszteletbeli tagul való megválasztásra terjesztessék *Dr. Bahrfeldt Miksa*, kiváló német numizmatikus. — A vál. a „A Gyűjtő“ című folyóirattal csereviszonyt köt. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *lázári Nagy Leó*, cs. és

kir. huszárfőhadnagy. Nagyvárad, Teleky-utca 64, — *Zádor Mór*, m. kir. pénzügyigazgató, Gyula.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük:
Dr. Gohl Ödön s. k. Kilényi Hugó s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi március hó 28-án tartott ülésén felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Gohl Ödön dr., Kilényi Hugó, Pákozdy Károly dr., Réthy László dr., Szentgáli Károly és Telcs Ede vál. tagok.

Ede vál. tagok.

Titkár kegyeletes szavakkal jelenti, hogy Szivák Imre dr., országgyűlési képviselő, a társulatnak tiszteletbeli elnöke f. hó 20-án hirtelen elhalálozott. Jelenti, hogy a társulat külön gyászjelentéssel tudatta a társulat tagjaival a fájdalmas esetet és koszorút helyezett el elhunyt t. elnökének ravatalán. Az özvegyhez részvétiratot intézett az elnökség. — A választmány mély részvétellel veszi tudomásul a halálesetet; az elhalt. tiszteletbeli elnök emlékét és elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg örökíti meg és elhatározza, hogy arcképét méltó módon helyezi el a társulati helyiségben. — A választmány elhatározza, hogy a tiszteletbeli elnöki tisztségnek egy évig betöltetlenül hagyását indítványozza a közgyűlésnek. — A választmány köszönetet szavaz a Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület és az Első Magyar Általános Biztosító Társaság igazgatóságainak, melyek 200—200 koronás alapítványt tettek a társulat javára, valamint a titkárnak, aki az előbbi, Babics József udv. tanácsos vál. tagnak, aki az utóbbi alapítvány kieszközlése körül és közbenjárta. — Az Orsz. Régészeti és Embertani Társulat Szendrei János-érmének felhívását a társulat szétküldötte tagjainak. — Az 1912. évi költségelőirányzat módosul s ilyen formában terjesztetik a közgyűlés elé. — H. Fekete Péter r. tagnak a közgyűlés elé szánt indítványát, mely szerint a társulati éremárveréseken a vidéki tagok igazolt megszánt indítványát, mely szerint a társulati éremárveréseken a vidéki tagok igazolt meghatalmazott által is résztvehetnek, — a vál. a saját hatáskörében elfogadja azzal, hogy a meghatalmazott nem lehet éremkereskedő. — A társulat alapító tagjai sorába felvételnek: *Első Magyar Általános Biztosító Társaság*, Budapest, IV., Vigadó-tér 1. — és a *Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület*, Budapest, IV., Egyetem-utca 2.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük:
Dr. Pákozdi Károly s. k. Telcs Ede s. k.

Kivonat a társulatnak 1912. évi március hó 28-án tartott *kögyűlésének* jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Alföldy Andor, Babics József, Dessewffy Miklós gróf, Faludi Géza dr., Faragó Miksa, Finály Gábor dr., Gáspár Fülöp, Gohl Ödön dr., Harsányi Pál dr., Hámos Pál dr., Nuber Károly Ferenc, Ott János, Palágyi Ernő, Pákozdi Károly dr., Réthy László dr., Spitzer Mór, Szentgáli Károly, Sziklay Jenő, Telcs Ede, Varga Béla, ifj. Walla József, Woyciechowski Vilmos és Zánandrea Vilmos társulati tagok.

1. *Elnök* megnyitja a közgyűlést, üdvözlőlvén a megjelent tagokat. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri Zimmermann Lajos dr. társ. titkárt, annak hitelesítésére Gáspár Fülöp és Hámos Pál dr. rendes tagokat.

2. *Titkár* bemutatja Luschin Arnold dr. tiszteletbeli tag levelét, melyben közgyűlése alkalmából üdvözli a társulatot, jövő működéséhez sok szerencsét kíván. — Majd felolvassa jelentését a társulat múlt évi működéséről:

Kegyeletes szavakkal emlékezik meg Szivák Imre dr, a társulat 1901—2. évi ideiglenes elnökének, majd 1902-től máig tiszteletbeli elnökének elhalálózásáról, kiemelvén, hogy az elhalálozottnak a társulat alapítása körül főképen nagyszámú alapító és rendes tagok szerzése révén, majd az államségély megszerzése tekintetében elévülhetetlen érdemei vannak a társulattal szemben. — Majd Kúnváry Fülöp, a társulatnak 1902. év óta pénztárosának elhalálózásáról emlékezik meg, aki a társulatnak pénzügyeit ügybuzgón és lelkiismeretesen vitte kilenc éven át s emellett a társulatnak minden mozgalmában odaadó szeretettel volt pártfogója. E két fájdalmas, a társulat beléletét mélyen érintő halálesen

felül a társulat még további négy tagot veszített el elhalálozásuk következtében a múlt évi közgyűlés óta. Ezek Enyeter Ferenc, Schlesinger József rendes tagok, Klobusitzky János és Bleyer Izsó dr. alapító tagok. A társulat híven meg fogja őrizni valamennyinek emlékét!

A meghalt tagokon kívül az a veszteség is érte a társulatot, hogy 11 tagja kilépett, 5 tag pedig a tagdíj nem fizetése miatt törültetett. Ellenben felvett a társulat 2 alapító és 18 rendes tagot, valamint megválasztott a múlt közgyűlésen 11 tiszteletbeli tagot. A tagok állománya most: 11 tiszteletbeli tag, 44 alapító tag és 337 rendes tag; tekintetbe véve, hogy az egyik tiszteletbeli tag egyúttal alapító tag is, végeredményben 391 tagja van a társulatnak. A tagok közül a fővárosban lakik 116, vidéken 235 tag. Bosznia-Hercegovinában 1, Ausztriában 19, a Német birodalomban 8, Franciaországban 4, Olaszországban 1, Belgiumban 1, Angolországban 2, Sveicban 1, Romániában 1, Görögországban 1 és Oroszországban 1 tag. — A tagok közül magánegyén 282, törvényhatóság 18, állami hivatal 2, múzeum és könyvtár 30, társulat 19, egyházi intézmény 2, pénzintézet 5 és tanintézet 32 — A tanintézetek közül állami 6, községi 1, katolikus 9, református 9 és ágostai evangélikus 7. — A tanintézetek között 31 gimnázium és 1 főreáliskola van.

A társulati tisztkarban a pénztáros halálán kívül azon változás történt, hogy Rampacher Pál másodtitkár lemondott, viszont az ügyészi tisztség először lett betöltve Zimmermann Lajos dr. ügyvéddel.

A társulat helyiségének látogatottsága emelkedett. Az elég élénken látogatott vacsorák közül ki kell emelni a november 30-ikát, amelyen elnökünk 60. születésnapját ültük meg.

A társulat úgy 1911., mint 1912-re megkapta az 1000—1000 kor. államsegélyt, melynek fejében tavaly 30, most további 20 példányt küldünk a közlönyből tanítóképzőintézetek között címeire.

A társulat tudományos működését első sorban a közlöny képviselte. Kiadta ezenfelül Weszerle József „Hátrahagyott érmészeti táblái“ első kötetét újabb kiadásban. — Beküldött érmekeket sűrűn határoztunk meg; ezek között fel kell említeni, hogy Szentgáli Károly másodkönyvtárosunk a székesfehérvári múzeum éremgyűjteményét rendszeresen feldolgozta. — A Corpus Nummorum Hungariae harmadik kötetének kiadását egy kérvényben igyekeztünk előmozdítani. — A Rómában tartandó III. nemzetközi ark. kongresszusba tagként léptünk be.

A közlönyt illetőleg fenntartott csereviszonyok szaporodtak a „The Numismatist“, a „Közlemények a Dunántúl Történetéhez“ és „A gyűjtő“-vel kötött viszonyonnyal, viszont megszűnt a csere a „Rivista di Storia Antica“-val. — Most 31 kiadóval, 35 folyóirattal tekintetben állunk cserében.

A társulat 1911. június 12-én Aquincumba rendezett egy jól látogatott kirándulást Finály Gábor dr. vezetése mellett.

Magyar éremművészeti művekből rendezett állandó kiállításunk még folyton tart. Társulatunk 10 éves fennállására vert zsetónunkból 6 arany, 40 ezüst és 38 bronz példányt verettünk és 2 bronz példány híján el is adtunk. — Társulati tagsági érmünkben 2 ezüst példány kelt ismét el. — A Szendrei János dr. tiszteletére vert érmet propagáltuk. — Gyűjteményünkben egy hamisítvány-kiállítást nyitottunk meg január 11-én, melyet Szentgáli Károly másodkönyvtáros rendezett nagy szakismerettel.

A társulati IV. éremárverés 1911. április 12-én volt, melyen 169 érem közül 135 db. el is kelt. — Éremvásárunkra az anyag összegyűlt és nemsokára meg is nyílik. — A Corp. Numm. Hungariae-ből tagjaink 6 első és 6 második kötetet szereztek meg a társulat útján kedvezményesen.

Végül kéri a titkár a tagokat, hogy buzgó működéssel törekedjenek kipótolni azt a veszteséget, melyet a tiszt. elnökünk és pénztárosunk halála a társulatnak okozott.

A közgyűlés Pákozdy Károly dr. indítványára a titkár jelentését tudomásul veszi, — ezzel kapcsolatban az elhalálozott Szivák Imre dr. tiszteletbeli elnök és Kunváry Fülöp

pénztáros érdemeit és emlékét jegyzőkönyvileg örökíti meg. — A titkárnak ügybuzgó fáradozásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

3. *Szerkesztő* olvassa fel azután jelentések a „Numizmatikai Közlöny“ tizedik évfolyamáról. — *Szerkesztő* jelenti, hogy a Num. Közlöny a tavalyi 4-ik füzet megjelenésével érte meg tíz éves jubileumát. Megemlékezik a folyóirat kitűzött céljairól, s a tíz évfolyam 58 munkatársáról, akiknek köszönetet mond a közreműködésért. A közlöny 1911 évi X. kötete 500 példányban, 21 ív terjedelemben, 49 képpel illusztrálva jelent meg és 2305 K. költséget vett igénybe. A Társulati Élet $2\frac{3}{4}$ ívnyi rovatán kívül 34 numizmatikai közleményt tartalmaz, amelyek 12 szerző tollából erednek. Ezek közül egy írt 18, egy 3, három 2—2 és hét 1—1 közleményt. A 11 munkatárs közül 2 nem volt tagja a társulatnak; a munkatársak összesen $4\frac{3}{4}$ ívnyi terjedelmű közleményeket szolgáltatottak. Az említett 34 közlemény kiterjed a hazai barbár érmészetre, a középkori magyar pénzverésre, az emlékérmekre, múzeumokra, éremleletekre (106), éremkiállításra és a m. num. társulat 10 éves történetére. A Közlöny mellékletéül szolgált a m. num. adattár 3.—5. féléve, mely 50 közleményt (16—65. sz.) tartalmaz. A Közlöny különmellékletéül szolgált „Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei“-nek hat képes táblával illusztrált második része, melyet a gróf hazafias és nagylelkű ajándékaul nyújtottunk tagtársainknak. Végül úgy a munkatársaknak, mint különösen Dessewffy Miklós grófnak meleg köszönetet mond a szerkesztő a lap támogatásáért.

Hámos Pál dr. indítványára a közgyűlés a szerkesztő jelentését tudomásul veszi s neki a közlöny 10. évfolyamának példátlan ügybuzgósággal és nagy tudással történt szerkesztéséért hálás köszönetet szavaz és érdemeit jegyzőkönyvileg örökíti meg.

4. *A gyűjtemény és könyvtár őre* terjeszti be jelentését a gyűjtemény és könyvtár állapotáról. — A gyűjtemény rendezése folyik; a duplumokat kiselejtezte. Tavaly volt 4788 darab, — máig felszaporodott 5221 darabra. — A könyvtár 147 művel és 245 darabbal szaporodott s ma van 1149 mű, 2111 kötetben és füzetben. — A jövő év feladata a teljes rendezés.

Faludy Géza dr. indítványára a közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és úgy a gyűjtemény és könyvtár őrének, mint a másodkönyvtárosnak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

5. *A pénztárosi jelentést* titkár készítette el és olvassa fel, mely szerint a társulat a költségelírányzatot főbb vonásokban betartotta. — Ismerteti a pénztárszámlát és mérlegszámlát.

Pénztárszámla az 1911. évről.

Bevétel:		Kiadás:	
	kor. fill.		kor. fill.
Pénztári maradvány 1910-ről . . .	344.63	Társulati helyiség	1089.72
Alapító tagok	250.—	Num. Közlöny és Adattár	2305.64
Kamatjövedelem	348.—	Gyűjtemény és könyvtár	615.91
Rendes tagok	2937.—	Adminisztráció	485.26
Adományok: Államsegély 1000.—		Társ. veretek és kiadványok . . .	281.66
Ajándék	2.— 1002.—	Értékpapírok vétele	186.70
Numizmatikai Közlöny bevételei . .	257.70	Kamatmegtérítés	—96
Társulati veretek és kiadványok . .	356.25	Bank	1400.—
Könyv- és éremközvetítés	223.84		
Helyiséghez való hozzájárulás . .	57.50		
Adminisztráció számlája	42.97		
Bank	1400.—		
Összesen: 7219.89		Maradvány 1911 december 31-én .	854.04
		Összesen: 7219.89	

Budapest, 1912. január 28.

Dr. Zimmermann Lajos s. k.
a pénztár ideigl. vezetésével megbízott titkár.

Ezen pénztárszámlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőnek és mindenben helyesnek találtuk.

Budapest, 1912. január hó 29.

A felügyelő bizottság:

Fejér József s. k.

Ott János s. k.

Zachár Antal s. k.

Mérlegszámla az 1911. évről.

Vagyon:	kor. fill.	Téher:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1911 dec. 31-én	854.04	Befizetett alapítványok	8250.—
Alapítók hátralékai	50.—		
Rendes tagok hátralékai 50 ⁰ / ₀ -a	84.—		
Hirdetők hátralékai	32.50		
Helyiség költségeihez hozzájárulók hátralékai	57.50		
M. Földhitelintézetnél letétben levő 8800 K névértékű 4 ⁰ / ₀ -os záloglevél vételára	8181.70	Egyenleg mint szabad vagyon	1009.74
Összesen:	9259.74	Összesen:	9259.74

Budapest, 1912. évi január hó 28-án.

Dr. Zimmermann Lajos s. k.

a pénztár ideigl. vezetésével megbízott titkár.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőnek s mindenben helyesnek találtuk.
Budapest, 1912. január 29-én.

A felügyelő-bizottság:

Fejér József s. k.

Ott János s. k.

Zachár Antal s. k.

6. A felügyelő-bizottság jelentését Ott János felügyelő-bizottsági tag olvassa fel, mely szerint a pénzkezelés rendben találtatott s az egyenlegként mutatkozó vagyon meg is van.

7. A közgyűlés Ott János felügyelő-bizottsági tag indítványára a pénztári jelentést, a pénztárszámlát, a mérlegszámlát és a felügyelő-bizottság jelentését tudomásul veszi, megadja a felmentvényt a választmánynak és a pénztári tisztséget betöltő titkárnak és a felügyelő-bizottságnak, köszönetet szavaz az elnökségnek, tisztikarnak, választmánynak és felügyelő-bizottságnak a múlt évben kifejtett működéséért.

8. Az 1812. évi költségelőirányzatot titkár terjeszti elő a következőkben:

Költségelőirányzat az 1912. évre.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1911. évről	854.04	Helyiség	1100.—
Alapítók befizetései	450.—	Numizmatikai Közlöny	2500.—
Tagsági díjak	2500.—	Numizmatikai Adattár	100.—
Kamatjövedelem	375.—	Gyűjtemény és könyvtár	400.—
Num. Közlöny bevételei	200.—	Adminisztráció	500.—
Társulati veretek és kiadványok	50.—	Értékpapírok vétele	550.—
Könyv- és éremközvetítés	50.—	Előre nem látott kiadások	100.—
Államsegély	1000.—		
Helyiséghez való hozzájárulások	57.50	Maradvány mint egyenleg	300.—
Egyéb bevételek	18.46	Összesen:	5500.—
Összesen:	5500.—		

Felállította: *Zimmermann Lajos dr.* titkár.

A közgyűlés a választmány által előterjesztett költségelőirányzatot elfogadja és utasítja a választmányt, hogy az 1912. évi kiadásokat lehetőleg ennek keretén belül eszközölje a bevételek arányában.

9. Titkár előterjeszti a választmány következő *indítványát*: „A választmány a közgyűlésnek azt javasolja, hogy alapszabályok módosítása nélkül ossza meg a gyűjtemény- és könyvtárári tisztséget és utasítsa a választmányt, hogy a két tisztséget külön-külön töltsse be azzal, hogy a két tisztséget betöltő választmányi tagok egymást kölcsönösen helyettesíteni kötelesek.” — A közgyűlés az indítványt elfogadja.

10. A napirend következő pontjaként a *választások* szerepeltek, melyek során a választmány indítványára a közgyűlés kimondotta, hogy a tiszteletbeli elnök tisztségét egy évre nem tölti be, ezzel is kifejezésre akarván juttatni azt a gyászt és fájdalmat, melyet tiszteletbeli elnökének elhalálózása felett érez. — A részint elhalálózással, részint a megbízatási idő leteltével megüresedett öt választmányi tagság egyhangú felkiáltással a következőképen lett betöltve: Dessewffy Miklós gróf, Faludy Géza dr., Finály Gábor dr., Harsányi Pál dr. és idősb Walla József, 3—3 évi működési időtartalommal. — A felügyelő bizottság tagjai lettek egyhangú közfelkiáltással: Fejér József, Ott János és Zachár Antal rendes tagok, ifj. Walla József póttag, 1—1 évi működési időtartammal.

11. A választmány indítványára *tiszteletbeli taggá* választott egyhangú közfelkiáltással: Bahrfeldt Miksa dr. altábornagy és hadosztályparancsnok (Allenstein, Keleti Poroszország) a kiváló német numizmatikai író.

Elnök megköszöni a megjelentek szíves részvételét s a tárgysorozat kimerültével bezárja a közgyűlést.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Gáspár Fülöp s. k. Dr. Hámos Pál s. k.

A kisplasztikai kiállítás

keretében, melyet az iparművészeti múzeumban rendezett a Szent György-céh, az érem s a plakett tekintélyes szerepet játszik. Több tárló, különböző magángyűjtők kiállított érmeivel és plakettjeivel telve, úgyyszólván a középpontját alkotja az egész kiállításnak. A kiállított sorozatok egyes darabjai nagyon is különböző művészi értékűek, egy pár darabot bizvást el is hagyhattak volna az összeség kára nélkül, azonban túlnyomó részük igen szépen tolmácsolja koruk és országuk művészetét. Az aránylag kevésbé és gyöngén képviselt olasz és német renesszánsztól kezdve a mai napnak úgy hazai, mint külföldi, kivált francia, német és osztrák medaillisztikai és plakett-művészetéig, úgyyszólván folytonos sorozatot lehetne az ezúttal kevésbé rendszeresen tárlózott példányokból összeállítani. Legközelebbi alkalommal tüzetesebben és szélesebb alapon fogunk visszatérni e tárgyra.

Inhalt.

Graf Nikolaus Dessewffy: Ausgewählte Stücke seiner Sammlung griechischer Münzen: Tarentum, Thurium, Leontini, Panormus, Syracusae, Makedonien: Alexandros III. und Corinth. (Tafel I.)

Dr. Edmund Gohl: 1. Überprägte Barbarenmünzen. Diese sind wichtig für die Bestimmung des relativen Alters der verschiedenen Gattungen. So finden wir die zwei

Typen: Tafel II Nr. 1 und 2 abwechselnd auf einander überprägt (Nr. 3 und 4). — Verfasser kennt fünf ähnliche überprägte Exemplare. Tafel II Nr. 5 gehört dem Joanneum in Graz. Ein ähnliches Stück (Textbild) des Grafen Dessewffy ist auf ein Nr. 9915 De la Tour's überprägt. Die barbarisierte Thasos-Münze Nr. 8 ist auf das makedonische Tetradrachmon des Aesilas, und Nr. 9 auf ein Tetradrachmon von Maroneia überprägt. — 2. Fränkische Goldsolidi, nach byzantinischen Muster, des Chlotar II. etc. im ungarischen Nationalmuseum. Vierzehn solche Stücke, mit OBXX und BOXX, welche Luschin (Der Denar der Lex Salica) dem Chlotar II. vindiziert, befinden sich im Nationalmuseum. — 3. Goldmünzen des Daker Königs Koson (Kotison). Auszug der Abhandlung M. Bahrfeldts.

Dr. Paul Harsányi: Der Fund von Friesacher Pfennigen in Abapuszta (mit acht Tafeln). (7594 Agleier, Friesacher und Kölner Pfennige.)

Ladislau Pataky: Die für Schulzwecke konstruierten Serien Galvanoplastischer Kopien ungarischer Münzen und Medaillen.

Dr. Ludwig Márton: Medaille des Dr. Johann Szendrey, gewesenen Secretärs der Ung. Archaeologischen Gesellschaft.

Miscellen.

Gabriel Ötvös und XZ: Numismatische Literatur.

Auktions- und Lagerkataloge.

Gesellschaftsnachrichten.

S o m m a i r e.

Le Cte Nicolas Dessewffy: Specimens de sa collection de monnaies grecques. (Planche I.)

Edmond Gohl, dr.: 1. Monnaies barbares sur frappées. (Planche II.) — 2. Solidi en or an type byzantin, attribués par M. Luschin au roi Chlotair II. — 3. Les monnaies en or de Koson (Kotison) roi de Dacie (après M. Bahrfeldt).

Paul Harsányi, dr.: La trouvaille des deniers de Friesach à Abapuszta (Pl. 3—10).

Ladislau Pataky: Séries de copies galvanopl. de monnaies et médailles hongroises faites pour les écoles.

Louis Márton, dr.: La médaille de Jean Szendrei.

Miscellanées.

Ventes et catalogues.

Nouvelles de la **Société hongroise de numismatique.**

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

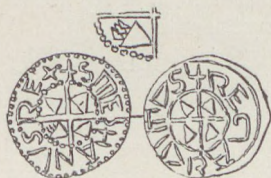
10.

Árpádházi királyaink kiadatlan pénzei.

Az alábbiakban egypár darab olyan árpádkori magyar pénzt kívánok közzétenni, melyek a *C. N. H. I. füzetének* kiadásakor és az ezt kiegészítő „*Pótlék*“ megjelenésekor még nem voltak ismeretesek. — Az egyes darabok számozásánál dr. Zimmermann Lajos *Pótlék*-ját tartom szem előtt s a leírásnál használt sorszámozáson kívül idézem a *C. N. H. I. füzetének* azon számát is, amelynek az általam leirt darab alfaja vagy változata. — Megteszem ezt még az utolsó (12.) sz. a. közölt denárral is, amely voltaképen nem tartozik a magyar pénzek Corpusába, nem is hazánkban, nem is magyar forgalomra verték, de mint I. Endre denárjának az utánzata, mégis érdekel bennünket. Csupán a 11. sz. alatti denárt nem tudtam a Corpus egyik darabja alfajául sem besorozni, ezért ennek csak egy sorszáma van.

1A.

1.

1. A *C. N. H. I. füzet* I. sorozatába tartozó denár, de a II. sorozatba tartozók azon jellemző sajátosságával, hogy az előlapon a harmadik szegletben „mellékjegyek vannak alkalmazva, melyek, tekintve a veretek rokonságát . . . pénzverőjegyeknek tekintendők, melyekkel a pénzverő-műhelyben alkalmazott munkások bélyegeit megkülönböztették“ (I. *C. N. H. I.* 12. l.). — Ez az *első magyar denár sziglával* (verdejegygyel). 16—17 mm. Két teljesen azonos verőtővel készült példány ismeretes. Egyik db. 0.81 gr., a másik 0.77 gr. Mindkettő dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében van, ahova a Berchtold-féle gyűjteményből került.

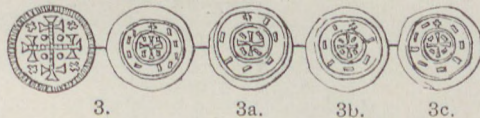
1B.

2.

2. A *C. N. H. I. sor.* 1. sz. alfajául tekinthető. — A hátlap azonban elvert. — A főkülönbséget az okozza, hogy itt a hátlati belső körben levő szegletek elsőjében kis négyszög, másodikjában pont, harmadikjában pálcika van, negyedikje pedig üres. — 13—14 mm., 0.76 gr. — Lippay Károly gyűjteményében.

65 B.

3.

3a.

3b.

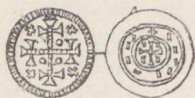
3c.

3. A *C. N. H. V. sor.* 65. sz. alfajai. A rendes típustól abban különböznek, hogy a hátlap belső körében levő kereszt szárai között nem ékek vannak, hanem pálcikák, még pedig a 3. sz.-nál függélyes, a 3a. sz.-nál jobbra dülő, a 3b. és 3c. sz.-nál más-más irányú helyzetben. — Dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében és a M. N. Múzeum gyűj-

teményében megvan mind a négyféle. — Az utóbbiban 52-féle előlapi sziglaváltozatban 95 db. van.

3d. alatt itt emlitem még meg (C. N. H. 65C. alfajként) azon darabokat, melyek hátlapján a belső kör keresztje szárai egészen üresek, se ék, se pálcika nincs közöttük. 5 db. a M. N. Múzeum gyűjteményében.

65D.

4.

4. Ugyancsak a C. N. H. 65. sz. alfaja, mely az előbbi 3. sz. alattitól abban különbözik, hogy előlapján a kereszt szárai közt levő negyedik szegletből hiányzik a pont. — Dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

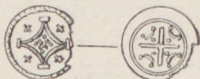
101A.

5.

5. A C. N. H. VII. sor. 101. sz. csonka ezüst példánya. — 17 mm., 0.69 gr. — Előbb Mauthner László, most a M. N. Múzeum gyűjteményében.

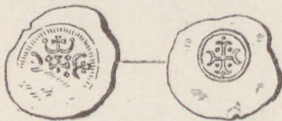
162A.

6.

6. A C. N. H. X. sor. 162. sz. alfaja. Előlapja = C. N. H. 162. sz. Hátlapja = C. N. H. 167. sz. — Néhai dr. Bleyer Izsó gyűjteményében.

168A.

7.

7. A C. N. H. X. sor. 168. a. sz. obulusnak szabálytalan bronz lapkára vert példánya. 13 $\frac{1}{2}$ —15 mm., 0.92 gr. — A pozsonyi ág. ev. liceum gyűjteményében.

200A.

8.

8. A C. N. H. XII. sor. 200. számával rokon hátlapú új faj. Előlapja teljesen önálló. Kettős vonalkörben, alul kettős ív, alatta két pont között egy bátyafok, az ív felett

mindkét kezében lilomot tartó alak, fejénél kétoldalt pont. — Hátlapját v. ö. C. N. H. 200. sz. — 17 mm., 0·83 gr. — Előbb Mauthner László, most a M. N. Múzeum gyűjteményében.

244B.

9.

9. A C. N. H. XIV. sor. 244. sz. alfaja. — Előlap = C. N. H. 244. sz., hátlap = C. N. H. 312. sz. — 13 mm., 0·33 gr. (Esztergomi lelet.) — Előbb Mauthner László, most a M. N. Múzeum gyűjteményében.

379A.

10.

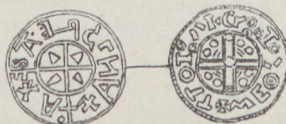
10. A C. N. H. XIX. sor. 379. sz. változata, azon különbséggel, hogy a hátlapon a kereszt szárai közt elmaradt a gyöngykör. — 12 mm., 0·38 gr. — A M. N. Múzeum gyűjteményében.

11.

11. III. Endre ismeretlen fajta denára. — A C. N. H. egyik száma alfajának sem tekinthető. — Előlapján gyöngykörben szembe néző koronás fej van, hátlapján pedig balra menő szarvas. — 11 mm., 0·23 gr. — Előbb Windischgrätz herceg, azután Walla József, jelenleg a M. N. Múzeum gyűjteményében.

11A.

12.

12. Nem magyar denár, hanem magyar denárnak régi *utánverete*. — Előlapja a C. N. H. I. sor. 11. sz. denárénak, a hátlapja pedig egy lengyel denárnak a zavaros verete. — A Münchener kir. éremtárban.

Ezen érem valahol Lengyelországban készülhetett. — Igen érdekes, hogy éppen egy magyar denár bélyegét veszik át, mi ismét egy adat arra, hogy a magyar pénzek milyen nagy szerepet játszottak a külföldön.

Dr. Harsányi Pál.

Lysimakos tetradrakmonjai I. Claudius ellenjegyével.

Tudomásom szerint Lysimakos trák királynak öt különböző tetradrakmonján fordul elő CL. CÆS. ellenjegy. Egyes példányokat röviden jeleztek s ellenjegyüket eddig csakis *Claudius Caesar*-ra magyarázták, ami nem kíván valami nagy fáradságot. Az egyes példányokat előfordulásuk sorrendjében fogom itt ismertetni, azután pedig kutatni fogom, vajjon nem lehetne-e ellenjegyüket más, tudnivágyásunk kielégítésére alkalmasabb módon értelmezni.

1. Lysimakos diadémós feje, kosszarvval jobbra, előtte CL. CÆS ellenjegy.

R. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ Pallas Nikephoros széken ül balfelé, rézsútosan jobbfelé irányított dárdával és oroszlánfővel díszített pajzsra támasztott balkönyökkel. A szék alatt ΒΥ; a szelvényben háromágú szigony fekszik. A mezőben a 186. sz. monogramm. (Cabinet d'Hermand.) Ezüst. Mionnet Suppl. II p. 553, n. 28. Müller: Die Münzen des thracischen Königs Lysimachus, p. 55, 44. jegyzet (182.): „Mionnet S. n. 28. (Mit CL. CÆS. in einer Contremarke. Vgl. Nr. 202.)“

Az utóbbi szókban tárgyi tévedés rejlik, amennyiben Müller 202. sz. monogrammja (V. tábla) lényegesen különbözik Mionnet 186. monogrammjától. Érdekes lenne megtalálni Hermand belga gyűjtőnek Mionnet által idézett példányát a monogramm biztos megállapítása végett, annyival inkább, mert Mionnet az arc elé helyezi az ellenjegyet, míg a következő négy darabon mögötte van az.

2. Felirat nélkül; Alexandros (istenített) feje jobbra, széles királyi diadémmal, Ammon-szarvval. Mögötte felülről lefelé irányuló 11 mm. hosszú, négyszögletes CL. CÆS. ellenjegy.

R. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ két függélyes sorban felülről lefelé. A kép 2. oldalán Athéne Nikephoros trónol, balfelé, homályos gorgoneionnal díszített pajzsra támasztott könyökkel. A szék oldalán ΒΥ (Byzantion); lenn hegyével balra fektetett tridens. Pallas keze alatt a Müller V. 202. sz. monogramm. 28 és 30 mm. 14·50 gr. — Brit. Mus.

L. Müller i. h. 55. l., 44. (202.) jegyzet. „Brit. Mus. mit derselben Contremarke als auf nr. 182.“ Szerző tehát a Brit. Mus. példányát a Mionnet-félével összetévesztette. — R. Mowat: The Contremarks of Claudius I., a Num. Chronicle-ben, IX., 1909., p. 10., I. tábla, 1. szám.

3. Előlapja olyan, mint az előbbié. A fej mögött ugyanolyan és hasonló irányú, 4·5 mm. magas, 11. mm. hosszú ellenjegy, mely a fejet érinti. Elül Δ bevert ellenjegy (valószínűleg négy római denárt jelent).

R. Olyan, mint az előbbié, hanem a kéz alatt Müller V. 197. sz. monogramm. — 32 mm. 11·72 gr. Lyukas, összevert, szélén kicsorbult darab. — Berlini királyi éremtár, a Prokesch-Osten-féle gyűjteményből (nr. 66.). — A. v. Sallet: Beschreibung d. ant. Münzen in den k. Museen. 1888., I., 324. l. — Num. Zeitschr. IV., 327. l. — R. Mowat i. h. 2. sz.

4. Előlapja olyan, mint az előbbié, de az ellenjegy 2 mm.-nyire van a fejtől és 4 mm. magas, 11 mm. széles.

R. Olyan, mint az előbbieké, hanem lenn tridens delfinekkal s a kéz alatt a Müller V. 217. sz. ellenjegy, de fölötte nincs ☉. A Num. Chron.-ban adott értelmezés helytelen. — 30 és 39 mm., 13·42 gr. — Cabinet de France (trák kir., 25. sz.). — Áttéve az ellenjegyes érmek közé. — A. Blanchet: Rev. Num. XI., 1907., p. 41. (képpel). — R. Mowat i. h. 3. sz.

5. Előlapja olyan, mint az előbbieké, de az ellenjegy 4 mm.-re van a fejtől és 4 mm. magas, 9 mm. széles.

R. Olyan, mint az előbbié, hanem a kéz alatt egy Müller által le nem írt monogramm.¹

¹ H betű szárai közé foglalt Δ, fölötte kis o-val; a H keresztvonalá alatt középen lefelé nyúló vonalkával.

30 mm., 13.55 gr. — Erdélyi Nemz. Múzeum. (Dr. Walla Ferentől vásárolta 1912 január havában.¹⁾

Ezennel megállapíthatjuk, hogy a CL. CÆS. monogramm csakis a bizanci verdéből kikerült példányokon fordult elő, más veretűeken nem. Az így ellenjegyzett példányok száma elég annak bizonyítására, hogy a bizanci veretekre e jegyet nem véletlenül, hanem megfontolt szándékkal alkalmazták, melynek célja, Lysimakos pénzverésének óriási méreteivel szemben, egyelőre ismeretlen előttünk.² Bizancban vert pénzei azonnal felismerhetők az Athéne székén levő BΓ jegyről a két delfin közé tett tridens fölött. Ez a pénzverés korcs és barbarizáló mivű pénzekkel Lysimakos halála után (281.) is éveken át folytatódott. Két évvel később Tráciába a Delphi kirablásából Komontorios vezetése alatt visszatérő gallok törtek be.³ Bizancot évi 80 talentum⁴ hadiadóra kényszerítették s ez jelentékeny pénzkibocsátást tett szükségessé. Szövetségesei segítségére jöttek, így Heraklea, mely 1000 arany státért⁵ adott és II. Ptolemaios Philadelphos, akinek tetradrakmonjai Bizanc kezdőbetűivel⁶ horgos pi betű alakjában ellenjegyeztettek.

Bizancnak e zűrzavaros időbeli sürgetett pénzverő működése hozta létre azt a tömérdek pénzt, amely nagy tömegekben elterjedt a Duna vidékének félvad lakossága közt, úgyszintén Kis-Azsiában is, ahol több mint három századon át forgalomban maradtak, amint azt a Claudius-féle ellenjegy bizonyítja.

Tráciának Lysimakos utáni történelméből csak a gall uralkodók⁷ nevei ismeretesek, akik 70 éven át Tylében a Haemuson fenntartották magukat, bizonyára gyakori harcban a bennszülött királyokkal. Némelyiknek emlékét pénzeik tartották fenn, Rhoemetalkes idejéig, aki Kr. e. 11. táján Augustus védnökségébe helyezte országát és pénzverési jogot nyert saját képének és nevének a császáréval együtt való alkalmazásával. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΙΜΗΤΑΑΚΟΥ Ρ. ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Halála után Augustus felosztotta az országot⁸ fia Kotys és fivére Rhaiskuporis közt. Előbbi kapta a síkságot, városokat s a Graecia-menti vidéket, utóbbi a barbárokkal határos vad tájakat. Ez, amíg Augustus élt, kíméletet gyakorolt, de Tiberius trónralépte után rablóbandákkal pusztította Kotys országát, polgárháborúkat támasztott. Kotys özvegye férje meggyilkolásával vádolván őt a szenátus előtt, kivégeztetett. Tráciát ismét felosztották, Rhaiskuporis fia: II. Rhoemetalkes és Kotys kiskorú gyermekei közt, Trébelliusnak gyámsága alatt, aki országuk kormányzója és azelőtt praetor volt. — 26-ban a trákok fellázadtak a katonai szolgálat miatt. Poppaeus Sabinus, moesia legátus, aki Macedóniát és Achaiát egyesítette uralma alatt, leverte őket. 35-ben P. Memmius Regulus követte mint utód. Az utolsó királyi pénzt úgy látszik II. Rhoemetalkes verette Caligula alatt. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΟΙΜΗΤΑΑΚΑΣ (a király feje). R. Caligula feje.

A dolgok ilyen állapota 45-ig, Claudius idejéig húzódott.⁹ Ezidőben Trácia sorsára elhatározó fontosságú események történtek. Achaia és Macedonia ismét szenátusi provinciák lettek, mindegyik egy-egy propraetor kormányzása alatt, pro consule. Moesiát különválasztották és császári legátussal pro praetore kormányoztatták. Trácia itta meg a levét ez intézkedéseknek, ugyanis római védnökség alatt álló királyságból szenátusi provincia lett, egy lovagi rendű procurator alatt.

¹ Egy hatodik példányt évek óta ismerek egy budapesti éremkereskedő birtokában. Pontos adatokat nem szerezhettem róla újabban. E példány néhány év előtt kezeimben volt. Szerk.

² L. Müller i. h., a 3—9. táblán 565 különböző pénzverő-mestert különböztet meg 38 városban. Maga Bizanc a 139—235. számokat foglalja le magának.

³ U. ott, 29. l.

⁴ Polybios, IV., 45—46. — Droysen: Die Nachfolger Alexanders, 659—663. l.

⁵ L. Müller i. h. 29. l. — Memmon 50. fejezet. — Droysen: Hist. de l'hellénisme, II., 635. l. (14. kiad.)

⁶ Svoronos: Τὰ νομίσματα τοῦ Κράτους Πτολεμαίων. 28. képtábla, 19—35. sz. — Head: Hist. Num. 1. kiad., 1887., 230. l.

⁷ Head: Hist. Num. 1. kiad. 1887, 242—244. l.

⁸ Tacitus: Annales, II. 64—67., IV. 46—51.

⁹ Dio Cassius, LX. 24.

Trácia politikai alkotmányának e változása a közigazgatásban és következésképpen az adókezelésben való változásokat is vont maga után. Feltűnő, hogy ezen eseményekkel egybeesik Claudius nevének ellenjegyül való alkalmazása Lysimakos bizanci pénzein. Ezen tény ritka valószínűséggel világítja meg az ellenjegyek alkalmazásának elméletét.

Egy Tráciában, ugyanezen korszakban az adó behajtásával foglalkozó egyénre vonatkozó feliratos kömlék is tájékoztat a dolgokról.

Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, aki Claudiusnak legátusa és szárnysegéde (comes) volt britanniai hadjáratában és aki aztán propraetor volt 55-től 58-ig Moesiában, egyebek közt arról értesít, hogy a Duna egyik partjáról a másikra átszállított több mint 100,000 Dunán túl lakó embert nejeikkel és gyermekeikkel, királyaikkal és hercegeikkel együtt, az adó kiegyenlítésére.¹

Tiberio PLAVTIO Marci Filio ANIensi SILVANO AELIANO, PONTIFICI SODALI AVGVSTALI IIIVIRO Auro Argento Aere Flando Feriendo, Quaestori Tiberii CAESARIS LEGATO LEGionis V IN GERMANIA Praefecto VRBi LEGato ET COMITI CLAVDII CAESARIS IN BRITANNIA, CONSVLI PROCONSVLI ASIAE, LEGATO PROPRAETore MOESIAE IN QVA PLVRA QVAM CENTVM MILLia EX NVMERO TRANSDANVVIORum AD PRAESTANDA TRIBVTA CVM CONIVGIBus AC LIBERIS ET PRINCIPIBUs AVT REGIBus SVIS TRANSDVXIT stb. Ezen életrész végét mellőzöm, mert érvelésemre nézve nem érdekes.

A fejenként való évi adó összege e korszakban Judaeában és valószínűleg az összes leigázott népek (populi dedititii) számára egy római denár volt. Ez volt a hivatalos megállapítás, a gyakorlatban azonban a kissé fölös súlyú görög drakmát nehézség nélkül elfogadták. Ezt Máté evangéliumának két szakaszából tudjuk. Az egyikben Jézus és Simon Péter adó-illetékei együttesen egy didrakmában, illetve egy ezüst státerben állapítatnak meg, ami egyre megy.²

A másik emlékezetes helyen Tiberius, az uralkodó cézár denára játssza a főszerepet.³ Jeruzsálem elfoglalása után Vespasianus elhatározta, hogy a zsidók évente fejenként két denár adót fizesse, ami Jupiter Capitolinus kincstárába helyeztessék.⁴

A bemutatott szövegek azt a benyomást keltik, hogy az adót kizárólag denárban vagy drakmában és ezek többségeiben fogadták el, váltópénz kizárásával. Ezen eljárás megérthető célja volt a kincstár, a *τελῶναι*, publicani, pénzei számadásainak egyszerűsítése s a pénztári ügykezelés, így pl. a zsoldfizetés s egyéb közköltségek könnyítése. A katonák napi zsoldja fejenként egy denár volt. Erre vall, hogy Antonius különleges légiódenárokat veretett. Innen a „denarismus“ kifejezés a denárban fizetendő ügyletek jelzésére és innen az a szokás, hogy a piaci árúk árait denárokból és ennek többségeiben fejezték ki, mint ezt Diocletianus Kr. e. 301-ben kelt ediktuma⁵ is bizonyítja, melyben denárokból vannak kifejezve a napi szükségleti árúk árai, idevág a késő latinságbeli *denerata* kifejezés is, amelyből a francia *denrée* szó ered.

Anélkül hogy mai ismereteink alapján biztossággal tovább vihetnők a CL. CÆS

¹ Corp. inscr. lat. XIV. 3608; Ponte Lucanoból, Tivoli a hajdani Tibur közelében.

² Máté XVII. 23—27. Et cum venissent Capharnaum accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum et dixerunt ei: magister vester non solvit didrachma? Ait: etiam. Et cum intrassent in domum, praevenit eum Jesus dicens: quid tibi videtur Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel census? A filiis suis an ab alienis? Et ille dixit: ab alienis. Dixit illi Jesus: ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos vade ad mare et mitte hamum et eum piscem qui primus adscenderit, tolle et aperto ore eius inveneris staterem; illum sumens da eis pro me et te.

³ Máté XXII. 19—21: Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium et ait illis Jesus: Cuius est imago haec et superscriptio? Dicunt ei: Caesaris. Tunc ait illis: reddite ergo quae sunt Caesaris Cesari et quae sunt Dei Deo. (V. ö. Márk III., 25—17.)

⁴ Josephus (Flavius) Bell. iud. VII. 66. (ὁ ὀδεσπασιανὸς) φόρον τοῖς ὀπουδηγοῦσι οὖσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε δύο δράχμας ἑκαστὸν κλεῦσας, ἀνα πᾶν ἔτος εἰς τὸ καπετωλίον, φέρειν ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὺμοις νεῶν συνετελούν.

⁵ Corp. Inscr. Lat. III, 2., p. 802—841. Edictum Diocletiani de pretiis rerum.

ellenjegy elemzését, aligha csálódunk, ha feltesszük, hogy ezen ellenjeggyel a tetradrakmonokat alkalmassá tették arra, hogy az állami pénztárak bizonyos számú, névszerint négy denár értékben elfogadják.

Igy ez az ellenjegy pénzügyi és közgazdasági célt követett, amely nem zárt ki bizonyos politikai szerepet sem, mert míg egyrészt az illető pénzdarabnak 4 denárnyi érvényét biztosította, másrészt a római védnökség végének és Tráciának a római birodalomba való teljes bekebelezésének hirdetője is volt; Claudius Caesar nevének e rövid odatevése mintegy azt kiáltotta oda, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré!”

Az ellenjegyzett tetradrakmonok hármójának megbízható¹ súlyadatai bizonyítják valódi és hivatalos értéküket. A londoni (14.50 gr.) a párisi (13.42 gr.) és a kolozsvári (volt Walla-féle) 13.55 gr. példányok átlagos súlya 13.82 gr. Augustól Nerőig, a régi császári denárok $\frac{1}{84}$ római fontnyi súlya $\frac{1}{96}$ fontra sülyedt, súlyuk 3.90 gr.-ról 3.41 gr.-ra szállt alá. Ennek négyszerese 13.64 gr., ami nagyon közel áll a fenti 3 tetradrakmon 13.82 gr.-nyi átlagos súlyához.²

Asia provincia cistophorusait 3 római denárral vették egyenértékűnek. (Livius XXXIV, 52. Trium fere denariorum in singulis argenti est pondus.) — Pinder: Die Cistophoren, 583. l. szerint átlag 10.26 gr.-ot nyomtak, ami valóban 3 denárnak felel meg, mert $3.41 \text{ gr.} \times 3 = 10.23 \text{ gr.}$ A cistophorusok rendes és valószínű neve $\tau\rho\iota\delta\rho\alpha\chi\mu\sigma\nu$ volt, de erre nincs pozitív bizonyíték. Plautus az általa kitalált *trinummus* névvel helyettesíti Philemon: $\Theta\eta\phi\lambda\epsilon\mu\omega\nu$ című vígjátékának címét, melyet a római közönség ízléséhez alkalmazva fordított görögből. E szóval egy 3 drakmát érő pénzdarabot kívánt jelezni; csak a bithyniai cistophorus felelt meg az ismert pénzek közül e feltételnek. Itáliában nem igen forogtak közkézen, de ne feledjük el, hogy Philemon eredeti vígjátéka Athénében szerepel, ahol e pénzek erős versenyre keltek Alexandros és utódainak tetradrakmonjaival: „Philemo scripsit, Plautus vortit barbare, Nomen „Trinumo“ fecit, nunc hoc vos rogat“. (A *trinummus* prológusának 19—20. verse.)

A CL. CAESAR a legrégebb latin betűs császári ellenjegy görög feliratú érmen. — Tényleg ugyan ismerjük Nerónak a feníciai Tripolisban vert kis bronzpénzeit Galba, Otho, Vespasianus latin betűs ellenjegyeivel,³ a különbség azonban az, hogy e bronzpénzek városi veretek és ellenjegyeiket a tripolisi helyi hatóságok verették rá, hogy minden újabb trónralépés alkalmával sürgősen kifejezhessék lojalitásukat; — míg ezekkel szemben Claudius ellenjegyei ezüstpénzekre verettek, amelyek nem tartoztak a helyi hatóságok ellenőrzése alá és csakis Trácia prokurátorának, vagy a quaestornak, vagy magának a macedóniai legatus pro praetore-nak személyes rendeletére verhették csak rájuk az ellenjegyet. Mert hiszen majd az egyik, majd a másik jegyzi a kétnyelvű római-macedóniai tetradrakmonokat: MAKEΔONΩΝ-AESILLAS, Q(aestor), SVVRA LEG(atus) PROQ(aestore), — CÆ(sar), PR(aetor). Ez utóbbi feliratra, mely L. Julius Caesart, Macedónia kormányzóját (93—92. Kr. e.) jelenti, felhívom az olvasó figyelmét.⁴ Bizonyára sajtáságos, hogy az ő neve ugyanazon módon összevont jellegzetes Æ-vel íródott, mint aminőt a CL. CÆS. ellenjegyben találunk. Vajjon azt kell-e következtetnünk, hogy ez utóbbi ugyancsak a thessalonikei verdéből való, vagy pedig hogy bizonyos helyesírási szokások állandósulásának kell betudnunk?

Mowat Róbert.⁵

¹ A berlini 11.72 gr. példány kicsorbult, ezt tehát nem vehetjük tekintetbe, mert az ellenjegyzés után vesztett súlyából. Mionnet példányának pedig egyáltalában nincs említve a súlya.

² Gyűjteményemnek egy Claudius-féle denára 3.20 gr.-ot nyom. Ha 0.20 gr.-ot számítok kopásra, eredeti súlya 3.40 gr.-ot tesz ki, ami körülbelül megfelel a Nero-féle $\frac{1}{96}$ fontos denárok elméleti súlyának. (Mommmsen—Blacas: Hist. de la monn. rom. II. p. 22, III. p. 28.)

³ A Cabinet de France ellenjegyes érmeinek sorában (a hajdani Mowat-gyűjt.-ből). — Saulcy írt róluk.

⁴ Gaebler: Die antiken Münzen Nordgriechenlands, III. Makedonien, p. 69—70, n. 213., 214. III. tábla, 1. sz.

⁵ A kiváló párisi szakírónak e cikkét, mely a szerző kívánsága értelmében egyidejűleg jelenik meg: magyar fordításban a N. K.-ben, franciául pedig Bécsben, e folyóirat szerkesztője fordította le.

Magyar egyházi emlékérmek.

HARMADIK RÉSZ.

Helyi vonatkozású kegyeleti érmek.

A „Magyar egyházi emlékérmek“ e harmadik közleményéhez, mely a helyi vonatkozású kegyeleti érmek sorozatát foglalja magában, esetleges félreértések vagy gáncsok megelőzése céljából szükségesnek látom az alábbi kommentárt fűzni:

Az itt leírt, részben kiadatlan kegyeleti érmeken kívül még nagyszámú egyéb kegyeleti érem ismeretes, amelyeket igen *különböző okokból, szándékosan* nem vettem föl e közlemény keretébe.

Egy részüket *már ezelőtt máshol leírtam* és ahelyett, hogy néhány lapot a már kiadott szöveg ismételt lenyomatásával töltöttem volna meg, elégségesnek találtam az egyszerű ráutalást. Ilyenek a budapesti kongregációk érmei (B. U. E. 555—572. sz.), a budapesti kath. nagygyűlések érmei (B. U. E. 275—277. sz.), a magyar mérsékleti egylet 1842. évi érme (B. U. E. 294. sz.), a kath. munkásnők egyletének érme (B. U. E. 274. sz.), a millenniumi sz. György érem (N. K. III. 67. l. 15. sz.) és sz. István-érem (N. K. III. 68. l. 21. sz.).

Más éremcsoportokat azért mellőztem itten, mert — bár vallásos tárgyúak — sem kibocsátásuk, sem alkalmazásuk tekintetében mégsem mondhatók a szónak szorosabb értelmében egyházi emlékérmeknek. Ilyenek a körömczi és gyulafehérvári szent György-érmek, amelyek egyébként különösen méltók rá, hogy magukban véve különálló tanulmány és közlemény tárgyául szolgáljanak, továbbá a különböző keresztelei emlékérmek, (csak például említem Szirmay Oszkár ismeretes keresztelő érmét), a vallásos tárgyú hátlapú személyi vagy egyéb emlékérmek (Schall, Partinger és egy kiadatlan Basta, a temesvári tüzoltó-zászlószentelés érme, a szent koronának Orsovánál való megtalálására vert érmek stb.), a körömczi Ádám-Eva-tallérok, a nagybányai keresztelő érmek s a joachimsthalai modorú és csak részben véglegesen ide beosztandó körömczi biblikus érmek. Egy további éremcsoport: a Mária-czelli templom kincstárában őrzött Madonna-képnek I. Lajos magyar király által való felajánlására vonatkozó érmek hosszú sorozata, egyrészt nagy tömegével szinte elnyomná és megbontaná az itt közölt éremcsoportot, másrészt pedig alkalmas arra, hogy külön sorozatban tétessék közzé, végül e sorozat első sorban az ősrégi stájerországi búcsújáróhelyre vonatkozván, mindennek tekintetbe vételével is csak második sorban sorozható a magyar egyházi emlékérmek közé. — A magyar szentek érmeit és a különböző szentek (továbbá a Jézus sz. szívének stb.) magyar felíratú érmeit több joggal vindikálhattam volna e közlemény számára; itt ezekre nézve azonban ismét más indokokat kellett figyelembe vennem. Egyrészt ezeknek gyűjtése, sőt éremlajstromokban való fölsorolása is eddig egyáltalában igen el volt hanyagolva s a gyűjtőknek igen csekély hányada foglalkozott velük nálunk. A Kuncze könyvében („Weihmünzen“) felsorolt hazai kegyeleti éremgyűjtők, ú. m. Czinár, Ebenhöch, Katanchich, Méry stb. nem szerepelnek többé, a győri és pannonhalmi kegyeleti éremgyűjtemények lajstromai pedig még nincsenek közzétéve, másrészt, kivált újabban, legnagyobbreszt külföldön és gyári úton készülnek behozatali cikkül templomi és ájtatossági cikkekkel foglalkozó hazai cégek számára raktárárúnak, vagy jámbor társulatok, intézetek, zárdák stb. megrendelésére. Áttekintést szerezni ezen éremcsoport fölött, az adott viszonyok közt s a fönti okoknál fogva, kivált világi embernek, nehéz. — Néhány régi, meg pár újabb — magyar művészek kezéből kikerült faj (például a Szárnovszky-féle sz. László-érmek s a készülőfélben lévő Moiret-féle sz. György) bemutatásával csak következtetlenséget követtem volna el: anélkül, hogy olvasóink és gyűjtőink nagy részének komoly érdeklődését ezen éremcsoport iránt fölkelthettem volna. Az egyes szentek kegyeleti érmeit magába foglaló sorozatok össze-

állítását legszívesebben az egyházi férfiak közé tartozó gyűjtők vagy szakemberek valamelyikére bízám, akinek inkább lenne alkalmá a vidéki vallásos társulatok, egyesületek létezéséről tudomást szerezni és érmecskéiket megszerezni és aki, hasonlóan a Corbière által Sz. Benedek érmeiről most kiadott díszmunkához, a magyar szentek s a szentek magyar érmeit monografiaszerűen összeállítaná egy sorozatba. — Ezen indokolással nemcsak azt kívántam elérni, hogy a közleményembe föl nem vett, imént említett négy érmecsoport szándékos elhagyásáról számot adjak, hanem azon célt is követtem, hogy a kegyeleti érmek iránt netán érdeklődő olvasóinknak e csoport teljes anyagáról, bár vázlatos képet nyújtván, ez irányban való gyűjtésre és gyűjtésük eredményének esetleges közzétételére ösztönözzem.

Bellatincz.

A Zichy grófok sírkápolnájának beszentelésére. 1894.

1. A szeplőtlen Szűz Mária álló alakja szemben; feje körül 7 csillag, kezeit félig tárva lefelé tartja. Alatta grófi koronával fődött 2 címer-pajzsban: 1. Koronából emelkedő szarvasagancsok közt kis egyenszárú kereszt. 2. Kardot (?) tartó oroszlán, heraldikus értelemben jobbfelé. Fönn kis tető, 2 oldalt barokk díszítmények, lenn szalagdísz. (Ezeknek alakjához alkalmazkodik az éremnek alakja is, amely tehát nem kerek.)

Hátlap: Középen igen komplikált monogram (Mária), fönn: MATER | MISERICORDIAE lenn: ORA PRO NOBIS | (a feliratok ívesen hajlók). Lenn: $\frac{1}{9}\frac{8}{4}$ Körül ugyanolyan díszítmények, mint az előlapon. Fülezett brelok.

a) Ezüst. Fülestül 32·5 mm. magas és 22 mm. széles. — 2·7 gr. — Mittheilungen d. Clubs d. M. u. M. Freunde, 61. sz. 65. l. 1. ábra. — Th. Unger 3322. sz. — NM.

b) Alumínium. — NM.

Waschmann műve. (Bécs.) A Zichy grófok sírkápolnájának beszentelésére készült.

Besnyő.

Pestmegyében. 1759. óta búcsújáráhely.

2. Szűz Mária szemben áll felhőkön és jobb karján a kis Jézust tartja; mindkettőjüknek fején korona van. Két oldalt 1—1 angyal feléjük fordulva térdel és imádkozik. Fönn félkörben: BESNYŐI SZENT MÁRIA EMLÉK.

Hátlap: Egytornyú templom képe, homlokzatával kissé jobbfelé. Körül: BESNYŐI MÁRIA KEGYELETES TEMPLOMA | Mindkét lapon ritka gyöngysoros és sima szegély. — Fülezett érem karikával.

Fehérfém. Fülestül 25, anélkül 21 mm. magas és 18 mm. széles.

Bistrítz.

Búcsújáráhely Horvátországban.

3. Közepén szívalakú mezőben Madonna szemben, a balkarján Jézussal, formátlan köpenyekben. A fejeken koronák. Körül: S. MARIA BISTRICENSIS IN REGNO CROATIAE. | Lenn: c. h. | Fogazott szegély.

Hátlap: Dombon álló egytornyú templom, mellette balra félkörű fal, kápolnákkal, a domboldalon ház és 6 szögletes falazott udvar; a fal sarkain kápolnák vagy tornyocskák. A szelvényben: P | Fogazott szegély. — Ovális érem füllel.

Fehéres fém. Fülestül 28, anélkül 24 mm. magas és 20 mm. széles. — Th. Unger 3651. sz. — N. M.

4. Barokk keretben, nagy korona alatt, felhők közt a Madonna, jobb karján a kis Jézussal, fénysugarak közt. Fejeiken koronák, vállaikon formátlan palástok. — Lenn félkörben: SVETA MARIJO MOLÍ ZA NAS!

Hátlap: A búcsújáró templom s a mellette levő épületek s a falkerítésbe iktatott apró kápolnák látóképe. A kép baloldalában e felirat: KARES AGRAM SC. | Lenn félkörben: USPOMENA NA MARIJU-BISTRICU. |

Mindkét lapon sima szegély. — Fülezzet érem.

Ön. 28 mm. — NM. — Mont. (magyar) 1369. sz. (?)

5. Th. Unger-féle gyűjt. árv. lajstroma (H. Cubaschnál, Bécs, 1897) 3651. sz. a. még egy ovális, 20—24 mm. átm. ónérmét is említ. Ennek pontos leírását nem nyújthatom.

Kuncze: Weihmünzen, 189. l. olyan bistrítzi kegyeleti érmet is említ, melynek hátlapját sz. Benedek alakja díszíti.

Dömölk—Kis-Czell.

Búcsújáróhely Vas megyében.

6. Mennyezet alatt a kegyelem-kép. (Madonna, jobb karján a kis Jézussal, szemben, felhőkön. A fejeken koronák, a vállakon ormóttan palástok. Mária feje körül fénysugarak.) Körül: DÖMÖLK-KISCELLI CSODAKÉP 1876.

Hátlap: Középen kereszt, szárai közt fénysugarakkal. Fönn félkörben: NINCS MÁSBAN ÜDV. | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális fülezzet érem.

a) Sárgaréz. Fülestül 25 mm. magas, 19 mm. széles. — NM.

b) Fehéres fém. — NM.

Budapest.

A Szentháromságról nevezett 18. századbeli pesti vallásos egyesület (confraternitas) érmei.

7. Középen kettős vonalkerettel körülvelt ovális mezőben barok kartus; ennek felső részén angyalfej 2 szárnynyal. A kartusban: GLORIA PATRI | + | ET | FILIO | + | ET | SPIRITUI | SANCTO | + | Körül a szegélyen: INSIGNE CONFRATERNITATIS. S. S. TRINITATIS PESTINI IN HUNGAR: |

Hátlapján a Szentháromság képe: Baloldalt Krisztus ül felhőn, balkezében nagy keresztet tart, melynek rövidebbik szára majdnem vízszintes irányú. Jobbkarját felemelve tartja. Jobbra az Atyaisten ül felhőn, jobbával áld, balkezében lebocsájtott kormánypálca. Köztük középen nagy földgömb, fönn pedig a Szentlélek galamb képében, fénysugarak közt. A felhők közt három szárnyas angyalfej.

Ovális érem. — Maga az érem circa 32 mm. magas és 27 mm. széles. — Sima, ovális ezüstkeretbe van foglalva, melyen fönn és lenn díszítmény van. A keret két oldalán, a felső díszítmény (és a fül) mellett domború betűkkel: DOMINUS és PROVIDEBIT. A fül és karika alatt Isten szeme, a díszítmény felett.

a) Aranyozott ezüst. 15.44 gr. — Fülestül 55¹/₂ mm. magas, 29 mm. széles. — NM. — Weszerle F. III. t. 12. sz.

b) Ezüst. 18 gr. Kerettestül 58 mm. magas és 31 mm. széles. — Berchtold-gyűjt. árv. lajstrom 1071. sz.

8. Olyan mint a 7. sz. érem, hanem az ezüstkereten csak fönn van díszítmény, még pedig 3 angyalfej szárnynyal és köztük egymásba fűzött O és A. Az O felső része a n. múzeum példányán be van horpadva. A keret külső pereme köröskörül recézett, felirat tehát nincs rajta.

Ezüst. Kerettestül 45 mm. magas és 29 mm. széles. — NM.

9. Ugyanolyan mint a 8. sz. érem, hanem a keret felső díszítményének az alja kétoldalt meg van toldva egy-egy volutával. A keret külső pereme sima; felirat sincs rajta.

Ezüst. Kerettestül 47¹/₂ mm. magas és 29 mm. széles. — NM.

10. Olyan mint a fönti 7—9. sz. érmek, hanem az előlapon a kartus fölötti angyalfej alatt is van két összecukott szárnyhoz hasonló díszítmény, továbbá a körirat előtt nincs kereszt és a körirat betűi nagyobbak mint a 7. sz. érmen levők. A szók után mindenütt pontok vannak. A felirat vége: IN · HVNG |

A hátlapon a galamb lejjebb lebeg, az Atyaisten kezében nincsen kormánypálca s a földgömb sokkal kisebb. Krisztus keresztjének a keresztrúdja azonban itt is majdnem vízszintes irányú.

Az érem fülének tövét mindkét lapon Isten szeme díszíti.

a) Sárgaréz. Fülestül $43\frac{1}{2}$ mm., anélkül circa 32—33 mm. magas és 27 mm. széles. — NM.

b) Bronzolt sárgaréz. Fül nyomával. (Lyukas.) 33 mm. magas, és 27 mm. széles. — NM.

11. Olyan mint az előző 7—9. sz. érmek, hanem mindkét lapon némi rajzbeli változatokkal. Az előlapon a kartusban az ET szó betűi távolabb állanak egymástól és a kereszteske mind a két ízben félig az E és a T közé kerül. A körirat így hangzik: INSIGNE CONFRATERNITATIS. SS. TRINIPESTINI IN HVNG Fönn: Isten szeme van.

A hátlapon a galamb fölött Isten szeme is van, az alakok sokkal nagyobbak, az Atyaisten szembe néz és kezében nincs kormánypálca. A földgömbön kis kereszt áll. Krisztus kezében a kereszt rövidebbik szára rézsút jobbra fölfelé irányul.

Ovális érem füllel, keret nélkül. Az előlapon egyszerű, a hátlapon kétszeres sima szegély.

a) Sárgaréz. Fülestül 46, anélkül 35 mm. magas és $30\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM. — (Öntvénytyszerű.)

b) Sárgaréz. Fül nélkül. $35\frac{1}{2}$ mm. magas és 31 mm. széles. — NM.

c) Sárgaréz. Fülezzet ezüstkeretben Kerettestül 36 mm. magas és 31 mm. széles. — A Zschiesche & Köder cég raktári anyagának árverési lajstromában (Helbing O., 1912 jan. 8.), II. rész, 7048. sz.

Hermina-kápolna a városligetben.

12. A városligeti Hermina-kápolna homlokzatának képe. Kétoldalt, ívesen: EMLÉKÜL ANDENKEN

Hátlap: A szeplőtlen Szűz Mária képe, fénysugarak közt, kígyóval övezett golyón állva.

— Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezzet érem.

Ön. 30·5 mm. (4·5 mm. vastag.) — NM. — B. U. E. 272. sz.

Mária-kongregáció a Sz. Szív-zárdában.

13. Szűz Mária felhőn ülő alakja szemben, palástban, fején a magyar szent koronával, jobbában kormánypálcával, baljával a kis Jézust öelve. Körül: PATROŔA HUNGARIÆ

Hátlap: Töviskoronával koszorúzott, sebből vérző, lángoló szív fénysugarak közt. Fönn, ívesen COR IESV Fülezzet érem.

Ezüstölt fehérém. $30\frac{1}{2}$ mm. — NM.

A budapesti Szent Szív-zárda bejáró növendékei Mária-kongregációjának tagsági érme.

Mária gyermekeinek társulata a szürke nénék budai zárdájában.

14. Földgömbön álló Sz. Mária szemben. Kezeiből sugarak áradnak. Körül, 2 sorban: O MARIA OHNE SÜNDE EMPFANGEN BITT FÜR UNS DIE WIR | ZU DIR UNSERE ZUFLUCHT NEHMEN

Hátlap; Kereszttel tetézzet Mária-monogramm alatt Jézus és Mária lángoló szívei, ezek alatt pedig téglalakú kartus. Körül: VEREIN DER MARIEN KINDER

Ezüst. 24 mm. — NM.

A szürke nénék budapesti, Gellérthegy-utcai zárdájában székelő „Mária gyermekei“-társulat tagsági érme.

Még egy budapesti kegyeleti érmet kell itt felsorolnom, melynek részletes leírását azonban nem kaphattam meg.

15. Egy szentnek mellképe jobbfelé.

Hátlapján felirat. — Ovális érem füllel. — Anyaga: ? — 20 mm. magas és 16 mm. széles. — Th. Unger 3396. sz.

A kisdédóvó-intézet („Kinderbewahr-Anstalt“) érme.

A budapesti kongregációk érmeinek legnagyobb részét Budapest Ujabb Emlékérmei 81—84. lapjain, 555—572. sz. alatt, a budapesti katolikus nagygyűlések érmeit ugyanott a 41. lapon, 275—277. sz. alatt tettem közzé. Ezeknek leírásait nem ismétlem itten.

A budapest szomszédságában lévő MÁRIAREMETE búcsújáróhelynek, mely a nagyközönség köztudatában a fővároshoz tartozik, bár közigazgatási tekintetben Hidegkút község határában van, alább saját neve alatt sorolom föl az érmeit.

Esztergom.

16. Szűz Mária félalakja szemben, felhőkön. Balkarján a kis Jézus ül. Fejeiken koronák s ezek körül fénykörök. Körül: MÁRIA, BÜNÖSÖK MENEDEKE, KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK! Sima szegély.

Hátlap: Az esztergomi bazilika, homlokzatával szemben. A szelvényben *** Sima szegély. — Ovális, fülezett érem.

Ön.(?) Fülestül 26 mm. magas, 19 mm. széles. — NM.

Lásd még a M. Egyházi Emlékermek II. részének 26 és 28. sz. a. (N. K. X. 131. l.) leírt esztergomi érmeiket is.

Kuncze i. h. 204. l. egyéb esztergomi kegyeleti érmeiket is említ, így 1. Mária mennybemenetele. R.) 10 soros felirat, továbbá 2. M. D. ECC. COL. S. FID. S. JESU N. REG. felirat, R.) Sz. Mihály.

Felsőmagyarországi

sz. rózsafüzér-társulat 25 éves jubileuma, 1879.

17. a) Szűz Mária álló alakja szemben fénysugarak közt. Fején korona és fátyol, feje körül nyolc csillag, kezeit imádságra összetéve emeli, jobb karján nagy rózsafüzér (olvasó) függ. Derekat hosszan lefüggő szalag-öv díszíti. Mellette két rózsatő. Körül: 25 · ROČNE JUBILEUM (= 25 éves jubileum).

Hátlap: Középen egy köralakban szétterített rózsafüzér (olvasó) által körülzárt mezőben: SV. RUŽENCA | HORNIEHO-UHERSKA! | 1879 | Körül, az érem szélén: NEPOŠKVRNENA BL. PANNO MARIA PRIMLÚVAJSA A POŽEHNAJ BRATERSTVO | (= Szeplőtelen boldogságos szűz Mária imádkozzál és áldd meg a felsőmagyarországi szent rózsafüzér-társulatot!) — Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezett érem karikával.

a) Britannia-fém. 30 mm. (füllel együtt 34 mm.). — NM.

b) Sárgaréz. — NM. — Jeszenszky Alajos gyűjt. — N. K. N., 95. l. 3. sz.

17. b) Mint az előbbi, hanem az előlapon a fej körül 9 csillaggal és nagyobb betűkkel s a rózsatövek rajza más. Balra 1, jobbra 2 rózsatő; a 4-ik a földön fekszik Mária lábainál. — Fülezett érem karikával.

Sárgaréz. 30 mm. (füllel együtt 34 mm.). — NM. — N. K. IV., 95. l. 4. sz. — Kuncze i. h. 516. l.

18. A fönti 17. a) sz. érem bélyegváltozata: Az előlapon ROČNE helyett ROÉNE áll, a fej körül 9 csillag s a fénysugarak és a rózsatövek rajza is különbözik tőle. Fülezett érem.

a) Britannia-fém. 30 mm. (füllel együtt 37 mm.). — Jeszenszky A. gyűjt.

b) Sárgaréz. — Turóc-Sz.-mártoni múzeum. — N. K. N., 95. l. 5. sz.

Fiume.

A hajdani jezsuita-gimnázium érme.

19. Az előtérben nagy, az érme teljes magasságát igénybevevő feszület, talajon. Jézus lábai alatt v-alakú lábzsámoly. Fönn a szokásos feliratos lap. A feszület háttérét Fiume látóképe alkotja. A látókép előtérében a kikötő vize, melyen a fönti feszülettől jobbra is, balra is 2—2 vitorlás hajócska úszik. A partot egyenes vonalú bástya szegélyezi, melynek jobb oldalán meredek rézsulású erőd (torony vagy sátor?), bal oldalán pedig négyszögletesen kiugró bástya látható. A bástyán a városnak négy sorban egymás fölött emelkedő házai és templomai látszanak, a várost balról a tengerre merőlegesen lefutó bástya határolja, amelyen kívül a hegyoldalon fák (vagy apró házak?) látszanak. A város fölött, a háttérben, magas hegyek. Az említett feszülettől balra egy hegytetőn a kálvária három keresztje, a feszülettől jobbra hasonló magasságban egy kis kápolna (Tersatto) látszik.

Hátlap: Loyolai Sz. Ignác félalakja balfelé, fején biretum, vállain a reverenda fölött elül nyitott köpönyeg. Fölfelé tekint a reá ragyogó napra, melynek korongján három szeg fölött a keresztes IHS monogramm látható. Kezeiben nyitott könyvet tart: annak lapjain 1.) AD | MA | IO | 2.) DE | I | GL | olvasható. Kétoldalt ívesen: S · IGN · D · LOY · S · I. — Mindkét lapon síma szegély. — Ovális érme, fönn kitörött kerek lyukkal.

a) Sárgaréz. 29 mm. magas (volt) és 25 mm. széles. Smoquina Márius p. ü. tanácsos birtokában (Fiume). N. K. VIII., 86. l., (Gohl: Magyar iskolák érmei I. r.), 58. sz. (A jelen leírás egyszersmind helyesbítésül szolgál. A méretekre vonatkozó adatok csak hozzávetősen helyesek, amennyiben tulajdonosa az érmet üveg alatt bekeretezve őrzi és így a mérőeszköznek nem volt tökéletesen hozzáférhető).

b) Ezüst. Füllel $38\frac{1}{2}$ mm. magas és 27 mm. széles. — 11. 38 gr. — NM.

A XVII. század végén a fiumei jezsuita gimnáziumban használt érme.

Fiume és Tersatto.

20. Földön álló feszület, fénysugarak közt. Körül: IL MIRACOLOSO CROCIFISSO DI FIUME | Síma szegély.

Hátlap: Madonna félalakja szemben; jobb karján a kis Jézus fekszik. Fejeiken koronák és dícskörök. Mária fején fátyol is. Körül: LA MADONNA DELLE GRAZIE DI TERSATTO | Síma szegély. Ovális érme füllel, karikával.

Sárgaréz. Fülestül 26 mm. magas, 19 mm. széles. — Kuncze i. h. a 134. lapon. — Th. Unger 3330. sz. (?) — NM.

21. Feszület szemben, fénysugarak közt, mely körül négyes lóherlevél-alakú kettős vonalkeret, melynek 3 alsó és 2 oldalsó karélyára legendaszalag fonódik e felirattal: IL MIRACOLOSO CROCIFISSO DI FIUME

Hátlap: Sz. Mária félalakja szemben, fejére borított kendővel. Karjai közt jobbfelé fordulva ül Jézus, aki jobbát áldva előre nyújtja. Sz. Mária ruhájának himzett nyakszegélye van. A fejeken nyílt koronák és dícskörök. Körül: LA MADONNA DELLE GRAZIE DI TERSATTO — Mindkét lapon kettős vonalszegély, mely az érme fülének körvonalait is követi. — Fülezett ovális érme.

Sárgaréz. 31 mm. magas és 24 mm. széles. — NM.

22. Sugarak közt szemben álló feszület. Ennek lábánál egy tenyerével felénk fordított emberi jobbkezfej. Körül: MIRACULOSUS CRUCIFIXUS FLUMINIS | lenn: *1296* | Pontozott szegély.

Hátlap: Középen Sz. Mária mellképe szemben, fejére borított kendővel. Karjai közt jobbfelé fordulva fekszik Jézus. A fejeken nyílt koronák körül dícskörök. Körül: MATER

GRATIARUM TERSACTI | lenn: VI° CENT^o 1291 | Pontozott szegély. — Fülezett érem. Az érem fönny és lenn félkörű, de két kiálló párhuzamos oldala függőlegesen egyenes.

Sárgaréz. Fülestül 35 mm., anélkül 31 mm. magas és 22 mm. széles. — NM. — Gyári munka.

23. Hasonló a fenti 21. sz. érem hátlapjához, de más bélyeggel van verve s a körirat oválisán követi az érem szélét. Ovális érem füllel.

Hátlap: A tersattói madonnakép mása. Az előbbi 21. sz. érmen levőhöz hasonló, hanem más bélyeggel van verve. Körirat: MATER GRATIARUM TERSACTI ORA P. N. 1291. Ovális érem füllel.

Fehér fém. Fülestül 28 mm., anélkül 24 mm. magas és 19 mm. széles. — NM.

24. A Th. Unger-féle árverezési lajstrom 3330. sz. a. egy 26—21 mm. átm. fumei és tersattói ovális sárgarézérmét említ, a fumei s a tersattói Madonna képével.

Fót.

Mária-társulati érem.

25. A szeplőtelen Szűz Mária álló alakja szemben; feje fölött discsör, félig tárt, lefelé tartott kezeiből sugarak áradnak. Lábai alatt lélhold és a földgömb egy része körül csavarodó kígyó. Körül: SZÜZ (így) MÁRIÁ (így) KÖNYÖRÖGJ (így) ÉRETTÜNK | Sima szegély.

Hátlap: Középen nagy M betűbe fűzött kereszt. Lenn két lángoló szív egymás mellett. A jobb oldaliba tör van döfve. Körül (félkörben): FÓTI MÁRIA TÁRSULAT | Gyöngysoros és sima szegély. Ovális, füllel.

a) Sárgaréz. Fülestül 38, anélkül 34 mm. magas és 27 mm. széles.

b) Ónoztott sárgaréz. — NM.

Győr.

A székesegyház régi csodás Szűz Mária-képe.

26. Középen ovális vonalkereten belül a győri kegykép; olyan, mint az alábbi 32. sz. érmen levő, hanem valamivel kisebb és alatta üres szelvény is van. Körül a szegélyen: B. SZ. MÁRIA KEGYKÉPE (így) VÉRRET (így) VERITÉKEZETT * | Vonalszegély.

Hátlap: Középen ovális vonalkeretben egytornyú kápolna képe, olyan, mint az alábbi 32. sz. érmen levő. Körül, a szegélyen: * A GYŐRI (így) SZÉKESEGYHÁZBAN 1697 MARCIUS 17. * | Vonalszegély. Ovális érem füllel és karikával,

Sárgaréz. Fülestül 29 mm. magas és 21 mm. széles. — NM.

27. Ugyanolyan, mint az előbbi (26. sz.) érem, hanem az előlapon VÉRREL, a hátlapon pedig 17 után nincs pont. Ovális érem füllel és karikával.

Sárgaréz. Fülestül 29 mm. magas és 21 mm. széles. — NM.

28. Középen gyöngysoros, ovális keretben a győri kegykép. (A Jézuska fején nincs sem korona, sem fénykör.) Körül, a szegélyen: B. SZ. MÁRIA GYŐRI KEGYKÉPE 1878. * | Gyöngysoros szegély.

Hátlap: VÉRREL | VERITÉKEZETT | 1697 | MÁRC. 17^{ÉN} | (Szegély nincs.) Ovális érem füllel és karikával.

a) Ezüst. Fülestül 25 mm. magas és 19 mm. széles. — NM.

b) Sárgaréz — NM.

29. Középen gyöngysoros keretben a győri kegykép. (Jézus fején nincs sem korona, sem fénykör. Feje elég magas párnán nyugszik.) Körül, a szegélyen: B. Sz. MÁRIA GYŐRI KEGYKÉPE 1878 * | Gyöngysoros és fogazott szegély.

Hátlap: VÉRREL | VERITÉKEZETT | 1697 | MART. 17^{KÉN} | Gyöngysoros és fogazott szegély. — Ovális érem füllel.

a) Ezüst. Fülestül 26 mm. magas és 19 mm. széles. — NM.

b) Réz. — NM.

c) Ólom. — NM.

d) Sárgaréz. — NM.

(Mindkét lapon a feliratok betűi kisebbek, mint az előző 28. sz. érmen lévőek.)

30. Úgy elő- mint hátlapja teljesen olyan és ugyanazon bélyeggel is veretett, mint az előbbi (29. sz.) érem előlapja.

Ovális érem füllel. — Kuncze szerint igen ritka! (R R R)

Réz. Fülestül 27 mm. magas és 19 mm. széles. — NM. — Kuncze 205. l.

A fönti 28.—30. sz. érmek Augsburgban, Drentwett gyárában készültek.

31. A győri kegykép képe. Hasonló a fönti 29. sz. érmen lévőhöz, hanem Mária feje körül nincs fénykör, kerete sincs, hanem jobboldalt egy félrevont függöny látszik. — Körirat (balra és fönn): B. SZ. MARIA GYÖRI (így) KEGYKEPE (így) 1880 | (apró betűkkel).

Hátlap: VÉRREL | VERITÉKEZETT | 1697 | MÁRC. 17^{ÉN} | Mindkét lapon sima szegély. Ovális érem füllel és karikával.

a) Ezüst. Fülestül 24 mm. magas és 17 mm. széles.

b) Sárgaréz. — NM.

Benzinger gyárában (Einsiedeln, Svájcban) készültek.

Az 1888. évi misszió emlékére.

32. Középen gyöngykörben Sz. Mária félalakja szemben, koronás, dicskörös fővel és fátyollal. Összetett kézzel imádkozik és előtte a kis Jézus fekszik fejjel balfelé. Karjai szabadon, fején nagy korona és nagy fénykör, testét paplan borítja, melyet körbe illesztett kereszt díszít. A szegélyen: A B. SZÜZ MÁRIA VÉRREL VERITÉKEZETT GYÖRI (így) KEGYKÉPE * | Sima szegély.

Hátlap: Középen gyöngykörben egytornyú templom képe, homlokzatával rézsút balfelé. A szegélyen, körül: A GYÖRI (így) SZ. MISSZIÓ EMLÉKERE 1888 NOVEMBER * Sima szegély. — Fülezt érem, karikával.

Sárgafehér fém. 30 mm. — NM.

Kismarton.

(Sopron megye.)

33. Koronás fejű Sz. Mária álló alakja szemben, felhőkön, ormótlan palástban, bal-karján a hasonló öltözetű Jézuska. Két oldalt egy-egy angyal lebeg, Mária felé fordulva és gyertyát tart kezében. Fönn félkörben, gót betűkkel: Heil Maria zu Eisenstadt.

Hátlap: Dombon álló templom szemben, melyhez lépcső visz föl. Jobboldalt bokrok. Fönn félkörben, gót betűkkel: Zum Andenken an Eisenstadt | Mindkét lapon sima szegély. Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 26 mm. magas és 19 mm. széles.

34. Szűz Mária szemben áll, a kis Jézust és kormánypalcát tartva. Fejeiken koronák és fénykörök. Két oldalt, ívesen: S. MARIA. V. EISENSTAT | Vonalszegély.

Hátlap: Sz. Kajetánnak balfelé fordult félalakja. Fején fénykör; kezében kis kereszt (?) Körül: S. CAIETAN. (TEIEN?) . C R | Vonalszegély. — Ovális érem füllel.

Bronz. Fülestül 30,5 mm. magas és 20 mm. széles. — NM.

35. Szűz Mária álló alakja szemben, kezeiben kormánypálca s a kis Jézus. Mindketten formátlan palástot és koronát viselnek, fejeik körül fényugarak. Körül: S. MAR. ZV. EISENSTAT. | Vonalszegély.

Hátlap: Középen nagy kereszt; a keresztoszarak közeiben két kéz és két láb, a kereszt közepét töviskoszorú fűdi, alsó szárán pedig egy szív és egy szeg van. Körül: VER GISNIT MEIN. | Vonalszegély. — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 34 mm. magas és 23 mm. széles. — Kuncze 133. l. — NM.

Kuncze i. h. 199. l. említ még olyan kismartoni kegyeleti érmekeket, melyeknek hátlapján 1. Kálváriahegy, 2. Nepomuki sz. János képe látható.

Kolozsvár.

36. Sz. Mária félalakja jobbfelé; fején kendő, jobbát keblére helyezi, balkarján a szembe néző kis Jézus ül. Fejeik körül dicskörök. Körül: M. CLAUDIOPOL FLEN. S. B. V. |

Hátlap: Borgia-sz. Ferencz fénykörös fejű félalakja balfelé papi ruhában, a reverenda fölött elül nyitott köpönyegben. Kezeit mellén összekulcsolja és fölfelé tekint. Előtte, balra leterített oltárka sarkán hercegi koronát viselő koponya s e fölött felhőkön kehely, fölötte a sz. ostyával, fénysugarak közt. Körirat félkörben: S. (F)RANC. BOR. SOC. IES. III. C | Mindkét lapon sima szegély. — Fülezett ovális érem.

Bronz. Fülestül 40, a nélkül 31 mm. magas és 27 mm. széles. — NM.

Kuncze: Weihmünzen, 194. l. olyan kolozsvári kegyeleti érmekeket is említ, a melyeknek hátlapján 1. Sz. István király, 2. Nep. Sz. János (?) képe látható.

Korláthkeő.

Az 1897. évi tűzvészre.

37. Sz. Flórián, antik pánczéiban, sisakkal, köpenyben, balfelé fordulva felhőn áll, csöbörből vizet önt a földre balra álló kis egyemeletes égő házra, balkezában pedig zászlót tart. Fönn, ívesen: SANCTVS FLORIANUS | Lenn, apró betűkkel: LEISEK mesterjegy.

Hátlap: Fönn, félkörben: * CASTELLVM ATQVE PAGVM * | lenn félkörben: XXX. SEPTEMBRIS MDCCCLXXXVII. | Középen, vízszintes sorokban: KORLÁTHKEŐ | A MAJORE INCENDIO | SERVAVIT | Ez alatt pedig az aranygyapjas-rend láncából (lefüggő jelvénynyel) alkotott ovális keretben, melyet hercegi korona tetéz, heraldikai értelemben jobbra néző farkasfej (?) mellrészszel.

Mindkét lapon gyöngysoros és sima szegély. — Felülete homályosított.

Ezüst. 31 mm. 10.72 gr. — NM.

Krasznahorka.

Az Andrassy-család régi Szűz Mária-képe a várban. — (Gömör m.)

38. Nagy zárt korona alatt négyszögletes keretben Szűz Mária félalakja szemben, balfelé hajlott fejjel. Jobb karjával az álló Jézuskát tartja, aki jobbfelé fordul. A fejeken koronák. Sz. Mária fejétől jobbfelé, a mezőben heraldikus (5 szirmú) rózsza, melyből 2 lefelé irányuló, pontokkal megszakított vonalú füzér indul ki. A kép alatt kétoldalt fölfelé hajló háromtagú legendszalag, e felirattal: S MARIA ADVOCATA | FAMILIÆ ANDRASSY | IN ARCE KRASZNAHORKA |

Hátlap: Krasznahorka várának képe a domboldallal együtt; a kapuval jobbfelé. A váron kívül, jobbra, a domboldalon rézsútós talapzaton keresztet tartó nagyobb szent szobra, 2 kisebb szobor közt. Lenn az Andrassy-család címere. (Kék mezőben 2 egymás felé fordult oroszlán. Sisakdísz: kardot tartó vitéz szemben. Foszlányok is vannak.) Mindkét lapon gyöngysoros és sima szegély. — Fülezett érem.

a) Arany. (Hallomás szerint.)

b) Ezüst. 6.62 gr. 27 mm. — NM. — Latour II., 6731. sz.

Mária-Czell.

I. József magyar királyllyá való koronázására. 1687.

39. Madonna Jézussal a jobbkarján, szemben. (A kegyelemkép). A fejeken koronák. Mária koronáját két lebegő angyalka tartja. Fönn kétoldalt, ívesen: MARIA ZELL | A Madonna alatt vászonsátor, melyben I. Lajos magyar király nyugszik, mellette korona, pajzs, kard, sisak. A sátor rézsútos határfalai mellett, kétoldalt: KÖNIG LUDWIG | A mezőkben kétoldalt egy-egy ovális medaillon, fönn kis díszítménnyel. A baloldaliban a sz. Benedek keresztjének nevezett formula,¹ a jobboldaliban a Zakariás pajzsának nevezett formula: + I + | D + A + P + Z | + SAP + Z + | HGF + RFRS | IHS MRA |

Hátlap: Négyoszlopos oltár, rajta 2 álló szent közt a Madonna, jobbkarján Jézussal. Fönn négyszögletes mennyezet. Az oltár asztalán misekönyv és letakart kehely. Az oltár jobboldalán infulás püspök áll szemben s a balfelé fordulva térdelő I. József fejére teszi a magyar koronát. Az előtérben trónszék, baloldalt két trónszék előtt térdeplőn I. Lipót és neje koronás fővel térdelnek, jobbfelé fordulva. Jobbra, a háttérben 2 pap áll, egyik pásztorbotot, a másik füstölőt tart. A pásztorbot kampója *jobbfelé* van irányítva. Fönn, ívesen: CORONATIO REGIS VNGARIE | A mezőben fönn, kétoldalt: 16 87 évszám. Mindkét lapon két vonalszegély. Lenn középen, kissé balra, p s mesterjegy. Ovális érem vékony lemezből, füllel. Peter Seel műve.

Sárgaréz. Fülestül 48·5 mm., anélkül 43·5 mm. magas, 38 mm. széles. — NM.

40. Az előbbi, 39. sz. érem változata, a következő különbségekkel: Az *előlapon: MARIA után pont. A két ovális medaillon föllebb jut s közelebb a felirathoz. Lajos király koronája kisebb.

A hátlapon: A pásztorbot kampója balfelé hajlik. A füstölőből erős füstgomoly száll föl. Lenn nincsen mesterjegy. — Ovális érem, vékony lemezből, levágott fül nyomával.

Sárgaréz. 42 mm. magas és 37·5 mm. széles. — NM.

A Mária-czelli magyar kegyeleti érmek közé sorozhatók a M. Egyházi Emlékérmek II. részében 42—44. sz. a. (N. K. X. 134. l.) leírt 1857. évi jubileumi érmek is.

Mária-Nosztra.

(Hont megye.)

41. Szűz Mária félalakja szemben, balkarján a Jézuskával, aki kezeit balfelé nyújtja. Mária jobbját mellére helyezi. Fejeiken nagy koronák, melyeket a dícskőrön belül lévő 2—2 lebegő angyalka tart. Úgy Mária, mint Jézus díszes brokátruhákat viselnek. Körül, félkörben: SANCTA MARIA NOSTRAENSIS |

Hátlap: A kígyóval övezett fél földgömbön szemben álló Szeplőtlen Szűz Mária, fején dícskörrel, kezeiből lefelé áradó sugarakkal. Körül, két sorban: O MARIE CONÇUE SANS PÉCHÉ PRIEZ POUR NOUS | QUI AVONS RE — COUR A VOUS | A kép alatt, lenn, 1880 évszám. Mindkét lapon sima szegély. — Fülezett érem.

Sárgaréz. 25 mm. — NM.

Mária-Remete.

(Budapest mellett, Hidegkút község határában.)

42. Szűz Mária, jobbkarján a kis Jézussal, felhőkön ül, szemben. Mindkettőjük fején korona. Fönn, félkörben: GNADENBILD VON MARIAHILF | Lenn: +

Hátlap: Egytornyú templom homlokzata. Fönn, félkörben: GNADENKIRCHE VON MARIAHILF | Lenn: + Ovális érem, füllel és karikával.

¹ A sz. Benedek keresztjének magyarázatát I. Kuncze: Weihmünzen 124. l., a Zakariás pajzsáét pedig ugyanazon könyv 68—71. lapjain.

Fehérre fúttatott sárgaréz. Fülestül 24, anélkül 21 mm. magas és 17 mm. széles. — B. U. E. 273. sz. — NM.

(A Mária-remetei templom körül folyton árusították az új templom elkészülte előtt.)

43. Kettős vonalú, hosszúkás, négyszögletes keretben, fénysugarak közt szemben álló Sz. Mária, jobbában kormánypalcát, baljában a kis Jézust tartva. Mindkettőjük fején koronák. A képet felhő felett két lebegő angyal tartja. Fönn, félkörben: REMETE SZ. MÁRIA

Hátlap: A Buda melletti Mária-remetei (Maria Einsiedeln) új templom képe: Egytornyú templom, oldalról tekintve, homlokzatával jobbfelé. — Mindkét lapon gyöngysoros szegély és sima szegély. — Fülezett ovális érem.

Fehérre fúttatott sárgaréz. Füüllel együtt 27 mm. magas és 19 mm. széles. — NM. — B. U. E. 554. sz.

44. A Mária-remetei oltárkép egy fa ágai közt. (Madonna szemben áll, balkarján a kis Jézus, jobbkezében kormánypálca. Fejeiken koronák, körülöttük csipkés szélű fénysugarak. Az egész négyszögletes keretben van.) Körül: REMETE SZENT MÁRIA EMLÉK (így). Gyöngysoros szegély.

Hátlap: A Mária-remetei új templom képe, homlokzatával jobbfelé. Körül: ANDENKEN VON SCT. MARIA IN EINSIEDEL | Gyöngysoros szegély. Ovális érem füllel és karikával.

Fehér fém. Fülestül 25 mm. magas, 18 mm. széles. — NM.

Óhegy.

Búcsújáróhely Zólyom megyében.

Tudomásom van óhegyi kegyeleti érmek létezéséről, leírásukat azonban nem szerezhettem meg.

Pócs.

Régi búcsújáróhely (a görög kath. bazilita szerzetesek zárdájában). — Szabolcs megyében.

45. Szűz Mária mellképe szemben. Fején kendő, balkarján a virágszálat tartó Jézuska, áldó kéztartással. Sz. Mária jobbkeztét mellére hajtja. A fejek körül pontozott fénykörök. A mezőben, kétoldalt: $\tilde{\text{MP}}\Theta\text{S}$ és $\text{X}\Sigma$ Körül: S. MARIA SO ZV BÖÖZ IN OBERVNGARN GEWEINET 1696 :· | Koszorú-mintájú szegély.

Hátlap: Középen, ovális mezőben, a Szentháromság szokásos ábrázolása. Úgy az Atya-, mint a Fiúisten lábai alatt egy-egy golyó. Lenn ovális keretű Szent Benedek-keresztje; ennek két oldalán p és s jegy. — Körül mintegy 1 cm. széles, virágos indadíszű keret és ezen túl koszorúmintájú keskenyebb szegély. — Fülezett ovális érem. Peter Seel műve.

Sárgaréz. Fülestül 43 mm. magas és 36 mm. széles. — NM.

46. A pócsi Madonna-kép mása. (A kendőn a homlok fölött kis +) Kétoldalt, a mezőben: $\tilde{\text{MP}}\text{C8}$ és $\text{X}\tilde{\text{M}}$ Körül: VERA EFFIGIES B. V. MARIA ZV BOOTZ

Hátlap: Sz. Mária és Sz. József (liliommal a balkezében) szemben állanak s a köztük (szemben) álló Jézuska egy-egy kezét fogják. Fönn, felhőkben az Atyaisten mellképe (áldó kézzel és országalmával) s a Sz. Lélek galamb képében.

Mindkét lapon vonalszegély és fogazott szegély. Ovális érem, füllel, vékony lemezből. Sárgaréz. Fülestül 29 mm. magas és 22 mm. széles. — NM.

Peter Seel műve, vagy legalább az ő műhelyében készült, még pedig valószínű, hogy még a csodálatos képnek 1697-ben való Bécsbe vitelét előző időben.

47. Középen, nyolcszegletű mezőben a pócsi Madonna-kép mása. A mezőben kétoldalt $\tilde{N}P$ 08 (?) és ΣX Körül a szegélyen széles indadíszítmény, négy közbeszórt rozettával, a lapka szélén pedig két vonalszegély közt keskeny, apró ívekből alkotott szegély.

Hátlap: Középen nyolcszegletű mezőben e felirat: DAS · GNADENREICHE | MARIA BILDT | WELCH : ZV : BÖÖZ | IN · OBERVNGARN | GEWEINET · VND | DERMAL · IN WIEN | ZV GEMEINER · AN | DACHT · VORGE | STELLET | Szegélye ugyanolyan, mint az előlapon lévő. — Ovális, fülezett érem, vékony lemezből, Peter Seel modorában.

Sárgaréz. Fülestül 42 mm., fül nélkül 38 mm. magas és 32 mm. széles. — NM. — Mitteilungen d. österr. Gesellschaft stb. VI. 6. (241. sz.) 81. l. (kép).

48. Szűz Mária félalakja szemben, nagy kendővel letakart fénykörös fejfel. Jobbját mellén nyugtatja, balkarján a hosszú ruhába öltözött fénykörös fejű gyermek Jézust tartja. A mezőben kétoldalt: $\tilde{N}P$ $\tilde{C}\tilde{O}$ és ΣX XC Körül: IMAGO · MIR AC : CLARA · PESCY · FLENS · 1696 A kép alján · I · G · S · mesterjegy. (Johann Georg Seidlitz bécsi drágakő- és éremvész, 1699—1716)

Hátlap: Szent József félalakja jobbfelé, élénk mozdulattal. Jobbját mellére teszi, bal kezében lilomszálat tart, fején fénykör. Szemben vele égi fénysugarak. Körül: SANCTE · IOSEPHVS (így) ORA PRO N · Mindkét lapon gyöngysoros szegély. Két aranyozott ezüst lemezből összeállított, 30 mm. magas és 24 mm. széles ovális érem. Négy helyen kéksománcos nefelejtssel megszakított, zöldsománcos levelekből álló filigrános ezüstkeretben, füllel. (A sománcok nagy része kiesett.)

Ezüst. Füllel együtt 45 mm. magas és 37 mm. széles. — NM.

49. Négyszögletes keretben a pócsi csodatévő Madonna-kép (hasonló az előbbi érmen látható képhez). Fönn lebegő legendszalagon CAVSA NOSTRÆ LÆTITIÆ A kép alatt: ♦ 1696 ♦ Körül: MIRACULOSA IMAGO ♦ FLENS PETSCY IN HVN |

Hátlap: Fönn fénysugarak közt Jehovah (héber betűkkel), ez alatt felhőkön, egymással szemben térdelve föltekint Sz. Lipót, kezében zászlóval és a koronás fejű Boldog Ágnes. Köztük a felhőkön bizonytalan tárgy; lenn pedig, alattuk egy kéttornyú, háromhajós és kereszthajós templom képe. Körül: S · LEOPOLDI · PROTE · CTIONE · ET · B · AGNETIS | Mindkét lapon fogazott és két sima szegély. — Fülezett ovális érem.

Ezüst. 29 mm. széles és 41 mm. magas (füllel együtt). — NM. — Klosterneuburgi érem, Mathäi Kristóf (1686—1706) prépost idejéből. — Nentwich: Numism. Topographie von Niederösterreich: Klosterneuburg, 89. sz. (Mittheilungen d. Clubs d. M. u. M. Freunde in Wien. X. (1899) 424. lap). — Welzl II. 9995. — Höfken R. szerint úgy ezen, mint a következő érem is 1697-ben adatott ki. — Nentwich az előlapon PETSCHY-t olvas.

50. A pócsi Madonna félalakja a gyermek Jézussal, szemben; a mezőben a szokott görögbetűs Mária-monogramm. MIRAC · IMAGO FLENS PETSCHY · IN HVNG · 1696.

Hátlap: Sz. Lipót álló alakja, fénykör nélkül, feltűnően vékony testtel; kezében kéttornyú templomkát tart. A mezőben kétoldalt: S és L

Ezüst. 18 mm., 1 1/4 gr. (?) — Appel I. 264. l. 6. sz. — Kuncze p. 223. — Welzl II/1. 9996. és Welzl II/2. 1350. — Nentwich: Numism. Topographie von Niederösterreich: Klosterneuburg. 88. sz. — Mathäi Kristóf prépost (1686—1706) idejében vert klosterneuburgi érem (St. Leopolds-Pfennig).

51. Hasonló az előbbi, 50. sz. éremhez, hanem az évszám a Madonna két oldalán kettéosztva van alkalmazva.

Ezüst. 18 mm. — Welzl II. 9997. sz.

A pócsi Madonna-kép csodálatos könnyezésének történetét lásd a Mittheilungen d. Clubs d. M. u. M. Freunde in Wien X. k. (1899) 424. lapján. Ezt a képet, mint Höfken a bécsi Mittheilungen 241. számában elmondja, 1676-ban festették és 1696 november 4-én

történt csodálatos könnyezése folytán 1697-ben Lipót császár kívánságára a bécsi Szent István-templomban helyezték el. Az itt felsorolt érmeken kívül még egyebeken is szerepel ez a csodás kép, így *a*) három G M jegyű, Peter Seel modorában s az ő műhelyében készült, Beata virgo Maria zu Bootz feliratú érmen, amelyek valószínűleg még Bécsbe vitele előtt készültek, s *b*) egy további, Gnadenbild von Pez, anjezo zu Wien feliratú érmen. Később, a XVIII. század második felében készültek az egyik lapjukon *c*) a pócsi Madonnaképet, másikon Sz. György, illetve *d*) Nepomuki Sz. János képét viselők, végre *e*) az Appel Repert. N. 3849. Sz. pócsi madonnás érem is említendő, hátlapján a Bécs melletti St. Ulrich-i Mária Trost képével és *f*) egy, Höfken birtokában lévő érem, melynek hátlapját a Maria-Taferl-i madonnakép ékesíti.

Pozsony.

A Mária-czelli zarándoklás jubileumi érmét lásd a Magyar Egyházi Emlékérmek II. részében 54. sz. a. (N. K. X. 136. 1.)

Radna.

Régi búcsújáróhely (1520, illetve 1668 óta). — Arad megyében.

52. Szűz Mária félalakja szemben, felhő felett. Fején korona, kezeiben a kis Jézust, azonkívül pedig skapuláriumot tart. A fejek körül fénykörök. Sz. Mária feje mellett kétoldalt egy-egy angyalka lebeg, a baloldali pálmaágot tart kezében. Körül: ZUM ANDENKEN MARIA RADNA IN UNGARN 1834 * | Vonalszegély.

Hátlap: Ferdinánd magyar király vágatató ló hátán balfelé, magyar kalppal, vállra vetett mentében, karddal az oldalán. A ló hátán díszes nyeregtakaró, lenn gyepes talaj. Körül: FERDINAND DER 5 KÖNIG VON UNGARN GEKRONT (így) DEN 28 SEP 1830 | Sima szegély.

Ólom. 39 mm. — NM.

53. A radnai Sz. Mária-kép (az előbbi 52. sz. érmen levőhöz hasonló, hanem valamivel kisebb). Körül: * ZUM ANDENKEN MARIA RADNA IN UNGARN 1834 * | Gyöngy-soros szegély.

Hátlap: Jézus a keresztfán szemben, mellette Sz. Mária és Sz. János állanak, feléfordulva: amaz fénysugarakkal, ez pedig dicskörrel a feje körül. A kereszten fönn zászlóalakú lapon IN | RI | A kereszt alatt talaj és két cövek v-alakban. Felirat nincs. Gyöngy-soros szegély. Fül nyomával.

Ólom. 38 mm. — NM.

54. Középen Sz. Mária félalakja szemben; koronás fejét balfelé hajtja s a kezeiben tartott Jézuskát nézi. Jobb kezében skapuláriumot is tart, bal vállán a ruhán csillag. A fejek fölött dicskörök, Mária koronáját két lebegő s pálmaágakat tartó angyalka tartja. Lenn a purgatóriumban szenvedő lelkek, kiket két angyal skapuláriumokkal lát el. Fönn félkörben: ANDENKEN VON MARIA RADNA

Hátlap: Radna és a radnai búcsújáró templom látóképe. A kéttornyú templom homlokzatával s a papok háza, dombon, lenn a község apró házai (4) fák közt, s a templomba vezető kőlépcső. Háttérben erdős hegy. Mindkét lapon előreálló, diszitményes szegély. Fülezzet érem.

a) Sárga bronz. 43 mm. — NM.

b) Aranyozott (?) sárga bronz. — NM.

55. A radnai Sz. Mária képe (hasonló az előbbi 54. sz. érmen levőhöz), hanem a kis Jézus áll az anyja ölében, Jézus fején is korona s a fejek körül nincsenek fénykörök; Mária bal mellén a köpenyén hatsarkú csillag. Kétoldalt ívesen: MARIA RADNA

Hátlap: ISTENNEK | ÉS A | NEMZETNEK | SZOLGÁLALJÁRA | (így) ÉS | DICSE-
RETÉRE | Az első és utolsó sor ívesen összehajlik. Mindkét lapon sima szegély. Füle-
zett érem.

Ön. 28 mm. — NM.

56. A radnai Sz. Mária képe (az 54. sz. érmen levőhöz hasonló).

Hátlap: EMLÉK | MARIA | RADNA | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem,
sugarasan díszített füllel.

Ezüst. Fülestül 25·5 mm. magas, 19 mm. széles. — NM.

57. Olyan mint az előbbi, 56. sz. érem, hanem hátlapján lenn kis 10 (?) bevert
ponc. — Ovális érem füllel és karikával.

a) Ezüst Fülestül 26 mm. magas és 19 mm. széles. — NM.

b) Fehér fém (ponc nélkül). — NM.

58. A radnai Sz. Mária képe (hasonló az 55. sz. érmen levőhöz). Az igen nagy
szelvényben a purgatorium lángjai közt 3 kis alak. (Durva munka.)

Hátlap: * | EMLÉK | MARIA | RADNA | * | (így). Lenn jobbra: 1. G ponc. —
Mindkét lapon gyöngysoros szegély. — Ovális érem füllel és karikával.

Fehér fém. Fülestül 18, anélkül 15·5 mm. magas és 12 mm. széles. — NM.

59. Az előbbi, 58. sz. érem előlapjához hasonló ábrázolás ovális vonalkeretben. Ezen
kívül, a négy sarokban vízszintesen vonalozott mezőben kis virágdísz 2 pont között.

Hátlapja sima, közepén bevert J G ponccal. Négyszögletes érem füllel.

Ezüst. 16 mm. magas és 13 mm. széles. — NM.

60. A radnai Sz. Mária képe felhőkön, két lebegő angyal közt. Hasonló az 57. sz.
érmen lévő képhez, hanem az angyalok nem annyira vízszintes, hanem inkább majdnem
függőleges irányban, összetett kezekkel lebegnek és nincs csillag Mária ruháján.

Hátlap: EMLÉK | MARIA | RADNA | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem
füllel és karikával.

Fehérre fúttatott sárgaréz. Fülestül 24, anélkül 20 mm. magas és 16 mm. széles. — NM.

61. Ugyanolyan érem, hanem hátlapján lenn J. G. betűs ovális ponc van beverve.
Ezüst. — NM.

62. A radnai Sz. Mária képe. Ugyanolyan, mint az 55. sz. érmen lévő kép.

Hátlap: EMLÉK | MARIA | RADNA | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

Ezüst. Fülestül 30, anélkül 26 mm. magas és 22 mm. széles. — NM.

63. Úgy elő-, mint hátlapja teljesen azonos a 62. sz. éremével, hanem mindkettő
négyszögletes keretbe van foglalva. — Négyszögletes érem (kis plakett), sugarakkal díszí-
tett füllel.

a) Ezüst. Fülestül 27 mm., anélkül 23·5 mm. magas és 20 mm. széles. — NM.

b) Bronz. — NM. — (Füle átfúratlan.)

Remete.

Búcsújáróhely Zágráb mellett. 1525-től 1706-ig a pálosok temploma és zárdája volt.

64. Késői gót stílűnek látszó oszlopos fülkében Sz. Mária szemben áll, balkarján
Jézussal. Mindkettőn formátlan köpenyek, fejeiken koronák. Sz. Mária alakja kilenc soros
gyöngyfűzéssel van az oszlopokhoz fűzve. Két oldalt, ívesen: B. V. REMETEN IN REGN
CROAT. Lenn 2 szelvényvonal.

Hátlap: Sz. István félalakja szemben, kissé balfelé fordított fejjel. Fején korona,
testén sujtásos magyar dolmány, vállain pallást, jobbkezében kettős kereszt és kormány-
pálca, baljában országalma. Körül: S STEPHANVS REX ET AP HVNGARIÆ. Mindkét
lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

Bronz. Fülestül 39, anélkül 31 mm. magas és 27 mm. széles. — Kuncze 226. l. — NM.

65. Sz. Mária kegyelemképe szemben, balkarján a kis Jézussal. Mindkettőjük fején korona, testüket idomtalan és ízléstelenül díszes palást takarja, fejeik körül dicsfény. Körül: THAVMATVRGA. . V . M . REMETENSIS | Lenn, apró betűkkel: s. c. o. s. p. p. e.

Hátlap: Sz. István király félalakja, jobbfelé, hajadon fővel, fénykörrel, hermelin-galléros palástban. Kezeiben vánkoson koronát és kormánypalcát nyujtva föltekint az előtte, fönnebb, felhőn, fénysugarak közt felé fordulva ülő Sz. Máriára, aki jobbkézével a térdén ülő Jézust tartja. Körül: . S. STEPHANUS REX HUNGARIÆ. — Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

Sárgaréz (öntvény). Fülestül körülbelül 42, anélkül 39 mm. magas és 31 m. széles. — Höfken R. gyűjt. (Höfken is tette közzé.)

Sasvár.

Régi búcsújáróhely (1564 óta). — Nyitra megyében

66. A sasvári fájdalmas Sz. Mária képe szemben, fénysugarak, dicskőr, gyöngy-füzérek és angyalfejek nélkül; mögötte a feliratos lapot és reáakasztott leplet viselő keresztfa áll. Fönn félkörben, gót betűkkel: *heil Maria in Schoosberg.*

Hátlap: A sasvári templom homlokzatának képe, házakkal a háttér jobboldalán. Előtérben pár emberi alak. Fönn félkörben, gót betűkkel: *zum Andenken an Schoosberg.* — Mindkét lapon sima szegély. — Fülezzet érem karikával.

Sárgaréz, ezüstölés nyomaival. Fülestül 26, anélkül 22 mm. magas, 19 mm. széles. — NM.

67. Sz. Mária szemben ül, fején fénysugarak közt korona, vállain csipkészlélű palást. Őlében Krisztus holttestét tartja, mely fejjel balfelé van fordítva. Félkörben: S : M : SA STINIEN. UNG. — Mária mellén három hosszúkas pont (ékszer) s egy gyöngyfűzér. Ruháján lenn harántos lánc.

Hátlap: Nepomuki Sz. János szemben álló alakja (térdig), fején biretum, kezeiben feszület és pálmaág, feje körül öt csillag. Két oldalt: S. IO A NNPAT. — Mindkét lapon sima szegély — Ovális érem füllel.

Bronz. Fülestül 37, anélkül 29 mm magas és 24 mm. széles. — NM.

68. Előlapja azonos a 67. sz. éremével.

Hátlap: Négy boltnyílású kőhíd tetején szemben áll Nep. Sz. János, karinggel, biretummal, kezeiben feszület és pálmaág, feje körül fénysugarak közt öt csillag. Két oldalt, ívesen: S · IOAN · NEPOM Mindkét lapon sima szegély. Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 37·5, anélkül 28·5 mm. magas és 24 mm széles. — NM.

69. A sasvári fájdalmas Sz. Mária képe pontozott szélű függönyös mennyezet alatt. Lábai alatt: ROMÆ két vonal közt. Körül (három oldalt) B · V · MARIA SCHOSBERG.

Hátlap: Nep. Sz. János szemben álló alakja (térdig) gallérral, biretummal, dicskőrrel. Kezeiben feszület és pálmaág. Körülötte kilenc lángnyelv lebeg. Fönn félkörben: S I NEP OM · M Mindkét lapon széles, recés keret. Fülezzet érem.

Sárgaréz. 24·5 mm. — NM.

70. A sasvári fájdalmas Sz. Mária képe mennyezet alatt. Hasonló a 67. sz. érmen levőhöz, de alatta a felirat helye le van reszelve (?) két oldalt, ívesen: B. V. MARIA SCHOSBERG.

Hátlapja azonos a fönti 69. sz. érem hátlapjával. Ovális érem füllel. Külső pereme durván recézett.

Sárgaréz. Fülestül 31 mm., anélkül 22·5 mm. magas, 20 mm széles. — NM.

71. Fönn felhőkön Sz. Mária szemben ülő alakja, fénysugarak közt, koronás fővel, palástban, hét gyöngyfűzérrel a ruháján. Térdein Jézus holttestét tartja. Ennek balfelé fordított fején korona és dicskőr, a felhők közt két kis angyalfej szárnyakkal. — A kép alatt: MEMORIA MARIANI | TRISAECULARIS JUBILAEI | SASSINIENSIS | SUB PONTIF.

PII IX · | REGIMINE FRANC. JOS. I. | ANNO DOMINI | 1864 · | (A három utóbbi sor kisebb betűkkel.)

Hátlap: Kéttornyú templom képe, homlokzatával szemben, kissé jobbfelé. A templomtól balra kis kápolna. A szelvényben díszítmény, balra pedig DRENTWETT jegy. Mindkét lapon tagozott, sima szegély.

Ón (vagy ólom). 41 mm. — Berchtold gyűjt. árv. 1074. sz. — NM.

72. Közepén a sasvári fájdalmas Szűz Mária képe, ugyanolyan mint az előző 69. számú érmen. Köröskörül: ANDENKEN VON MARIA SCHOOSZBERG *

Hátlap: Templom és kápolna képe. Ugyanolyan, mint az előző érmen, hanem kisebb. A kép alján jobb oldalt R jegy. — Mindkét lapon tagozott sima szegély. — Fülezett érem.

Ón (vagy ólom), 33 mm. — NM.

73. A sasvári fájdalmas Sz. Mária képe. Ugyanolyan, mint a két előbbi, 69—70. sz. érmen levő. Tagozott, sima szegély.

Hátlap: ANDENKEN | AN | MARIA | SCHOOSZBERG | (az 1. és 4. sor ívesen). Tagozott sima szegély. — Fülezett érem.

Ón (vagy ólom). 28 mm — NM.

74. A sasvári fájdalmas Sz. Mária képe; hasonló a fenti 71—73. sz. érmeken levőhöz, hanem hosszú nyalábokra oszló fénysugarakkal a fej körül.

Hátlap: A | SASVÁRI | KEGYKÉP' | EMLÉNYE | * * * | Mindkét lapon pontozott keret és azontúl recézett szegély — Óvális érem füllel.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül 24, anélkül 20 mm. magas és 16·5 mm. széles. — NM.

75. Előlapja azonos az előbbi 74. sz. éremével, hanem baloldalt fölülről lefelé olvasandó DRENTWETT jegy igen apró betűkkel.

Hátlap többszörösen megtört kettős vonalú, nyolckarélyos keretben: A | SASVÁRI KEGYKÉP' | EMLÉNYE | (díszítmény). | Mindkét lapon sima szegély, a hátlap szegélyéből nyolc befelé irányuló kis háromszög áll ki. Fülezett érem.

Ón (vagy ólom). 28 mm. — NM.

Selmezbánya.

Kálvária.

76. A selmezbányai Kálvária-hegy képe, a kápolnákkal és a csúcsán álló templommal. Fölötte: 1751.

Hátlap: Középen pontozott, ovális keretben feszület magas talapzaton, fénysugarak közt. A kereszt tövében a hét fájdalmú Sz. Mária ülő szobra, két más szobor közt. A szegélyen körül: A SELMECZI KÁLVÁRIA 150 ÉVES FENNÁLLÁSA EMLÉKÉRE. 1901 * Mindkét lapon gyöngyosoros szegély. — Fülezett érem karikával.

Sárgaréz. Fülestül 39 mm. magas és 28 mm. széles. — NM.

Skrpjel.

Búcsújáróhely Horvátországban.

77. Négyszögletes keretben kettős mellkép (Madonna Jézussal) szemben, a fejeken nagy koronák, Mária koronáját két lebegő angyal tartja. Ruháik teliaggatva láncokkal, égő szív stb. votív ajándékokkal. Lenn lánckeretben votív ajándékok. Körül: * BLAŽENA * GOSPO OD * SKRPJELA * | lenn: MOLI ZA NAS

Hátlap: Kupolás, egytornyú templom képe fallal, épületekkel. Körül: SVETIŠTE B. G. OD ŠKRPJELA * | lenn: KOD PERASTA | Mindkét lapon sima szegély. — Fülezett érem.

Sárgaréz. 26 mm. — NM.

78. Mindkét lapon ugyanolyan képek és feliratok, mint az előbbi 77. sz. érmen lévő. — Fönn és lenn félkörben záródó, jobb és baloldalt függőleges alakú fülezett érem. Sárgabronz. Fülestül 29·5 mm. és anélkül 26 mm. magas, 18·5 mm. széles. — NM.

Szabadka.

Az 1739-ben alakult, Sz. Mihályról nevezett vallásos társulat (confraternitas) érme.

79. Középen ovális gyöngysoros keretben szemben áll Sz. Mihály arkangyal. Lábaival sárkányra tapos, fején sisak; félig fölemelt jobbjaiban egyenes kardot, balkezében kereszttel díszített kerekded pajzsot tart. — Körül, a szegélyen: ✱ S. MICHAEL ARCHANG · PATRONVS ECCLESIAE

Hátlap: Középen ovális gyöngysoros keretben széles, majdnem egyenszerű kereszt, kissé szélesedő szárakkal. A kereszt szárain P P F F betűk. (A felirat kiegészítéseül szolgál, a. m. patrum Franciscanorum.) — Körül, a szegélyen: ✱ ET CONFRATERNITATIS SZABATKENSIS 1740. — Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel, illetve fül nyomaival.

a) Sárgaréz. 39·5 mm. magas és 34 mm. széles. NM.

b) Sárgaréz (bronz?). Füllel, 36 mm. magas és 30·5 mm. széles. — A szabadkai főgimnázium éremgyűjteményében.

Ezen érem s a confraternitas történetére vonatkozó adatokat kiadtam a N. K. IV. k. 70—71. ll.

Tálya.

A régi csodás Szűz Mária-kép.

80. Szűz Mária szembenálló alakja, koronás fővel; kezeiben országalma s a koronás-fejű kis Jézus. Mindketten formátlan, de díszes köpenyekben. Sz. Mária nyakán 5 sor gyöngy, a 4-ik sor alatt kereszt. Alább M A monogramm s ez alatt nagy félhold és 3 soros gyöngyfűzér meg 3 lángnyelv a ruhán. Sz. Mária feje körül lángoló dicsfény. Két oldalt, ívesen: B. V. TÁLL. IN HVNG. Sima szegély.

Hátlap: Szakállas férfi (Remete Sz. Pál), térdel, balfelé fordulva. Csak dereka körül van némi öltözék rajta (állati bőr.) Feje körül discskör, kezeit előre tárja, fölfelé tekint. Előtte koponya és kereszt fekszik a földön, mögötte lombos fa, fölötté madár száll lefelé balfelé és csőrében kenyeret (?) hoz. Baloldalt, ívesen: S · P · PR · ER | (S. Paulus primus eremita). — Sima szegély. — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 48, anélkül 40 mm. magas és 35 mm. széles. — NM.

81. Előlapja azonos az előbbi, 80. sz. éremével.

Hátlap: Szakállas férfi, hosszú csuhába öltözve térdel, jobbfelé fordulva, kitárt karokkal. Fönn, felhők közt két picinyke angyal, jobbfelé. Kétoldalt, ívesen: S P PR E R MORIENS (homályos). — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 47 mm., anélkül 40 mm. magas és 35 mm. széles. — NM.

82. Szűz Mária álló alakja szemben, fején korona és sugaras discskör, kezeiben országalma s a kis Jézus, koronás és sugárzó discskörös fővel. Mindkettőn formátlan, de díszes köpenyek. Sz. Mária ruháján lenn nagy monogramm (Maria) s ez alatt félhold és három lángnyelv. A kép körül fénysugarak. Körül: · B · VIRGO · TALLEN IN REG. HVNGARLÆ. Két vonalszegély.

Hátlap: Szakállas férfi (Remete Sz. Pál), térdel, balfelé fordulva, karjait előre nyújtja és fölfelé tekint. Jobb karján sz. olvasó függ. Csak dereka körül van öltözék, állati bőrből. Előtte koponya a földön, mögötte lombos fa, fölötté balfelé repülő madár, mely kenyeret (?) hoz a csőrében, ettől balra pedig felhőből előtörő fénysugarak. Két oldalt: S. PAVLVS P · EREM | Két vonalszegély. — Ovális érem, fül nyomával.

Sárgaréz. 35·5 mm. magas és 30·5 mm. széles. — NM.

83. Előlapja ugyanolyan mint a 82. sz. éremé.

Hátlapja olyan mint az előbbié, hanem a madár helyén nagy I H S , a H fölött kereszttel. — Ovális érem füllel.

Sárgaréz, ezüstözés nyomaival. Fülestül 41, anélkül 34 mm. magas és 29 mm. széles. — NM.

84. A tályai Szűz Mária képe; az előbbiekéhez hasonló, de a ruhán a három lángnyelv nélkül. A fejeken koronák és fénysugarak. Körirata (két oldalt): S · MARIA VON. THALL (két vonalszegély).

Hátlap: Nepomuki Sz. János álló alakja, feje körül fénysugarakkal, jobbra; fején biretum, kezében feszület és pálmaág. Háttérben a híd, melyről őt egy ember lelöki. Balra, ívesen: S. I. NE. Jobbra: M. — Két vonalszegély. — Ovális érem füllel.

Sárgaréz. Fülestül 34, anélkül 24 mm. magas és 21 mm. széles. — NM.

Kuncze i. h. 237. l. említ egy tályai kegyeleti érmet, amelynek hátlapján Krisztus kínszenvedésének eszközei vannak ábrázolva.

Terchova.

A lourdesi-jelenés 25 éves évfordulójának ünneplésére. — Trencsén megye.

85. Szűz Mária álló alakja szemben, fénysugarak közt. Fején korona és fátyol, feje körül kilenc csillag, kezeit imádságra összetéve emeli, jobb karján nagy rózsafüzér (sz. olvasó) függ, derekát hosszan lefüggő szalag-öv díszíti. Mellette két rózsatő. Körül: 25 ROČNE JUBILEUM OSLAVUJE TERCHOVA

Hátlap: Körül, az érem szélén: NEPOŠKVRNENA BL. PANNO MARIA PRIMLÚVAJSA A POŽEHNAJ BRATERSTVO | Középen egy köralakban szétterített sz. rózsafüzér (olvasó) által körülzárt mezőben: SV. RVŽENCA | HORNIEHO — UHERSKA! | 1883 | (= Szeplőtlen boldogságos szűz Mária imádkozzál és áldd meg a felsőmagyarországi sz. rózsafüzér-társulatot!) — Mindkét lapon sima szegély — Fülezett érem.

Ezüstölt réz. 30 mm. (füllel együtt 33 mm.) — Jeszenszky Alajos gyűjteményében (Nyitra). — Num. Közlöny IV., 96. l. 6. sz.

Tersatto (Trsat).

Régi búcsújáróhely Fiume mellett.

86. Szűz Mária mellképe szemben, koronás és dicskörös fejjel, fátyollal. Balvállán (a ruhán) egy csillag. Kezei a jobbfelé fordulva fekvő, koronás és dicskörös fejű Jézuskát tartja. Körül (kétoldalt): EFFIG. B. V. MAR. TERSACTENS | A szelvényben: SVB CVRA PP. FF. | STRIC. OBSER. | MISSA ABVRB | V A°, 1363

Hátlap: Két angyal viszi a felhőkön nyugvó loretoi házat, melynek tetején szemben ül a Madonna, jobb karján Jézussal. Fejeik körül fénysugarak. Fönn, félkörben: S. DOMVS NAZARETHO | lenn a kép alatt: TRANSL. TER | SACT. AN. | 1295 | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális vert érem láncmintájú díszes ezüstsodrony-keretben, hasonló mívű füllel és sodrott sodrony-karikával. A fül két oldalán egy-egy nagy tekercs sodrott sodronyból. — XVII. vagy XVIII. századbeli érem.

Aranyozott ezüst. Maga az érem 35 mm. magas és 31·5 mm. széles. Fülestül 51·5 mm. magas és 34 mm. széles. — Smoquina Márius úr tulajdona (Fiume).

87. Sz. Mária félalakja szemben, fejére borított nagy kendővel. Karjai közt a jobbfelé fordulva ülő Jézust tartja. A fejeken koronák, s ezek körül dicskörök. A Mária feje körül levő dicskört zegzugos vonalak töltik ki. Körül, kétoldalt: EFFIG. B. V. MAR. TERSACTENS | A szelvényben: SVB CVRA PP. FF. | STRIC. OBSER. | MISSA ABVRB. | V. A°. 1362 |

Hátlap: Ugyanolyan, mint az alábbi 88. sz. éremé, hanem lenn, vízszintes sorokban: TRANSL. TER | SACT. AN. | 1291 | s a betűk kisebbek.

Mindkét lapon sima szegély. — Mindkét lapja külön-külön ovális lemezből van kiperéselve (nem nagyon élesen) és 13 mm. széles ovális filigrán-mívű aranyozott ezüskeretbe vannak foglalva. A kereten fül és karika.

Aranyozott ezüst. Keretestül, fülestül 65 mm. magas és 58 mm. széles. Maga az érem 36 mm. magas és 33 mm. széles. — NM.

88. Sz. Mária félalakja szemben, fejére borított nagy kendővel. Karjaiban a jobbfelé fordulva ülő Jézuskát tartja. A fejeken nyílt koronák körül zezgugos vonalakkal kitöltött dicskőrök. Fönn, félkörben: EFFIG. B. V. MAR TERSACTENS. A szelvényben: SVB . CVRA . PP . FF | STRIC OBSER | MISSA ABVRB | —●—●—

Hátlap: Két angyal felhők közt tartja a názáreti házat (hosszú oldalán 1 ablak és ajtó, jobboldali keskeny oldalán rácsos ablak. Téglafal s az ormon, jobbra, golyón ülő kereszt), a ház tetején szemben ül, jobb térdén Jézussal, a Madonna. Fejeik körül fény-sugarak. Fönn, félkörben: S. DOMVS NAZARETHO | lenn, vízszintes sorokban: TRANSL. TER | SACT. AN | —●—●— Mindkét lapon sima szegély. — Füleztett ovális érem.

Sárgaréz. Fülestül 45, anélkül circa 37 mm. magas, 33 mm. széles. — NM. — Berchtold árv. 1075. sz.

89. Két angyal repülve tart egy házat, melyen a Madonna ül a kis Jézussal. S . DOMVS . NAZARETHO . TRANSL . TERSACT . AN . 1291.

Hátlap: A tersattói Madonna-kép. EFFIG . B . V . MAR . TERSACTENS . SVB . CVRA (stb.) (= ?) — Ovális érem.

Ezüst. 35 mm. magas és 31 mm. széles. — 11·4 gr. — Th. Unger 3354. sz.

90. A tersattói Madonna képe. Az alábbi 92. sz. érmen levőhöz hasonló, hanem lapos relieffal van kidolgozva, a ruha mellén 8S alakú, bevéssett diszitménynyel. A virág alakja kétes. A mezőben balra $3C \frac{h\pi}{xc}$ jobbra $\overline{OY}$ Fönn, félkörben: MADONNA DI TERSATTO | Lenn kis hatágú csillag.

Hátlap: A tersattói templom homlokzati képe, a jobboldali melléképülettel és jobboldalt négy fa. (Hasonló a 92. sz. érmen levő képhez.) Fönn, félkörben: RICORDO DI TERSATTO | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem füllel.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül 25·5, anélkül 21·5 mm. magas és 18 mm. széles. — NM.

91. Mindkét lapjának éremképei ugyanolyanok, habár nem ugyanazon bélyeggel vannak verve, mint az előző 90. sz. éreméi. Feliratai mindkét lapon horvát nyelvűek; még pedig az előlapon: MAJKA BOŽJA TRSATSKA a hátlapon pedig: USPOMENA NA TRSAT | Mindkét lap alján egy-egy hatágú csillag. — Ovális érem füllel.

Ezüstölt sárgaréz. Fülestül 25, anélkül 21 mm. magas és 18 mm. széles. — NM.

92. Sz. Mária félalakja szemben, fejére borított kendővel, karjai közt a jobbfelé fordulva ülő Jézuskát tartja. Fejeiken nyílt koronák, Jézus feje körül hármasszó lóherelevél-alakú, Mária feje körül csillagalakú dicsfény. Jézus virágot tart jobbkezében. A mezőben, balra: $3C \frac{h\pi}{xc}$ jobbra pedig $\overline{OY}$ Körül, félkörben: MAJKA BOŽJA TRSATSKA

Hátlap: Egytornyú templom homlokzata. (Földszint 3 ajtó, az emeleten 4 ablak és középen fülkében álló szobor. Kétoldalt épületek. Jobboldalt 3 fa. Fönn, ívesen: USPOMENA TRSAT | Mindkét lapon sima szegély. — Ovális érem, füllel.

Nikkelezett sárgaréz. Fülestül 33, anélkül 28 mm. magas és 24 $\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

Tersatto 600 éves jubileumára, 1891.

93. Középen vonalkörben Sz. Mária félalakja, szemben, fejére borított kendővel, karjai közt a jobbfelé fordulva fekvő Jézussal, aki jobbát áldva előre nyújtja. A fejeken

nyílt koronák. A mellkép alatt, vele összefüggően, felhők közt 2 angyalka a loretoi házat viszi. A szegélyen, fönn: 10 SVIBNJA 1291 lenn két rózsafüzér közt: 1891

Hátlap: Díszítményes keretben e felirat: SPOMEN | 600 GODIŠNJICE | DOŠUŠĆA SV. | KUĆICE B. D. M. | NA | * TRSAT * | (Az első s az utolsó sor ívesen hajlik.)
Fülezett érem.

Nikkelezett szürkefém. 28 mm. — NM.

Tihany.

(Zala megye.)

94. Sz. Anianus az apátsági címerben; egy veszélyben forgó hajó és NON MERGAR jelmondat.

Hátlap: Jézus sz. szívének képe. — Lenn: L. Sz. A (Legszentebb szív asszonya.)

A Legszentebb Szív Asszonya magyarországi társulatának tagsági érme.

Anyagát és méreteit nem ismerem. — Kuncze: Weihmünzen, 425. l.

Trencsén.

Lásd a Magyar Egyházi Emlékermek II. r. 61. sz. a. (N. K. X. 138. l.) leírt trencségi kegyeleti érmet, mely az ottani Mária-társulat 1855-ben való újjászervezésére veretett. — (Kuncze i. h. 237. l.)

Ujbánya.

(Barsmegye.)

Itt egy kis kápolnában tisztelnek egy régi Szűz Mária-képet, melyhez szeptember havában a szomszédos vármegyéből jár a nép. Úgy értesültem, hogy vannak érmecskék az újbányai Szűz Mária képével, de magam még nem láttam ilyeneket.

Vác.

A Szentháromságról nevezett XVIII. századbeli vallásos társulat (confraternitas) érme.

95. Hasonló a fönti 11. sz. a. leírt pesti Szentháromság-éremhez, hanem előlapján a kép valamivel kisebb s a körirat ez: O INSIGNE · CONFRATERNITATIS · SS · TRINI · WACI · HVN | hátlapján pedig a földgömbön talán nincsen kereszt és a Szentlélek fölött nincs Isten szeme. — Mindkét lapon sima szegély. — Ovális, fülezett érem; a fül mindkét oldalán egy-egy kis szegély (mintegy keretrész) borul az érem felső részének peremére és a fül lapja az érem pereme felé van fordítva.

Sárgaréz. Fülestül 43, anélkül 33 mm. magas és 28 mm. széles. — NM. — Igen kopott.

A hely megnevezése nélkül.

96. Sz. Mária képe. DAS WEIN-GNA. BILD IN VNGARN

Hátlap: Nep. Sz. János képe.

Anyaga: ? Méretei: ? — Kuncze i. h. 241. l.

(Kuncze megjegyzi, hogy nem a győri, vért izzadó Madonna-képre vonatkozik. — Azt hiszem, inkább a pócsi csodálatos képre kell gondolnunk.)

97. Koronás fejű Sz. Mária térdképe szemben; jobbkarján ül a kis Jézus; a feje fölött fénykörök. Körül: S MARIA · in · VNGERN · | (fordított N betűkkel).

Hátlap: Mellkép jobbfelé, himzett szegélyű palástban, feje fölött fénykörrel. S · PIUS · V · PON · M · Mindkét lapon vonalszegély. — Ovális érem, füllel.

Ezüst. Fülestül 29, anélkül 23 mm. magas és 20 mm. széles. — NM.

98. Szűz Mária szemben ül, felhőkön, jobbtérdén a kis Jézus ül. Balkezevel szent olvasót nyújt lefelé. A fejek körül fénykör, az egész alak körül csipkés szélű fénysugarak. Körül: ORA PRO REGE NOSTRO FRANC · II · | Fogazott szegély.

Hátlap: Két lépcsőfokon álló latin kereszt. Körül: IN HOC SIGNO VINCES. Fogazott szegély.

Aranyozott ezüst. 19 mm. 2·05 gr. — NM.

(Valamely kongregáció vagy sz. rózsafüzér-társulat tagsági érme lehetett.)

NEGYEDIK RÉSZ.

A hazai felekezetek történetére vonatkozó emlékérmek.¹

II. Rákóczi Ferenc.

A felekezeti ügyek rendezésére a szécsényi országgyűlésen, 1705.

1. II. Rákóczi Ferenc páncélos mellképe, prémszegélyű, vállravetett palásttal, kissé jobbfelé fordult testtel és kissé balfelé, majdnem szembe fordított fejjel. Körül: FRANCISCVS · II · D · G · TRANSSYL · PRIN · RAKOCZI · DUX · CONFOE · R · H · STAT ·

Hátlap: Három koszorús fejű, fátyolos Vesta-papnő fát hoz a köztük álló oltáron füstölő tűz élesztésére. Kettőjük az oltártól balra áll, egy pedig attól jobbra. Fönn, ívesen: CONCVRRVNT · VT · ALANT · Lenn a szelvényben: CONCORDIA · RELIGIONUM · | ANIMATA · LIBERTATE · | * A · M · D · C · C · V * | IN · CON · SZECH · | Az oltár alján dw mesterjegy (= Daniel Warou). — Mindkét lapon kétszeres sima szegély.

- a) Arany. 87·7 gr., 43 mm. (25 #). — Resch, 228. I. 92. sz. és 68. t. 92. sz.
- b) Arany. 52·5 gr., 43 mm. (15 #). — Resch, 228. I. 93. sz.
- c) Aranyozott ezüst. 26·34 gr., 44 mm. — NM.
- d) Ezüst. 49·89 gr. és 41·40 gr., 44 mm. — Széch. II. 79. I. 6. és (Erd.) 14. t. 1. sz. — NM. — Weszerle D, XV. 7. — Resch, 228. I. 94. sz.
- e) Ezüst. 42·31 gr., 47 mm. — NM.
- f) Ezüst. 21 gr., 40 mm. — Resch, 228. I. 95. sz.
- g) Bronz. 46 gr., 43 mm. — Széch. II. 79. I. 7. sz. — Resch 228. I. 96. sz.
- h) Ón. 28 gr., 43 mm. — Resch, 228. I. 97. sz.
- i) Verőtöveit, miután Munkácson megtalálták, az Erdélyi Nemz. Múzeumban, Kolozsvárt őrzik.

2. A fönti éremnek Munkácson meglelt verőtöveivel Thaly Kálmán indítványára 1889-ben Kőrmöczbányán néhány új példányt vertek, melyek a külső peremükbe poncolt

1889 K · B jelzéssel különböznek a régi egykorú példányoktól.

- a) Arany. — Egy példányt vertek.
- b) Ezüst. 49·96 gr. és 44 mm. — Hét példányt vertek. — NM. — Az előlapon a baloldali mezőn felülről lefelé haladó bélyegrepedés erős nyoma.
- c) Bronz. — Két példányt vertek.

A Schuler György által véselt gúnyérmek, melyen ugyanezen három Vesta-szűz s az oltár szerepel (Széch. Erd. 14. 2., Wesz. D, XV. 9., Resch 230. I. 109—112. és 69. t. 109. sz.), itt bizvást mellőzhetem, mert nem a vallásszabadságra, hanem csak a fönti éremre s a szabadságharc leverésére vonatkozik.

¹ Ezen számra nézve kicsiny, de nagyfotossági csoport érmeit egységes sorozatban, időrendi egymásutánban sorolom föl, ami megfelelőbb képet nyújt és jobban megfelel a történeti fejlődés menetének, mint hogyha felekezetenkint különválasztanám az érmeiket.

II. József türelmi rendeletének kiadására, 1781.

3. II. József mellképe jobbfelé, copfos hajviselettel, vállán átvett rendjel-szalaggal. AMOR ET DELICIAE GENERIS HVMANI. | A válszelvényben OE. monogramm (= Oexlein).

Hátlap: Píramis alakú kömlék előlapján e felirat: LIBERTAS | RELIGIONIS | A IOSEPHO II | IN TERRIS SUI | PROTESTANTIBUS ET IUDAEIS DATA | MDCCLXXXI | A píramis mellett fák és jobboldalt egy kis genius. Körül: QUID POTVIT TOTA CON-
TINGERE VITA LAETIVS. A szelvényben arkitektonikus díszítmény. — Mindkét lapon többszörös sima szegély.

a) Ezüst. 45 mm., 29·22 gr. — NM. — Széch. I. 442. I. 8. sz. és 73. t. 3. sz.

b) Ón (rézszöggel). 45 mm. — NM.

4. II. József mellképe jobbfelé, copfos hajviselettel, az aranygyapjas rend jelvényével és vállra vetett rendjelszalaggal. A karszelvényben REICH mesterjegy. Fönn félkörben: IOSEPHVS · II · ROM · IMP · SEMP · AVG · | Lenn legendszalagon: TOLERANTIA · IMPERANTIS

Hátlap: Sugaras Istenszeme alatt koronás sas lebeg és kardot meg kormánypálcát, illetve országalmát tart. Alatta legendszalagon: IN DEO | Ezek alatt három álló alak: katolikus püspök szemben, balkezében kehely, melyből fénysugaras sz. ostya látszik ki, két oldalán pedig, felé fordulva egy lutheránus és egy református lelkész. Jobboldalt épületrom. Lenn a szelvényben: ECCE AMICI · | 1782 · | Fönn félkörben; SVB ALIS SVIS · PROTEGIT OMNES | Lenn balra R mesterjegy. — Mindkét lapon vonalszegély.

a) Ezüst. 25·42 gr., 43 mm. — NM. — Széch. I. 442. I. 9. sz. és 73. t. 2. sz. — Montenuovo 2153. sz. — Bécsi cs. k. éremtár.

b) Ólom és ón ötvénye. Rézszögeccsel. — 46 mm. — NM. — Bécsi cs. k. éremtár.

5. Az előbbi éremnek bélyegváltozata. Az előlapon a mellkép lenn keskenyebben végződik. A felirat utáni pont közelebb van a legendszalaghoz, amelynek felső széle nincs begyűrve és felirata ez: TOLERANTIA : IMPERANTIS.

Ón és ólom ötvöze. 44 mm. Rézszögeccsel. — NM.

6. Ugyanolyan mint az előbbi, 4. sz. érem, hanem az előlapon az alsó felirat (TOLERANTIA IMPERANTIS.) nincsen legendszalagon és nagyobb betűkkel van írva. A mellkép kissé nagyobb (lefelé tovább terjed).

Ezüst. 42 mm. 24·33 gr. — NM. — Montenuovo 2152. sz.

7. II. József mellképe jobbfelé antik lepellet, copfos hajviselettel. Körül: JOSEPH · II · D · G · ROM · IMP · VERÆ PIETATIS VINDE · | Lenn: I · G · HOLTZEY FEC.

Hátlap: Négyszögletes oltárkán, melynek oldalait LIB | ERGO | és az osztrák pólyás címer díszít, EVANGELII feliratú nagy papírlap fekszik, melyből sugarak áradnak II. József keble felé, aki balfelé fordulva az oltárka s a reáeső égi fénysugarak előtt térdre hull. Előtte korona és kormánypálca az oltár mellett a földön. Baloldalt kivágott fa tönkje, melyből friss hajtás fakad. Fönn jobbra, ívesen: AMICISSIMA VERITAS Lenn, a szelvényben ívesen: MDCCLXXII. Mindkét lapon kétszeres sima szegély.

Ezüst. 45 mm., 29·10 gr. — NM. — Montenuovo 2154. sz. — Bécsi cs. k. éremtár.

Az erdélyi reformátusok érme a reformáció 300 éves jubileumára, 1817.

8. Fénysugarak közt nyitott könyv nyugszik felhőkön. Lapjain e felirat: LUK · R · II V · 14 · A könyv előtt két parolázó kéz. Körül: DITSŐSÉG ISTENNEK · BÉKESSEG E FÖLDÖN AZ EMBEREKHEZ ÍOAKARAT *

Hátlap: alakú keretben: A' | REFORMATIO | III^{IK} | SZA'ZADI | INNEPE'NEK | EMLE'KEZETE'RE | AZ ERDE'LYI EVANGE. | LICO REFORMA. | TUSOK | MDCCLXXII. Mindkét lapon sima szegély.

a) Ezüst. 40·5 mm., 15·76 és 17·21 gr. — NM. — Weszerle F. IV. 7. — Resch 245. l. és 77. t. 241. sz. — Welzl 1600. sz. — Appel IV. 2. 910. 3357. — Montenuovo 2476. sz.

b) Ón. 40 mm. — Montenuovo 2476. bis sz.

Az 1855. évi konkordátumra.

9. IX. Pius pápa mellképe kapuciummal és I. Ferencz József balfelé fordított mellképe (hajadonfővel), egymással szemben. Lenn: SEBALD · F · Körül: PIUS IX. PONT. MAX. AN. X. ET FRANCIS. JOSEPHUS I. AUST. IMP.

Hátlap: Nyolckarélyú gót keretben fénysugarakat lövelő kereszt alatt pápai jelvények, ú. m. tiara, kulcsok, kehely, hármaskereszt, továbbá lilium és palmaág. Körül: PIUS IX. PAPA. D. 18. AUG. 1855. AN. X. CONVENTIONEM INIT CUM FRANC. JOSEPHO I. AUSTRIAE IMPERATORE * A kép alatt: DRENTWETT jegy.

a) Ezüst. 40 mm., 27 gr. — Montenuovo 2683. sz. — Mitteilungen d. Clubs, 1898, 93. sz., 286. l., 246. sz.

b) Ón. 41 mm. — NM. — Bécsi cs. k. éremtár.

10. Középen kerek mezőben háromkarélyú mező, ebben Krisztus álló alakja szemben, keresztes fénykörrel, áldó jobbal és baljában országalmával. Előtte térdelnek balról a tiarásfejű pápa pluvialeben, kezeiben 3-as kereszttel és kulccsal, balról koronás fejedelem, karddal az oldalán, jobbáiban kormánybottal. A hármaskarély közeiben két oldalt címerpajzsok (baloldalt tiara alatt 2 kulcs, jobbra kétfejű sas a pajzsban), lenn: c. RADNITZKY mesterjegy. A szegélyen körül VIA (díszítmények közt) VITA VERITAS | Vonalszegély.

Hátlap: Körül, a homályosított és kissé kiemelkedő szegélyen: * FRANCISCUS. JOSEPHUS. I. CÆS. AUG. AD. IMPER. AUSTRIAE. ANTISTITES. XII. APR. MDCCCLVI | Középen, kisebb betűkkel: CONCORDIAM | SANCTA CUM SEDE INEUNDO | ET CHRISTIANI ET PRINCIPIS PARTES PER | EGI. FIDEM ET SPERM IN EUM PER QUEM | RECES REGNANT, FACTIS PROFITERI GLORIOR, NEC I- | GNORO, QUAM EGREGIE SOCIETATIS CIVILIS VINCULUM | INTIMO RELIGIONIS SENSU CONFIRMETUR. QUAE PROMISI, | EA, QUAE, VIRUM ET IMPERATOREM DECET, FIDELITATE | EXECUTIONI MANDABO; SED TANTUM OPUS NON NISI | UNITIS VIRIBUS AD EXITUM UNDEQUAQUE PERDUCI | POTEST. VESTRUM ERIT REVERENDISSIMI ANTISTITES, | MECUM INTER VOS IPSOS CONSPIRARE, UT FIDES, ET OM- | NIS RECTI HONESTIQUE VIGOR APUD NOS FLOREAT, UBE- | RESQUE SALUTIS AC PACIS FRUCTUS FERAT. FIDU- | CIAM IN ME HABETE, PROUT IN VOBIS EGO | HABEO. DEUS NOBISCUM ERIT. | Mindkét lapon sima szegély.

a) Arany. 62 mm. — Bécsi cs. k. éremtár.

b) Ezüst. 62 mm. — NM. — Mitteilungen d. Clubs, 1898., 93. sz. 287. l. 249. sz.

c) Bronz. 62 mm. — NM.

A hátlapi felirat szövege Őfelségének 1856. április 12-én a püspöki karhoz tartott beszédéből van merítve.

A 9—10. sz. érmekeket, melyek az osztrák konkordátumra vonatkoznak, azért vettem föl e sorozatba, mert Magyarországon az osztrák uralom alatt a konkordátumot tényleg érvényben levőnek tekintették (habár, nem alkotmányos módon jöven létre, nálunk sohasem bírt törvényes érvénnyel és az alkotmányosság visszaállítása után tényleges hatályát is elvesztette).

A zsidók birtokszerzési jogának megadására. 1860.

11. Oltárszerű négyszögletes kőemléken a tízparancsolat 2 kőtáblája áll, rajtuk 2—2 sor héber felirat látszik. Az oltár oldalán, félköríves párkány alatt kis kerek medaillonban Őfelsége I. Ferencz József cs. és kir. feje balfelé és 2 oldalt ívesen e felirat: FRANZ JOSEF. A medaillon alatt a kétfejű sasban, mely kardot és országalmát tart, a cseh, osztrák és lotharingiai címer. Az oltár mellett balra koronásfejű nő áll szemben és irat-

tekercset tart az oltárka fölé. Mellette bőségszarv gyümölcsökkel s a szarv körvonalához simuló felirat: RESHLE — ROQUELAT. Az oltár jobboldalán gyermek-génusz áll, koszorút nyújt az oltár felé és pálmaágot tart. A szelvényben: ZUR ERINNERUNG AN DIE DURCH SEINE MAJESTÄT | DEN KAISER FRANZ JOSEPH I | DEN ISRAELITEN IM GANZEN OESTERREICHISCHEN KAISERSTATE (így) GEWAHRT. REALBESITZFAEHIGKEIT. | · MDCCCLX · | A kép körül 2 sorban: DIE ISRAELITEN DEINES GANZEN REICHS SIE BAUEN EINEN ALTAR IN IHREM HERZEN. | EIN EWIGES DENKMAL IHRER DANKBARKEIT. | Két sima szegély.

Hátlap: Körül, a szegélyen: DIE ZWEITE HAELFTE DES XIX JAHRHUNDERTS IST FÜR OESTERREICHS VOELKER DAS DER CIVILISATION · HUMANITAET UND DER FREIEN INDUSTRIELLEN ENTWICKELUNG * | Középen, gyöngykörben, 27 soros felirat: KAISERLICHE VERORDNUNG | VOM 18 FEBRUAR 1860 · | WIRKSAM FÜR GALIZIEN UND DIE BUKOWINA | UND DAS GROSSHERZOGTHUM KRAKAU · | BETREFFEND DEN REALBESITZ DER ISRAELITEN · | ————— | § I. ISRAELITEN · WELCHE UNTERGYMNASIEN · UNTERREALSCHULEN · | HANDELSCHULEN · LANDWIRTSCHAFTLICHE LEHRANSTALTEN · | FORST-BERG UND NAUTISCHE SCHULEN ABSOLVIRT HABEN · | ODER DEN OFFICIERS-CHARACTER BEKLEIDEN · SIND IN DEN | GENANNTEN KRONLAENDERN RÜCKSICHTLICH DER BESITZFAEHIGKEIT | GLEICH DEN CHRISTLICHEN UNTERTHANEN ZU BEHANDELN · ETC: ETC: ETC: | § II. III. IV. UND V. | ————— KAISERLICHE VERORDNUNG VOM 18. FEBRUAR 1860. | § I. IN NIEDEROESTERREICH · BOEHMEN · MAEHREN · SCHLESIE · | UNGARN · IN DER SERBISCHEN WOJWODSCHAFT UND IM | TEMESER BANATE · IN KROATIEN · SLAWONIEN · SIEBENBÜRGEN · | DEM KÜSTENLANDE UND DALMATIEN · SIND DIE ISRAELITEN | ZUM BESITZE UNBEWEGLICHER GÜTER, BERECHTIGT · ETC: ETC: | §. II. UND III. | WIEN AM 18 FEBRUAR 1860. | FRANZ JOSEPH · | GRAF RECHBERG · GRAF NÁDASDY · | GRAF GOLUCHOWSKY · | AUF ALLERHOECHSTE ANORDNUNG: | FREIHERR VON RANSONNET · | Két oldalt, ívesen: PH · SEIDAN · DEL · (VIENNE) CH · KRAUSS · EDIT | Két sima szegély.

a) Ezüst. 73 mm., — gr. — Wertheimer-gyűjt. (Székesfehérvár.) — Bécsi cs. k. éremtár.

b) Bronz. — Bécsi cs. k. éremtár.

c) Ón. — Horsky-ár. lajstrom I., 3779. sz.

Szelcze (Zólyom megye).

A kereszténység Sz. Cyrill és Method által való behozatalának 1663. május 31-én tartott ezeréves ünnepére.

12. Középen két vonalkörben Sz. Cyrill és Method álló alakjai szemben, kissé egymás felé fordulva. Egyik kezükkel mindketten egy hosszú nyelvű kettős (apostoli) keresztet tartanak, másik kezükben egyik egy képes táblát, másik könyvet tart. Háttérben a Tátra 3 csúcsa látszik. A szelvényben letört kőoszlop romjai s ezektől balra a mezőben R 863. A szegélyen fönny félkörben: SVATY CYRILL A METODEJ. Lenn 2 oldalt apró jegyekkel w. s. és o. v.

Hátlap: Középen fonott körben: NA | PAMIÁTKU | TISICROČNÚ | PRÍCHODU | KRESTANSTVA | K. SLOVENOM | PODTATRI | R. 1863 | (= A Tátra-hegység alatti szlávoknál a kereszténység behozatalának ezredéves emlékére 1863 é.) — A széles szegélyen körül 2 sorban: * SPAS LUD SVOJ A POŽEHNAJ, DEDICTOU (így) SVOJMU, | PAS HO A VYVÝŠ HO AŽ NA VEKY Ž. 28. 9. (= Tartsd meg a te népedet és áldd meg a te örökségedet, igazgasd őket és magasztald fel őket mindörökké. 28. zsoltár, 9. vers. — Az idézet hibás, mert tényleg a 27. zsoltárból van véve.) — Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Ezüst. 27 mm., 7.35 gr. — NM. — b) Bronz. — NM. — c) Ón. — NM.

a) — c) N.K. IV., 94. l. 1. sz.

13. Mint az előbbi, hanem a hátapon DEDICTOU helyett, helyesbítve DEDICTVU áll.

a) Ezüst 27 mm. — Turócszentmártoni múzeum. — b) Bronz. — c) Britannia-fém.

a) — c) N. K. IV., 95. l. 2. sz.

Zágráb.

A kereszténység Sz. Cyrill és Method által való behozatalának ezeréves ünnepére.

14. Sz. Cyrill és Method szemben álló alakjai egymás mellett. Egyikük áldva emeli jobbát és nagy, felül kerekded táblát tart, a másik hosszúszerű latin keresztet tart jobb-
jában, kettőjük közt. Körirat (kétoldalt): SV. CIRIL I METODIJ. | lenn: 863

Hátlap: USPOMENA | NA | TISUČGOD, SLAVU | SV: CIRILA | I METODIJA |
SLAV. APOSTOLAH | →)(← | ZAGREB 1863 | Mindkét lapon sima szegély.
Űn. 26 mm. — NM. — Th. Unger 3653. sz.

Esztergom.

A kereszténység kilencszázados jubileumára, 1900.

15. Hármás dombon nyílt koronából emelkedő kettős kereszt. A dombok alatt füves talaj. Körül, félkörben, 2 sorban: A KERESZTÉNYSEG KILENC SZÁZADOS | JUBILEUMÁNAK EMLÉKÉRE

Hátlap: 1900 | ESZTERGOM | VIII. 15. | Lenn ezüstpróbaponc és s. g. a. bevert ponc.
Mindkét lapon gyöngysoros és sima szegély.

Ezüst. 23 mm. 4.99 gr. — NM.

16. Mint az előbbi, hanem a hátlapon poncok nélkül és füllel meg karikával.

Sárgaréz. 23 mm. — NM.

PÓTLÉK.

I. Az egyházi személyek emlékérméihez.

Bartakovics Béla.

98. Mellkép jobbfelé, kapuciummal, kétsoros nyakláncon függő mellkeresztel. Körül: A. BARTAKOVICS AEPPVS AGRIENSIS Lenn: SEIDAN mesterjegy.

Hátlap: Az osztrák házi korona alatt pontozott mezejű fénykörös fejű kétfejű sas, közepén a magyar és a cseh koronákkal tetézt négyrésztű (magyar, cseh, burgundi és burgau) címerpajzs, közepén a koronás osztrák (pólyás) címerpajzs. Körül: ARCHID. AVST. DVX. BVRG. CO. TYR. 1780. X | (A levantei tallérok hátlapi bélyegével verték.) — Mindkét lapon gyöngysoros szegély.

A külső peremen, homorú betűkkel: MIT VEREINTEN KRAEFTEN ➤*◄
Bronz. 41 mm.

Honter János.

(A Magyar Egyházi Emlékérmek I. 85. sz.-hoz.)

99. Ugyanolyan mint a Num. Közlöny X. k. 105. l. 85. sz. a. leírt érem, hanem nem volt fülezve.

b) Bronz. 24 mm. — NM.

Liszt Ferenc.

A Liszt Ferenc születésének századik évfordulója (1911. okt. 22) alkalmára készült magyar érmek és plakettek pontos leírásának ismétlése helyett egyszerűen utalok a Num. Közlöny X. k. 149—150. l. általam közzétett fajokra.

100. Rigele A. műve. N. K. X. 149. l. 1. sz. — Ezüstérem. 30 mm. — NM.

101. Berán L. műve N. K. X. 149. l. 2 sz — Ezüst- és bronzplakett. 80 mm. magas és 49·50 mm. széles. — NM.

102. Beck Ö. F. műve. N. K. X. 150 l. Bronzöntvény. Plakett. 65·5 mm. magas és 61 mm. széles. — NM.

103. Szódy Szilárd műve. Bronzöntvény. Plakett. 165 mm. magas és 124 mm. széles. — NM.

Migazzi Kristóf.

104. Migazzi parókás mellképe jobbfelé, láncon függő kereszttel. Lenn: G · TODA · F
Körül: CHRISTOPH : S : R : E : CARD : A : MIGAZZI : E : VIEN : S : R : I : PR : EPIS :
VACIEN : ADMIN :

Hátlap: A Religió, fátyolos fejjel, jobbfelé fordulva áll és a sisakos, dárdás Pallással parolázik. Baloldalt lángoló oltárka, jobboldalt könyvön ülő bagoly és gorgoneionos kerek pajzs a földön. Körül: RELIGIONI ET BONIS ARTIBVS • A szelvényben díszítmény közt: A : C : D : D : | 1761 | és jobbra: G. T. F. mesterjegy. — Mindkét lapon kétszeres sima szegély.

a) Arany. 50 mm. 20 # súlyú. — Bécsi cs. k. éremtár.

b) Ezüst. 50¹/₃ mm. — Széch. III. 9. l. 1. sz. és Tab. misc. 5., n. 3. — Weszerle G. XXIV. 2. — Welzl 11227. sz.

c) Bronz. Széch. III. 9. l. 2. sz. — NM.

Polczman Boldízsár.

A M. Egyházi Emlékérmek I. 35. sz.-hoz. (N. K. X., 95. l.)

105. A Magy. Nemzeti Múzeum újabban szerzett példánya annyiban tér el Weszerle G. XXVIII. 2. sz. rajzától, hogy az előlapon sz. Lipót koronája kevésbé kerek, hanem laposabb, süveges tetejű, a szegély erősen előreáll a mezőhöz képest és Sz. Lipót palástjának prémes szegélye van lenn is.

A hátlapon a sisakdisz érinti a felső P betűt, a bevésott évszám egészen a szegélyre esik. A címer jobban betölti a mezőt lenn és kétoldalt.

Ezüstölt, aztán pedig aranyozott sárgaréz, füllel. Fülestül 52, anélkül 45 mm. magas és 35 mm. széles. — NM.

Ródt Ferenc

konstanci püspök, bíboros, szegszárdi apát.

106. Mellkép jobbfelén, parókával és kapuciummal, csuklyás gallérban, elül mélyen a mellre függő kihajtó gallérrel, láncon függő mellkereszttel. A kép alatt: F · CROPANESE · mesterjegy. Körül: FRANC : CON : S : R : E : TIT : S : M : DE · POP : PRES : CARD : DE · RODT · EP : CON : S : R : I : P

Hátlap: Baloldalt sziklához támasztott infula és pásztorbot, a sziklán fekvő bíborosi (?) kalap, emellett jobbra kétfejű sas és a földön fekvő egyenes kard. Fönn felhők közt angyalok lebeg, pápai tiarát és fejedelmi süveget tartva. A szelvényben: AN · MDCCLVIII
Körül: PRO RELIGIONE. PRO PATRIA. Mindkét lapon széles, sima szegély.

Bronz. 42 mm. — NM. — A Zschiesche & Köder cég raktárának ár. lajstr. (Helbing, 1912) XXXIV. t. 6748. sz.

Samassa József.

A M. Egyházi Emlékérmek I. 53. sz.-hoz. (N. K. X. 98. l.)

c) Ezüst. — Éles Géza gyűjt., Diósgyőr.

A M. Egyházi Emlékérmek I. 55. sz.-hoz. (N. K. X. 99. l.)

b) Bronz. — Éles Géza gyűjt., Diósgyőr.

Strossmayer József.

107. Sima vonalszegélylyel övezett, kissé mélyített kerek mezőben, babérgallyakkal behintett alapon jobbfelé fordult mellkép, oldalt fölfelé irányított hajjal. — Lenn, alakú, kissé kiemelkedő kartusban: DR JOSIP · JURAJ · | STROSSMAYER | BISKVP · DJAKOVAC · KI | Lenn, a plakett jobb alsó sarkában apró homorú betűkkel: R. VALDEC. mesterjegy.

Hátlap: Horvát paraszt, nemzeti öltözetben, kétkézre fogott zászlót lobogtatva nagyon komor, elszánt arccal balfelé halad. Mögötte, discsörös, lehajtott fejjel és kétkézre fogott feszületet szorítva magához, földig érő ruhában ifjú nő (Religio) halad. Balra, lenn, a mezőben: SVE · ZA | V JERU | I · ZA | DOMO = | VINU · o | Lenn, a plakett előreálló alsó szélén, jobbra, apró domború betűkkel: FRANGEŠ | MIHANOVIC | mesterjegy. — Négy-szögletes vert plakett.

Bronz. 71 mm. magas, 57 mm. széles. — Dr. Hámos Pál gyűjt.

PÓTLÉK.

II. A helyi vonatkozású egyházi emlékérmekhez.

Buda.

Az 1852. évi úrnapi ünnepélyre.

67. Koszorús fej balfelé. Körül: FRANCISCVS · JOSEPHVS · I · IMP · AVSTRIAE
Lenn: C · R · (Carl Radnitzky) mesterjegy.

Hátlap: FESTVM · | CORPORIS · CHRISTI | CELEBR · BVDAE | X · IVN · |
MDCCCLII · | Mindkét lapon vonalszegély. — Fűlezett érem.

Ezüst. 15 mm., 2·45 gr. — NM. — A Berchtold gyűjt. árv. lajstromában 869. sz.

Kőszeg.

68. A Th. Unger-féle gyűjtemény árverési lajstroma (Bécs, Cubasch, 1897) 3347. sz. alatt említ egy 1894. évi kőszegi sárgaréz-zsetónt a Jézus sz. Szíve templomának felszentelésére. Pontosabb leírását nem adhatom.

Sopron.

69. Kuncze: Weihmünzen, 509. l. említi a soproni gimnázium jutalomérmét, melynek egyik lapját egy hátratekintő zászlós husvéti bárány és egy kehely képe foglalja el. — Részletesebb leírást nem nyújthatok róla. — Kuncze a Bretfeld-Chlumczanszky-féle éremgyűjteménynek Bécsben 1841-ben megjelent lajstromát, illetve ennek 44681. számát idézi ezen éremhez, melyet úgy látszik ő is csak innen ismer.

Trencsén.

A Magyar Egyházi Emlékérmek I. 61. sz.-hoz (N. K. X., 138. l.)

Ezüst. 5¹/₂ gr. — Eles Géza gyűjt., Diósgyőr.

(A Nemz. Múzeum példánya is ezüst!)

Helyesbítés: A N. K. X. k. 98. l. felülről a 3-ik sorban tévedésből került oda ez: (5. sz.) és ennél fogva törlendő.

Dr. Gohl Ödön.

Múzeumok. gyűjtemények.

A **fejérmegyei és székesfehérvári múzeum** éremgyűjteményébe a következőket osztottuk be az 1911-iki gyarapodásból. A római pénzekből használható volt 91 db.; ebből 2 köztársasági denár és 89 császársági pénz. Különösen Vespasianus, Titus, Hadrianus, Sabina, Faustina, Lucilla és Valerianus szerepelnek szép és több példánnyal. Egy részük, dr. Mészöly József ajándéka, *Dunaadony* vidékéről való, míg gróf Cziráky Antal adományai *Lovasberény* határában találtattak. — A magyar csoport gyarapodása 24 db.: az árpádházi királyok korából 1 szlavonai denár; a vegyesházi királyok idejéből 4 denár; a Habsburgok uralkodása idejéből 2 tallér, 1 forint és 1 negyedtalléros, 8 kisebb ezüstpénz és 4 rézpénz. A város letétje 1 aranyforintos (III. Károly, 1726), melyet a Kossuth-utcai régi kaszárnya lebontása alkalmával *külön e célra készült kristálytartóban találtak*. Az erdélyi pénzek közül 1 denár (Bethlen Gábor C—C) és 1 rézpolturaváltozat (II. Rákóczi Ferenc) voltak használhatók. — Az érmek gyűjteményének gyarapodása 14 db.; közöttük van Rudnay S. ezüstérme 1822 (Gohl: M. E. E. 51), Széchenyi J. ónéme (Gohl: B. U. E. 520), a M. Num. Társ. jubileumi érme ezüsből, jelvény a törökök látogatásának emlékére 1909 okt. 20—27, jelvény Vörösmarty születése évszázados évfordulójának székesfehérvári ünnepélyéről, rézérem a csurgói ev. ref. gimn. fennállásának évszázados emlékére 1899 (Gohl: M. I. E. 47.), fülezzet bronzérem (átm. 29 mm.) a vaskapu megnyitása emlékére, bronzérem az 1885. országos kiállításról (B. U. E. 197.), fülezzet, nyolcszögű bronzérem a székesfehérvári kerületi tornaversenyéről 1907., sárgaréz emlékérem Ófelsége Magyarországon való tartózkodására 1872 szeptemberben, sárgarézérem az 1867. évi koronázására (B. U. E. 39. változata: MAGYARORSZÁG-gal az előlapon) és egy vörösréz érem az 1865. évi országgyűlés emlékére.

A gyűjtemény állapota az év végén: 468 db. római pénz, 2070 db. magyar pénz, 191 db. emlékérem és 34 db. papírpénz. Összesen 2763 db.

Az egyesület felolvasásai között szerepelt az éremgyűjtemény ismertetése is Szentgáli Károly szakszerű és vonzó előadásában, aki szíves és önzetlen közreműködésével állandó támasza gyűjteményünk fejlesztésének.

Marosi Arnold.

A **Turócszentmártoni múzeumi tót társaság** éremgyűjteménye az elmúlt 1911-ik évben 77 adakozótól 638 érmet és 47 papírpénzt kapott ajándékképen, melyek közül 1 arany, 127 ezüst, 11 nikkel, 16 emlékérem s a többi rézpénz volt. A gyűjtemény részére csak egy aranyat, nyolc ezüst-, egy nikkel-, két rézpénzt, hat emlékérmét és négy darab papírpénzt használtunk fel közülük. A papírpénzek ismeretes 1849. évi egy-, három-, tíz- és húszkrajcáros murányi utalványok, a következő szöveggel: „— 20 — azaz husz krajczár — pengő pénzben, melyet ezen mai naptól számított egy évig érvényes utalványra a' Murányi Uradalom a' folyamatban lévő pénzjegyekben kifizet. Murányalján Augustus 18-kán 1849.

Csere útján szereztünk egy darab 1907. évi 100 koronás aranyérmet Ó Felsége koronázásának 40 éves évfordulója emlékére.

Vétel útján szereztük: Mária Terézia kettős aranyát 1749. évből; öt darab aranyérmet a gerencséri leletből, és pedig: Nagy Lajos aranyát, Zsigmond magyar király két darab aranyát, Dandolo A. velencei doge két darab zecchinóját, továbbá I. Géza magyar király denárját, III. Vasilij Vasilievič egy darab ezüst moszkvai dengáját, I. Ferdinánd magyar király három darab aranyát 1552., 1556. és 1560. évből, és II. Rudolf aranyát 1580. évből. I. Ferdinánd és II. Rudolf aranyai a csremosnói leletből származnak. Az éremgyűjtemény ezek szerint egészben csak 35 darabbal szaporodott.

A gyűjtemény folytatólagos lajstroma a Társaság „Sbornik” című folyóirata XVI. évfolyamának I. füzetében tót nyelven jelent meg, melyben a gyűjtemény moldvai, oláh, szerb, bolgár, boszniai és montenegrói pénzei a 893—998. tételben részletesen le vannak írva.

Ugyancsak a „Sbornik” XVI. évi II. füzetében a 132. lapon nyolc leletről számol be a szerző. Ezek közül legérdekesebbek: a *perháti*, aquincumi, gerencséri lelet. A perháti

leletben volt 488 darab rézpénz és 137 darab ezüstpénz I. Lipót, I. József, VI. Károly, Mária Terézia, II. József és II. Ferenc idejéből. Az *aquincumi* leletből szerzett a társaság éremgyűjteménye részére 49 darab bronzérmet és pedig: Aurelianus, Carinus, Carus, Constans, Constantius és Constantinus, Diocletianus, Gallienus, Julianus, Maximinianus, Numerianus, Probus, Valens és Valentinianus császároktól. A *gerencséri* lelet érmei közül Nagy Lajos három aranya, Mária magyar királyné aranya, Zsigmond magyar király két aranya, Dandolo A. két zecchinója, Dalphyn János zecchinója és Contarini zecchinója érdemel különös említést.

Dr. Petrikovich János.

I r o d a l o m.

Georg Fischer: Ueber einen grösseren in der Umgebung von Sächsisch-Sankt-Georgen 1899 gemachten Fund römischer Familiendenare. (A besztercei evang. főgimnázium 1910/11. évi értesítőjéhez mellékelte, Festgabe zur Feier der Einweihung des neuen evang. Gymnasial . . . schulgebäudes A. B. in Besztercze (Bistritz) am 7. Oktober 1911 című füzetben.) — Szerző egy nagyobb római köztársasági denárleletnek rendelkezésére jutott részét írja le, (231 dbot) és előszavában elmondja a lelet történetét. 1899-ben valószínűleg oláhsolymosi (Stupin) parasztok Szász-Szt.-Györgyre hoztak eladni pár száz róm. köztársasági denárt, egy vastag ezüst gyűrűt és egy félgömb alakú ezüstitárgyat. 356 darab denáron adtak túl ezúttal s a lelet valószínűleg legalább is 400 darabból állt. A közelebbi lelőhelyet nem lehetett kifürkészni. Szerző 251 denárt tanulmányozott, s ezek közül néhányat római denárok barbár utánzatának minősít. A leírt darabok közül 3 db. a Kr. e. 217—204 közti évekből való, 15 db. 204—154 közé, 15 db. Kr. e. 150 tájára, 40 db. a 150—120 közti időre, 28 db. 120—87 közé, 32 db. 94—88 közé, 47 db. a 87—81 közti évekre, 34 db. 81—69 közé, 11 db. 74—50 közé, végül 5 db. a Kr. e. 49—45 közti időre esik, legifjabb darab egy Kr. e. 43-ban vert triumviratusi denár (C. Jul. Caesar, Augustus, M. Antonius). — Minthogy római pénzekon kívül e vidéken görög és barbár pénzek is fordulnak elő, így Szász-Szent-Györgyön thasosi tetradrakmonok, Tacson II. Fülöp makedóniai király tetradrakmonjai és ilyeneknek nagyszámú barbár utánzatai, sőt itt-ott dyrrhachiumi ezüstpénzek is, szerző egy ókori, körülbelül a mai marosludas-besztercei vasútvonal irányának megfelelő, a Marostól a Mezőségen át vezető kereskedelmi útnak hajdani létezését feltételezi, amely Szász-Szent-Györgyről Tacson át a mai Beszterczére s innen a rod-nai és borgói szorosokon át tovább északkeletre vezetett. Szerinte a tárgyalt leletben foglalt pénzeket is utazó kereskedők ásták el az említett útvonal mentén. A sokféle pénzverőmester pénzei közül csak azokat kívánom itt említeni, amelyekből legalább öt darab volt a leletben. Ezek: L. Antestius Gragulus (5 db.), M. Cipius M. f. (6 db.), L. Flaminius Chilo (8 db.), Q. Minucius Thermus M. f. (5 db.), Q. Titius (5 db.), L. Titurius Sabinus (8 db.), Q. Antonius Balbus (5 db.), L. Marcius Censorinus (5 db.), C. Norbanus (5 db.), L. Rubrius Dossenus (5 db.), M. Volteius M. f. (5 db.), M. Plaetorius Cestianus (7 db.) A felsorolt pénzverőmesterek javarésze ugyanaz, akiknek pénzei egyéb hazai róm. köztársasági denárleletekben is gyakoriak. — A lelet közlésével szerző hasznos szolgálatot teljesített, kár azonban, hogy a felsorolt fajokat nem határozta meg akár Babelon, akár más forrás alapján. — Sürgősen szükséges, hogy a legalapvetőbb numizmatikai kézikönyveket a m. numizmatikai társulat vidéki intézeteknek és múzeumoknak kölcsön adja, hogy ahol dolgozni akarnak, ne legyen a jószándéknak egygyel több akadálya a forrásművek hiányában.

Szekfű Gyula dr.: Oklevelek I. Károly pénzverési reformjához (Történelmi tár, 1911. évi folyam (új f. XII.) I. füzet, 1.—36. lap. A középkori magyar pénztörténet kutatóinak figyelmét felhívom ezen fontos és eddig még ily teljesen nem ismertett okmánysorozatra, amelyeknek Belházy János is csak egyes részeit ismerte s így teljes közzétételük

Belházy kutatásai eredményeinek kibővítését is kilátásba helyezi. Az okmányok tárgyai:

1. Károly király dekrétuma az új pénz kiadása s a réginek bevonása felől és a körmöci kamarának az árvai Hyppolitnak való bérbeadásáról (1335). —
2. Károly királynak az erdélyi kamara bérbeadása alkalmával pénz-reform ügyében kiadott dekrétuma (1336). —
3. Károly király dekrétuma a pénz-reform s a körmöczi és szomolnokbányai kamarák bérbeadása alkalmával (1338). —
4. Károly király a szerémi és pécsi kamarákat az érseki dézsmákkal együtt Chempelényi Endrének bérbeadja s a pénz értékét és a kamara hasznának fizetési módját megállapítja (1342). —
5. Károly király Szathmári Miklós budai és esztergomi kamaragrófnak megtiltja, hogy a budai szigeti apácákat a kamara haszná révén zaklassa (1342). —
6. Lajos király a kamarai tiszteket és alkalmazottakat a kamaragróf ítélkezésének alárendeli (1343).

Dr. Petříkovich János a Sbornik XVI. k. első füzetében folytatja a turóczzsentsmártoni múzeum éremtárának lajstromát, melyet még 1899-ben kezdett meg s azóta évente egy pár fejezettel közelebb visz a teljességéhez. Ezúttal a moldvai, oláh, román, szerb, bolgár, bosznai és montenegrói pénzeket (883—998. sz.) írta le, továbbá a Sbornik 2. füzetében hat hazai éremleletet tett közzé.

Alois Richter: Die numismatischen Denkzeichen auf die Regierungsjubiläen Kaiser Franz Josephs I. — mit XXIV Tafeln Abbildungen. — Wien 1910 (Verlag d. österr. Gesellsch. für M. u. M.-Kunde) 8° VI és 147 oldal. — Szerző nem kevesebb mint 362 éremfajt ír le, és némelyiknél kiterjeszkedik az érem keletkezésének történetére is. Ellenben lényeges hiánynak kell tekintenünk, hogy egyáltalában nem említi meg az érmeknek anyagát s e részben teljes bizonytalanságban hagyja az olvasót. — Legelsőül említi az Őfelsége öt éves uralkodása emlékére 1853-ban vert érmet, ez után a 1873 és 1888. évi kiadványok következnek, utolsóul az 1908. évi jubileum érmeit sorolja föl. Budapestieknek jelzi szerző az 51., 186., 188. és 232. sz. érmeiket, ezek közül a három első C. Kraus adta ki, F. Leisek készítette, az utolsó pedig a Budapest-bécsi katonai távlovaglás díjplakettje. — Körmöczbányán készült a 122. sz. alatt említett Gerl-féle öntött plakett az 50 éves uralkodási jubileum emlékére. — Más magyar vonatkozású fajok nincsenek felsorolva. — Ez a mű nagy könnyebbségére fog szolgálni a jelen korszak érmei gyűjtőinek és tanulmányozóinak. — A könyv ára nincs jelezve.

Alois Richter: Die Numismatischen Denkzeichen auf Ihre Majestät die Kaiserin und Königin Elisabeth, zum 75. Geburtstage der verewigten Herrscherin. VIII és 56 lap és 16 képes tábla. — Wien, Verlag d. österr. Gesellsch. f. Münz- u. Medaillenkunde. 1912. — Előrebocsájtott ajánló sorok és Erzsébet császárné és királyné numizmatikai életrajza után szerző 190 Erzsébet-éremnek és plakettnek időrendi alapon összeállított leíró lajstromát nyújtja. — Az érmeknek leírása után az azokat készítő művészek betűrendes lajstroma, azután pedig az érmek kibocsájtásának helyi lajstroma, végül pedig a mellékelt képek magyarázata következik.

A képek jól sikerültek, a vastag krétapapíron való nyomás bizonyos elegancia és teljesség benyomását kelti, az érmek lajstromának összeállításához szerző megfelelő előmunkákat végzett és a közölt anyagot áttekinthetően hét csoportba osztva tagolta. Szerző mindenesetre őszinte elismerést érdemel mindkét fönti munkájáért, amelylyel szívesen adózunk is neki. Azt a súlyosan érezhető hiányt, melyet szerzőnek a Ferenc József-jubileum érmeit tárgyaló művénel már jeleztem, itt is őszinte sajnálattal kell megállapítanom, hogy t. i. sehol az érmeknek *anyagát* meg nem említi.

Adrien Blanchet, Notices extraites de la Chronique de la Reue Numismatique. 1—4 trimestre 1911. Paris. Rollin et Feuarent. 8° (4. füzet). Híradások a numizmatikai irodalom legújabb termékeiről, szakok szerint rendezve.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a. M., Mainzer Landstr. 49.) f. é. május 20-án aes grave és egyéb római köztársasági pénzeket, köztük számos kitűnő fenntartású aranyat árverezett. A nyolc képtáblával illusztrált árverési lajstrom 1547 tételnyi éremleírást tartalmaz.

A bécsi Dorotheumban (I., Spiegelgasse 16.) f. é. április 29-én árverezték Arbogast Khuen-Belasi grófnak nagyrészt az osztrák-magyar monarchiába tartozó érmeit (301 tétel).

I. Schulmann (Amsterdam, Keisersgracht 448.) f. é. május 20-án a peschi, hayncki és seelaui XVI. századbeli éremleleteket és több kisebb iránygyűjteményt árverezett (Görög, gall, római, bizanci, angol, francia, hollandus és tengeren túli pénzek stb. Orvosok, vasutak stb. emlékérmek, numizmatikai könyvek.) A lajstromban 12 képes tábla és 2511 tétel éremleírás van.

Étienne Bourgey (Paris, 7 rue Drouot, 7) f. é. május 3-án a Laffon-féle, francia pénzekből álló gyűjteményt (Capet Hugótól I. Napoléonig 385 tétel), június 3-án pedig Dr. N.-nek római pénzekből, olasz (stb.) pénzekből és emlékérmekből álló gyűjteményét (714 tétel) árverezte. A lajstromot nyolc képes tábla illusztrálja.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32.) április 12-én tartotta 42-ik éremárverését. Nürnbergi emlékérmek és pénzek, a blumenweileri éremlelet és vegyes érmek kerültek árverésre (1197 tétel).

2. Eladó érmek lajstromai.

Ludwig Grabow (Rostock in Mecklenburg, Hopfenmarkt 15.). Lagerkatalog Nr. 19. Verzeichnis verkäuflicher Münzen und Medaillen (Máj 1912). Különféle országok érmei és pénzei. Személyi emlékérmek. Numizmatikai könyvek (1354 tétel).

Charles Dupriez (Bruxelles, 69. Avenue de Longchamps). Catalogue périodique 107, 108, 109. — Antik, középkori és modern pénzek (magyarországiak is), emlékérmek, fiktív érmek, ostábla-pionok fából, éremverő bélyegek, rendjelek és vitézségi érmek, vallásos tárgyú érmek, zsetonok, bárcák, szükségpénzek, bullák, numizmatikai könyvek. Igen változatos tartalom!

Spink & Sons (London W. Piccadilly, 17. & 18.). Monthly Numismatic Circular 233—236. (1912 április—július.)

Numismatische Mitteilungen (C. F. Hebert, Nürnberg). Nr. 145. (1912 április).

L. Fuldauer (Amsterdam, Valeriusstrant 105.) Catalogue No. 33., juin 1912. — Különböző országok pénzei; 2273 tétel.

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Paul Geuthner (Paris, VI., 13 rue Jacob). Éphémérides bibliographiques. 7. année, avril 1912. u. 30. (p. 316—317. Numismatique: Babelon, Gnecci, Gohl, Maurice, Reinach, stb. művei. — 6000. sz.: Az amerikai num. társulat nemzetközi modern éremkiállításának lajstroma, (1910 március), 56 frcs.

Emile Nourry (Paris, V., 62. Rue des écoles). Le bibliophile français (catalogue mensuel). Nr. 90., février 1912.

Lásd még **főnnebb** Schulmann, Grabow, Dupriez éremlajstromait is.

Társulati élet.

Rohde Tivadar † — Rohde Tivadar tagtársunk, Aurelianus császár és I. Ferencz József érmeinek ismert nevű gyűjtője, Aurelianus császár pénzei monografiájának mély szakismeretű szerzője, f. évi június 24-én életének 77-ik évében trautmannsdorfi birtokán elhunyt. — Rohde a bécsi num. társulatnak oszlopos tagja volt. Híres Aurelianus-gyűjteményét a bécsi cs. k. éremtár szerezte meg néhány év előtt. A Num. Közlönynek is munkatársa volt. — Régebben hosszú ideig lakott Magyarországon, de bécsi otthonából is, mint a m. robbanóanyag-gyár r. t. igazgatósági tagja, gyakran jött le Budapestre és főntartotta összeköttetéseit a m. nemz. múzeummal és a magyar numizmatákkal. — II. Rákóczi Ferenc pénzeiből és emlékérméiből alkotott jelentékeny gyűjteménye a kassai múzeum birtokába jutott. — Ő a numizmaták régi gárdájához tartozott és derűs, megnyerő egyéniségével sokfelé rokonszenvet keltett. Őszinte sajnálattal adjuk tudomásul elhunytának hírét és igaz tisztelettel és rokonszenvvel adózunk emlékének.

Türk L. József † Társulatunknak rendes tagja, Türk L. József, takarékpénztári pénztáros folyó évi május hó 13-án, 51 éves korában Kőrösladányban meghalt. Béke hamvaira.

Szegfű György † Társulatunk lelkes tagja, Szegfű György, 48-as honvédfőhadnagy, Zenta város nyug. főjegyzője, folyó évi május hó 18-án, 82 éves korában elhunyt. — Társulatunk benne egy ragaszkodó tagját veszítette el, aki különösen taggyűjtés tekintetében szerzett szép érdemeket. Nyugodjék békében!

Összejöveteleinket a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. em. 15. ajtó) a következő napokon rendezzük: július 11.; — augusztus 8.; — szeptember 12. és 26.; — október 10. és 31.; — november 14. és 28.; — december 12. és 26-án. Az összejövetelek után társasvacsora van és pedig július 11-én, augusztus 8-án Gundel Károly városligeti vendéglőjében (volt Wampetics), — a többi napokon pedig a Savoy-szálloda (VIII., József-körút 16.) különszobájában.

Kivonat a választmány 1912. évi április hó 11-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Pákozdy Károly dr. és Szentgáli Károly választmányi tagok.

Titkár jelenti, hogy a közgyűlés jegyzőkönyve hitelesítve lett s a közgyűlésen megválasztott választmányi és felügyelő-bizottsági tagok a választást elfogadták. — A választmány háromévi működési időtartammal megválasztja a következő tisztikart: titkár: Zimmermann Lajos dr., — szerkesztő: Gohl Ödön dr., — könyvtár őre: Finály Gábor dr., — gyűjtemény őre: Szentgáli Károly, — ügyész: Zimmermann Lajos dr. — Jegyzői tisztség nem lett betöltve; a másodtitkári és másodkönyvtárőri tisztség meg lett szüntetve. — A pénztárosi teendőket ez év végéig titkár látja el. — A választmány köszönetet szavaz Harsányi Pál dr. vál. tagnak a felolvasása tartásáért. — A választmány köszönetet szavaz Faludi Géza dr. és Szentgáli Károly vál. tagoknak az éremárverési anyag feldolgozásáért, — szintűgy Pákozdy Károly dr., Varga Béla, Alföldy András r. tagoknak és titkárnak az árverés vezetésében való közreműködésért. — Titkári jelentés a jubiláris zsetonról, mely szerint az összes kivert példányok elkelték, tudomásul vétetik. — A választmány tudomásul veszi szerkesztőnek azon bejelentését, hogy a Numizmatikai Közlöny minden egyes füzetének anyaga a megjelenést megelőző hó 15-éig beküldendő, különben nem tarthat igényt ezen füzetben való közzétételre. — K. m. f. Babics József s. k. elnök h. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. Hitelesítjük: Dr. Gohl Ödön s. k. Dr. Faludi Géza s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi május hó 9-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Babics József, jegyző: Zimmermann Lajos dr.; jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Harsányi Pál dr. és Szentgáli Károly választmányi tagok.

Az elnökség összes tagjai távollétében a megjelentek felkérlik az elnöklésre Babics József vál. tagot. — Titkár jelenti, hogy Moson vármegye közönségét kérvényileg megkereste a tagság meghosszabbítására. — A választmány köszönetet szavaz Vértés Sándor

rendes tagnak, mivel tagsági díját önként évi 20 koronára emelte fel. — A társasvacsorák ezentúl a Savoy-szállodában rendeztetnek. — A Numizmatikai Közlönyből készülő különlönyomatokból ezentúl csak két kötelezpéldány szolgáltatandó be, de a társulat több példányt is szívesen fogad el. — A választmány köszönetet szavaz **Dessewffy Miklós** gróf vál. tagnak a közlöny f. évi 2. füzete számára ajándékozott két képestábláért, — szintűgy **Harsányi Pál** dr. vál. tagnak, aki ugyanezen füzethez nyolc képestáblát rajzolt és ajándékozott. — A választmány elhatározza, hogy a hamisítvány-kiállítás még tovább is nyitva tartandó. — A rendes tagok sorába felvétellett **Diószegi Mihály** tanítójelölt, Debreczen. — K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Harsányi Pál s. k.

Kivonat a választmány 1912. évi június hó 13-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr., jelen vannak még: Despinits Péter dr., Faludi Géza dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány részvétell veszi tudomásul Türk L. József és Szegfü György rendes tagok elhalálózását. — A választmány köszönettel veszi tudomásul az Éremkedvelő Egyesületnek Szivák Imre dr. tiszteletbeli elnök elhalálózása alkalmával küldött részvétiratát. — A választmány felhatalmazza titkárt, hogy a befizetett alapítványi díjak egy részén érték-papírosokat vásároljon és helyezze letétbe a Magyar Földhitelintézetnél. — A választmány egy kirándulás előmunkálataival megbízza gyűjtemény őré. — A rendes tagok sorába felvétellett: **Bernáth József** tanítójelölt, Debreczen. — K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. Hitelesítjük: Dr. Despinits Péter s. k. Szentgáli Károly s. k.

Inhalt.

Dr. Paul Harsányi: Unedierte ungarische Münzen der Könige aus der Arpaden-Dynastie (mit Abbildungen). — **Robert Mowat:** Tetradrachmen des Lysimachos mit Kontremarke von Claudius I. Verfasser beschreibt die ihm bekannten fünf Exemplare. (Alle sind Gepräge von Bizanz.) Nach seiner Meinung diente die Kontremarkierung dazu, um diese Stücke zur Zahlung des Tributs bei den Staatskassen, im Werte von vier röm. Denaren annehmbar zu machen. Thracien war seit 11 n. Chr. unter römischem Protektorat und wurde unter Claudius I. im Jahre 45 senatorische Provinz. (Ein sechstes Exemplar solcher kontremarkierten Lysimachos-Münzen existiert in Budapest in Privatbesitz.) — **Dr. Edmund Gohl:** Ungarische kirchliche Medaillen III. Teil: Weihmünzen mit lokaler Beziehung (98 Spezies). IV. Teil: Gedächtnis-Medaillen zur Geschichte der verschiedenen Religionsparteien in Ungarn (15 Spezies). Nachträge. — **Museen.** — **Gabriel Ötvös:** Numismatische Literatur. — **Auktions- und Verlagskataloge.** — **Gesellschaftsnachrichten.**

Beilage: Numismatische Angabensammlung. (7. Halbbogen.)

Sommaire.

Paul Harsányi, dr.: Monnaies hongroises médiévales inédites, du temps de la dynastie arpadienne. — **Robert Mowat:** Tétradrachmes de Lysimaque contremarqués par Claudius I. (Description de 5 exemplaires connues à l'auteur.) L'avis de M. Mowat est, qu'on estampillait ces monnaies, pour les faire valoir quatre deniers romains aux caisses de l'État, au temps de Claude I, lorsque, en 45 après Chr. la Thrace devint province senatoriale et ses habitants étaient obligés à payer un tribut annuel d'un denier par tête. — **Edmond Gohl, dr.:** Médailles ecclésiastiques hongroises: III. Médailles religieuses locales. IV. Médailles servant à l'histoire des diverses croyances en Hongrie. Suppléments. — **Musées.** — **Gabriel Ötvös:** Littérature numismatique. — **Ventes.** — **Nouvelles de la société hongroise de numismatique.** — **Ci-joint:** Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Emlékérmek Buda visszavételére (1686).

A Budának török kézről való visszavívása alkalmából készült emlékérmeket Budapest Régiségei VI., VII. és IX. kötetében, úgyszintén önálló kötetben is tettem közzé. A Num. Közlöny VI. kötetének 3. füzetében szintén közöltem néhány fajt pótléku.

Újabban Jeszenszky Alajos prelátus úr volt szíves közölni velem dús gyűjteményéből három érmet a Num. Közlönyben való ismertetés céljából, amelyek közül kettőnek a képe tudomásom szerint kiadatlan, mindhármuk pedig egy szorosan összetartozó csoportot alkot és több mint valószínű, hogy ugyanazon mesternek a művei. A prelátus úr Óméltóságának őszinte köszönete: mondván szíves figyelméért, itt adom érmeinek leírásait és képeit:

1. Középen, vonalkörben Buda képe a pesti partról tekintve, ahol a mai Gizellatérnek megfelelő helyen, két ágyúból lövik a várat. Pest északi bástyatornyai, a hajóhíd, Budán a vártól délre és északra elhelyezett működő ostromló ütegek és repülő bombák láthatók. A Duna folyását nyíl jelzi. A vár fölött pálmaágat és kormánypalcát tartó sas repül balfelé. A szegélyen: CUM DEO TRIUNO ET (koszorúba foglalt L betű) VICTRICIBUS ARMIS * | Két vonalszegély.

Hátlap: BUDA | A SOLYMANNO | OCCUPATA A. 1541. | POST ANN. 145. | LEOPOLDO RECUPERATA | A. MDCLXXXVI | D. 2. SEPT. | Két vonalszegély.

Az érme peremén: DURCH GOTTES GNAD. LEOPOLDS THAT UND KLUGEN RAHT (így!)

a) Arany, 39 mm. 34.63 gr. NM. öntvény. — Gohl 11. sz. a)

b) ezüst, 38 mm. 22.2 gr. NM. Jeszenszky Alajos gyűjt. — Gohl 11. sz. b)

c) Bronz, 38 mm. Budapest sz. főváros múzeuma.

2. Előlapja az előbbi érmeének bélyegváltozata, a következő különbsétekkel: A gellérthegy Gyergyalez-erőd alacsonyabb és belőle is ágyúznak. A Gellérthegy lábánál lévő ütegből lőtt bombák egymástól eltérő irányban repülnek. A vár fölött 3 alacsonyabb füstgomoly látható. Az északi üteg (az érmen jobboldalt) magas alépítményen áll s előtte

sátor van a parton. A hajóhíd majdnem függőleges irányban van rajzolva az érmen. A pesti partról három füstgomoly száll föl s a 2 ágyú mellett 2 egymás felé fordult alak áll. A pesti part és a Duna nem kerekdeden, hanem tompa szögben kanyarodik jobbfelé. A felirat betűi is másképp helyezkednek el a képhez viszonyítva. Az ARMIS szó R betűje még a budai parttal áll egy irányban, csak az M és az I áll a Dunával egy irányban, az S pedig már a pesti partnak felel meg. A sas és az általa tartott pálmaág valamivel nagyobbak.

Hátlap: Ugyanazon felirat, ugyanazon sorbeosztással mint az előbbi érmen, hanem a 4. sorban ANN: s az 5. sorban az A fölött $\wedge$ alakú jegy. A 8. sorban az A utáni pont a betű középmagasságában, nem pedig a lábánál van. Az egész felirat valamivel fönnebb áll, mint az előbbi érmen. Mindkét lapon két vonalszegély.

Ezüst. 38 mm. Jeszenszky Alajos gyűjt. — Gohl 12. sz. és Budapest Régiségei IX. k., 190. l., a 12. sz.-hoz.

3. Ugyanazon felirata van, mint a két előbbi éremnek, hanem a tájkép egészen más. A pesti partból semmi sem látszik, a nézőpont az északi üteg mögül van véve, a Duna a kép balszélét alkotja, az előtérben az északi üteg keleti széle egy ágyúval s ezen túl a mai Pálffy-tér sarkának megfelelő északi dunai rondella és a Kakas-kapu látható. A várnak északi bástyái állanak szemben, a várban 6 magasabb torony, fölötté 4 bomba, a hegy keleti lejtője szép távolatban van ábrázolva. A Gyergytelek-erőd zárja be a háttérrel. A sas a koszorús L alatt jobbra repül.

Hátlap: 9 soros felirat, mely az 1. sz. éreméhez hasonló, azonban kissé nagyobb és szebb betűkből áll, továbbá OCCVPATA után pont van, RECVPERATA után is pont van; az évszám arab számokkal van kiírva. Az egész felirat így hangzik:

BUDA | A SOLYMANNO | OCCVPATA. A. 1541 | POST ANN. 145. | A | LEOPOLDO | RECVPERATA. | A. 1686. DIE | 2. SEPT. | Mindkét lapon két vonalszegély.

Ezüst. 38 mm. Jeszenszky Alajos gyűjt. kiadatlan.

Ami Buda tájképi ábrázolását illeti, az utóbbi, 3. sz. érem készítője vagy közös forrásból (valószínűleg valamely közkezen forgó metszetből) merített a Budapest Emlék-érmei I. rész 32. és 45. sz., esetleg még a 23., 30., 63., 65. és 69. sz. érmeinek készítőivel, vagy pedig talán közvetlenül a felsorolt fajok egyik legművészebb és egyszersmind hozzá legközelebb álló érme: t. i. a 32. sz. érem után dolgozott, amely érem Hautsch György (1683—1712) nürnbergi éremvész műve. A szintén magasabb művészi értékű, Hans Jakob Wolrab (1630—1690) nürnbergi éremvész által készített 69. sz. érem előtere már távolabb áll az itt ismertetett érem képétől. A fönnebb bemutatott háromtagú éremcsoport készítőjét biztosan nem lehet megállapítani, ami különben annyival kevésbé érzékenyen érint, amennyiben művészi szempontból éppen nem kimagasló alkotások, sőt a 3. sz. érem kivételével, a másik kettő határozottan nagyon gyöngye médaillisztikai munka.

Gohl.

Egy középkori magyar bárca.

Csupán fölszínre óhajtom vetni a középkori magyar zsetónok megoldatlan kérdését, midőn e helyen egy eddig ismeretlen fajt leírok. Már a legrégibb magyar numizmatikai munkák is közöltek belőlük néhányat, de eredeti rendeltetésük a mai napig sem tisztázódott.

A m. n. múzeum igen szép és változatos sorozatot gyűjtött egybe a kiadatlanokból és bőséges anyagot szolgáltatna beható tanulmányozásra, fölhasználva erre első sorban az olasz analógiák irodalmát, melyben bizonyára meg lehetne találni a kérdés kulcsát. Sajnálatomra ez nem volt módomban.

A szóbanforgó zsetón lelési adatait sem tudtam föl kutatni, pedig ezek esetleg erős támasztópontot nyújtanának. Ezen fontos körülmény hiányos megfigyelése nagyban hátráltatja eddig a megoldást, ezért sorozzuk e ritka éremfémeket még ma is a nagyon általános zsetón nevezet alá. De nem merjük tantusznak, robot-bárcának, bányajegynek, talizmánnak, játékéremnek stb. elnevezni.

Szembeötlő, hogy az alkalmazott motívumok magyar pénzekről kerültek a bárcákra és ez tévesztette meg Ruppót és Weszerlét, kik ugyanis a forgalmi pénzek közé osztályozták. E föltevést azonban pénzügytörténeti adataink nem engedik meg. Bizonyosra vehetjük azonban, hogy hivatalos használatban voltak. Csak így kerülhettek rájuk az abban az időben nagy tiszteletben álló szimbolumok. A kereszt, a négy pólya, sőt a király neve is az egyik fajon. Ezért teszem föl, hogy komoly céljuk volt.

A rajzban is közölt bárca korát nemcsak az Anjou-liliomból, Nagy Lajosnak tulajdonított bárcák díszítési elemeiről, hanem főleg a kereszt stílusáról ítélve teszem az ő uralodása idejére. Ugyanis, megfigyelésem szerint, Nagy Lajos pénzein a gömböcskéekkel körül díszített keresztből (C. N. H. 88—92.) fejlődik a mankós kereszt, s a bunkósan szétágazó keresztvégek. Ezt ne tévesszük össze a stilizált, leveles végű keresztzsárakkal. T. i. a díszítésre szolgáló gömböcskék összeolvadtak a száraz csücskeivel. A levelesen szétágazó végek csak később jönnek használatba.

Még egy bizonyítékkal támogathatom feltevésemet, ha ugyanis a C. N. H. 369. sz. zsetón korát Nagy Lajos idejére tehetem, a következő okfejtéssel: A mórfej, Réthy László dr. érvei szerint, a Saracenus-család címere. Korunkban csak ez a család használja, mert ilyen fontos sigillumot ki mert volna fölhasználni? De azt is látjuk, hogy a zsetónok komoly jellegűek. Vajjon az ő korukon túl ki használta volna címerüket? Mert a zsetónokon nem magyar forgalmi pénzeket szerezsenfejjel díszítette a kamaragróf, tehette ezt egyéb verdei terméknél is. Ez a két bárca egymásra utal és az említett forgalmi pénzekben találkoznak. A címer tulajdonosainak származását illetőleg vajjon nincs-e összefüggés Korzika teljesen hasonló mórfejes címere és a Saracenus család címere között? Ez ugyan eltérés volna Réthy dr. állításától, mely szerint a Szerezsenek származását illetőleg Besszarábia felé mutat, de megszívlelendő az a körülmény is, hogy az Anjoukkal sok jövevény vetődhetett hozzánk. Az is különös, hogy éppen az ő rendelkezésük mellett jön létre ez az olaszföldről átláptált magyar éremféle.

Mert meg kell jegyeznem, hogy az ezen korbéli olasz zsetónok és a magyar zsetónok

között nagyon sok a rokonvonás. Nagyság, kivitel, díszítési elemek stb. Ezért bocsátottam előre, hogy olasz szokásokban kell keresni rendeltetésük megfejtését.

Leírás: 21·5 mm. átmérőjű bronzlapka, mely csupán 1 gr. súlyú. Egyoldalú. Az érem közepén apostoli kereszt áll, mely fölül az érem széléig fut. A kereszt végei szétágazók; a függőleges szár tövében jobbra és balra kifelé haladó liliomhoz nagyon hasonló, háromszoros levéldísz. Hátlapján az előlapi kereszt negatív nyomai láthatók. Világosan észlelhető, hogy verőtöve poncokkal készült, míg a mező rovátkái vésőnyomoknak látszanak. Ez a technikai egyveleg különös, de nem támaszt kétséget a bárca korát illetőleg. — Az itt leírt Szentgáli Károly gyűjteményében van.

Szentgáli Károly.

Festetich Taszilo herceg éremgyűjteménye.

Az alábbi pár sor korántsem akar kimerítő ismertetés lenni Festetich Taszilo herceg éremgyűjteményéről; csupán csak tudomásukra szándékozom hozni a magyar numizmatáknak, hogy a keszthelyi kastélyban igen becses darabok vannak. Jól tudom, hogy nem én fedeztem fel, hiszen már Schoenvisner, Rupp, Réthy idéznek belőle ritka darabokat. A közel múltban azonban szerencsés voltam Ő Hercegsége jóvoltából átfutni ezt az éremgyűjteményt — kinek e helyen is kötelességemnek tartom kifejezni hálás köszönetemet — s azt hiszem, hogy nem lesz érdektelen, ha róla egypár szót szólok, annyi-val is inkább, mert a Num. Közlöny lapjain eddig még ritkán történt róla említés. (VI. k. 43. l., VIII. k. 37. l., X. k. 3. l., és XI. köt. 4. l.)

Az éremgyűjtemény a kastély utólag épített részében van a családi levéltárral együtt. Három — körülbelül hatvan fiókos — szekrényt tölt meg. A szekrények aljában nagyobb fiókokban még jó csomó feldolgozatlan különféle pénz és emlékérem található zacskókban és dobozokban.

A gyűjtemény antik részét valamikor gondosan feldolgozták. Ennek pontos és részletes írott katalógusa is megvan öt folio kötetben. Az egyes darabok alá külön cédulákat is írtak, az érem feliratainak pontos lemásolásával. A ráfordított munkát azonban átköltöztetés alkalmával semmivé tették, mert jelenleg a legtöbb darab nem a maga céduláján van, hanem átcúsúzott a másik helyére és cédulájára.

A görög pénzek közt van egypár szép ezüst is. A legmeglepőbb azonban két db. Lysimachus-féle arany, gyönyörű fenntartásban. Nem a rendes aranystaterek ezek, hanem tetradrachmonok aranyveretei, melyek közül az egyik kétszerese a másiknak. (V. ö. L. Müller, Die Münzen des Thraz. Königs Lysimachus I. t. 16—17, II. t. 1—8., és B. V. Head, Hist. Num. 1. kiad. 242. lap. 172.) Van két db. Fülöp s egy db. N. Sándor-féle arany is. Egypár barbár ezüst is (Adnamat., Biatic, Nonnos), de ez a rész nem valami gazdag, (egy db. arany szivárványtálacska is van.)

A római érmek gyűjteménye már sokkal dúsbab és értékesebb. Van 8 db. aes grave. Igen szép sorozat van római nagybronz pénzekből, melyek nagyrészt igen szép fenntartásúak. Ezek között több becses medaillon is található. A nagybronz pénzek közt néhány ellenjegyes is van (pl. NCAPR, PROB). Ezenkívül van mintegy 28 db. császári arany, közte egy darab szép Constantinus-medailonnal (W. Kubitschek: Ausgewählte röm. Medaillons der kais. Münzensammlung in Wien. 33. lap és XVI. t. 312. sz.) s körülbelül 70 db. bizánci arany.

A magyar pénzek között az árpádházi rész nem valami gazdag, de becses darabja Ottó denára (Schoenv. 186. I. és II. t. 72., Rupp, Per. mixta 3. l. és XII. t. 335., C. N. H. I. 387), mely pénzből bizonyosan valódit 5 dbot ismerek. (2 db. van a m. n. múzeum éremtárában, 1 db. a turóczsztentmártoni múzeumban, 1 db. Schulek Alfréd gyűjteményében s az ötödik db. a keszthelyi hercegi gyűjteményben). Tudomásom szerint van 1 db.

Windischgrätz hg. gyűjteményében s 1 db. a Horsky-féle gyűjteményben is volt, de ezeknek valódiságáról nem hallottam bizonyosat. A múlt év őszén tett dunántúli tanulmányutam alkalmával komoly és tekintélyes numizmatától azt hallottam, hogy e fajta denárokból néhány évvel ezelőtt egész bögrével találtak. Bővebb tudomásunk azonban eddigelé nincs erről. Állítólagos tulajdonosa se nem publikálta, se piacra nem hozott belőlük egy darabot sem. Valószínűleg valami tévedésnek kell lenni e hiresztelés körül. A vegyesházi és habsburg-házi királyok korát már gazdagabb sorozatok képviselik. Ezek között minden esetre a legritkább darab I. Mátyásnak a C. N. H. II. 27. l. leírt s XIII. t. 203. sz. a. ábrázolt kettős aranyforintja, mely az eddig ismeretes egyetlen példány. Az aranyforintok között van egy II. Lajos-féle κ—G jegyű 1519-es és egy I. Miksa-féle κ—B jegyű 1573-as évszámmal, melyen danzigi ellenjegy látható. Igen szép darabok találkoznak piéfort — (vastag) veretekben. Ilyen pl. I. Ferdinánd κ—B jegyű nagy garasának 1535. évi vastag verete, az előlapon * FERDINANDI * D * G * R * VNGARIE * (Madonna a kis Jézussal; térdei mellett κ—B), a hátlayan * MONETA * NOVA * ANNO * DOMIN * 1535 (címer). Részemről ebből az évből nagyobb veretű rendes garast sem ismerek. A m. n. múzeum éremgyűjteményében ezek sora 1530-cal bezárul s csak 1536-ban folytatódik tovább. 1537-ből van egy db. piéfort-veret a n. múzeumnak. Van a keszthelyi gyűjteményben több denár is vastag veretben, még pedig I. Ferdinánd κ—B jegyű denárai vastag *aranyveretekben* 1547 és 1548-as évszámmal és ezüst veretben 1544-ből, II. Mátyás κ—B jegyű denárának ezüst piéfort-ja 1615-ből (ez *feltűnően vastag*) és 1619-ből, mely két db szintén nagy ritkaság, továbbá III. Ferdinánd κ—B jegyű 1649-es denárjának ezüst piéfort-ja kétféle vastagságban.

Leggazdagabb és legbecsesebb azonban a keszthelyi hercegi éremgyűjteményben az *erdélyi pénzek és a magyar és erdélyi vonatkozású emlékérmek* sorozata. Ezek mindegyikének is megvan a külön cédulája, de az egyes darabok itt is összecsúsztak. Mérleg hiányában nem volt alkalmam az egyes darabok súlyáról meggyőződni, így tehát a cédulákon megjelölt adatokra kell támaszkodnom, mikor valamelyiknek a súlyát említem. Sok tízszeres arany van az erdélyi pénzek közt. Így pl. *Báthory Kristófé* 10 #-osa 1577-ből, 8 #-osa (? Resch ilyent nem ismer, a m. n. múzeum éremgyűjteményében sincs!) 1577-ből, *Bocskay Erzsébet* 10 #-osa 1577-ből, *Bocskay István*, 10 #-osa 1605-ből, *Rákóczy Zsigmondé* 1607-ből, *Báthory Gáboré* 1610-ből, 1657-ből, 1659-ből, *Barcsay Ákosé* 1660-ből, 1628-ból, *II. Rákóczy Györgyé* 1652-ből, 1657-ből, 1659-ből, *Barcsay Ákosé* 1660-ből, *Kemény Jánosé* 1661-ből, *Apaffy Mihályé* 1662, 1663, 1670, 1671, 1675 évekből, ugyancsak az ő tízaranyosa hatszögű csegelyben 1673-ból, 1686-ból, 1689-ből és 25 *aranyosa* 1675-ből hatszögű csegelyben. Ezt az utolsó adatot is tartózkodással közlöm, mert nem bízom a mérés pontosságában. Az érem lenyomata teljesen összevág Resch 174. l. és XLVIII. t. 212. sz. a. közölt darabjával.

Az erdélyi pénzek legritkább két darabja a következő:

1. II. János Zsigmond egyoldalú szükségstallér bélyegével vert tízaranyosa. Resch 14. l. és III. t. 33. sz. a. tudósít bennünket egy ilyen darabról s azt mondja, hogy a nemzeti múzeumban van. Ezen adat helytelen, mert a nemz. múz.-nak sohasem volt ilyen példánya. Valószínűleg a bécsi udvari múzeum tulajdona lesz. Ennek a Resch által közölt darabnak van egy variansa a keszthelyi hercegi gyűjteményben, melynek IO · SE · REX · V felirata olvasható (a Reschben lévő IO · SE · REX · VN.).

2. Báthory Gábor N—B jegyű 1610-ből való széles garasának (Resch 68. l. XIX. t. 89.) *vastag aranyverete*. Eddig ezt sem ezüst sem arany piéfort-példányban nem ismertük.

Az emlékérmek sorozatában különösen gazdagon és igen jó fenntartású darabokkal képviselt III. Károly és Mária Terézia kora. De több ritka XVI. századi emlékérem is van, melyek II. Lajosra és nejére s I. Ferdinánd korára vonatkoznak. Ezek közt is több szép arany van. Van e gyűjteményben egy db. ezüst Telegdy-emlékérem is (Wesz. XXXIII. 2.). Igen szép aranypéldánya van azon *Hunyadi Mátyás-féle* emlékéremből

(3 # súlyban jelezve), melyet Schoenvisner a 229. s következő lapon ír le és IV. t. 139. szám alatt közöl, Rupp pedig a 94., 95. l. és XX. t. 544. sz. a.

Ezen utóbbi rajz rettenetes rossz s az eredetinek csak torzképe. A Schoenvisneré elég jó, de azért nem ártana a darabot hű fényképmásolatban közölni, mert a benne megnyilatkozó művészetet csak így lehet élvezni. Ritka darab a Resch 225. l. és LXVI. t. 74. sz. a. közzétett Bethlen Gábor-féle ovális emlékérem is *tízaranyos* veretben. Resch *csak ezüstben* tud róla. Aranyban ezen kívül én sem ismerek egy darabot sem.

Az egész gyűjteményt méltán értékelni csak akkor tudnók, ha tudományosan, szakkönyvek alapján lenne feldolgozva. A futólagos átnézéskor sok minden kikerülheti az ember figyelmét, mert tudjuk, hogy milyen fárasztó munka egy ilyen gyűjtemény átnézése. Ha valamikor az egész gyűjteményt újra elrendezik, a darabokat meghatározzák és pontos katalógusát közzéteszik a ritkább vagy eddig még ki nem adott példányok képeivel együtt, a magyar numizmatikai irodalom igen becses kötettel fog gyarapodni.

Dr. Harsányi Pál.

Pótlások és helyesbítések:

1. **A m. orvosok és természetvizsgálók** 1864. évi marosvásárhelyi vándorgyűlése érmének (N. K. X. 12 l. 47. sz.) ezüst példánya Faludi Géza gyűjteményében található.

A m. orvosok és természetvizsgálók 1847. évi soproni vándorgyűlése érmének előlapját egy Sopronban, ugyanazon évben tartott ipari- és terménykiállítás jutalomérméhez is felhasználták. E hibrid érem leírását, több oldalról kapott tudakozódásnak eleget teendő, a nemzeti múzeum példánya alapján, itt adom:

Előlapja ugyanazon bélyeggel veretett, mint az orvosok és természetvizsgálók soproni (1847) gyűlésének a N. K. X. K. 13. l. 53. sz. alatt leírt érme.

Hátlapján középen füzérszerű kerek keretben bevésve: KOVÁTSITS | FERENCZ | A szegélyen kívül: SOPRONYI IPARMŰ- ÉS TERMESZTMÉNY KIÁLLÍTÁSI JUTALOM 1847 * | Mindkét lapon tagozott síma szegély.

Barnára patinázott bronz, 41·5 mm. — NM.

2. **A raffnai barbár éremlelet** ismertetését tartalmazó közleményt (Num. Közlöny VI. k. 1907, 1—4. lap) illusztráló képek kettejét tévedésből fölcserélték a nyomdában. Az első és a hatodik számú érmek hátlapjait ábrázoló képek úgy helyebítendők, hogy az 1. sz. rev. a 6. sz.-hoz, a 6 sz. rev. pedig az 1. sz.-hoz tartozik. — A leírások helyesek.

3. **A Biatic-csoportbeli pénzeket** tárgyaló első közleményben, (Num. Közlöny VIII k. 1909, 39—50. l.) a Biatic-féle 17 grammos ezüstpénzek 1. sz. válfajának leírásában (45. lap, alulról a 10. sorban) a máris előfordult félreértés elkerülése végett a *baloldalt* szó után veszőt kell tenni. A hátlapon tehát *három* növénylevél látható, úgymint 1. baloldalt, 2. lenn a ló alatt, és 3. jobboldalt, mindenütt egy-egy levél.

Ugyanezen 1. sz. válfajnak két változata került elé újabban. Ezeket 1a) és 1b)-vel jelölhetük. A különbség abban áll, hogy az előlapi fejeken az 1a) változaton a baloldalinak szeme nagyobb ponttal az 1b) változaton kis ponttal van ábrázolva, utóbbi változaton még a nyak alatt kis függélyes vonalka is látható. (A Stroehlin-gyűjtemény példánya, most a Dessewffy-gyűjteményben.)

4. **A magyar szabadságharc papírpénzei** című érdekes közleményében (Numizm. Közlöny V. k. 1906. 37—46. l.) néhai Halász Gábor tag- és munkatársunk a 38. lapon csak kétféle, úgymint 50 frtos és 100 frtos kincstári kamatos utalványt említett. — Brenner Ferenc úr, tagtársunk egy régebbi levelében arról értesített engemet, hogy gyűjteményében egy darab *500 frtos kamatos utalvány* is van!

5. **A magyar iskolák emlékérméinek** sorozatát (Lásd Num. Közlöny VIII. k. 75—98. 1.) alkalmam van az alábbi néhány érem leírásával megtoldani.

126. sz. A **budapesti m. k. felsőbb leányiskola** 6-ik osztályát 1897-ben végzett növendékek 5 éves találkozójára.

Egyenszárú ezüstcsegély; felső életől alsó éléig ezüst sodronyból készült kettős zsinór van erősítve, mely fenn a csegelyen túlhaladva csomóban és e fölött fülben végződik, lenn pedig kétoldalt kettéválík. Ezen zsinórt a csegély közepét elfoglaló kerek bronzpecsét szorítja le, a pecséten a magyar országcímer, két oldalt 18—97 évszám foglal helyet és körül e felirat: M. KIR. ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLA. Lenn VI. OSZT. A csegély körül vékony vonalszegély.

Hátlap: Bevésett betűkkel: *Találkozzunk 1902 máj. 2.^{án} d. u. 5 órákor* | fönn és lenn egy-egy csillag. — Vékony vonalszegély.

Ezüst, 20 mm. 6.50 gr. — Kilenyi Hugó gyűjteményében.

B.-Csaba.

127. Középen babér- és pálmaágból alkotott nyílt koszorúban B.-Csaba címere (két-farkú oroszlán három kalászt tart. Alatta vízben úszó hal. A sisakon nyílt koronából kiemelkedő szőlőfürt). Körül, az előreálló szegélyen: B · CSABAI · ÁG · H · EV · RUDOLF-FŐGYMNASIUM *

Hátlapján középen üres mező a bevésendő név számára. Az előreálló szegélyen ugyanazon felirat, mint az előlapon.

Az ezüstpéldányokon lenn SGA ponc és ezüstpróba-ponc. — Fülezzet érem karikával, kék és fehér, ▽ alakra összehajtott szalagon.

a) Ezüst. 33 mm. 15.5 gr. — Éles Géza gyűjteményében.

b) Barnára patinázott bronz. — Éles Géza gyűjteményében.

128. Előlapja olyan, mint az előbbi éremé, hanem domborúbb verettel és homályosított felülettel. Lenn a címer alatt SGA és ezüstpróba-ponc az ezüst példányokon.

Hátlapján babérkoszorú. — Fülezzet érem karikával, ▽ alakra összehajtott kék-fehér szalagon.

a) Ezüst. 33 mm. 15.5 gr. — Éles Géza gyűjteményében.

b) Sárgabronz. — Éles Géza gyűjteményében.

129. Középen Békés-Csaba címere babér- és pálmagallyból álló koszorúban. Az előreálló szegélyen, körül: BÉKÉSCSABAI ÁG. H. EV. RUDOLF-FŐGYMNASIUM *

Hátlap: Babérkoszorúban: EGÉSZSÉGÉS | TESTBEN | EGÉSZSÉGES | LÉLEK | Lenn ezüstpróba-ponc és apró sga jegy. — Mindkét lapon sima szegély. — Fülezzet érem karikával.

a) Ezüst. 33 $\frac{1}{2}$ mm. — NM. — b) Bronz (ezüstpróba-ponc nélkül). — NM.

(A Rudolf-főgimnáziumban 1912-ben csakis ezen tornaverseny-érmeket használják.)

Debreczen.

130. sz. Babérkoszorúban e felirat: A | DEBRECZENI | EV. REF. | FŐGYMNASIUMI | TORNAKÖR | Lenn s · g · A · beponcolva.

Hátlap: Középen Debreczen címere, kettős vonalkörben, széles, üres szegélylyel.

Ezüst, 34 mm. 15 gr. — Mihálovics Béla dr. gyűjt.

Magyaróvár.

131. sz. A szegélyen köröskörül: * A MAGYAR-ÓVÁRI M. K. GAZDASÁGI AKADÉMIAI | Középen, vonalkörben folytatólag, vízszintes sorokban: KAZINCZY-KÖR | 25 ÉV. JUBIL. | EMLÉKERE |

Hátlap: babérkoszorúban 1884 évszám.
Mindkét lapon gyöngysoros szegély.
Bronz, 29 mm. — NM.

Sopron.

132. sz. A Weszerle. F IV. t. 18. sz. soproni (1625. évi) koronázási emlékéremnek Sopron látóképét (s alatta 3 címert) ábrázoló előlapja egy sarkára állított négyzetes csegelyre verve. Az éremkép körül a négy sarokban széles recézett vonalkeret részei és kis díszítmények.

Hátlap: Középen vonalkörben négy díszítmény közt e felirat: PRÆM: | · E · G · P · | MDCXLII | A körön kívül, a négy sarokban díszítmények. A csegely szélén négyszögletes vonalkeret.

A hátlapon az összes díszítmények és feliratok kézzel vannak bevésve a simára csiszolt lapkába.

Az előlap elég durva öntésről tanuskodik. A mező át van vésve (simitva). (Weszerle képe nem egészen hű mása az éremképnek.)

Sarkára állított négyzetes öntött csegely. Súlya körülbelül $15\frac{1}{2}$ gr.

Ezüst, $45\frac{1}{2}$ mm. magas, 46 mm. széles, oldalhossza 33 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteménye.

Temesvár.

A *M. iskolák érmei* 113. sz. éremfajnak ezüstpéldánya, az előlap alján SGA és ezüstpróba-ponccal Eles Géza gyűjteményében található.

Ezüst. 36·5 mm. 33·5 gr. — Füllel és karikával piros-zöld, ▽ alakú szalagon.

A hely megnevezése nélküli érmek:

133. Hétágú csillagalakú fülezzet érem. Középen 31 mm. átmérőjű vonalkörben Jézus pálmafa alatt, balfelé fordulva áll és tanítja a körülötte egybesereglett 9 főnyi csoportot. Jézus feje fölött fénykör lebeg. A kép alatt, balra BORZSOVAY mesterjegy. Körül: A BÖL-CSESEG KEZDETE * AZ ÚRNAK FÉLELME | A csillag szárain, vonalozott mezőben egy-egy betű: K B O P O E H. Kettős sima szegély.

Hátlap: Középen 31 mm. átmérőjű vonalkörben feszület, méhkas és nyitott könyv közt. A kas körül 9 méh röpköd, a könyvben IS | TEN | HA | ZA | olvasható. Alább babérból és tölgylombból álló félkoszorúban Mária-monogramm. Körirat: BUZDÍTSON HALADÁSRA * ERDEMED JUTALMA | a csillag szárain, mint az előlapon, vonalozott mezőkben egy-egy betű: R. SZ. J. M. E O H | Kettős sima szegély.

Fehéres fém. Fülestül 50, anélkül 44 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében.

134. Lenn szalagcsokorral kötött babérkoszorúban, koronás magyar országcímer körül e felirat: A' TANULÓ SZORGALOMÉRT | Két sima szegély. Hátlapja sima. — Egyoldalú ónlecsapat. $42\frac{1}{2}$ mm. — N. M.

135. Lenn szalagcsokorral kötött virágkoszorúban e felirat: A' SZORGAL- | MATOS-SA'G' | JUTALMA. | Két sima szegély. — Hátlapja sima. — Egyoldalú lecsapat. — Ón. 44 mm. — N. M. G—n.

Az igen tisztelt tagtárs uraknak őszinte köszönetemet nyilvánítom a gyűjteményükben lévő kiadatlan éremfajokról szóló szíves értesítéseikért. Szerk.

Olasz földről.

(A római kongresszus. — Néhány olaszországi éremtár.)

A 3-ik nemzetközi arkeológiai kongresszus f. évi október 9—16. napjain tartotta üléseit Rómában, a Sapienza termeiben.

A kongresszusnak nyolcadik szakosztálya a numizmatikai szakosztály volt, mely a Sapienzával kapcsolatos Palazzo Carpegna egyik termében ülésezett.

Természetesen a numizmatikusok ezen gyűlése kevésbé volt népes, mint a brüsszeli és párizsi, kizáróan érmészeti kongresszusokon, azonban képviselve volt benne a vendéglátó Olaszországon kívül Angol-, Francia-, Német-, Orosz-, Magyarország, Ausztria és Japán. Az üléseken Percy Gardner (London) és e sorok írója elnököltek, a titkári teendőkkel Ettore Gabrici bízott meg. Az előadások sorát P. Gardner angol értekezése nyitotta meg, A görög pénzekről tartott tanfolyamok 40 éves tapasztalatai címen. Sok egyéb érdekes és tanulságos megjegyzésen és megfigyelésen kívül javasolta a görög éremleletekről térképek készítését. A különböző korbeli pénzeket e lelet-térképeken 50—50 évi időszakonként külön-külön térképekre kell bejegyezni, így elég hű képét fogjuk nyerni a közlekedési és kereskedelmi útvonalak fejlődésének, illetve változásának 50—50 éves időszakonként. (Megjegyzendő, hogy a numizmatikai lelet-térképek dolgában, mint ezt már két év előtt a brüsszeli kongresszuson jeleztem, már pár évvel elébe vágtam P. Gardner indítványának, a hazai barbár éremleletekről szerkesztett térképpemmel.) A numizmatika tanításánál eleinte gipszmásolatokat ad tanítványai kezeibe Gardner, meghatározás céljából. Ezzel szemben Salinas, a palermói múzeum igazgatója, különös tekintettel a gyártási, művészi és egyéb sajátosságokra, — legalább Olaszországra nézve, — az eredeti érmek alapján való oktatást találja alkalmasabbnak. Ezután O. L. *Richmond*-nak angol előadása következett, melyben Tiberius (Cohen 68. és 70. szám) és Caligula (Cohen 9. szám) pénzeit tárgyalta s azon eredményre jutott, hogy a rajtuk ábrázolt templom nem a templum divi Augusti, hanem az Apollo Palatinus temploma. Ezen éremképen Augustus és Apollo kultuszának egybeolvadását látja és utal e tekintetben Antoninus Piusnak egy pénzére, amelyen Apollo Actius képe Apollini Augusto felirattal kapcsolatos. *Romíszonki* ezután Magnentius császár pénzeit tette részletező tanulmány tárgyává. Utána *H. A. Ramsden* a jokohamai numizmatikai társulat elnöke (aki különben született angol, hanem évek óta Japánban él) ismertetett angol egy rendkívül ritka kínai pénzcsoportot, mely szerinte a Kr. előtti második évezredben (!) volt forgalomban. Ezek a kauri (csüllór) csigának szaruból készített, sárgás és zöldes színű eredeti nagyságú utánzatai, melyekre a pénz fogalmát jelentő kínai írásjegyek vannak bevésve. Megjegyzendő, hogy ezek a később fokozatosan módosuló írásjegyek, amelyek „pénzt” jelentenek, a kauri csiga képéből alakultak ki. Ezen érdekes pénzekből szerző szerint egy darab van a tokiói múzeum birtokában, míg ő 16, a saját tulajdonában lévő példányt mutatott be a kongresszusnak. Következett *N. Papadopoli* előadása (S. Ricci ismertette vázlatosan, olaszul) az olaszországi éremgyűjteményekről s megfelelő kormányintézkedések kérelmezéséről. Ugyancsak Ricci ismertette a távollévő *F. Gnechi* előadását a „Catalogo unico”-ról. Ennek lényege az, hogy az olasz éremgyűjtemények egyetlen, egységes, összefoglaló katalogusa lenne szerkesztendő, mely rovatos lapokból állana ily beosztással: 1. az érem megnevezése, valamely forrásmunka idézésével (például: Hadrianus, Cohen 517. sz.); 2. az érem anyaga B (bronz), A (argento, ezüst), O (oro, arany); 3. stb. itt következnek az egyes nevezetesebb külföldi és olaszországi köz- és magángyűjtemények neveivel ellátott keskeny rovatok, amelyekben, az 1. rovatban említett éremfajnak megfelelően, (vízszintes irányban) egy ponttal jelezi, ha az illető múzeumban megvan a megfelelő éremfaj. (Az ilyen egységes katalogusnak előnyei és haszna, az antik érmekeket illetőleg, óriási lenne, azonban a reá fordítandó munka, amely természetesen csakis befejezett rendezésű éremgyűjtemények alapján kezdhető meg, úgy vélem, évek hosszú

során át foglalkoztatna egy sereg olyan erőt, amelyet más irányban egyelőre közvetlenebb haszonnal lehetne fölhasználni). *A. Simonetti*-nek a lukániai pénzekről, *G. Seure*-nek Kokovanak Brutus-féle típust utánzó tráciai pénzeiről szóló és *G. Castellani*-nak a numizmatika nyilvános oktatását célzó előadása után *Arthur Sambon* olasz előadása következett déli Itália középkori pénzveréséről, melyet a kongresszus, a benne összefoglalt számos metrologiai, a finomságra vonatkozó és különösen gazdaságtörténeti adat méltánylásával élénken megéljenzett. A kongresszus munkálatainak kötetében egész terjedelmében megtalálhatják majd olvasóink e tanulmányt, melyet itt lehetetlen vázolni. Számos megfigyelései közt érdekesek a tárgyalt kor és terület aranypénzeire vonatkozó adatok is. Így szerinte azon időben Dél-Itáliában nem vertek pénzt tiszta aranyból. II. Frigyes híres augusztáseinek finomsága is csak $16\frac{1}{3}$ karátos volt. Ugyancsak *A. Sambon* a numizmatika tudományos módszereiről és főbb céljairól is beszélt. *Ercole Guecchi* betérjesztett munkája az éremgyűjtemények őrzéséről különösen a múzeumi tisztviselőket érdekli közelebbről. Lopás és betörés megakadályozására szolgáló javaslatai közül az éjjelre is kiterjedő folytonos őrzés és a villanyos riasztó készülékek igénybevétele fontosak. Kiállításra csakis kevésbé ritka eredeti példányok és a ritka érmek hű galvanoplasztikai másolatai szolgáljanak, mint pl. British Museumban.

Serafino Ricci-nek a szakosztály olasz tagjainak általános érdeklődését és hosszú és változatos eszmecseréjét (melyben különösen a fentemlített Salinas vett élénken részt) kiváló előadásai fejezték be, sőt majdnem ő egymaga foglalta le a szakosztály utolsó ülését. *Serafino Ricci* először a régi olaszországi pénzverdék működésének külön-külön való tanulmányozását és monografiaszerű feldolgozását javasolta. Ennek módjai: — a magánvállalkozásra bízás vagy a hivatalos jellegű munka — felett már élénk vita fejlődött, melyben az a felfogás győzött, hogy ez irányban a kutatások leghelyesebben a saját kedvükből vállalkozó kutatók buzgalmára bízandók. *Ricci*nek második — és alkalmazhatóságában más országokra, így különösen Magyarországra nézve is nagyon érdekes és tanulságos javaslata a körül forgott, hogy mivel a jelen viszonyok közt Olaszországnak egy éremtára sem elégíti ki a tudományos igényeket, három, minden tekintetben a kor színvonalán álló és a jogos igényeknek megfelelő, úgynevezett minta-éremtár (*medagliere nazionale modello*) szerveztessék és állíttassék fel, még pedig egy-egy ilyen éremtár felső és déli Itáliában és Rómában. Azokat a követelményeket, amelyek egy-egy ilyen éremtárhoz fűződnek, a következőkben vázolta *Ricci*: 1. A római múzeumok éremgyűjteményei egyesítendőek. 2. Mindegyik minta-éremtár célja lehetőleg teljes ókori, közép- és újkori éremsorozatok alakítása, (természetesen első sorban itáliai sorozatokról van szó). Mindegyik éremtár mellé. 3. minél teljesebb szakkönyvtár állítandó, melyben önálló munkák, különlenyomatok és folyóiratok foglaltatnának, 4. gipszmásolatok rendszeres gyűjteménye alkotandó. 5. Mindegyik tárnak tudományos lajstroma *catalogue raisonné* kiadandó. 6. Megfelelő, tágas, világos kiállítási helyiségek, modern bútorozással és biztonsági intézkedésekkel. 7. Kielégítő évi dotáció. 8. Megfelelő számú és képzettségű, elég jól fizetett tisztikar és segédzemélyzet. 9. A nevezett éremtárak feltétlenül önállóak legyenek, nem pedig valamely arkeológiai vagy művészeti múzeummal egyesített alosztályképen szerveztessenek. 10. Kapcsolatosan egyetemi tanszékek is szerveztessenek a numizmatika tanítására és szakemberek képzésére. A nagyon is élénk eszmecsere, illetve a részletekre kiterjedő vita szavazásra vezetett, melyben *S. Ricci*nek az éremtárak ügyének fenti értelemben való általános javítása és a numizmatikai oktatás fokozott szervezése iránt tett votum-javaslatát magáévá tette a szakosztály.

A VIII. szakosztály fent vázolt működés megemlékező még *Serafino Ricci*nek az egyesített (I., V., VIII—XI.) IX. szakosztályok okt. 16-iki délelőtti ülésén a graeco-római pénzek művészi kiválóságairól tartott előadása, tovább *Arthur Sambon* előadása október 14-én délután az Istituto Numismatico Italianonak az Angyalvárhoz tartozó épületek egyikében kapott új helyiségében, az olaszországi éremgyűjteményekről.

A fenti sorokban vázolt dolgok a kongresszussal kapcsolatosak. Minthogy azonban f. évi szabadságidőm egy részének felhasználásával a kongresszus befejezése után is még

hosszabb ideig tartózkodtam Róma, Nápoly, Flórenz és Pisa városokban, felfrissítve és gyarapítva a műemlékek és gyűjtemények tanulmányozásával régebbi itteni tanulmányutaim tanulságait, röviden kiterjeszkedem itt azon olaszországi éremgyűjteményekre is, amelyeket ezúttal tanulmányoztam.

Rómában először a *Museo Kircheriano* aes grave-gyűjteményét tanulmányoztam. Ez a fontos, pár száz darabra rúgó római és itáliai aes grave-sorozat, mely legalább javarészen, a vicarelloi forrás-leletnek alkotja részét, a különböző pénzkibocsájtó városok szerint igen változatos technikai különbségek megfigyelésére nyújt alkalmat. Az érmek, mint speciesek mind fel vannak véve Haeberlinnek két év előtt kiadott nagy munkájába. Maga a gyűjtemény egy része igen homályos saroktárlókban van elhelyezve, de kilátás van rá, hogy a museo delle terme-be (l. alább) máris átutalt újabb veretekhez csatlakozva, a még ittlévő aes grave-sorozatokat is a museo delle terme éremtárához fogják csatolni. A Museo Kircheriano numizmatikai anyagához tartoznak még ez ittlévő etruszk pénzek, a keresztény emlékek szobájában látható pár éremféle és a bizanci, részben ezüstberakású négyszögletes bronzsúlyok.

A Diocletianus fürdője romjai közt elhelyezett *museo delle terme*-nek két elkülönített helyisége szolgál numizmatikai célokra. Egyik, mely a négyszögletes arkádós udvarnak („keresztfolyósó“) a bejáratnál szemben levő sarkából nyílik, a gazdag római éremgyűjteményt tartalmazza, amely mintegy 2000 darab, tárlókban kiállított és időrendben rendezett köztársasági és császári arany- és ezüstpénzt, külön még bronzokat is foglal magában. Feltűnő az aranypénzek szép fentartása és nagy száma; igen szép példányokban vannak képviselve a köztársaságbeli 20, 40 és 60 sestertius értékű aranypénzek. A másik helyiség egy emeleti szoba a hivatalos helyiségek szárnyában, ahol a mindössze 30000 darabra rúgó gyűjtemény többi részei zárt szekrények fiókjaiban vannak elhelyezve. Ezek közt vannak a Museo Kircherianoból már átutalt érmek is. Az éremtár öre évek óta Lorenzina Cesano kisasszony, állami régészeti felügyelő, akinek buzgósága folytán a múzeum a római és rómavidéki éremleleteket megvásárolja és aki a fent leírt, tárlókban kiállított sorozatokat is rendezte, sőt e nyár folyamán a nápolyi éremtár újonnan való rendezésével is hivatalos megbízásból kifolyóan hosszabb időn át foglalkozott.

A kapitóliumon lévő múzeumok egyikében, a *Konzervátorok palotájában*, szintén van tekintélyes éremgyűjtemény. Ez az első emeleti folyósó végén lévő teljesen különálló teremben van elhelyezve, díszes sötétpiros posztóbélésű tárlókban. A római pénzek sorozata néhány darab nyers érccel, aes rude, kezdődik, egy kisebbfajta négyszögletes aes signatummal, sok Janus-fejes és egy Pallas-fejes assal, különféle redukciók szerint régebben osztályozott könnyebb as-pénzekkel, kampaniai veretekkel folytatódik, melyek után a jegyeket, betűket, monogramokat, majd neveket viselő és évszámok szerint, ezeken belül pedig családnevek szerint rendezett, egységes sorszámozású köztársasági, majd pedig a császári pénzek, végül a bizanciak következnek, II. Emanuelig (1373—1425). A köztársasági sorozatban az a. u. c. 709 óta vert sok családi aranypénz, köztük a Calpurnia gens apró arany pénze (v. ö. Babelon 15—17. sz.?) a császári sorozatban a kitűnő fenttartású aureusoknak általában mindvégig feltűnő nagy sokasága, az uralkodók és családtagjaiknak aránylag kevés kivétellel teljes sorozata, pompás képet nyújt. A gyűjtemény pompáját és becsét nem kevéssé emelik Hadrianus, Faustina iun., Verus és Sev. Alexander széles karimájú, nagy lapkára vert bronz medaillonjai s a tesserák dús sorozata.

A tárlókban kiállított római pénzek fölött, a falakra függélyesen alkalmazott keretekben a pápák pénzeinek, az Orsini-gyűjteményből származó emlékérmeknek, a lengyel, svéd, orosz pénzeknek, a német brakteáták, középkori ezüstpénzek, modern olasz emlékérmeknek sorozatai és az ismeretes savoyai suite-érmek vannak elhelyezve. A kiállított érmek számát mintegy ötezerre becsülöm. Serafini igazgató távollétében nem szerezhettem tudomást arról, hogy a kiállított éremsorozatokon kívül vannak-e egyebek is a múzeum birtokában. Hasonló okból nem juthattam hozzá ezen alkalommal a vatikáni éremgyűjtemény megtekintéséhez.

Nápolyban a Museo Nazionale-nek régente Fiorelli által katalogizált éremtárát kívántam majdnem húszévi időköz leteltével viszontlátni. Az időközben felgyült gyarapodás beosztása végett azonban a régente majdnem a maga egészében kiállított gyűjteményt pár év előtt egészen széjjelszedték és ideiglenesen fiókos szekrényekbe rakták. Az új rendezés pár év óta S. Ricci, majd Lorenzina Cesano kisasszony, a római museo delle terme éremtára őrének, majd pedig Luigi Posterari múzeumi tisztviselőnek és egy asszisztensnek közreműködésével most van folyamatban és még 1—2 év eltelik, amíg ismét megnyílnak a közönség előtt az éremtár termei (2).

A gyűjteménynek mostani nehéz hozzáférhetősége és a kulcsoknak különböző kezekben való őrzése folytán több engemet érdeklő csoport megtekintésétől le kellett mondanom és főképen csak az aes grave. a neapolisi és a sicíliai, különösen a syracusaei sorozatokat szemléltem meg tüzetesebben. Aes signatumból csak 2 db. van (kard és hüvely; kakas és tridens), a pallasfejes és janusfejes nagy aes grave-fajok s az as részei azonban összesen vagy 100 darabbal vannak képviselve.

A neapolisi görög pénzek száma is 100-ra rúghat, a syracusaei sorozat sok aranypénzt, 12 dekadrakmont (3 Kimon és 9 Enainetos!), vagy 80 darab régi stílusú tetradrakmont, (a nyaknál fel- és visszahajtott hajú fejfel) a gelaszi pénzek csoportja vagy 50—60 darabot, tartalmaz. Mindenütt tömördek a duplum, amelyeken nem lehet tovább adni! Az országos múzeumoknak egymásközi duplum-cseréje vagy dumplumok átutalása nem lehetséges a mai viszonyok közt. A római tesserák (circa 70 db.) és kontorniátáknak (circa 80 db.) nálunk oly gyér sorozatait is tüzetesen megsemméltem. A múzeumnak az éremtáron kívül eső más termében, egy tárló van telve részben egyoldalú római csont tesserákkal, melyek durva faragású fejet, astragalust és különböző egyéb ábrákat viselnek. Egy, a krásznai aranyrudakhoz hasonló, négy lebélyegzést viselő római aranyrúd szintén van a múzeumban. Apró megfigyeléseim és följegyzéseim részletezére itt nincs elég hely. Az éremtár, Posterari szerint circa 150.000 darabot tartalmaz, ebből 80.000 antik érem, és 20.000 ami nincs még lajstromozva. A nyilvántartás alapjául itt a régi Fiorelli-féle lajstrom (1870) és a cédula-lajstrom szolgál, a mely, mint láttuk, még igen hiányos.

Nápoly mellett, Posilippóban egy kiváló magángyűjteményt volt alkalmam látni; ez *Memmo Cagiati* úrnak, a két Sicilia királyság pénzeiről szóló terjedelmes monografia s a kapcsolatos *Supplemento* című folyóirat írójának pompás, több ezer darabra rúgó, berakott művű pompás biztonsági szekrényben fényűző pompával elhelyezett, mintaszerűen rendezett speciális gyűjteménye. amelynek alapján (megfelelő kiegészítésekkel) írta nevezett monografiáját. Úgy írói, mint gyűjtési munkájában fiatal leánya. Eugenia, aki maga is már szakavatott numizmata, segédkezik neki. Egyforma fehér bőrhátú kötésekben sorakozó gazdag szakkönyvtára, szakemberek arckép- és kéziratgyűjteménye, végül szaklevéltára, egészítik ki pompás dolgozószobájának tartalmát.

Firenzében a Museo archeologico földszintjén elhelyezett etruszk-múzeum keretében a Vetuloniában lelt antik pénzek sorozata figyelmet érdemel; több száz, többé-kevésbé jó fenntartású római és itáliai bronzpénzdarab, köztük több aes grave. A pesaroi múzeumnak úgy látszik unicum-számba menő vetuloniai as-sza (kerék, etruszk (?) felirattal) itt másolatban van meg. — A populoniai leletekkel kapcsolatosan egy igen becses és kiváló etruszk pénzgyűjtemény — mely valószínűleg szintén populoniai leletekből áll — van kiállítva. Mintegy 120-ra becsülöm darabszámra, kiválóak egy kis elektron pénz (női fej.), egyetlen nagy tetradrakmonszerű ezüstpénz, balfelé ugró oroszlánnal, továbbá egy nagy bronz, (férfi-fej), előtte ↑ egy Pallasfejes középbronz (fönn . . .) és a Medusa-fejet, női fejet, ló protome-jét (b) típusul viselő ezüstpénzek sorozata.

Az emeleti termek egyike az éremtárnak van szentelve. Itt egyik tárlóban mintegy 200 drb etruszk pénzből álló gyönyörű sorozat kelt irigységet. (Kiváló egy oroszlánfejes arany pénz.) Másik tárlóban etruriai aes rude és aes signatum (caduceus, tridens)-darabok, egy lekerekített végű, mintegy $2\frac{1}{2}$ cm. hosszú, 1 cm. széles és talán 3—4 mm. vastag nyers-

arany rudacs (22¹⁰ gr) 1 cm.-től 2—3 mm.-ig terjedő átmérőjű kerék nyersarany öntvények (?) egy circa 50 mm. átm. kerék bronzöntvény (öntöröggel), melyek mind pénzül, illetve cseretárgyul szolgáltak. Egy további tárló mintegy 70 drb római aes grave-t, kampániai és köztársasági ezüstöt, másik tárló kampániai és umbriai aes gravét (circa 150 db.), ismét másik etruszk, picenumi és a senonoknak tulajdonított aes gravet (circa 250 db.) tartalmaz.

Az olaszországi közép- és újkori pénzek a tárlók hosszú sorában kiállítva foglalják el a terem egész területét. Firenzének 1000 darabra rugó pénzei 1134-től a legutóbbi időkhöz terjedő sorozatban egymaguk 8 tárlót töltenek be, Luca, Pistoia után Róma (III. Leótól, 795/815, XIII. Leó (anno I) tallérszerű érméig) 7 tárlót foglal le (circa 1600 db.) Felső-Itália mintegy 700 pénzdarabbal szerepel, Alsó-Itália s a szigetek szintén erősen vannak képviselve. Az éremtárhoz kiváló gemma-gyűjtemény csatlakozik, Augustus, továbbá Antoninus Pius remek nagy arcképes gemmáival.

A Bargello múzeum-palota egyik terjedelmes, mindegyik oldalán 4—4 ablakkal világított emeleti termében megbecsülhetetlen éremkincsek vannak kiállítva vagy 32 nagy tárlóban. Leszámítva mintegy 500 olasz éremverőtövet, a gyűjtemény kizárólag művészi medáliákból áll.

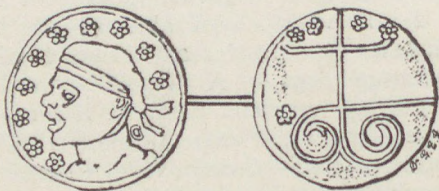
Pisanello művei egy egész nagy tárlót töltenek be a Marco Sesto veneziano érmével kezdődő remek sorozatukkal. Az olasz reneszánsz többi mesterei még öt nagy tárlót foglalnak le. A francia medáliák IV. Fülöptől X. Károlyig terjedő sora 2 tárlót vesz igénybe. A németek Zsigmond és Eleonora arany Judenfennigjeivel kezdődnek és mintegy 1000 db.-ra tehető sorozatukban számos magyar vonatkozású darabra akadtam. (II. Ulászló aranyérme II. Lajos koronázására. A mohácsi csata emlékérmé Mária, illetve Lajos és Mária képeivel, Buda 1686. Viechter de Grueb nagy érme.) Egy tárlót az ismeretlen olasz mesterek medáliáinak szántak, hatot a pápák medáliáinak, a Medici család és Etruria emlékérméi négy tárlót, az olasz személyi (arcképes) medáliák ugyanannyit töltenek be. Kisebb sorozatok vannak lengyel, svéd és orosz emlékérmékből is. Ily kincstömegekkel szemben alig volna értelme egyes darabok méltatásának. Csak ránk magyarokra vonatkozó dolgokkal tesztek kivételt. Így nagy sajnálatomra hiában kerestem I Mátyásnak olasz mesterek kezeiből származó érmeit, ellenben a nemzeti múzeum hibrid Mátyás érme hátlapjának — (ülő nő és pálmafa. — Castitati virtutisque invictae) — eredetijét megtaláltam itt Gian Christophoro Romano: Isabella d' Aragonia arcképes érmének hátlapján. Hogy az itt lévő Isabella-érem előlapján levő aránylag kisméretű mellkép azonos-e a párisi bibliothèque nationale-nak dr. Hampel József által az Arch. Értesítő új f. VI. 225. l. méltatott és közzétett példányával, azt majd csak a Bargellóból elkérendő gipszmásolattal való egybevetés után állapíthatom meg. — A Bargello éremtáráról annak régebbi igazgatója: I. B. Supino tett közzé egy speciális munkát: Il medagliere Mediceo del r. Museo Nazionale di Firenze (56 képes táblával, Firenze, Alinari, 1899. 4°, ára 30 frcs.)

Ugyancsak a Bargellóban, a Louis Carrand által Firenzének hagyományozott remek gyűjtemény keretében két nagybecsű éremsorozatot láttam. Az egyik 15—16. századbeli olasz, francia és német plakettekből, a másik pedig 14—17. századbeli olasz, francia, német stb. medáliákból áll. (Constantin császár, 14. századbeli burgundi munka; Pisano: P. Malatesta L. Leone; Doria András. G. Dupré: IV. Henrik, továbbá Medici Mária, több fajban stb. stb.) — A 2-ik emeletnek egy nagy termét a rendkívül dús pecsétlő-gyűjtemény foglalja el; ugyanitt látható a toszkánai pénzeknek Alessandro-tól II. Lipótig (1826) terjedő, pár száz darabra rugó gyűjteménye is.

Pisában a középkori és kora-reneszánsz emlékekben gazdag museo civico-nak egyik kevésbé látogatott szerény szobájában van elhelyezve az ottani éremtár, melyben sok érdekes dolgot találtam. A szoba főekességei F. Franceschinek, a toszkánai pénzek gyűjtőjének és Moise Supinonak, a pisai pénzek gyűjtőjének márvány mellszobrai. Mindkettő az általuk gyűjtött s a városnak ajándékozott éremgyűjteményre tekint le. Az éremtár

alkotó részei: római pénzek, köztük leletek is, circa 120 modern, nagyrészt helybeli vonatkozású emlékérem, aztán a pisai pénzek sorozata, a köztársaság idejétől kezdve (trónoló madonna, PI—SA, ezüstdenár.) Továbbá Montalcino, Cortona, Lucca, Siena, Avezza, Massa, Volterra, Piombino és főképen Firenze pénzeinek jórészt aranypénzekből álló, mintegy 800 darabra rügő sorozata; a Mediciek circa 300 darabbal vannak képviselve. Ritka a Governo politico de Toscana koronánagyságú ezüstpénze (heraldikus lilium körül: *quatrini cento* 1839, lenn: Firenze.) — Minket ezeknél jobban érdekel a *Marche in metallo, tessere* feliratú tárló, amelyben régi, — úgy vélem, 14—15. századi, — címerekkel, betűkkel, monogrammokkal, kereszttel, kettős kereszttel, lilimos címerekkel díszített és vaskos pontokkal szegélyezett bronz bárcáknak (zsetónoknak) majdnem háromszáz darabból álló gyűjteménye foglal helyet, továbbá az előbbiekhöz igen hasonló kivitelű majdnem 500 ólombárcát tartalmazó, *piombi mercantili pisani* feliratú tárló. Az előbbiben, ott találtam köztük egy szerecsenfejes, körül rozettákkal szegélyezett zsetónt is (6-ik sor, 6-ik darab), úgyszintén jóval alább egy másikat, melynek (Rupp 606. sz.) lilimos címeres hátlapja volt fölfelé fordítva.

Nálunk a szerecsenfejes bárcákat I. Lajos szerecsenfejes denárainak típusával hozták kapcsolatba és magyaroknak tekintették a régibb numizmaták, annyival inkább, mert egyik válfajuk (Rupp 425, Weszlerle B. IV. 24. és C. N. H. II. 369.) a hasított pajzsú, pólyás és kettős-keresztes országcímet viseli hátlapján, ami ugyan a numizmatikában I. Lajosnál későbbi időre: I. Ulászló vagy a gubernium korára vall, de a magyar kapcsolatot valamelyes módon mégis tanúsítja. — Másik válfajuk (Rupp 606. sz.) hátlapján ellenben szarufa körül elhintett három liliumot viselő címer látható (Rupp rajza egy rongált példányról készült és nem pontos. Van jó példánya is a N. múzeumnak). Harmadik az alább említendő püspöksüveges hátlapú zsetón. Végül Rómában találtam egy negyedik, a két előbbivel majdnem azonos előlapú, eddig nálunk teljesen ismeretlen fajt, amelynek hátlapján teljesen olasz karakterű motívum foglal helyet rozettákkal körülvéve. Ezt az ábrát talán úgy magyarázhatom meg legjobban, ha kettős keresztnek nevezem, igen széles közzel a szárai közt, de amelynek úgy a függélyes vonala, mint az alsó keresztszárának bal vége is lenn egy-egy jobbfelé kanyarodó nagy kerek csigavonalban végződik. Több száz darab, a Pisában látottakhoz hasonló különféle régi olasz zsetón közt akadtam rá, melyek közül egy maréknyit az újfajta éremmel együtt el is hoztam magammal a magyar nemzeti múzeum számára. Képét itt adom.

A fönnebbi, második (Rupp 606. sz.) fajt semmi esetre sem tartom magyarnak, még pedig erősen olasz karakterű hátlapú címere és az olasz zsetónokkal analóg gyártmánya miatt, továbbá egy másik, a nemz. múzeumban található, azonos bélyeggel (!) vert előlapú, de hátlapján rozetták közt püspöki süveget viselő rokon zsetónfaj határozottan nem magyar karakterére való tekintettel és végül a szerecsenfejú bárcáknak Olaszországban: Pisában és Rómában, mindkét helyen nagyszámú, azonos korbéli olasz bárcák között való ismételt előfordulása tekintetbevételével. Nehezebb a másik (C. N. H. 369. sz.) szerecsenfejes zsetónfajnak megítélése, amely egyrészt, miként a hasított pajzsú országcímer (pólyák és kettős kereszt) mutatja és a C. N. H. is hallgatagon elismeri, minden valószínűség szerint I. Lajosnál későbbi korú és ennél fogva az ő szerecsenfejes denáraival pusztán reminiscencián kívül más kapcsolatban aligha áll, másrészt pedig rozettás szegélyei, úgyszintén nagysága és

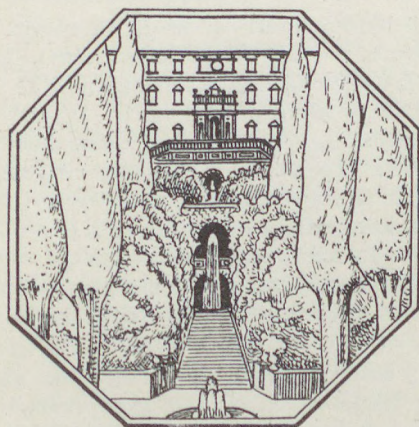
gyártmánya révén is mindenesetre bizonyos külső kapcsolatban van úgy az előbb említett (Rupp 606. sz.) szerezsenfejes olasz zsetónnal, amelyet a C. N. H. sem vett fel a magyarok közé, mint a püspöksüveges hátlapú és végül az általam Rómából hozott kiadatlan fatjával. Már most mindezekkel szemben úgy kell felvetni a kérdést, hogy az említett magyar országcímer a hátlapon ebben az esetben elég bizonyítékot szolgáltat-e arra a feltevésre nézve, hogy ezen bárcákat itt Magyarországon, még pedig a magyar állam auspiciumai alatt, királyi pénzverőműhelyben gyártották nagy számban, nyilvános használatra, avagy azt gondolhatjuk-e, hogy vagy olasz földön készültek, vagy pedig hogy olasz ember kezeiből, még pedig minden valószínűség szerint magánvállalkozás produktumai gyanánt kerültek elé, — önkényesen, vagy hibrid módon párosított elő- és hátlapokkal, épp úgy, mint ahogyan a C. N. H. 369. sz. zsetón előlapja a 370. sz. zsetónon párosul a cseh oroszlánnal, a 367. sz. Zsigmond-féle zsetón hátlapja a 364. sz. Anjou-címeres zsetón előlapjával és a Rupp 608. sz. zsetónon a pápai hatalom jelvényei az aragóniai címerrel??

Ez a kérdés sokoldalúbb és újabb, mintsem hogy itt máról holnapra kívánnám végérvényesen eldönteni. Majd még visszatérünk rá, én is, mások is; én csak a kovászt akartam elhelyezni és régen érzett szükségletnek kívántam eleget tenni, amikor lenn Itáliában a zsetónok után kutattam és kételyeimnek kifejezést adtam a fenti sorokban.

Többfelé tudakozódtam a régi olasz zsetónok irodalma felől, odavaló szakemberektől, anélkül, hogy kielégítő választ kaptam volna. E téren tehát ők sincsenek még eléggé tájékozva. Azonban van ott ezen éremcsoporthoz már több speciálta gyűjtője és így remélhető, hogy a királyi auspiciumokkal megindult olasz numizmatikai Corpusnak valamelyik későbbi kötetében ezekre nézve is megkapjuk az illetékes véleménynyilvánítást.

Dr. Gohl Ödön.

K ü l ö n f é l é k.

Hazai éremujdonságok. 1. Az Országos Magyar Kertészeti Egyesület ismét egy új érmet hozott forgalomba; nevezetesen annak kertművészeti szakosztálya a kertművészet érdemes művelői részére elismerés jeléül nyolcszegletű arany-, ezüst- és bronzérmet alapított. Átmérője 55—60 mm. Előlapján babérkoszorú keretén belül: AZ | ORSZÁGOS MAGYAR | KERTÉSZETI | EGYESÜLET | KERTMŰVÉSZETI | ÉRME | felirat és a bevésendő név számára téglalakú kis mező van. Hátlapján a tivolii Villa d'Este kertje látható, a háttérben a villa főhomlokzatával. E sikerült érem Berán Lajos éremvésőnek ismert művészetét dicséri.

2. Kissé mélyített négyszögletes mezőben mellkép. halfelé és előtte, fönn a mezőben családi címer, lenn balra pedig REISNER J. mesterjegy. A mellkép lenn túllépi az említett négyszögletes mezőt. Lenn egy másik, kisebb, mélyített négyszögletes mezőben: ≡ KIS-SÁRMÁSI ≡ | MÁLY · SÁNDOR |

Hátlap: Fönn mélyített négyszögletes mezőben: ERIPVIT · TERRA · IGNE | Alább két különböző nagyságú, mélyített négyszögletes mező egymás mellett: a baloldalon a földből kitörő tűz és csákánynyal dolgozó munkás. A jobboldalon: ≡ 65IK ≡ | SZÜLETES- | NAPJÁNAK | EMLÉKÉRE | □ koszorú, □ | 1848—1912 |

Négyszögletes vert plakett. 61 mm. magas és 52 mm. széles.

Dr. Mihálovics Béla.

3.—4. **A miskolczi ref. főgimnázium** által 1912 nyarán rendezett országos gyorsíró-verseny érmei (tervezte Kiss Lajos főgimn. tanár): 1. *a) Nagy ezüstérem.* Kiemelkedő széles, sima körszegélyen: MISKOLCZI ORSZÁGOS GYORSÍRÓ-VERSENY Középen nyolcszögűre letompított sarkú kiemelkedő négyzet, melynek oldalait 10—10 kis összekötő vonal kapcsolja az érem körszegélyéhez s az egész így egy széles keresztalakot mutat. (A négyzet letompított sarkai nincsenek a szegélyhez kapcsolva.) A hátlapon magas, keskeny négyzetben homokóra, rajta keresztben író toll. Ez a négyzet egy élére állított ◇ nagyobb négyzetben van, melynek sarkait 1—1 széles kötőszalag kapcsolja az érem széléhez. A szalagokon 1—1 pont-szög van. Az érem szélén két kiemelkedő vonalkör között |||| rácsozat van. A belső vonalkör és az élére állított négyzet közötti — az érem széléig futó szalagoktól négyszér megszakított — területen babérkoszorú fut körül. Ezüst, gömbös füllel, akasztókarikával 36 mm. — 1. *b) Nagy bronzérem.* Ugyanolyan.

2. *a) Kis ezüstérem.* Előlapja mint a nagy érem hátlapja, de a négyzetet nem széles szalagok, hanem vonalak kötik az érem széléhez. Ennél nincsen körül babérkoszorú, hanem a négyzet s az érem széle közötti területet ez a felirat tölti be: MISKOLCZI | ORSZÁGOS | GYORSÍRÓ | VERSENY. | Hátlapján: magas, keskeny négyzet, sarkán letompítva. Kétoldalt egy-egy babérág. Ezüst, lapos füllel, akasztókarikával. 29 mm. — 2. *b) Kis bronzérem.* Ugyanolyan.

5. **A miskolczi országos háziipari és amatőr-kiállítás (1912 márc. 31.—ápr. 16.) érme.** A dr. Bodor Antal kiállítási igazgató kezdeményezésére létesült s Izabella főhercegnő védnöksége alatt állott miskolczi országos háziipari és amatőr-kiállítás a kitüntetettek részére az alábbi érmet verette:

Első lapján: Izabella főhercegnőnek, a kiállítás védnökének jobbra fordult mellképe

diademos pártával, pruszlikos díszmagyar ruhában, ékszerekkel. Lent jobbra, írott betűkkel: *Kun József* (Kun József miskolci művész mintázta).

Hátsó lapján: Koronázott, magas hármashalomból kinövő kettős kereszt, a körirat széléig érő szárakkal. A korona mellett 19—12. Körül: ORSZA'GOS · HA'ZIIPARI · ES · AMATÖR · KIA'LLITA'S · MISKOLCZON ☒ (Tarján Oszkár mintázta.)

40 mm. Készültek (Tarján Oszkár műhelyében) bronz, ezüstözött bronz és aranyozott bronz példányok.

Tudomásom szerint Izabella főhercegnőnek ez az első arcképes emlékérmé.

Leszih Andor.

Érmek a m. nemz. múzeum régi serlegein. — A m. nemz. múzeumi régiségár ötödik termében látható tömérdek régi arany, ezüst edény egy része nemcsak ötvös-művészeti, hanem numizmatikai emlékeket is képvisel. A kupák, poharak, serlegek, tálak gyakran beléjük illesztett pénzdarabokkal, főképpen tallérok, garasokkal, később 15- vagy 20-krajcárosokkal, vagy pedig olykor födelükbe vagy fenekükbe illesztett medáliákkal voltak díszítve. — A nemz. múzeum régi ezüst ivóedényeinek egy része is ilyenmű díszekkel ékeskedik. Így a 6. szekrényben a 21. sz. fedeles kókuszdió-serleg a XVI. századból, római ezüst érmekkel, a 7. szekrényben a 9. sz. fedeles pohár római denárokkal, a 8. szekrényben az 5. sz. fedeles kancsó *Krisztus-éremmel*, 1607-ből, a 6. sz. (fenekén) Prock László kamaratiszt igen ritka érmével, oldalán pedig római denárokkal, a 14. sz. fedeles kancsó egy Miksa-féle éremmel, a 15. sz. fedeles kancsó egy 1695. évi I. Lipót-féle tallérral, a 22. sz. fedeles kancsó (fedelén) XII. Károly svéd király érmével, a 41. sz. talpas pohár különféle, beléillesztett aranyozott ezüstérmekkel van díszítve. A 9. szekrényben az 5. sz. talpas pohár aranyozott római denárokkal, a 28. sz. fedeles pohár 60 darab braunschweigi pénzzel, a 31. sz. ezüst pohár (1763) pedig I. Lipót 1666. évi tallérjával és egyéb beléillesztett érmekkel ékeskedik.

Az O. M. Képzőművészeti Társulat 1912. évi tavaszi kiállításán számos, magyar művésztől származó plakett és érem volt közszemlére kitéve. Ilyenek: a kirakatverseny plakettje (Murányi Gyula műve), Vázsonyi Vilmos arcképes bronzplakettje (Csillag István), Wlassics Gyula arcképes bronzplakettje (Zsákodi Csiszér János), a Nemzeti Hajósegylet jubileumi bronzplakettje (Berán Lajos), lakodalmi ezüstplakett (Berán Lajos) stb. A Párisban élő Szirmai Tony nyolc érmet és plakettet állított ki.

Györík Márton a pozsonyi liceum érdemes tanára s a Schimkó-féle éremgyűjtemény volt őre a tél folyamán érdekes előadást tartott a pozsonyi Urániában a művelt közönség számára „Az önálló Magyarország numizmatikája” címen. G—n.

Pótlék a hibásveretű aranyforintokhoz. Dr. Kovács Ferenc a „Numizmatikai Közlöny” 1911. 4. számában több hibás veretű aranyforint köriratát közli, mely közlemény az Anjouktól a mohácsi vészig 52 darab hibás veret leírását foglalja magában, mely számmal a hibás veretek ismertetése legkevésbé sincs kimerítve, miért is célszerű lenne, ha magángyűjtőink úgy a saját, mint mások gyűjteményében lévő hibás veretű érmeiket ismertetnék. Kovács úrnak közleményében közölt érme leírását összehasonlítottam gyűjteményem példányaival s nagy öröömre három ismeretlen változatot találtam, melyek leírása a következő:

Ad 21 a. ✱ MATTHIAS · D · G · R · VNGAR B · S · LADISL AS · RDX
CNH? — Pvj. H — ☙

Ad 40 a. WLADISLV — SRVHTARIS SLADISIL — TVS RΣ 8
CNH? 255 S. — Pvj. R — fél állat nyaka karddal átszúrva.

— WLADISLA — ☙ D ☙ G : R : VNGA S : LADISLA — VS : RC+ :
CNH? 256. — Pvj. K—H

Daróczy Zoltán.

É r e m l e l e t e k.

Váci barbárpénzlelet. A párisi Rollin et Feuarent cégtől egy 36 darabból álló barbárezüstpénzleletet vásároltam f. évi február hóban, amelyet Feuarent értesülése szerint Vácon (vagy környékén?) találtak. A lelet csupa egyfajta pénzből állt, melyek megfelelnek a Dessewffy-gyűjtemény 405, 406 és 526. sz., De la Tour 9734. sz., Blanchet 519. sz. és Windischgrätz-gyűjt. 2844. sz. éremfajnak, illetve annak bélyegváltozatai. A 36 érem 20-féle bélyegváltozatot tartalmazott. Összes súlya a 36 éremnek 486·81 gr., átlagos súlyuk tehát 13·522 gr. A legsúlyosabb példánynak 14·39, a legkönnyebbiknek 13·03 gr. a súlya. A legszembeötlőbb bélyegkülönbségek ezek: 4 darab előlapján Zeus arca duzzadt, kövér, a többi 32 darabon az arc oldalán, a fül körül s a nyakon erősen be van horpadva a kép. A hátlapon pedig a korcs felirat alakja 1 példányon VIII, 20 példányon ΛIIIV és 15 példányon IIIL. A kövér arcú példányok a legsúlyosabbak (14·39, 14·05, 14·00, 13·67 gr., átlag 14·029 gr.), míg a beesett arcú változatok leg-súlyosabb darabjai 14·13, 13·75, 13·55 stb. gr. súlyúak. *Gróf Dessewffy Miklós.*

Mostar (Bosznia). A villanyos vezeték fektetésénél mintegy három kilogramm ezüst-pénzt tartalmazó edényre bukkantak a munkások. A leletből első ízben bemutatott pár darab közt 1 db. II. Mátyás-féle, 3 db. II. Ferdinánd-féle körmőczi veretű denár és 1 db. Sándor lengyel király-féle lengyel garas volt. A másodikban bemutatott 169 darab között pedig 1 db. I. Ferdinánd, 5 db. Rudolf, 48 db. II. Mátyás, 77 db. II. Ferdinánd, 23 db. II. Ferdinánd-féle és ugyane királyoktól 9 db. kopott körmőczi veretű denár, 5 db. Bethlen Gábor-féle erdélyi denár és 1 db. Sándor lengyel király kori garas.

Budapest I. ker. Lágymányos-utcában házépítésnél II. Mátyás κ—B jegyű denárait találták, körülbelül 75 db.-ot.

Felsőzelle (Nyitra m.). 488 db. XVII. századi ezüstérmet találtak. Volt benne 6 db. tallér (Brabant-Flandria, Geldern, Holland, Westfriesland, Zwoell). A többi részét I. Lipót korabeli magyar XV-ös, VI-os, 3-kros, III. Zsigmond és János Kázmér korabeli lengyel VI-os, III-as és egyszerű garas és poltura, és 1 db. litván III-as garas, György, Lajos és Christian korabeli liegnitzi XV-ös, VI-os és 3-kros, és Sylvius Frigyes korabeli münsterberg-ölsi VI-os és 3-kros, és 236 db. osztrák, cseh, tiroli, steier, karinthiai és olmtützi XV-ös, VI-os és 3 kr-os alkotta ugyancsak a XVI. századból.

*Az egész leletben a legérdekesebb darab a János Kázmér-féle litván III-as garas volt. Előlapján a király koronás feje jobbra néz s körirata IOA: CAS: D: G: REX: POL: M: D: L. Hátlapján balra vágató litván lovas van s a ló alatt 3 * 0 s körirata GROSS: ARG: III: P: MAG: DVC: LI 1652 (lásd J. Tyszkiewicz, Skorowidz Monet Litewskich XIV. t. 156. sz. és Zagorski, Monety Dawney Polski XL. t. 536. sz.)*

Nemespann (Nyitra m.). 3 db. # (Friesland 1595, Karinthia 1587, 1590) és 48 db. ezüstérmet találtak. E közt volt 9 db. Rudolf korabeli κ—B jegyű magyar tallér és 1 db. 1/4 tallér, 4 db. III. Zsigm.-féle lengyel garas, Ferd. főhg. elzászi tallérja (3 db.), Lübecki tallér 1559, 1590-ből (2), zwoilli tall. II. Rudolf korából, Ágost (7), Christian (1), János Kázmér, János Erneszt (1) százsz tallérjai, I. Ferdinánd (1), Rudolf (7) osztrák tallérjai, Ferd. főhg. tiroli tallérjai (9), Károly steier tallérja (1) és János Jakab salzburgi tallérja (1).

Ecséd (Heves m.). 15,734 db. arany- és ezüstérmet találtak. Volt köztük I. Mátyás C. N. H. II. 233. A. sz. denára (1), II. Ulászló C. N. H. II. 272. A. sz. κ—H jegyű denára (1), II. Lajos κ—B j. aranyforintja 1526-ból (1), κ—G j. den. 1518-ból (1), κ—A j. 1520-ból (1), 1526-ból (1), L—K j. 1527-ből (1), I. Ferdinánd κ—B j. aranyforintjai 1542-ből (1), 1545-ből (1), 1549-ből (1), 1550-ből (1), 1551-ből (1), 1553-ból (1), 1554-ből (4), N—X jegyű 1544-ből (1), κ—B jegyű denárokból az egyes évek a következőképen voltak képviselve: 1528 (8), 1529 (5), 1530 (3), 1531 (3), 1532 (8), 1533 (9), 1534 (40), 1535 (93), 1536 (126), 1537 (111), 1538 (165), 1539 (158), 1540 (236), 1541 (456), 1542 (313), 1543

(1026), 1544 (1034), 1545 (818), 1546 (336), 1547 (348), 1548 (820), 1549 (781), 1550 (1106), 1551 (943), 1552 (1029), 1553 (688), 1554 (1227), 1555 (620 + 26 db. egykorú hamisítvány), 1556 (179 + 4 db. egyk. hamis.), 1557 (508 + 6 db. egyk. hamis.), 1558 (2014 + 2 db. egyk. hamis.). Kopott és elvert darab 393 volt. Évszám szerint meg nem határozható egykorú hamisítvány volt még 30 db. H—P jegyű denár 1552-ből volt 15 db. N—C j. 1554-ből 5 db., 1555-ből 6 db., 1556-ból 2 db., *G-liliom* j. 1530-ból 1 db., János Zsigmond N—P j. erdélyi denára 1556-ból 2 db., Török oszpora 5 db.

Bácsordas (Bácsbodrog m.). 35 db. XVII. sz.-beli magyar (K—B és N—B jegyű), osztrák, stájer, karinthiai, sziléziai, münsterberg-ölsi, olmtützi, salzburgi és boroszlói XV-krost találtak, melyek az 1659—1696 közé eső évekből valók.

Békkásmegyer (Pest m.). Itt Vespasianus Coh. 1. kiad., I. köt., 271. l. 4. sz. a. ezüst denárát találták.

A **Lokva hegység** bázias—szokolováci szakaszán (Krassó Szörény m.) sebes záporosó néhány görög s római köztársasági ezüstérmét mosott ki. Volt közte 3 db. apolloniai drakma: $\text{ΑΡΙΣΤΩΝ} - \text{ΑΥΓΗΝΟΣ}$ felirattal 2 db. (Schlosser 28. l. 29. sz.), $\text{ΕΕΝΟΚΛΗΣ} - \text{ΧΑΙΡΗΝΟΣ}$ felirattal 1 db. (Schloss. 30. l. 51. sz.); dyrrhachiumi drakma 10 db., $\text{ΜΕΝΙΣΚΟΣ} - \text{ΚΑΛΛΩΝΟΣ}$ felirattal 1 db. (Schloss. 52. l. 154—161. sz.), u. e. előlapú olvashatatlan hátlappal 2 db., $\text{ΦΙΛΩΝ} - \text{ΜΕΝΙΣΚΟΥ}$ felirattal 1 db. (Schloss. 55. l. 197., 198. sz.), $\text{ΕΕΝΩΝ} - \text{ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ}$ felirattal 2 db. (Schloss. 59. l. 261—263. sz.), $\text{ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΩΣ} - \text{ΦΑΛΛΑΚΡΙΩΝΟΣ}$ felirattal 1 db., $\text{ΕΥΤΥΧΟΣ} - \text{ΘΕΟΞΕΝΟΥ}$ felirattal 1 db. (Schloss. 51. l. 139. sz.), olvashatatlan 2 db. — Ezenkívül 38 db. római köztársasági ezüst denár, még pedig: Babelon I. 39. l. 1. (1), 77. l. 226. (1), *L. Antestius* Bab. I. 146. l. 9. (2), *M. Calidius* stb. Bab. I. 283. l. 1. (1), *L. Piso Frugi* Bab. I. 292. l. 11. (2), *C. Cassius Longinus* Bab. I. 325. l. 1. (1), *C. Claudius Pulcher* Bab. I. 345. l. 1. (1), *C. Blasio* Bab. I. 396. l. 19. (1), *L. Cornelius Sulla* Bab. I. 406. l. 29. (1), *M. Fannius* Bab. I. 491. l. 1. (1), *L. Flaminius Cilo* Bab. I. 495. l. 1. (1), *C. Fundanius* Bab. I. 515. l. 1. (1), *L. Julius Bursio* Bab. II. 6. l. 5. (1), *D. Silanus* Bab. II. 108. l. 15. (a fej mögött H illetve O, 2 darab), 109. l. 18. (1), *Licinius Macer* Bab. II. 133. l. 16. (1), *M. Lucilius Rufus* Bab. II. 150. l. 1. (1), *Lucretius Tiro* Bab. II. 153. l. 2. (1), *Q. Lutatius* Bab. II. 157. l. 2. (1), *L. Memmius* Bab. II. 213. l. 1. (1), *L. Minucius Thermus* Bab. II. 233. l. 15. (2), *C. Naevius Balbus* Bab. II. 248. l. 6. (1), *C. Publicius* Bab. II. 334. l. 9. (1), *M. Porcius Cato* Bab. II. 368. l. 1. (1), 371. l. 5. (1), *A. Postumius Alb.* Bab. II. 379. l. 4. (1), 381. l. 7. (2), *T. Quinctius* Bab. II. 392. l. 2. (1), *L. Rutilius* Bab. I. 413. l. 1. (1), *L. Titurius* Bab. II. 497. l. 1. (3), 499. l. 5. (1), *L. Thorius Balbus* Bab. II. 488. l. 1. (1). — És egy darab barbár ezüstpénz Dessewffy XVI. t. 414. sz.

Tótvázsony (Veszprém m.). — Valens császár Coh. 2. kiad. VIII. köt. 111. l. 53. sz. a. leírt aranyának egy darabját találták.

Balatonendréd (Somogy m.). — Trajanus császár Coh. 1. kiad. II. köt. 85. l. 544. sz. a. leírt nagy bronzpénzét találták.

Sopronkeresztúr vidékén 277 db. XVI—XVII. századbéli apróbb ezüstpénz került elő. A zöme II. Ferdinánd osztrák 3-krosa volt az 1624—1630-ig terjedő évekből. Voltak benne még tiroli, steieri, karinthiai, haldensteini, schaffhauseni, zugi, bajor-pfalzi 3-krosok s pár db. spanyol, szász, brabanti, porosz ezüstpénz.

Dr. Harsányi Pál.

Nagyváradon, a sebes-kőrösmenti konyhakerttelepen Bocskay István egy darab hármas garasát találták. Évszáma 1605.

Biharszentandráson, a Nagyváradról vezető aradi és ugrai országút elágazásánál (Nagy Lajos-féle téglagyár) f. évi április 21-én 172 db. érmet találtak földásás alkalmával. A leletből 171 darab I. László magyar király ezüstdenára, mindannyi a C. N. H. I. 31. fajta; egy darab tálalakú arany pedig Constantinus Monomachusé. A lelet vétel útján a Biharmegyei és Nagyvárad Régorészeti és Történelmi Egylet múzeumába fog kerülni.

H. Fekete Péter.

Zalaszentgróthon jégveremásáskor egy szétmálló vászonzacskó maradványai közt 85 db., csupa obulusból álló (!) bécsi fillér leletet találtak. Luschin: Wiener Pfennige szerint egyebeken kívül a következő fajok voltak képviselve ebben a leletben: II. tábla 44. sz. (1 db.) — II. t. 59. sz. (1) III. t. 79. sz. (9), III. t. 91. sz. (2) III. t. 95. sz. (2) IV. t. 105. sz. (2), IV. t. 110. sz. (5), V. t. 132. sz. (sima hátlappal) (1), V. t. 134. sz. (6), V. t. 141. sz. (12), V. t. 142. sz. (2), V. t. 145. sz. (2), V. t. 148. sz. (8), V. t. 133. sz. (3), V. t. 150. sz. (9).

Szabadkán a vasúti fűtőház mellett Decius Traianusnak Viminaciumi nagy bronzpénze (Pick 124. sz.) került elő ez idén a földből.

Budapesten, a Váci-út 179. sz. házának telkén, nem mélyen a föld színe alatt, Probus császárnak (Cohen 1. kiadás, 573. sz.) billonpénzét találták.

Csikota somogy megyei községben M. Aurelius császárnak Cohen 1. kiadás 428. sz. nagy bronzpénzét találták.

Tarna-Órsön (Heves m.) hallomás szerint f. évi szept. 16-án egy fazéknyi ezüstpénzt letek. Közelebbi értesítést várunk.

Szerém megyében Commodusnak hierapolisi nagy bronzpénzét találták.

Újszőnyön Titus császár (Cohen 1. kiadás 28. sz.) aranya került napvilágra.

Dunapentelén Jovianus (Cohen 1. kiadás 31. sz.) kis bronzpénzét letek.

Löcsén vagy környékén két kotinus ezüst barbárpénzt találtak. Mindkettő Dessewffy Miklós gróf gyűjteményébe került. (Az egyiknek hátlapján karcsú ló, a másikén vastag ló van, a szokott jegyekkel körülvéve.)

Brassó vidékén tavaly nyolc vagy több barbár ezüstpénzt (De la Tour 9883. sz.) letek. (Dr. Kovács István közlése.)

Szászváros táján a De la Tour 9874. számú barbárpénz egy példányát találták. (Dr. Kovács István közlése.) *Dr. Gohl Ödön.*

Múzeumok, gyűjtemények.

A **veszprémvármegyei múzeum** éremgyűjteménye 1910 elején 31705 darabból állt, 1910. évi gyarapodása 381 darabra rúgott, állománya tehát az 1910. év végén 32086 db.

A **veszprémmegyei múzeum** éremgyűjteménye az 1911. évben 8694 darabbal gyarapodott és törzsállománya az 1911. év végén 40,780 darab volt. A növedék legnagyobb részét, 8597 darabot ajándékol kapta a múzeum. 90 db.-ot az államtól nyert segélyből, 7 db.-ot egyébünnen vétel, illetve csere útján szereztek. A múzeumi bizottság és a múzeumegylet évi jelentésében olvastam, hogy *Szentgál* község határában, a nagyvázsonyi uradalomhoz tartozó Zsófia-pusztán 1908-ban 6 db. római vasszerszámot és több ezer római rézpénzt tartalmazó urnát ástak ki. Ebből a leletből való 8315 db. érmet (a lelet nagy részét), az urnát s a vasszerszámokat Lieben Lipót úr, a nagyvázsonyi uradalom tulajdonosa ajándékol adta a veszprémi múzeumnak. A Zsófia-pusztával határos Füzilapon római telep terjeszkedett. *Csetény* község keleti szélé mellett, a lankás lejtőn szintén nagykiterjedésű római telepre bukkantak és edénycserepek, köztük terra sigillata-edénydarabok, vasszerszámok és bronzpénzek itten gyakori leletek. *Vörösberényben* egy kőből és téglából gondosan készült, belül kivakolt, három durván faragott vörös kovakőtömbbel befödött római sírban a benne fekvő csontváz jobb keze tenyerében nyolc darab szorosan egymáshoz illesztett Valens, Valentinianus, illetve Gratianus-féle római bronzpénzt találtak. A *Lokhegy* keleti lejtőjén lelt római temetőben is letek római bronzpénzeket, épületmaradványokat, faragott köveket, téglákat, edényeket stb. — A múzeum mecénásai közt Hornig Károly báró egyebek közt egy arany emlékéremmel szerepel.

A **szászvárosi ref. Kún-kollégium** éremgyűjteménye a lefolyt 1911—12. tanévben száz darabbal gyarapodott. Ezek közül említendőek: 11 db. V. István korabeli szlavoniai

denár és 4 db. Anjou-kori magyar denár az *algyógyi* leletből, róm. denárok a *lozsádi* leletből, 2 barbár ezüstpénz *Szászvárosról*, IV. László szlavoniai denára és egy viminaciumi bronzpénz *Várhelyről*, Traianus és Hadrianus bronzpénzei és Antoninus Pius denára (COS III) *Kiskalánról*, L. Verus denára (TRP VIII IMP V COS III) *Alsónádasdról*.

Debreczen város múzeumának éremgyűjteménye az 1911. év végén 6474 éremből és papírpénzből állt. Az 1911. évi gyarapodás anyagából említést érdemelnek a *Debreczenben* a Hunyadi-utca csatornázása alkalmával lelt, 1757—1846 közt vert 72 db. magyar és osztrák ezüsthuzsas, a Köntös-kertben lelt Crispina-féle római denár, a Szent Anna-utcában lelt, Kossuth Lajos tiszteletére Amerikában vert sárgaréz emlékérem, az Ő Felsége debreczeni látogatása (1890) emlékére vert ezüstérem, végül az állami letétképen a Szépművészeti tár részére küldött „Boszorkány” című bronzplakett (Telcs Ede műve). G—n.

A borsod-miskolczi múzeum régipénz- és éremgyűjteménye 1911-ben 284, 1912-ben eddig 237 darabbal gyarapodott. (Ebből ajándék: 173—75, letét 1—150, csere 96—8, vétel 14—4. Anyag szerint: ezüst 76—25, réz, bronz stb. 184—206, papír 24—6.) (Kor szerint: barbár 2—, római köztársasági 21—, római császári 27—2, magyar vegyesházi 13—, habsburgkori 25—24, erdélyi 3—1, osztrák 61—165, külföldi 35—10, magyar emlékérem 25—26, külföldi e. é. 7—2, bárca 37—1, plakett 4—, papírpénz 24—6, összesen 284 + 237.) Ezekkel együtt az érmek száma — leszámítva az elcserélt duplumokat (5408) — ma 4365. — Felemlítendő a két évi gyarapodásból ezek: Óhután talált két szokott típusú kotinus ezüstpénz (11'30 és 11'35 gr.), római köztársasági és császári érmek, melyek eddigi sorozatainkban hiányoztak. Ágost száz választófejedelem tallérja, III. Zsigmond lengyel tallérja, I. Arsien, Stracimir János bolgár —, Uros István szerb —, II. Tvartkó István boszniai ezüst garasai. Az emlékérmek sorában: IV. Béla, III. Endre egy lapú vésett rézérmei, II. Lajos nagy bronzérme (W. XXII. 2.), II. Lipót koronázási érmei és I. Ferencz József többféle érme; a szentgotthárdi győzelem (1664) ezüstérme, bevéssett F · F · S.: — H · W · betűkkel, 1551-i körmöczbányai barátság-érem, az orvosok és természetvizsgálók győri, pécsi, pozsonyi, marosvásárhelyi, körmöczbányai érmei; Bene, Deák, Kisfaludy, Kossuth, Kupeczky, Laudon, Markovits, Ormós, Széchenyi, Szendrey, Tisza, Windischgraetz hiányzó emlékérmek, Telcs: Boszorkány és Róna: a Képzőművészeti Társulat jubileumi plakettjei, továbbá az Éremkedvelők Egyesületének 1911. évi tagilletménye. Megszereztük a miskolczi (1871) gazdasági kiállítás bronz- és ritka ezüst- (34'1 gr.) érmét, a miskolczi gyorsíró-verseny érmeit és a kath. főgimnázium torna érmeit, úgyszintén a miskolczi hadastyán-egylet jubileumi érmét és érdemkeresztjét. (Gyöngykörben 2 zászló, 2 szuronyos puska, dob és csákóból álló csoportozat, körül: ISTEN-NEL KIRÁLYÉRT ^{ÉS} HAZÁÉRT lent 8-ágú csillag, ez alatt: ZIMBLER WIEN A hátlapon gyöngykörben A 25 ÉVES | JUBILÁUM | EMLÉKÉRE | 1898 Körül: MISKOLCZI ELSŐ MAGYAR HADASTYÁN-EGYLET Lent 8-ágú csillag. Sárgaréz füllel, kék selyemszalaggal. 31 mm. A bárcák között: egy lednici (sarló felett 1/2), az újhelyi izr. hitközség sárgaréz adóbárcája, nyitrai káptalani robotjegyek s a szomszédos diósgyőr-vasgyári bárcák említetők. A leletek között felsorolt muhi pusztai, dédesi, miskolczi répáshutai, óhutai leletek s a gyarapodás többi része a változatok kipótlásául szolgált. — Feldolgoztatott a miskolci ref. főgimnázium letétbe helyezett gyűjteménye 752 db. (és 849 duplum) (ebből arany 1, ezüst 293, réz 416, más fém 42). Van a gyűjteményben 6 görög, 3 barbár, 82 római, 93 magyar, 14 erdélyi, 188 osztrák, 258 külföldi, 44 magyar, 57 külföldi és 7 osztrák érem. Megszerezte a múzeum Érdy (Luczenbacher) János hátrahagyott — 4 kötetnyi — numizmatikai jegyzeteit is. Az első kötet Érdy: Szerb zsupánok, cárok és királyok c. munkájának első kézírata lehetett az érmek eredeti rajzaival, a rézmetszetek lenyomataival és leírásaival; a 2. és 3. kötet a vegyesházi és habsburgkori érmeknek Ruppból és Weszerléből kivágott és külön-külön lapokra ragasztott rajzait tartalmazza, jegyzetekkel s — úgy látszik — a nemzeti múzeumban meglevő példányok felsorolásával. Valószínűleg ez egy általa tervezett összefoglaló mű alapja lehetett. Az utolsó kötet a

magyar városok érmeit (eredeti rajzok, sokszorosítások, leírással és jegyzetekkel szintén külön-külön cédulalapokon) tartalmazza, melyet fia rendezett, bővített és látott el előszóval, úgy, hogy ez a munka sajtókészen állott. E kötegben van még sok bárca és más éremrajz, pénztudományi, régészeti stb. jegyzet, kivonat és levél. Erdy a legtöbb lerajzolt éremnél feltüntette, hogy melyik gyűjteményben van. Alkalomadtán ezekről bővebben beszámolok.

Leszih Andor.

A marosvásárhelyi ref. kollégium éremgyűjteménye. A gyűjtemény eredete és kezdete ismeretlen. Legelső, fennmaradt katalógusa is még a XVIII. századból való, tehát egyik legrégebbi enmő hazai gyűjteményünk. Ezt az első összeírást Kovásznai Sándor tanár készítette 1780-ban és tovább vezette a lajstromot 1785-ig. Az 1780-ig gyűlteket rendezte is, a többiek gyarapodásuk sorrendje szerint vannak lajstromozva. Ekkor a gyűjteményben 3 görög és 41 római ezüstpénz és 102 rézpénz volt, továbbá 19 db. kopott pénz. Közép- és újkorbéli pénz 2 arany-, 38 ezüst- és 14 rézpénz volt. Az 1781-től 1785-ig gyűlt 55 pénzdardabot mindeniket determinálva és a beszerzés sorrendjében sorolja fel a katalógus. 1785-től kezdve részint a felügyelő tanárok, részint a könyvtárosok kezelték a gyűjteményt és részben determinálva, a pénzek beérkezése szerinti sorrendben vezették tovább a lajstromot.

Az első katalógust 1837-ben Téglási Ádám könyvtáros lemásolta. 1842-ben Ercsei János rektor-professzor az eredeti Kovásznai-féle katalógust a könyvtárfelügyelő kezéhez tette le és egy új katalógusba másoltatván azt, elrendelte, hogy abba a könyvtáros, a régibe pedig ellenőrzésül a felügyelő tanár vezesse be az újonnan gyűlt pénzeket. 1861-ben nagykedei Fekete Sámuel és neje egy 138 darabból álló, rendezett gyűjteményt ajándékozott az intézetnek, mely legnagyobb részét római pénzeket tartalmaz; külön kis üveges-szekrényben van elhelyezve és darabjait „tisztán Székelyföldön” gyűjtötték. 1865-ben a szomszédos Bodon község határán talált 145 darab római denárból is 135 darab a kollégium gyűjteményébe került. Kisebb-nagyobb ajándékozások azóta is gyarapították a gyűjteményt. Magam is eddig 370 darab különböző régi pénzt gyűjtöttem össze a tanulósegítségével. A gyűjtemény nagy része azonban máig sem meghatározva, sem pedig illően elhelyezve nincs, hanem egy szekrény fiókaiban őriztetik. Jelenlegi állapotában tartalmaz 22 arany-, 1021 ezüst, 749 rézpénzt és 129 emlékérmét; összesen 1921 darabot. Ehhez járul még az említett 370 darab s így a gyűjtemény jelenlegi állománya 2291 darab.

Nevezetesebb darabjaiul a következők említhetők meg: két Nagy Sándor korabeli arany, egy thasosi tetradakmon; emlékérem 1631-ből Gusztáv Adolf svéd király diadalára a lipcei csatában, svéd tábori szükségérem, Báthori Gábor 1615-iki brassói szükséggarasa, Báthori Zsigmond 1597-ből való pénze, I. Ferdinánd kettős tallérja, Barcsai Ákos brassói tallérja, Báthori Gábor nagyszebeni szükségpénze, Ferenc Zsigmond tábori tallérja, Apafi Mihály fogarasi tallérja, ugyanaz aranyból, III. Károly 1714-iki aranya, V. László korabeli arany, Justinianus bizánci aranya, II. Lipót Erdély részére 1792-ben veretett pénze, Dusán szerb király pénze, a reformáció százéves emlékére vert érem stb. stb.

Dr. Dékányi Kálmán.

I r o d a l o m.

Kürti Gyula tagtársunk a Rózsahelyi Ujság 1912. évi 8., 9. és 12. számaiban *Liptóvármegye érmészete* címén cikksorozatot közöl, mely a Num. Közlöny olvasóközönségét is közlelről érdekli. A liptómegeyi érmek közt elsőnek a liptómegeyi körjegyzők által 1886-ban az akkori főispán: Szentiványi Márton tiszteletére veretett bronzérmét írja le, majd a rózsahelyi tűzoltók 1880. évi zászlószentelési ón zsetónját, az 1895. és 1904. évi liptómegeyi és 1908—1911. évi rózsahelyi ebbárcákat, Janovitz Samu volt rózsahelyi vendéglős, Jahn Nándor fenyőházi vendéglős, Ehn J. volt rózsahelyi fonógyári vendéglős

fizetőbárcáit írja le. A harmadik közleményben a *liptóvármegyei éremleleteket* sorolja fel. Így *Rózsahegy*en 1892 tavaszán házépítésnél 2—3 cserépbögrében mintegy 500 darab III. Zsigmond korabeli lengyel garast és hármast találtak. *Pod-Suchón* (Rózsahegy és Oszada közt) Szapolyai János 3 db, 1530. évbéli aranyérmét és mintegy 300 I. Ferdinánd féle ezüstdénárt találtak. *Liszkófalván* II. Ferdinánd, I. Lipót, I. József apró ezüst-pénzeit és Württemberg-ölsi hármast találtak. A leletről csak hiányos értesüléseink vannak. Szórványos leletek: *Rózsahegy*en V. László dénára. Vallásos tárgyú érmek (a r. k. templom alapozásánál lelték). *Liptóteleplán* 1707. évi Rákóczi féle poltura (egy lecsapolt mocsárban).

Liptómegyei éremgyűjtőkül sorolja fel a szerző: *Kürthi Gyulát* (Rózsahegy; 4174 db általános gyűjtemény), a *rózsahegyi r. k. főgimnáziumot*, (melynek éremgyűjteményét 1912 tavaszán rendelték, minélfogva semmiféle adat nem állt róla rendelkezésre!), végül a *liptóvármegyei múzeumegyesületet* (Rózsahegy), mely eddig 190 darabot gyűjtött, meghatározott és rendezett. Reméljük, a múzeumegyesület révén ezentúl többet fogunk hallani az általa megmentendő és megőrzendő liptóvármegyei éremleletekről.

Adrien Blanchet et A. Dieudonné: Manuel de Numismatique française. Tome premier. A. Blanchet: Monnaies frappées en Gaule depuis les origines jusqu'à Hugues Capet. Paris, Alphonse Picard et fils, 1912. 8° VII + 431. lap és 3 képes tábla. — Blanchet, a legtermékenyebb numizmatikai írók egyike, ismét egy becses kötetet örvendeztette meg az érmeszeket, midőn a Franciaország numizmatikáját felölelő nagy négykötetes munka első kötetével megajándékozta az irodalmat. E kötet a gall, a római, a meroving és a karoling korszak pénzeit tárgyalja, míg a második kötet a Capet Hugó trónralépésétől (987) a francia forradalomig terjedő kort, a harmadik kötet a hűbéresek pénzeit s a papírpénzt, a negyedik pedig az emlékérmeket és a zsetonokat fogja tárgyalni. — Ilyen mindenre kiterjedő, általános feldolgozása a *magyar* numizmatikának volt az, amit Weszerle József tervezett hajdanta, de most még csak komolyan nem is terveznek ilyen minálunk. Franciaországban annyi becses anyag, mélyjáratú részlettanulmány van évtizedeken át folyt komoly és vállvetett munkálkodás révén felhalmozva, hogy két mindenestre kiváló és széles látókörű tudós szövetkezése ott elég egy ilyen nagyszabású kézikönyv megalkotására.

Az előttünk fekvő első kötet négy könyvre, ezek viszont fejezetekre oszlanak. Az első könyv a független Gallia pénzverését tárgyalja. (A pénzverés kezdete, a fémek, ötvözet, gyártás, súlyok, a típusok, legendák, idegen minták, Massalia pénzei, Rhoda, Emporiae utánpótlása a Kr. előtti harmadik, második és első évszázadbéli pénzverés földrajzi sorrendben. A főbb éremfeliratok lajstroma.) Második könyv: római uralom alatt vert pénzek. A kolóniák pénzei. A császári pénzek, Augustustól Gallienusig. A galliai császárok pénzei Postumustól Bonosusig, Carausius galliai(?) veretei. A rendes császári verdék, egyenkint. Verőtövek és öntőminták; hamisítványok. Feliratok, jegyek és uralkodók lajstromai. Harmadik könyv: meroving korszak. A burgundok, vizigótok, frankok pénzei. A 21 siliquás solidus. Az utolsó császári pénzek Galliában. Egyházi pénzverés. A meroving pénzek osztályozása. A pénzverés. Az ezüst és a bronzpénz. Pénzverő helyek és mesterek lajstromai. Negyedik könyv: karoling királyok korszaka. A karoling pénzek osztályozása. Egyházaknak adott pénzverési jog. A pénzrendszer: darabolás, súly, stb. Hamisítás. Aranypénz nemek. A karoling pénzek osztályozása uralkodók szerint. Pénzverő helyek s a pénzekben olvasható személynevek lajstromai. Általános betűrendes lajstrom. Képtáblák magyarázata. — Azt hiszem, hogy tartalmának fenti vázolásával hívebb képét adtam a könyv tartalmának és értékének, mintha innen-onnan kiszemelt részleteket adtam volna ízelítőnek. A kötet különben is az utolsó órákban érkezett a N. K. jelen füzetének lezárása előtt és örömet kívántam szerezni olvasóimnak e fontos munkáról szóló gyors híradással.

Eugène Demole: 1. Médailles genevoises décernées au „Secours Suisse“ du XVII. au XIX. siècle. (Genève, Jarrys, 1911. 8°). Genf város polgársága a XI. századtól a

XVI.-ig kemény és untalan megújuló harcot vívott a szavojai hercegekkel, sőt később Franciaországgal is. Segítői a küzdelmekben az 1519 óta szövetségeseivé vált berniek és fribourgiak, 1584 óta a szövetséges Zürich és Bern voltak. E szövetségeseik számára az 1692–97-ben, 1707-ben, 1743–44-ben 1792-ben és 1814–15-ben nyújtott támogatásért verette a genfi tanács a szerző által leírt kitüntető érmeiket. — 2. Dissertation inédite sur une monnaie d'Auguste écrite vers 1730 par m. F. S. Bally de Montcarra. (Kül. leny. a Rev. Belge de Num.-ból, Bruxelles, 1911.) Montcarra Augustusnak (Cohen^{II}. 20–21. sz.) arany és ezüstpénzeit, melyeknek előlapján Augustus feje, hátlapján hátán bőségszarvat, előlábai közt golyót tartó Capricornus látható, új értelemben kívánja magyarázni. Vaillant előbb hivatkozva Svetonius szavaira („tantum mox fiduciam fati Augustus habuit, ut thema suum vulgaverit nummumque argenteum nota sideris Capricorni quo natus est, percusserit“) Octavianus születésére vonatkoztatta a szóban levő érmet. Octavianus szeptember 23-án születvén, a bak-csillagzatba pedig december 21-én jutván el a nap, helyesebben Octavianus fogantatásának horoscopjául tekintendő a Capricornus csillagkép. Montcarra azon új felfogásból indul ki, magyarázatában, hogy a Capricornus horoscopiumja nem Octavianusnak (a gyermeknek) születésére vagy fogantatására vonatkozik, hanem Augustusnak, a császárnak a. u. c. 727. év január hava első napjaiban történt tényleges hatalomra jutására, amikor t. i. hármas triumphusa után az ügyek vezetésétől való fölmentését kérte a Tanácstól, ez pedig ellenkezőképen, nemcsak, hogy el nem fogadta lemondását, hanem megerősítette és öregbítette hatalmát és kitüntetéseit. A megfejtés igen plauzibilis és meglepő. Imhof-Blumer, kit szerző tanácsul kért, vonakodik azt elfogadni, szerző azonban, úgy látszik, Montcarra véleménye felé hajlik.

Rudolf v. Münsterberg: Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen. Geographisch und alphabetisch geordnet. Különlenyomat a Num. Zeitschrift 1911. évi 2. füzetéből. — Szerző rendkívül hasznos munkát végzett, midőn az országok neveinek betűrendes egymásutánjában, de az egyes tartományokon belül a városokat ismét külön betűrendes sorban adva, a forrásmunkák rövid idézésével közli az illető pénzverőhely tisztviselőinek az érmeiken említett neveit. Eddig Mysiáig jutott a 4 íves közlemény folyamán. Folytatását a Num. Zeitschrift legközelebbi füzetében reméljük.

Numismatische Zeitschrift. Neue Folge IV. Band (1911), Heft 1. Tartalma: A. Domaszewski: I. Die Festara der pamphilischen Städte. II. Mopsuestia und Aegeae. III. Ζεὺς Ὀλύμπιος. — W. Kubitschek: Zu Münzen von Caesarea in Samaria. — I. Scholz: Eine Münze von Anchialos. Karl Roll: Die Bergwerksmarken des Erzstiftes Salzburg. W. Kubitschek: Gedenkworte auf Karl v. Ernst. — Anzeige von E. I. Haeberlin: Aes grave. — Heft 2. Münsterbergnek fönt ismertetett munkáján kívül: G. Probst: Münzen und Medaillen des Königreichs Westfalen. Karl Roll (folytatás). W. Kubitschek: Statthalter der Provinz Thracien. A. Nagl: Eine angebliche Wiener Münzordnung vom Jahre 1561. W. Kubitschek: Zum ἐπαρχικὸν βιβλίον. Karl Stockert: Die vorvenezianischen Münzen der Gemeinde von Cattaro. — Heft 3. Stockert cikkének folytatása. — Robert Mowat: Les tétradrachmes de Lysimaque contremarqués par Claude I. — Társulati Értesítő 1911-ről. — Tagok névsora. — Társulati zárószámadás és mérleg 1911-ről.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

1. Éremárverések.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M. Mainzer Landstr. 49.) f. évi október 7-én árverez egy magyar amatőr gyűjteményéből származó nagy (605 tételre rúgó) aranypénz-sorozatot, melyben Magyarország, Erdély s az osztrák tartományok gazdagon vannak képviselve. Ezekkel együtt a néhai Andorfer Károly gyűjteménye: II. József s a német rendek pénzei, osztrák emlékérmek, különösen II. József, I. Ferencz József és Bécs város emlékérmek, aztán a személyi emlékérmek (köztük igen sok magyar vonatkozású) hosszú sora, végül újabb tallérfélék csinos gyűjteménye kerül árverésre. Gyűjtőink nagy választékát találják a 3669 tételt felölelő sorozatokban a nekik kívánatos daraboknak. — A lajstromhoz 6 képes tábla van csatolva.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36.) f. évi október 12-én tartja 4-ik árverését, mely alkalommal Mansfeld-féle pénzek, I. Napoleon korabeli emlékérmek, egyházi főurak pénzei, végül brandenburgi és szász pénzek kerülnek eladásra. (Brause-Halle, Werneburg stb. gyűjteményei.) Hazai vonatkozású darabok szintén vannak e sorozatokban, így Napoleon érmei közt, továbbá egy Basta-érem (1725. sz.) s egy körmőzbányai biblikus érem (1900. sz. — Mózes forrást fakaszt. — Krisztus a samáriai asszony-nal a kútnál). — A lajstrom 1968 tételnyi leírást és 12 képes táblát tartalmaz.

C. F. Gebert (Nürnberg, Tafelhofstr. 32.) f. évi szeptember 24-én tartotta 43-ik éremárverését, mely alkalommal, a lajstrom értelmében, 1377 tételre rúgó, igen változatos összetételű éremsorozatokat kerültek árverésre. Így aranypénzek, nürnbergi pénzek és emlékérmek, ellenjegyes pénzek, postára, távirádára, léghajózásra, szabadkőművességre vonatkozó érmek, pestilentia in nummis, rendjelek stb.

Otto Helling Nachf. (München, Lenbachplatz 4.) f. é. október 14-én árverezi a Zschiesche u. Köder-cég raktárállományának 3-ik részét (11884—17593. sz.), mely az újabb fejedelmi házak, Olaszhon, Svájc, Németföld, a városok érmeit és vegyes középkori pénzeket tartalmazza. Vannak e dús és becses darabokban bővelkedő sorozatokban magyar vonatkozású érmek is nagy számmal. (15269. sz. 12543. sz. stb. stb.) A lajstromot 28 képes tábla illusztrálja.

J. Schulman (Amsterdam, Keizersgracht 448.) f. é. október 21-én antik érmekeket, aranypénzeket, piéfortokat, emlékérmeket, portugál és délamerikai pénzeket és numizmatikai könyveket stb. árverez. A 2335 tételnyi lajstromhoz 16 képes tábla csatlakozik.

Sally Rosenberg (Frankfurt a/M. Schillerstr. 18.) f. évi október 14-én badeni, hesseni stb. német birodalmi pénzeket, tallérokat és emlékérmeket árverez (2448 tétel). A lajstromot 3 képes tábla illusztrálja.

Adolph Hess Nachf. f. é. nov. 25-én árverezi a Bratring-gyűjteményből származó pomerániai érmekeket és numizm. könyveket. (1540 tétel és 14 képes tábla a lajstromban.) Ugyanezen cég nov. 28-án görög, barbár, római és bizanci pénzeket, római tesserákat és contorniákat árverez. A gyűjtemény zöme egy orosz gyűjteményből származik, a barbárokat, névszerint a nagyszámú tótfalusi fajokat illetőleg azonban aligha tévedek, ha a néhai Áldor Gyula gyűjteményének maradványait ismerem föl bennük. (620 tétel és 12 képes tábla van a lajstromban.)

Brüder Egger (Wien I., Opernring 7.) f. é. nov. 18-án árverezi Fenerly Bey görög, római és bizanci pénzeit, továbbá barbár pénzeket és Cohen mindkét kiadását. (A lajstrom 1400 tételt és 27 képes táblát tartalmaz.)

Leo Hamburger (Frankfurt a/M., Scheffelstr. 24.) okt. 28-án árverezte Paul Joseph érmeinek 2-ik részét (4666—8870 tétel, 20 képt.) német, magyar stb. pénzek, személyi érmek. A 7877. sz. alatt egy Ottó-féle magyar denár szerepel!!! (Széch. IV. 1.) — Barbár-pénzek sem hiányzanak. — Ugyanezen cég nov. 6-án árverez vegyes közép- és újkori

érmeiket (1166 tétel, 13 képt.), nov. 12-én pedig a Ford-féle svájci éremgyűjteményt és num. könyveket (2356 tétel és 6 képt.).

A. Riechmann & Co. dec. 5- és 6-án árverezi egy vesztfáliai gyűjtő waldecki és rajnavidéki érmeit (I. rész) úgyszintén num. könyveket. (1070 tétel és 5 képt.)

Rudolf Kube (Berlin, SW. Wilhelmstr. 31.) nov. 18—23-án árverezi a Hauswaldt-féle gyűjteményt, (német, orosz, grúz, róm. stb. érmek) és num. könyveket. (2434 tétel.)

M. I. Florange (Paris, 17, rue de la banque) nov. 4—7-én árverezi a francia forradalom és császárság korabeli emlékérmekből és zsetónokból stb. és num. könyvekből álló Bourgeot-féle gyűjteményt. (2056 tétel és 8 képt.)

Ch. Dupriez (Bruxelles, Avenue de Longchamps, 69.) nov. 5-én vegyes érmeiket (vasutakra vonatkozó és egyéb emlékérmek, barbár, görög, római pénzek, zsetónok és num. könyvek) árverez. (2742 tétel és 15 képt.) — Ugyanezen cég nov. 8-án címeres pecséteteket és pecsétlőket árverez. (320 tétel és 9 képt.)

Josef Hamburger (Frankfurt a/M. Bahnhofplatz, 2.) nov. 21—23-án árverezi az 1789-től máig terjedő francia pénzekből és medáliából álló Bramsen-féle gyűjteményt. (1291 tétel, 8 képtáblával.)

F. de Nobele (Bruxelles) okt. 30-án vegyes érmeiket árverezett. (314 tétel.)

2. Eladó érmek lajstromai.

Spink & Son: Monthly Numismatic Circular 237—240. sz. (1912 aug.—nov.)

Dr. Eugen Merzbacher Nachf. (München, Karlstr. 10.) Münchner Münz-Verkehr Nr. 19. (szept. 1912).

Friedr. Redder (Leipzig, Thomaskirchhof, 21. I.) Verzeichnis Nr. 8. (okt. 1912) a szokott összetételben; érmek és num. könyvek. (4147 tétel.)

Ch. Dupriez Catalogue périodique. Nr. 110.

C. F. Gebert Numism. Mitteilungen Nr. 148. okt. 1912.

F. de Nobele (Bruxelles-Ixelles, 20—22, rue de la tulipe). L'amateur. Nr. 11—15. 1912.

J. Schulman (Amsterdam, Keisersgracht 448.) Catalogue LVII. (nov. 1912.) Minden korbeli vegyes pénzek és emlékérmek, a megjelölt áron. (5290 tétel és 1 képtábla.)

3. Numizmatikai könyvek lajstromai.

Paul Geuthner (Paris VI, 13 rue Jacob) Éphémérides bibliographiques. No. 31. (juillet 1912) — Corpus num. Italicorum, Dannenberg, Gnechi, Sambon, Tolstoi (bizanci pénzek), stb.

J. Gamber (Paris VI, rue Danton, 7.) Catalogue 75. Archéologie, préhistoire, numismatique. — Babelonnak sok munkája, Barthélemy, Becher (das oesterr. Münzwesen 1524—1838.) Pinder: Numismatique Beckerienne (2 frcs), Blanchet: Traité des monn. gauloises I—II (35 frcs), Boeckh metrolog. Untersuchungen (12 frcs) Bompois művei, Brandis, Cinagli, Cohen első kiadása 450 frcs, kötve. Dattari: Numi augg. Alexandrini (88 frcs), Engel et Serrure, Forrer L. (Biographical Dictionary I—IV. 135 frcs). Froehner: Numismatique antique. (Medaillons) 25 frcs. — Grueber (római medaillonok) 46 frcs. Hennin 2 k. 30 frcs. Lenormant, Madden, Maurice: Numismatique Constantiniennne (45 frcs), Mommsen—Blacas: Histoire de la monnaie romaine 4 k. (250 frcs), Saulcy: numismatique des croisades (50 frcs), Schlumberger numizmatikai művei stb.

Arturo Lauria (Napoli, Via Salvatore Rosa, 35.) Catalogue VII.

Josef Grünfeld (Wien, I., Bognergasse 7.) Lagerkatalog No. 19. 1912.

Lásd Schulman árverési lajstromát fönnebb.

Attilio Nardecchia (Roma, Via università, 11—14.) Catalogo 57. (141—149. lapon numizmatika).

Lantos A. (Budapest, IV., Királyi-Pál-utca 4. sz.) 15—16. könyvjegyzék. (Num. Közlöny, I—X Ára 80 K.)

Lásd még fönnebb Hess, Hamburger, Riechmann, Kube, Florange, Egger és Dupriez árverési lajstromait is.

Társulati élet.

Dr. Sziklaváry Zoltán † Társulatunk rendes tagja, Sziklaváry Zoltán dr., kör- és uradalmi orvos f. évi július hó 26-án, életének 45-ik évében, Veszprémarsányon elhunyt. Nyugodjék békében.

Árpádházi pénzek rendezésére alkalmas s az egyes pénzfajok típusait feltüntető karton lapcskák nagyobb mennyiségben állanak díjtalanul t. tagjaink rendelkezésére. Ha a készlet elfogyott, az azok előállítására szolgáló kliséket nyomtatás céljából szívesen bocsátjuk tagjaink használatára — Megkeresések Szentgáli Károly úrhoz, gyűjteményünk őréhez intézendők.

A társulati könyvtár és gyűjtemény gyarapítására utolsó kimutatásunk óta a következő ajándékok érkeztek: Blanchet Adrientől 4 füzet saját műve, Finály Gábor dr.-tól 1 numizmatikai értekezés, Gohl Ödön dr. től Gneccchi: I Medaglioni Romani 3 kötete, Rexa Dezsőtől 2 éremrajz, Richter Aloistól Erzsébet-érmekről írott saját műve, Veszprém várm. és városi múzeumtól 1911. évi jelentés, Zimmermann Lajos dr.-tól Luschin-féle éremtáblák, Bohdaneczky értekezése a magyar pénz- és súlyviszonyokról, 1848/49. évi cs. kir. rendeletek gyűjteménye. — Faludy Géza dr.-tól 1 görög érem ezüst hamisítványa, Harsányi Pál dr.-tól 4 táblán magyar aranyak gipszmásolatai, Hidvéghy Sándortól 1 római érem ezüst utánzata, Pákozdy Károly dr.-tól 2 jelvény, Stein Páltól 1 sportérem, Szentgáli Károlytól 1 hamis görög ezüst érem, Sz. M.-tól 1 római érem, Toch Manótól 18 régi és új hamisítvány, Varga Bélától 2 római érem, Zimmermann Lajos dr.-tól 21 árpádkori érem modern hamisítványa, egy koholt (?) és egy féloldalú árpádkori pénz, Zittritsch Dezsőtől 2 hamis bankó és 2 hamis érem. — Fogadják ezúton is hálás köszönetünket.

Összejövetelünket a társulati helyiségben (VIII., Csepregy-utca 4. szám II. em. 15.) a következő napokon rendezzük: 1912 november 28.; — december 12. és 26.; — 1913 január 9. és 30.; — február 13. és 27.; — március 13. és 27.; — április 10. és 24.; — május 8. és 29-én. — Az összejövetel után társas vacsora van a tagokkal közlendő vendéglői helyiségben.

Kivonat a választmány 1912. évi október hó 10-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Babics József, Faludy Géza dr., Finály Gábor dr., Harsányi Pál dr., Pákozdy Károly dr. és Szentgáli Károly vál. tagok.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Rohde Tivadar és Sziklaváry Zoltán r. tagok elhalálózását. — A választmány köszönetet mond a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának a Révai-Lexikon ajándékozásaért, — és tudomásul veszi átiratát, melyben a pénzügyminiszternek tett előterjesztését közli a társulattal. — A Rómában tartandó III. nemzetközi archeologiai kongresszuson a társulat képviselőre az elnökség Gohl Ödön dr. szerkesztőt kérte fel. — Tudomásul veszi a helyettes pénztárosnak jelentését a pénztár kedvező állapotáról. — A társulat rendes tagjai sorába felvették: *Beck Márton*, régiségkereskedő Budapest, — *Fiumei m. kir. áll. főgimnázium*, Fiume, — *Hiller Gyula*, m. kir. adótiszt, Aranyosmarót — *Jakabffy Elemér dr.*, orsz. gyűl. képviselő, Lugos, — *Orsovai m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola*, Orsova, — *Stadler János*, róm. kath. segédlelkész, Mohol.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. — Hitelesítjük: Dr. Faludy Géza s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Inhalt.

Dr. Edmund Gohl: Medaillen auf die Zurücknahme von Buda (Ofen) aus Türkenhand, 1686. Hier werden drei naheverwandte Varianten der Medaille Nr. 11 der Monographie Gohls, aus der Sammlung A. Jeszenszky in Nyitra vorgelegt. Die Medaille Nr. 3 scheint frei nach einer Medaille des Georg Hautsch (Gohl: Nr. 32) gearbeitet zu sein, oder aber haben beide Meister aus derselben Quelle (— eventuell einem gleichzeitigen Holzschnitt —) geschöpft.

Karl Szentgáli: Ein ungarischer Jeton aus dem Mittelalter. — Verfassers Ansicht ist, dass der von ihm hier beschriebene Jeton aus der Regierungszeit Ludwigs I. von Anjou, König von Ungarn stammt. Der Prägestock des betreffenden Stückes ist mittels Punzen hergestellt.

Dr. Paul Harsányi: Die Münzensammlung des Herzogs Tassilo Festetich. — Verfasser hatte unlängst Gelegenheit, die sonst wohlverschlossene und im Schlosse von Keszthely befindliche Sammlung zu besichtigen. Drei, zirka 60 Laden zählende Kästen in dem Familienarchiv enthalten die alte, schon von Schoenwisner und Rupp zitierte Sammlung. Die antiken Münzen waren einst wohl geordnet, der geschriebene Katalog umfasst 5 Bände, doch sind jetzt die meisten Stücke in Unordnung geraten und befinden sich nicht am richtigen Orte. Von den griechischen Münzen hebt Verfasser zwei grosse, den Tetradrachmen ähnliche Goldmünzen des Lysimachus hervor. Von Barbarenmünzen sind nur wenige da. Unter den Römern sind viele, sehr schöne Grossbronzen, Medaillons, (z. B. Kubitschek Nr. 312) und circa 70 Byzantiner Goldsolidi. In der ungarischen Serie ist ein Denar Ottos, Dukaten von Ludwig II. (K—G, 1519), Maximilian II. (K—B, 1573), ein Piéfort von Ferdinand I., Groschen (KB, 1535), goldene und silberne Piéforts mehrerer Denare Ferdinands I. und III. und Mathias II. zu nennen. — Die siebenbürgische Münzen- und Medaillenserie ist auffallend reich und bedeutend. (Christoph Báthory, 10 # 1577, 8 # 1577, Elisabeth Bocskay 10 # 1577, Stephan Bocskay 10 # 1605, etc. etc.) Es sind hervorzuheben: 1. Johann Sigismund 10 #, mit dem Stempel seines einseitigen Notthalers geprägt, und 2. Gabriel Báthory: Goldenes Piéfort des breiten Groschen NB 1610. (Resch XIX. 89.) — An Medaillen ist die Regierungszeit Karls VI. und Maria Theresias gut vertreten, ausserdem ist ein Telegdi (Silber-) und eine Goldmedaille Mathias I. (Rupp 544) zu nennen.

Dr. Edmund Gohl: Nachträge und Berichtigungen zu seinen früheren Publikationen über Barbarenmünzen und Medaillen der ungarischen Ärzte, Schulen, sowie über ungarisches Papiergeld.

Dr. Edmund Gohl: Notizen über die numism. Abteilung des III. internationalen Archäologen-Kongresses zu Rom, und einige italienische Münzkabinete zu Rom, Neapel, Florenz und Pisa. Auf Grund der in Italien gefundenen Exemplare und einer neuen Gattung der Jetone mit dem Mohrenkopfe, bezweifelt Verfasser die ungarische Provenienz der Nr. 606 von Rupp und denkt, dass Nr. 369 des Corpus Numm. Hungariae Produkt eines Privatunternehmens, nicht aber Staats-Emission sei.

Miscellen. Neue Medaillen. — Medaillen auf altem Silbergeschirr des ung. Nationalmuseums etc. — **Münzfunde.** — **Museen.** — **Numism.** **Literatur.** — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschaftsnachrichten.** — **Beilage:** Num. Angabensammlung (8. Halbbogen).

Sommaire.

E. Gohl: 1. Médaille de la reprise de Bude 1686. — 2. Suppléments et rectifications. — 3. Le congrès de Rome. Médailleurs de l'Italie. — **Ch. Szentgáli:** Jeton médiéval hongrois. — **P. Harsányi:** Le médaillier du duc Tassilo Festetich. — **Miscellanées.** — **Trouvailles.** — **Musées.** — **Littérature.** — **Ventes.** — Nouvelles de la soc. hongr. de numismatique. — **Ci joint:** Corpus des données numismatiques.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Néhai ns. Eszláry Juditnak, néhai ns. Gyarmati Miklós úr hátrahagyott özvegyének végrendeleti kegyes ajánlatából be kellett volna vennem, összesen 300., az az háromszáz magy. frtot és 9, azaz kilencz denárt; de mivel ebben az összegben két darab arany egy-egy grannyi, két darab pedig két-két grannyi hiányossággal volt, innen ezen hiányosság miatt levonotván 72., azaz hetvenkettő denár, bevettem 299. magy. frt. 37. denárt.

Zsoldos Benő.

66. *Átszámítás.* 1750. 29. Maji. A Dno Groso Stephano Szécsi Cassoviae percepi duos ducatos, quorum alter erat Imperialis, alter Cremnitziensis, cum defectu singulorum granorum, quibus ex utrisque subtractis summa duorum fuit: fl. hung. 9. den. 74.

Ns. Szécsi István úrtól Kassáról bevettem két darab aranyat, amelyek közül az egyik császári, a másik körmőczi volt, egy-egy grannyi hiányossággal, amelyek mindkettő értékéből kivonotván a két darabnak az összege lett: 9. magy. frt. 74. denár.

Zsoldos Benő.

67. *Átszámítás.* 1754. Febr. 15. Pretium vinorum Allodialium E. Bényeiensium.... dol. 4., singulis doliis ab aureis Holland. 8. computatis percepi aureos Holland. 32., faciunt flh. 158. den. 40. Item unicum Allod. E. Bényeiense 7. aureis Holland. et unico Imperiali, faciunt flh. 39. den. 65. Item unicum allodiale Patakiense ab aureis Imperialibus 8, faciunt flh. 40. In summa percepi: flh. 238. den. 5.

Négy hordó eladott erdő-bényei dézma-bor árába, egy-egy hordót 8. darab hollandi aranyon számítva, bevettem 32. darab holl. aranyat; tesznek: 158. magy. frtot 40. denárt. Úgy szintén erdő-bényei egyetlen hordó dézma-bort (eladtam) hét darab holl. aranyon és egyetlen darab császári aranyon; tesznek 39. magy. frtot 65. denárt. Úgy szintén pataki egyetlen hordó dézma-bort (eladtam) nyolcz darab császári aranyon; tesznek 40. magy. frtot. Összesen bevettem 238. magy. frtot 5. denárt.

Zsoldos Benő.

68. *Átszámítás.* 1754. April. 24. In partem antiqui debiti D. quondam Georgii Petrahoi percepi aureos Hollandicos nro 18., faciunt flh. 89. den. 10., item aureos Imperiales nro 3., faciunt flh. 15., item aureos alios Hollandici valoris nro 4., faciunt flh. 19. den. 80. Item in supplementum aureorum nummorum argenteos nummos denariorum $374\frac{1}{2}$.; faciunt in summa flh. 127. den. $64\frac{1}{2}$.

Néhai Petrahoi György úr régi tartozásának egy részébe bevettem hollandi aranyat, szám szerint 18. darabot; tesznek 89. magy. frtot 10. denárt; úgy szintén császári aranyat, szám szerint 3. darabot; tesznek 15. magy. frtot; úgy szintén hollandi értékű más aranyat, szám szerint 4. darabot; tesznek 19. magy. frtot 80. denárt. Szintén az arany pénzek kipótlására $374\frac{1}{2}$. dénárnyi ezüst pénzt; tesznek összesen 127. magy. frtot $64\frac{1}{2}$. denárt.

Zsoldos Benő.

69. *Átszámítás.* 1767. Januar 26. Pro doliis vinorum 12., singulis a florenis tractilibus 15, item pro doliis 11., sing. a flor. tract. 16. erogavi: fl. hung. 363., den. 12.

12. hordó borért, egy-egy hordóért 15. vonás frtjával, szintén 11. hordóért, egyenként 16. vonás forintjával kiadtam: 363. magy. frtot 12. denárt.

Zsoldos Benő.

70. *Átszámítás.* 1767. Marty 18. Pro vectura Cl. D. Prof. Joh. Szentesi Nob. oppidum Miskólcz contulit Flor. H. 6., Keresztes Flor. Tract. 5.: fl. h. 11., den. 10.

Ntiszt. Szentesi János, professzor úr [Patakra való] szállítása költségeihez nemes Miskólcz városa 6. magy. frttal, (Mező-) Keresztes 5. vonás frttal járult: 11. magy. frt. 10. denár.

Zsoldos Benő.

71. Átszámítás. 1768. Oct. 29. Pro tribus doliis vini Tokajini divenditis, sing. dol. ab aureis sex valoris Hollandici, facit flh. 89. den. 10. et pro uvis passis duorum oenophorum, facit flh. 9. den. 90., percepi: flh. 99.

Három hordó elárusított tokaji borért, egy-egy hordóért 6 darab hollandi értékű aranyat, összesen: 89. magy. frt. 10. denárt, és két putton asszú szőlőért összesen 9. magy. frt. 90. denárt, bevettem: 99. magy. frtot. *Zsoldos Benő.*

72. Átszámítás 1769. Martii 6. Pretium vini novem doliorum Alldialium Patak et Ujhely Polono venditi, singula dolia ab aureis Cremnitziensibus quinque: flh. 226. den. 80.

Egy lengyelnek eladott kilencz hordó pataki és ujhelyi dézma-bor ára, egy-egy hordó 5. darab körmöczi aranyon: 226. magy. frt 80. denár. *Zsoldos Benő.*

A fönti 51—72. sz. átszámítási adatok a sárospataki ref. főiskola levéltárában őrzött szeniori tiszti könyvből (officii liber) irattak ki.

73. Bebek Ferenc rendelete a pénz elfogadása iránt. 1530. Prudens ac circumspecte, nobis dilecte. Post salutem, committimus et mandamus tibi tenore praesentium firmiter, ut in nundinis vestris acclamare facias, ut quascunque pecunias quilibet accipias, quia quicunque non acceperit, punire ipsum faciemus. Secus igitur ne facias. Vale. Ex castro nostro Zaard x) feria quarta ante Egidii confessoris anno Domini 1530.

Franciscus Bebeck de Pelsewch.
comes comitatus Gomeriensis.

Kívül: Prudenti ac circumspecto iudici oppidi Thorna nobis dilecto.

(Pelsőczi Bebek Ferenc, Gömörvármegye főispánja meghagyja a tornai bírónak, hogy az ott megtartani szokott vásárokon hirdesse ki, hogy mindenki bármilyen pénzt elfogadjon, mert a vonakodókat megbünteti. A levél kelt Szádvárt szent Egyed hitvalló előtt negyedik napon az Úr 1530-ik évében.)

Eredetije papiroson, zárlatán piros pecsét. Kassa város levéltárában. Lajstromozatlan. *Kemény Lajos.*

74. Francia pénz kitiltása s a jó pénz kivételének tilalma. 1673. Die 21. Februarii. Frequens senatus in curia civitatis publicatae sunt inclutae camerae Scepusiensis patentes literae typo impressae continentes in se exterminationes externae defectuosae pecuniae nominanter autem cuiusdam gallicae monetae vulgo Demyn vel Luissin vocatae, quae noviter in istis partibus divulgaretur, insuper cusionem novae pecuniae iuxta articulum 72. 1659, e converso autem novae bonae monetae e regno educationem innuendo, quod desuper adhuc conferentia habebitur nova apud suam maiestatem sacratissimam. 1673. Február hó 21-én. A tanács egybegyűlvén a városházán, kihirdettetett a szepesi kamarának nyomtatásban megjelent rendelete a külföldi, nevezetesen a Demyn vagy Luissinnek nevezett francia pénz kitiltása iránt, mely ujabban e vidéken forgalomba jött, egyuttal érintvén, hogy az 1659. évi 72. t.-c. értelmében új pénz verése iránt, valamint az ujonnan vert jó pénznek az országból való kivitele felől ő felsége elnöklete alatt tanácskozások fognak tartatni. (Kassa város jegyzőkönyve.) *Kemény Lajos.*

Az Archeologiai Értesítő 1903. évi folyamának 70—74. lapjain *Kemény Lajos* a következőket (75—77. sz.) közölte:

75. Pénz a kassai egyházak ezüstjéből. Kassa városában volt templomi ékszerek történetére esetleg hollétére némi fényt vet, hogy 1526-ban Várdai Pál egri püspök elrendeli, hogy a kassai egyházak ezüstjéből pénzt verjenek. »Ad lottos octo, ad formam pecuniae regiae majestatis.« (Kassa Város levéltára; 1134. sz. acta.) (Archeologiai Értesítő. 1903, 73. lap.)

76. Perényi Péter pénzverése. Terebes, Esztery György 1530-ban »ex Castro Therebes« Kassához ír, hogy Ura Perényi Péter pénzt veretett. »Misi quosdam monetas per monetarios domni mei generosissimi cusas, ut probari faciat quot lotones tenent.« (Kassa Város levéltára; 1498/97. sz. acta.) (Arch. Ért. 1903, 74. l.)

77. Erdély. Forgách Zsigmond kassai kapitány 1613-ban elrendeli, »afféle fejér adulterina lengyel és erdélyi garast senki el ne vegye.« (Kassa Város levéltára; 5530. acta.) (Arch. Ért. 1903, 74. lap.)
Közli: Gálócsy Zoltán.

78. A tiszáninneni ref. egyházkerület Miskolczon, 1812. február 13-án tartott kisebb gyűlésében elhatározta, hogy a tanulmányait Göttingában folytató designatus professor, Kézi Móses számára az összegyűjtött segélypénzt elküldi. Mivel pedig ez becset vesztett bankó cédulákban van, kimondta, hogy az összeget a superintendentialis cassából a nevezett professor részére 100. aranyra kell kipótolni. Ehhez képest a cassae perceptor, Szrógh Sámuel a 100. aranyat a pénzváltónál beszerezte. Az erről szóló irat a következő:

Nyugtató Hat Ezer Száz Rh forintokrúl, mellyeket Szrógh Sámuel úrtúl 100 Száz Császáz Aranyakért Bankó Czédulákban kifizetve kezemhez vettem. Miskolcz 4. Apr. 1812. Moyses Rab, s. k. — Id est 6100. f. 6. cz.

(Tiszáninneni ref. egyh. kerület levéltára, A. XXXVI. 14053. sz.) Zsoldos Benő.

79. A m. kir. helytartótanács 4587. számú 1784. március 1-sei leirata Borsodvármege közönségéhez a folyókból mosott arany árának fölemeléséről.

Elevato ex B. Mente Caesareo-Regia Aurearum Monetarum in 4. Xris respectu singuli aurei Cursu, visum est Suae Maiestati Sacratissimae ulterius Clementer decernere, ut aurum quoque lotum, respectu singuli aurei 4. Xris altiori pretio Cambietur, ea quidem ratione, ut singula Semiuncia, vulgo Lots auri Danubialis, in vicem hactenus Solutorum 13. flor. 30. xr. 13. flor. 50 xr., e fluviis vero Mura et Dravo loco flor. 14. xr. 45. florenis 15. xr. 5., e reliquis denique fluviis loco 11. flor., 11. flor. 20. xr. iis, qui tale ad officia Cameralia detulerint, persolvatur.

Quod ipsum antelatae Universitati fine instituendae in gremio sui ad communem notitiam publicationis hisce de B. Jussu Regio intimatur. Datum ex consilio R. L. Hung. Posonii 1^a Martii 1784. celebrata. Christophorus Nyitzky. Franciscus Skerlec. Josephus Fodor.

(Tiszáninneni ref. egyh. kerület levéltára. A. XX. 7233. sz.) Zsoldos Benő.

Császári királyi rendeletre az aranypénznek árfolyama darabonkint 4 krajcárral fölemeltetvén, ő cs. k. felsége egyszersmind elhatározta, hogy a mosott arany is, aranyonkint 4 krral magasabb áron váltassék be, még pedig oly módon, hogy a dunai aranynak félunciaja vagyis latja az eddig fizetett 13 frt 30 kr. helyett 13 frt 50 krral, a Mura és Dráva folyókból mosott arany 14 frt 45 kr. helyett 15 frt 5 krral, végül a többi folyókból való arany 11 frt helyett 11 frt 5 krral váltassék be azoktól, akik illyent a kamarai hivataloknak beszolgáltattak.

Amiről a föntnevezett Közönség, saját keblében való kihirdetés céljából, királyi parancsra értesítetik. A m. kir. helytartótanács 1784 március 1.-i üléséből. Nyitzky Kristóf, Skerlec Ferenc, Fodor József.
(Ford.: G.)

80. Régi magyar pénzértékek. 1430-ban Zsigmond király rendeli, hogy száz nagyobb dénár, amilyent azidőben vertek, érjen egy aranyforintot, más *quadrang* nevűekből pedig négyszázat számítsanak egy forintba. Ez természetesen nagy zavart okozott s ezért érthető, hogy az egri püspök helyettese 1435-ben írja, hogy a szebeni polgárok a Szepességben a papjukkal, a papot illető fizetés és az aranyforint értékének változása miatt viszálykodnak, ezért küldöttséget menesztenek Bártfára, Eperjesre és Kassára, hogy vizsgálja meg, mennyire változott az aranyérték az elmúlt tíz év alatt s papjukkal ezután új szer-

zódést kötnek. Az értékingadozás tovább tart. 1447-ben *Hunyadi János* kormányzósága alatt egy aranyforint már kétszáz dénárt ér. 1462-ben *Hunyadi Mátyás* már új értékeket rendel el, szerinte a Kassán vert érmekből háromszáz dénárt, vagy hatszáz fillért számításnak egy aranyforintra. Az ő értékelése már csaknem fedi a mi értékviszonyainkat, mert korában a dénár mai érték szerint négy, a fillér két fillért ért:

1523-ban az országgyűlés elrendeli, hogy az ezüst *gira* érjen hat forintot és ötven dénárt. A dénár értéke ekkorában ismét emelkedőben van. 1537-ben a szepesi papság követet küld *I. Ferdinánd* királyhoz, útiköltségül Prágáig huszonkilenc forintot adván, mindegyiket száz dénárjával számítva. Ekkorában hozták be a *rénes* forintokat. Az 1542-iki országgyűlés rendeli, hogy minden huszár kapjon három magyar forintot, aki pedig többet érdemel, kapjon még erre húsz dénárt, hogy legyen *négy rénes forintja*. Ekkor a magyar forint ért száz dénárt, a rénes nyolcvanat ér. És így jön ki, hogy $320:80 = 4$ rénes forint. A zavar ezután mindinkább fokozódik. 1544-ben *I. Ferdinánd* király Bazin és Szent György várakat átadja *Serédi Gáspárnak* harmincháromezer rénes forinton, minden forintra hatvan krajcárt, vagy tizenöt patzot számítva. A Patz német eredetű pénznem. 1549-ben Egerben az adószedő (magister solutionum) fizetett 359 magyar aranyat, minden aranyat 1 forintjával és 50 dénárjával számítva. 1556-ban Deák (Litteratus) Adorján budai lakos, hűséges kém a török ellen: Egerben kapott 10 aranyat 15 forintban. Ekkor jöttek a tallérok a forgalomba. A tallér felelt meg a forintnak. 1568-ban *Verancsics* Antal egri püspök és *Tauffenbach* ezüstedényekben és órákon kívül a török császárnak ajánlottak harmincezer aranyat, mindegyiket másfél tallérral számítva. 1571-ben *István*, moldvai vajda, a kassai kincstárból nyugdíjúl fölvett háromszáz rénes forintot, ami kétszáznegyven magyar forintnak felelt meg. Ekkorában a magyar forint 75 krajcár, a rénes 60 krajcár, magyar forint 100 dénár, a rénes 80. Utána a dénár-érték megint csökkent. 1575-ben *Magochy* Gáspár, Bereg vármegye ispánja, a kincstárnak kölcsön adott ezer magyar forintért visszakapott 625 kassai dukátot (aranyat), mindegyiket 160 dénárral számítva. 1593-ban *Hardek* Ferdinánd gróf győri kapitány eladja az általa foglyul ejtett *Hachy Ibraín* törököt *Syttkey* Györgynek és *Kisfaludi* Balásznak 3500 magyar forinton, minden tallért 100 dénárral, minden aranyat 160-al számítva. A forint vagy tallér később még lejjebb szállt. 1614-ben *Árky* Endre magyar-nyelvű nyugtájában áll: „Vettem föl 20 forintot araniul, ki tett 10 aranyot“. Az ezután következő idők zűrzavarában már ember legyen, aki eligazodik. 1630-ban *II. Ferdinánd* király *Rákóczy* György borsodi ispántól az ország közszükségleteire fölvett 40.000 magyar forintot császári tallérokban és aranyokban, minden dukátot vagy aranyat 240 dénárral számítva. 1636-ban *Cseh* János egri kanonok, hogy a misleni prépostság birtokait kivált-hassa, *Lósy* Imre egri püspöktől fölvett 1820 aranyat, mindegyiket 3 forintjával és 30 dénárjával számítva. 1652-ben a császári részbirtokot Szabolcsban 500 magyar forinton zálogosították el és pedig 45 aranyon (3 forintjával és 60 dénárjával) és 49 talléron, mindegyiket 160 dénárral számítva), a többi polturákban fizették ki. 1665-ben *Pálffy* Tamás egri püspök levelében ez áll: „100 rénes forint, vagy 120 itteni forint“. (Rénes forint = 60 krajcár, egri kurta forint = 50 krajcár.) 1668-ban a ciszterciek land-strassi monostora Karintiában a zágrábi káptalantól fölvett 18.000 rénes forintot, mindegyiket 10 patzzal vagy 60 krajcárral számítva, 880 aranyat 3 rénes forintjával vagy 180 krajcárral, 876 tallért 90 krajcárjával.

Ez értékviszonyok számbantartására külön szaktudós volt szükséges, ez már *Rákóczi Ferenc* 1707-beli számadó-jegyzőkönyvéből is kitűnik, mely szerint *Ráday* Pál titkár kapott 112 aranyat valóságban, ezeket a számadó 504 rénes forintokra teszi. 1771-ben *Mária Terézia* rendeletében a körmöczi arany értékét 4 forintban és 18 krajcárban állapítja meg. 1807-ben a vonás forint 51 krajcárt vagy 3 máriást ért, az úgynevezett bomlott forint pedig 35 polturát.

(A Bp. Hirlapból.)

Közli: *Budai Antal*.

81. Szalai Sámuel, a tiszáninneri ref. egyházkerület superintendense (1770—1792.) a II. József és VI. Pius pápa találkozására alkalmából vert emlék-érmét, amelyet neki megtekintésre megküldtek, következőleg írja le:

Egyfelől: A Császár és a Pápa egymásnak által ellenében ülnek ilyen körülírással: Josephus II. R. I. S. A. Pius VI Pontifex Maximus.

Másfelől: Vagyon egy nagy templom, benne egy égő szövétnek, mellynek az hamvát a Császár hamvevővel elvévén, ez az inscriptio vagyon felette: emuncta clarior.

Alól pedig MDCCLXXXII Die 22 Martii.

Forma monetae (aequivalet Tallerum Joachimicum) nitidae et affabre factae.

(Tiszáninneri ref. egyházkerület levéltára. A. XVIII. 6721. sz.) *Zsoldos Benő.*

82. Hamis bankó 1785-ben. Az ujj (Banko-Tzédulák) papiros-pénzek tsak alig készülhetének el, már is edgy Gallitziában lakó Tseh olly tökéletesen ki-formálta, hogy azt akár mely szemes Királyi kints-tartoknál is minden kérdés szenvedés nélkül, kész pénzen fel-válthatta. De tsak ugyan rajta vesztett; mert bizonyos ember által ki-tudodván tsalárdsága alattomban, háloba került, és a' holtig szenvedendő kutyaportzio reménysége alatt Bétsbe hozatott. Erre a' kérdésre: „hogy merted azt, a' mit a' F. Királyi rendelés élet veszedelme alatt tilt tselekedni? azt felelte: hogy ő azt nem egész gonoszságból és a' gazdagság' tilalmas kívánságától ösztönöztetve tselekedte. hanem tsak azért, hogy meg-mutassa, hogy vagynak még a' Világon ollyan emberek, kik a' leg mesterségessebb Banko-tzédulákat-is kitudják majmozni, és hogy meg mutassa, hogy a' Bétsi Banko-tzédulák még nem tökéletesek.

A' Magyar Hirmondó' 1785. Szent Mihály havának 16. napján Szombaton költt 73. leveléből. *Közlí: Neubauer Zoltán.*

83. Átszámítás. 1701. Kassa városa már 1292-ben megegyezett az egri káptalannal, hogy a köteles tized fejében évi 15 márka ezüstöt fizet. A XVI-ik században protestánsná lett város ennek a kötelezettségének folyton eleget tett s az 1556-ik évi városi számadáskönyv szerint ez évben a 15 márka ezüst fejében 123 frt 75 denárt fizetett; egy márka ezüst értéke tehát akkor 8 frt 25 denár volt. Kassa városa 1701-ben a számadások szerint a káptalannak e czímen 411 frt 80 denárt fizetett. (L. Kassa v. levéltára 11639. szám alatt.) Egy márka ezüst értéke tehát ekkor már 27 frt 40 denár.

Kemény Lajos.

84. Átszámítás. 1646. Zegedi Györgynél ezt találtuk arany kívül és pénzül.

Anno 1646. 21. Februarii.

Poltura pénz fl. 136.

Tallér szám 630 id est hatszázharminc.

Item azon kívül tallér nr. 20.

43 tallér érő ortok és egy fél.

Oh poltura per 3 denár computálván van fl. 5. den. 65.

Item poltura fl. 89. den. 31.

Van tallér nr. 24, mely többet nyom más talléroknál.

Van *srekkenberger* nevű pénz nr. 240 egyet per 18 denár.

Item taláztatott tallér 125.

Item óh dutka taláztatott nr. 1550 à per den. 10.

Item taláztatott újabban tallér szám, az mely többet nyom az köz tallérnál nr. 114.

Item van *srekkenberger* nr. 25.

Olvasott elegyes körmöczi pénzzel együtt ó pénz fl. 66. den. 20.

Olvasott óh pénz egy zacskóban.

Nyomatott óh poltura és Ferdinand rész tallér nyom libra 8 $\frac{1}{2}$ lot egy fertály.

Apró óh pénz libra $6\frac{1}{2}$, lot nr. 4.

Óh poltura libra 3.

Babka, ospora és fillér libra $\frac{3}{4}$, lot 2.

Fehér ruhák száma.

Tíz új krakkai abrosz.

(A jegyzék ezzel megszakad. Kassa város levéltárában, lajstromozatlan.)

Kemény Lajos.

85. *Átszámitás.* 1624. „Lássák meg, ha annyi áron adta-e az posztó marhát kezében, az mint mostan számlálták. Szentkirályi Sebestyénnek azon kell megesküdni, ha az adosság mind olyan hitvány pénzül ment-e kezéhez, holott afféle rossz pénznek anno 1617 esztendőben hire sem volt és akkor az arany két forintba (és) tíz pénzben, az tallér egy forintba (és) huszonöt pénzbe járt sat. Datum in libera et regia civitate Tyrnaviensi die 21 Junii anno 1624. sat. Gaspar Szegedy.“

(Eredetije Kassa város titkos levéltárában. S. Nr. 40. jelzés alatt.)

Kemény Lajos

86. *Átszámitás.* „Ort negyedrésze egy paraszt forintnak közönségesen 12 krajcár, a Szepességen, főkép falukon a gyolcskereskedésnél van szokásban.“ Lásd az 1847-ik évi Iparcímár 40. lapján.

Kemény Lajos.

87. *Átszámitás.* 1686. Zingarorum coetus collective sumptus limitatur ad 100 thalleros vel 180 flor.

(Kassa város jegyzőkönyve.)

Kemény Lajos.

A cigányságra egészben véve 100 tallért vagyis 180 forintot vetnek ki.

88. *Átszámitás.* 1770. Martý 3. Pro sex vini Dol. passis secundariis Bényeini Iudaeo venditis, Sing. Dol. ab aureis ord. sex, percepi : flh. 178. den. 20.

(Erdő-)Bényén zsidónak eladott hat hordó másod rendű asszú borért, egy-egy hordóért hat darab közönséges aranyával bevettem 178. magy. frt. 20. denárt.

Zsoldos Benő.

89. *Átszámitás.* Pro vini passi dol. 10., ordinarii 15. Alod. Patak et Ujhely, in summa Aureos ord. percepi 125 : flh. 618. den. 75.

Tíz hordó asszú borért, tizenöt hordó közönséges pataki és újhelyi dézma-borért összesen bevettem 125. darab közönséges aranyat : 618. magy. frt. 75. denárt.

Zsoldos Benő.

90. *Átszámitás.* 1771. Jan. 9. Pro vini doliis 4., sing. ab aureis ord. 5. venditis percepi : flh. 99.

Négy hordó borért, egy-egy hordót 5. darab közönséges aranyon adván el, bevettem : 99. magy. frtot.

88—90. sz.: Sárospataki ref. főiskolai levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1770/1-ből.

Zsoldos Benő.

91. *Átszámitás.* 1777. 9bris 13. Pro 29. vasculis vini Primarii passi singulis paribus a 10. numis Aureis Caesareis, exceptis tamen tribus Aureis percepi : flh. 727. den. 4.

29. átalag első rendű asszú borért, egy-egy pár átalagért 10. darab császári aranyával, de kivéve 3. darab aranyat, bevettem : 727. magy. frtot 4. denárt.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1777/8-ból.

Zsoldos Benő.

92. *Átszámitás.* 1784. Jul. 8. Pro 20. Dol. Secundariis, sing. ab aureis 4., quorum 35. fuerunt Hollandici, reliqui vero Souverains D'or dicti in summa percepi: flhung 411., den. 90.

Húsz hordó másod rendű borért, egyért-egyért 4. darab aranyával, a melyekből 35. darab hollandi arany volt, a többi pedig Souverain D'or nevezetű, bevettem összesen: 411. magy. frtot 90. denárt.

Zsoldos Benő.

93. *Átszámitás.* 1784. Aug. 6. Pro 3. Dol. Secundariis, sing. ab aureis 4. Hollandicis percepi: flhung. 61., den. 92.

Három hordó másod rendű borért, egyért-egyért 4. darab hollandi aranyával bevettem: 61. magy. frtot 92, denárt.

92—93. sz.: Sárospataki ref. főiskolai levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1784/5-ből.

Zsoldos Benő.

94. *Átszámitás.* 1785. Sept. 22. E Ven. Tractu Borsodiensi beneficium aestivale percepi: flh. 29. den. 72.

NB. Deberent esse, ut recognitis docet, flhles 31., den. 28., sed teste eadem recognitione 1. aureus erat Pontif. Bened. XIV., qui non nisi in Rfl. 3. acceptatur.

Tisztelendő borsodi tractusból nyári jótéteményt bevettem 29. magy. frt 72. denárt.

NB. kellene lenni, a mint az elismervény tanúsítja, 31. magy. frtnak 28. denárnak; azonban ugyanazon elismervény tanúsága szerint egy darab arany XIV. Benedek pápáé volt, amely nem fogadtatik el, csak 3. rhénes forintba.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1785/6-ból.

Zsoldos Benő.

95. *Átszámitás.* 1792. Febr. 21. Confecta Primaria Ai. 1788. vasc. 6., vendita sing. vasc. ab. aureis Hollandicis 10: fl. Ung. 321. den. 60.

Első rendű 1788. évi csinált bor 6. átalag, eladatott egy-egy átalag 10. darab hollandi aranyon: 321. magy. frt. 60. denár.

Zsoldos Benő.

96. *Átszámitás.* 1792. Febr. 26. Confecta Primaria Ai. 1788. vasc. 9. vendita, sing. vasc. ab auresi Caesareis 14., in summa: Ung. fl. 680. den. 40.

Első rendű 1788. évi csinált bor 9. átalag, eladatott egy-egy átalag 14. darab császári aranyon, összesen: 680. magyar frt. 40. denár.

Zsoldos Benő.

97. *Átszámitás.* — Ejusdem generis vinum, impletura praecedentium vinorum, dimidii Circiter vasc. ab aureis Caesareis 7: Ung fl. 37. den. 80.

Ugyanolyan fajta bor, az előbbi borok tölteléke, körülbelől fél átalag 7. darab császári aranyon: 37. magy. frt. 80. denár.

95—97. sz.: Sárospataki ref. főiskolai levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1792/3-ból

Zsoldos Benő

98. *Átszámitás.* 1792. Nov. 16. Pro 37. Dol. Vini hornotini et totid. Oenoph. uvar. passar., sing. Dol. vini cum uno Oenophoro uvar. passar. ab aureis Caesareis 8., insuper pro 20. Oenoph. uvar. passar aureos Caesareos 32., pro uno denique Oenophoro uvar. passar Ungfl. 8. Den. 40., in summa percepi Ungfl. 1779. Den. 60.

37. hordó idei borért és ugyanannyi putton asszú szőlőért, egy-egy hordó borért egy putton asszú szőlővel 8. darab császári aranyával; ezen felül 20. putton asszú szőlőért 32. darab császári aranyat, végül egy putton asszú szőlőért 8. magy. frtot és 40. denárt, — összesen bevettem 1779. magy. frtot és 60 denárt.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv (officii liber) 1792/3-ból.

Zsoldos Benő.

99. *Átszámitás.* 1795. Jan. 5a. Pro 40. dol. vini ord. sing. dol. ab aureis nummis Caesareis 4. percepi: fhles: 864.

Negyven hordó közönséges borért, egy-egy hordóért 4. darab császári aranyával bevettem: 864. magy. frtot.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv 1794/5-ből.

Zsoldos Benő.

100. *Átszámitás.* 1795. Junii 12. Pro 8. dol. vini Confecti secundarii E. Bényeiensis, sing. ab aureis Caesareis 8. percepi: fhung 345. den. 60.

Nyolc hordó erdő-bényei másodrendű csinált borért, egy-egy hordóért 8. darab császári aranyával bevettem 345. magy. frtot 60. denárt.

Zsoldos Benő.

101. *Átszámitás.* 1795. July 21^a Pro 21. dol. vini Confecti secund. Patakiensis, sing. ab aureis Caesareis 8. percepi: fhung. 907. den. 20.

21. hordó másod rendű pataki csinált borért, egy-egy hordóért 8. darab császári aranyával bevettem: 907. magy. frtot 20. denárt.

Zsoldos Benő.

102. *Átszámitás.* 1795. Aug. 28^a Pro 27. dol. vini Confecti secundarii E. Bényeiensis in summa aureis Caesareis 200. percepi: fhung. 1080.

27. hordó erdőbényei másod rendű csinált borért összesen 200. darab császári aranyban bevettem 1080. magy. frtot.

Sárospataki ref. főiskolai levéltár. Széniori tiszti könyv. (officii liber) 1595/6-ból.

Zsoldos Benő.

103. *Átszámitás.* 1798. Febr. 14. Száz tizenöt Hordó Conf. boroknak az árába, melyek közül 5. töltelékre és ráadásra adódván, 110. hordóért fizet a kupetz, párjáért 13. cs. aranyat edj summában 715. aranyakat. Ezen summából percipiált (a senior) 315. cs. aranyakat: 1701. magy. frtot.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv 1798/9-ből.

Zsoldos Benő

104. *Átszámitás.* 1828. nov. 11. A néhai b. e. Tettes Szathmáry Mihály ur által Collegiumunk számára testált s Tettes Kövy Sándor úrnál elocálva volt 100. species aranyakon kívül a fél esztendőre eső 3. arany interes helyett Tettes Kövy Sándor úr befizetett 36. rhénes frtot.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. Széniori tiszti könyv 1828-ból.

Zsoldos Benő.

105. *Átszámitás.* Néhai b. e. Tek. Paksi Szathmáry Mihály úr által a Collegium Bthecájának hagyott 100. formalis aranyaknak 1829-ik interesét fungens Senior Somosy Sámuel úrtól a Btheca cassájába bevettem; [a 6%-os kamat fejében a 6. formalis arany értékét]: 67. rhft. 30. krt.

Sárospataki ref. főisk. levéltár. A Bibliotheca és Typographia cassáját illető diarium 1825—1837.

Zsoldos Benő.

106. *Pénzverés.* Anno 1522. Sindt die Czinderling von König Ludovico geschlagen worden in der Leutsch. (Zipserische oder Leütschanerische Chronica vndt Zeit beschreibung. Zusammen getragen der Lieben Posterität zur nachricht von Caspar Hain. — Kiadja a Szepesmegyei Történelmi Társulat.)

Közli: *Rexa Dezső.*

107. *Az ezüstpénz silánysága.* 1524. Ebben az esztendőben kevés, de igen nemes bort szüretelének, volt is nagy ára, részben a csekély termés, részben a pénz silánysága folytán. Mert egy márkában csak négy lat (una enim Marca tantum 4 Lotones argenti habeant) ezüst foglaltatott és sokan nem akarták boraikat ilyen silány pénzért eladni. (Ugyan ott.)

Közli: *Rexa Dezső.*

108. A libertások és egyéb pénznemek árfolyamáról. 1707—1708. So ist auch zu merken dergleich bei dem Aufstand eine Kupfermünz von 10 Polturaken, oder 30 Denar gemünzt worden, darauf pro libertate gestanden auf einer Seiten, auf der andern der ungarische Wappen, welches Geld anfänglich seinen gutten Curs gehabt hat; als aber dasselbe überhaufft worden, hat es nach und nach einen Stoss bekommen, dass es endlich anno 1707. niemand mehr nehmen wollen, worauf einen kleinere vergleichen polturaken gemacht hat und die libertas auf 4 Polturaken abgeschlagen, hat aber weder eins, noch der andere Stand gehabt, bis wir anno 1708. in Majo und Junii zu Erlau eine Zusammenkunft der Landstände gehalten, worauf man die Polturaken zu 2 Denar confirmirt und die Silber und Goldmünz gesteigert hat und zwar ein Kremnizer, Sibenburger und Dukaten auf 6 Reinische gulden, Hollandische und andere Dukaten zu römischen $5\frac{1}{2}$ fl, — Kays. französische, sächsische und danische species Thaler zu 3 ung. gulden, die Kreüz, Beren und andere Thalern zu 45 Kais. Groschen, die Kais. 5 tl. zu 6 gs., die pol. 6 gsf. auf 7 gs., die Kais. 2 gsf. auf 15 G. und der pol. 2 gsf. auf 7 xr. oder 14 G. erhöht hat. Und istden 20 und 23 Juni die Publication wegen der Kupfern Polturaken, dass sie 2 Denar gleich der Silbermünz bei Verlust der Confiscation der Sachen, die man darumb nicht geben will, sollten angenommen, wie auch in Schulden Zahlung, Gütter Lösung und allen Zahlungen, wie sie Nahmen haben mögen, sollen acceptirt werden. Hat aber bald nachdem niemand dasselbe nehmen wollen, bis es endlich gar verworfen werden und das Silbergeld wiederumb in seinen vorigen Curs, wie in andern Kais. Ländern kommen.

Történelmi Tár. 1884. évf. 743. 1. Schiessler Gáspár kassai polgár naplója.

Közli: Kemény Lajos.

Megjegyzendő, hogy a fölkelés alkalmával 10 polturás, vagyis 30 denáros rézpénzt vertek, melynek egyik oldalán *pro libertate*, a másikon a magyar címer volt, amely pénznek eleinte jó forgalmi értéke volt, de amikor nagyon fölhalmozódott, lassanként alászállt az értéke, úgy hogy végre 1707-ben senki sem akarta többé elfogadni, (mire kisebb, afféle polturákat csináltak [?]) és a libertas értéke 4 polturára hanyatlott, de egyik sem állta meg a helyét, míglen 1708 májusban vagy júniusban Egerben a rendeknek gyűlését tartottuk, amidőn a polturák értéke 2 denárban lett megállapítva, az ezüst- és aranypénzek értéke pedig fölemeltetett, még pedig egy körmöczi, erdélyi és arany hat rénes forintra, a hollandus és egyéb aranyak $5\frac{1}{2}$ római (?) forintra, a francia császári, a száz és dán species-tallérok három magyar forintra, a keresztes, medvés és egyéb tallérok 45 császári garasra, a császári 5 tl. 6 garasra, a lengyel hatgarasos 7 garasra, a császári 2 gsf. 15 garasra és a lengyel 2 gsf. 7 xr.-ra, vagyis 14 garasra emeltetett föl. És június 20-án és 23-án kihírdették, hogy a rézpolturákat épp úgy, mint az ezüstpénzt, el kell fogadni 2 denár értékben, mert különben elkoboztatnak azok az árúk, amelyeket nem akart valaki odaadni értük. Hasonlóképen adósságok kifizetésére, javaknak kiváltására és mindennemű fizetésekre el kell azokat fogadni. Nemsokára aztán mégsem akarta senki sem elfogadni és az ezüstpénz ismét ugyanazon árfolyamot kapta, amilyennel a többi császári tartományokban bírt.

109. Átszámítás. 1575. Die 23. Septembris. Der Schulmeister¹ begehret zur jerlichen Besoldung fl. 110, produxit literas, senatum expresse pro annuo salario ipsi promissis hundred renisch flor. ym Gold. Senatus simpliciter intellexit 100 flor. rhenanos, talleros 80, unum florenum rhenarum computandum pro denar. 80. — 1575. Die 24. Novembris. Item conclusum est per eosdem, senatus videlicet et communitatem, rectori scholae stipendium augendi non esse; sit contentus in annum flor. centum renensibus haec est octoginta taleris vel flor. hungaricalibus 80 per 100 denar unum florenum computandum.

(Kassa város jegyzőkönyve)

¹ Breslacus Márton tanító.

Kassa város tanácsa 1575 szeptember hó 23-án tartott ülésében Breslacus Márton iskolamester kérelmére, hogy neki a meghívójában (vocatio) kikötött 100 rajnai aranyforint fejében 110 forintot fizessenek ki évi járandósága fejében, a tanács kijelenti, hogy a 100 rajnai forintot 80 tallér értékűnek s egy rajnai forintot 80 denárba számítva értette. Ez év november hó 24-én ismét kijelenti a tanács, hogy a száz rajnai forintot 80 tallérral vagy ugyanennyi magyar forinttal egynek értette, egy-egy magyar forintot száz denárba számítva.
Közli: Kemény Lajos.

110. Átszámítás. Alább Irtak recognoscályuk ezen levelünknek rendiben, hogy bizonyos mulhatatlan köz szükségre megkívántató költségnek megszerzése adván elő magát, 's a dolog haladást nem szenyvedvén, requiráltuk annak anticipatioja végett Tiszteletes Superintendens Helmezy István uramot eő kegyelmét, méltóztatna azt a kőrösi és ketskeméti Szent Ecclesiáktul, kiknek kegyes adakozásokhoz 's a köz jót előmozdítani kívánó szándékokhoz tellyes bizodalommal viseltetünk, meg szerezni, affidálván arrul, hogy az ő kigyelme cooperatioja által megszerzendő száz aranyaknak, *melly fejer pénzül 420 Rhénes forintokat teszen*, hová hamarább lejendő meg térítésében minden szorgalmatosságot véghez fogunk vinni, stb. — Sub dato in Pétsel 4^a men. Junii 1750. Vay Ábrahám (P. H.), Nagyréti Darvas József (P. H.), Ráday Gedeon (P. H.).

Tiszáninneri ref. egyh.-kerület levéltára. A (szekr.) VIII. fiók 2166. sz.

Zsoldos Benő.

111. Átszámítás. 1616—1618. — „Olcsóbb bort soha életemben nem láttam, sem hallottam, mint ez helybe,¹ mert *hat heidelbergi pfennigen*, az mely nem tészen egészen egy magyar *félgarast*, pintit vettük a bornak, mely pint minálunk többet tett volna harmadfél itczenél.“

Szamota István, Régi Magyar Utazók Európában. Nagybecskerek, 1892. Szepsi Csombor Márton 1616—1618. 200. lap.
Közli: Kemény Lajos.

¹ Möckmühl (Württemberg).

112. Átszámítás. 1616—1618. — „Én a Fejer lóban voltam — írja Csombor Nürnbergről — és ebédért s egy vacsoráért csak 22 batzot, azaz százharminczkét pénzt fizettem.“
U. ott, 203. lap.
Közli: Kemény Lajos.

113. Az ezüstpénz silánysága. 1525. Ama nagyon is silány pénz miatt, melyet 1521. évben vertek vala először és melynek márkája csak négy ezüst unciát (cujus marca tantum 4 argenti Uncias habebat) tartalmazott, olyan zavar és általános drágaság keletkezett, hogy akkoron így beszéltek általánosan és a valóságnak nagyon is megfelelően az emberek: Ha a törökök serege ellepte és elpusztította volna az egész országot, még akkor sem érte volna a lakosságot annyi kár, mint amennyit a pénznek ezen silánysága folytán szenvedniök kellett. Mert hogy ezen pénzért sem az ország határain kívül semmiféle árút vásárolni nem lehetett, sem általában semmiféle élelmiszer nem volt szerezhető méltányos áron. És ámbátor széltében kihirdették, hogy ezen pénznemből 2 dénárt el kell fogadni egy újért és hogy mindent a régi árban kell fogadni egy újért és hogy mindent a régi árban kell eladni, mégis ennek sem lőn más eredménye, mint az, hogy felverték az élelmi szerek árát és csak még nagyobb lett az általános drágaság. Mert — — — micsoda esztelenség valakit arra kényszeríteni, hogy amit drága áron vett vala, azt potom áron adja el és a maga kárával vigye ki a vásárba eladó holmiját. Mikor aztán későbben 9 unciányi pénzt (Moneta 9 Unciarum cudi coepta esset) kezdtének verni, a lőcseiek Ő Felsége parancsára és a vármegye határozatából kifolyóan ármeghatározást rendelve el, kihirdették, hogy egy köből buzát 40 jó pénzből való denárért, árpát 20 denárért,

borsót 40 denárért, rozsot 25 denárért, zabot 100 denárért stb., egy pár csizmát 27 denárért, topánkát 8 denárért, egy rőf lőcsei posztót 7 denárért stb. kelljen eladni. Ám a bölcsőbb emberek előre megmondották, hogy ez nem fog vezetni semmi jóra stb. stb. Zipserische oder Leutschaunerische Chronica (I. fönnebb 106. sz.). Közli: *Rexa Dezső*.

114. Bebek Ferenc silány pénzeiről. 1530. Ugyanezen évben István király napján (aug. 20.) Bebek Ferenc a lőcseiekhez írott levelében avval fenyegetőzött, hogy ha el nem fogadják az ő pénzdarabjait, melyeket igen silány voltuknál fogva mindenütt visszaütösítettak, akkor ő majd 5000 törökkel jön a Szepességre és elsőben is elpusztítja a városnak minden birtokát. Erről a pénznemről pedig azt mondogatták vala, hogy egy márkájában alig van 3 lat ezüst, holott 8 latnyit kellett volna tartalmaznia. (Ugyanott.)

Közli: *Rexa Dezső*.

115. Zápolya János denárainak finomsága. 1531. Ugyanezen esztendőben Zápolya János legtöbb híve nem akarta elfogadni az ő, farkassal jelzett pénzét, mely különben jó vala és 8 latot tartalmazott; inkább akarták a Ferdinánd király pénzét, miért is szükségnek mutatkozott 100 Zápolya-féle dénárhoz 14 dénárt hozzátenni. Ezt a pénzt 1524., vagy helyesebben 1527. évben verték vala. (U. ott.)

Hain krónikája megírásánál Sperfogel Konrád egykorú naplóját használja, melynek töredékeit Wagner Szepességre vonatkozó közismert művében (a II. kötetben) kiadta. A fenti adatokat v. ő. Wagner II. k. 163. l. (Az idézett mű jegyzeteiből.)

Közli: *Rexa Dezső*.

116. A polturák árnyatlása. 1627. Den 26. hujus [*novembris*] Sindt die Polturacken allhier geringert, vnd per den. 3 auszgeruffen darauff auch allesz doppelt theuer worden. So gar konnen gottlose leüth nicht ruhig sein. (U. ott.)

Közli: *Rexa Dezső*.

(1627. november 26-án a polturák értékét itt leszállították és 3 denárban kiáltották ki, erre mindennek az ára a duplájára szökött föl. Ennyire nem nyughatnak az istentelen emberek.)

117. Mátyás király hollós címeréről. *Besser*: De Joannis Hunniadis sive Corvini ortu (Jena, 1708. 4-rét) című munkájában Mátyás király hollós aranyairól azt írja, hogy a vitéz király egyizben, midőn egy holló szép gyűrűjét ellopta és továbbrepült zsákmányával, íjat ragadott és a hollót röptében lelőtte s a madár a gyűrűvel a földre esett. E tettének örök emlékezetéül a király magyar aranyakat veretett, amelyeken csőrében gyűrűt tartó holló látható; ez aranyakat általában hollós aranyaknak hívják.

Rexa Dezső.

118. Hamis pénzek. — *Átszámítás.* 1622. A drágaság oly nagy lett, hogy egy köből buza ára a 4 frtot is meghaladta stb. — — — Ez a drágulás a gonoszul hamisított pénzek miatt keletkezett, mert az akasztófára való kufárok a régi jó pénzt mind kivitték és mindenféle hamis sziléziai polturát hoztak be, ezáltal a jó pénztől gyalázatosan megfosztották, rabolták az egész országot és mi mindenféle károkat vallottunk, a gazok azonban és az országcsaló kufárok hirtelen meggazdagodtak. Egy arany 6 magyar forintot ért, egy birodalmi tallér 4 forint, 1 font régi polturára 33 ezüst garast kaptak rá, 1 fontra német ezüst garast 66-ot. Ilyen csalást és rablást pedig nem a kisebb, de az előkelőbb emberek s minden szemérem nélkül vittek véghez és követtek el, azzal sem gondolva, hogy a szószeikről elég élesen és elég gyakran szólottak ellenök, így semmi figyelmeztetés, semmi kiprédikálás nem segített a bajon. Verd ki hát ISTEN, és vedd elő büntető igazságod szerint ezeket az országgazait! (U. ott.)

Rexa Dezső.

119. Turócz vm. 1559—1566. sz. jegyzőkönyvének belső oldalán:

Memoriale

Regni Hungarie pro pignus posuit tredecim Civitates in Comitatu Scepusiensi pro sex mille milibus Sexaginta grossorum bone et juste poloniae monete usque tempus redemptionis. Una quavis sexaginta hungaricos p nummos in simul calculando facit 186: Summa facit undecim milliones floz hungaricalium centū millia sexaginta millia et denāz 100.

Unus (vo million facit mille millia.

120. Fáj János ref. lelkész a hollandiai és német bírodalmi pénzekről. A' Monétáknak (melyeket Hollandiában és attól fogva mind eddig láttam) neveit s neveit pro memoria ide írom:

Hollandiában vagyon forint; mely annyit ér mint 8. susták; ez áll 20. stiferből, egy stifernek pedig oly váloga vagyon, hogy ha öt stifert egybe teszünk, annyit tésszen mint 8. poltra. Ez a' stifer pedig ismét áll 8. döjt nevű rézpénzekből, egy döjt pedig két pfening. Vagyon két stiferes pénz is, melyet hívnak düplityinek. Vagyon Sexhalb ~ hatodfél stifer. Felling ~ hat stifer. Ortyi ~ két döjt. Státer ~ harmadfél stifer. Vagyon három stiferes pénz is, mely oly formára vagyon, mint a' keresztes tallér. Vagyon blánke ~ hat döjt. Ducaton, mely tésszen három forintokat és három stifert, vagyon három forintos monéta is — és vagyon huszonnyóltz stiferes monéta, mely két féle: egyik Angliai pénz, a' másik Hollandiai.

Hamburgumban vagyon seling — mely egy Német forintnak 28-ik része; Setzling ~ fél seling — vagyon ennek fele is, mely egy selingnek negyed része.

Ez Hamburgumi Selingnél kisebb a' Mekelburgumi seling, mert ilyen 32 tésszen egy Német forintot. Ezen selingnek is vagyon fele, mellyet hívnak drejlernek; vagyon negyed része is, melyet hívnak drejlingnek. Ez réz pénz, mint szintén az Hollandiai avagy a' Belgiumi döjt.

Midőn Brandenburgianak Frankfurt nevű városába értünk, már itt a' Tsászár pénze is elkölt; egyébaránt a' Brandenburgumi garas annyit tésszen, mint másfél Tsászár garassa, a' melyet hívnak Cajzors'-gros, avagy Bémnek, a' fél polturást hívják greslinek. Egy német forint azért ér 10 Brandenburgumi garast, Mekelburgumi garast is tizenhatot, Hamburgumit pedig tizennégyet; minthogy két selingből áll mind az Hamburgumi, mind p. g. a' Mekelburgumi garas. N. B. Hamburgumba vagyon oly moneta is, a' mely ér 8. garast, avagy 16 selinget; és ezt hívják Márknak. Ezeket a monétákat observáltam ez országokban, és némely apróbbakat, melyeknek nevei eszembe nem jutnak.

Adversaria Johannis Fáj, seu libellus memorialis. (Utrecht 1732.) c. kéziratot könyvem 183.—185. oldalairól. A feljegyzés 1733-ból való. Közli Ferenczy Sándor (Zalatna).

121. Átszámítás és kamatláb. (1693.) Quod prudens ac circumspēctus Georgius Feigenpucz liberae regiaeque civitatis Cassoviensis senator mille tallerorum seu hungaric. flor. 1800 hac eadem die praefatae civitati ad solitum interesse sex percentum computandum elocatorum, alias pupillum, filium nempe Franciscum, Michaelis quondam Rosa concernentium consvetum et legale interesse, hoc est talleros sexaginta seu rhenenses florenos 90 pro hoc anno anticipato nobis, tanquam praenominati pupilli curatori deposuerit et numeraverit, eatenus per praesentes quietatur. Cassoviae die 18 Junii 1693. Georgius Fenesy, episcopus Agriensis.

Eredetije Kassa város levéltárában 19553. sz. alatt.

Közli Kemény Lajos.

Fenesy György egri püspök Kassán 1693 június hó 18-án nyugtatja Feigenputz György kassai városi tanácsost hatvan tallerről, illetve kilencven magyar forintról, melyet hatszázalékos kamattal fejében ezer tallér, illetve 1800 magyar forint tőke után az árva Rósa Ferenc részére átvett.

13

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XI. ÉVFOLYAM.

1912.

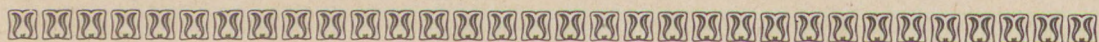

I. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1912.

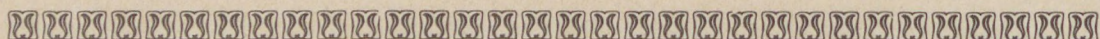
TARTALOM.

1. Dr. Gohl Ödön: A Komáromi Értesítő 3 kros pénzjegyei	1. lap
2. Dr. Gohl Ödön: Óbudai papírpénz szabadságharcunk idejéből	2. „
3. Leszih Andor: Mária magyar királynő obulusa	3. „
4. Schmideg Alfréd: A Georgikon érmeinek mestere	4. „
5. Dr. Faludi Géza: A budapesti „Gemeinde beim Helm“ újabb érme	5. „
6. Varga Béla: Modern ritkaságok	5. „
7. Albrecht János: Pozsonyra vonatkozó érme a pozsonyvárosi múzeumban	6. „
8. Tömörkény István és dr. Harsányi Pál: A szegedi múzeumba került régi- pénz leletek	8. „
9. Dr. Harsányi Pál: Éremleletek	15. „
10. Különfélék	20. „
11. Ötvös Gábor: Irodalom	22. „
12. Érem- és könyvvásár	27. „
13. Társulati élet. Tagok névsora	29. „
14. E füzet tartalmának német és francia kivonata	40. „

Melléklet: Magyar Numizmatikai Adattár. (Hatodik félév.)

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepreghy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a gyűjtemény és könyvtár őre: dr. Finály Gábor hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére. Helyettesíti Szentgáli Károly másodkönyvtáros.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kútváros Fülöp, Budapest, VII. ker., Wesse-lényi-utca 20.) vesz át.

13

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XI. ÉVFOLYAM.

1912.

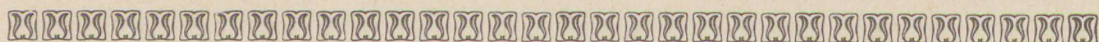

II. FÜZET.

BUDAPEST

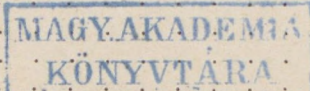
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1912.

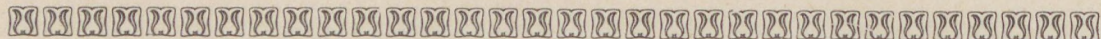

TARTALOM.

1. <i>Dessenffy Miklós gróf</i> : Szemelvények görög pénzgyűjteményemből . . .	41. lap
2. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : Atvert barbárpénzek . . .	44. "
3. <i>Dr. Harsányi Pál</i> : Az abapusztai frisachi fillérlelet . . .	48. "
4. <i>Pataky László</i> : Érmeink az iskolában . . .	60. "
5. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : II. Chlotár frank király ritka aranypénzei a Nemzeti Múzeumban . . .	62. "
6. <i>Dr. Gohl Ödön</i> : Koson (Kotison) dák király aranypénzei . . .	63. "
7. <i>Dr. Márton Lajos</i> : Az Orsz. M. Régészeti és Embertani Társulat Szendrei-érme . . .	67. "
8. <i>Különfélék</i> . . .	68. "
9. <i>Ötvös Gábor és XZ.</i> : Irodalom. . .	69. "
10. <i>Érem- és könyvvásár</i> . . .	72. "
11. <i>Társulati élet</i> . . .	74. "
12. A kispasztikai kiállítás . . .	81. "
13. <i>Német és francia kivonat</i> . . .	81. "

A közleményekben foglalt tud. állítások és az érmeleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli-Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön d. u. 5 órától 7 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat ideigl. pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VII., Erzsébet-körút 2.) veszi át.

Kimutatás a társulati pénztárba befolyt alapítványi összegekről és tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Első Magyar Általános Biztosító Társaság 200.—, Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület 200.— K.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1912-re: Kilényi Hugó.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1912-re: Jeszenszky Géza.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1911-re: Katona Béla dr., Neumann Miksa dr. — 1912-re: Alföldy András, Ábrahám Vilmos, Bayer Ágost, Beökönyi Viktor, Békésvármegyei Közművelődési Egyesület, Budapest IV. kerületi kegyesrendi főgimnázium, Budapest VI. ker. m. kir. állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Dáni Nándor, Despinits Péter dr., Dobay Ferenc, Dwořák Norbert, Egger Ármin, Ernuszt József dr., Eszék szab. kir. város múzeuma, Édeskuty Jenő, Forster Gyula báró, Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, Friedmann Izidor, Gáspár Fülöp, Gundel Károly, Gyulai Noé Hugó dr., Hámos Pál dr., Hidvéghi Sándor, Horváth Antal, Horváth Mihály, Hüttl Dezső dr., Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Keppich Gyula dr., Leszih Andor, Lippay Károly, Löwenstein Arnold, Magyar Iparművészeti Társulat, Magyar Kegyesitanítórend, Marterer Ferdinánd lovag, Martinovich Róbert dr., Mály János dr., Milleker Bódog, Munkácsy József, Murányi Gyula, Nagy Mór, Nagy Zoltán, Neumann Miksa dr., Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum, Orsz. Régészeti és Embertani Társulat, Ott János, Palágyi Ernő, Pannonhalmi Szt. Benedekrendi közp. főkönyvtár, Pákozdy Károly dr., Pfinn József, Rajos Lajos ifj., Rohde Tivadar, Schmideg Alfréd, Somssich János gróf, Stein Pál, Steiner Ferenc, Szabó Otmár, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Szentgáli Károly, Thallóczy Lajos, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Váry-Szabó Elemér, Versec városi múzeum, Walla József ifj., Walla Vilma, Wertheim Pál, Woyciechowski Vilmos, Zánandrea Vilmos, Zwack Ákos.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1912-re: Akantisz Ignác, Karcagi ev. ref. főgimnázium, Maszlaghy Ferenc.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1911-re: Hauzer Pál, Nagybányai Múzeum-Egyesület. — 1912-re: Alsó-Fehérvármegyei Tört., Régész. és Természettud. Egylet, Bars vármegye közönsége, Bathó Lajos, Bács-Bodrogvármegyei Történelmi Társulat, Bártfai m. kir. áll. főgimnázium, Békéscsabai Múzeum-Egyesület, Bibliothèque d'art et d'archéologie (Paris), Biharmegyei és Nagyvárad Régész. és Történelmi Egylet, Boroskay János, Bothár Samu dr., Brenner Ferenc, Bárá Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Császári Ház műtörténelmi gyűjteményének könyvtára, Czapáry László dr., Daniel Ferenc báró, Daubner József, Dobiaschi József, Eperjesi ág. evang. koll. főgimnázium, Éles Géza, Farkas Sándor (Nagyenyed), Fejérmegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Fekete Győző, Felkai Tatra Múzeum, Felsőötvői ev. főgimnázium, Forray József Sándor, Frey Imre dr., Grünhut Alfréd, Győri Szt.-Benedekrendi főgimnázium, Győrik Márton, Helbing Ottó utódai, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utódai, Hirsch Jakab dr., Hlatky József, Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Hurtay Lajos ifj., Jankovich-Bésán Endre, Jankovics József Mihály, Jankovics Marcel dr., Jánó Béla, Jászberényi m. kir. áll. főgimnázium, Joanneum (Graz), Jókay Endre, Kacska József, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, h. Kanabé Dezső, Kecskemét t. h. város tanácsa, Kohn Gyula, Kolozsvári kegyestanítórendi főgimnázium, Kolozsvári ref. kollégium, Komárom vármegye közönsége, Konkoly Thege Balázs dr., Kósa Sándor, Kovács Ede, Kovács Kálmán, Kristyóry Sándor, Küttel Samu dr., Lévai róm. kath. főgimnázium, Losonc r. t. város közkönyvtára, Lossonczy Károly, Lukeschitz Ármin, Magurányi József, Magyarországi Kárpát-Egyesület Múzeuma, Marosvásárhelyi ref. kollégium, Mayer Elek, Merzbacher Jenő dr. utódai, Mezőtúri reform. főgimnázium, Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egylet, Munkácsi m. kir. állami főgimnázium, Múzeumi Tót Társaság, Nagy József, Nagy Leó, Nagyenyedi Bethlen kollégium, Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyvárad prem. kath. főgimnázium, Nyitrai megyei múzeum, Örmény Múzeum-Egyesület, Papp Ernő dr., Pazár Zoltán, Pápay Pál dr., Petrikovich János dr., Pécsi városi múzeum, Pénzverőhivatal (Körmöcbánya), Pozsony városi múzeum, Pozsony kir. kath. főgimnázium, Puky József, Regling Kurt dr., Reisner József, Resch Adolf, Selmann E. J., Somogyvármegyei könyvtára, Szarvasi ág. evang. főgimnázium, Szatmári Kölcsey Kör múzeuma, Szászvárosi ref. Kun kollégium, Szekfű György, Sziklaváry Zoltán dr., Tisza-füredi Múzeum és Könyvtár-Egyesület, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Türk József L., Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varannai István, Vasvármegyei Kultúregyesület, Verseci m. kir. állami főreáliskola, Veszprémi megyei múzeum, Voetter Ottó, Weichhardt Valdemár, Wersényi Róza, Zambaur Ede, Zádor Mór, Zentai községi főgimnázium, Zilahi ref. Wesselényi-kollégium, Zöld János, Zsoldos Benő. — 1913-ra: Kovács Ede, Papp Ernő dr., Váci Múzeum-Egyesület. — 1914-re: Kovács Ede.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy *tagsági díjaikat* az első füzethez mellékelve küldött postautalványon előbb küldjék be dr. Zimmermann Lajos társulati titkár és pénztáros címére (VII., Erzsébet-körút 2.). — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat április hó 1-ig be nem fizetik, *postai megbízás* útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. — A *postai megbízásokat* május hó 1-én küldjük szét.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról *nyugtát* óhajt, a nyugta elküldésének *postaköltségét*, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő *okmánybélyeg költségét* is előzetesen beküldeni tartozik.

Dr. WALLA F.
ÉREMKERESKEDÉSE
BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

(a Franzensring mellett, — a Liebenberg-emléknél, fönt a bástyán földszint).

Régi pénzek és emlékérmek, valamint régi pénz- és emlékéremgyűjtemények vétele és eladása.

HELBING OTTÓ UTÓDA
(OTTO HELBING NACHFOLGER)
ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árákkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C. G. THIEME ÉREMKERESKEDŐ
Alapítva 1863-ban.
DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.
Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám. 6 fénynyomatú táblával. — XLVII. évf. 1912. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“, eladó régipénzek lajstroma. — Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

Régipénz árverések rendezése.

TRINKS VILMOS
WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak :: nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden korszak régi pénzeiből álló nagy raktárát. Prehisztorikus és római ásatásokból :: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékküldeményekkel szolgálhasson.

**Numizmatikai és
archaeologiai iroda**

Budapest, VII., Aréna-út 15, földsz.

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát régi római, magyar és külföldi pénzek- és emlékérmekből a gyűjtőkönység figyelmébe. Vásárol mindenféle régipénzt és kiásott régiségeket a legmagasabb áron. — Irodai órák délután 3 órától 8 óráig.

VEZETŐ FEJÉR JÓZSEF

Éremkereskedés.

A. Riechmann & Co.

Halle (Saale)

II. raktárárjegyzék: Közép- és újkor. □ III. raktárárjegyzék: Schwalbach I. és II. Birodalmi pénzek — most jelent meg.

Érdeklődőknek ingyen.

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón arany példányai 30 K 92 f, ezüst példányai 2 K 20 f és bronz példányai 1 K 20 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával együtt a megfelelő postaköltség (vidékre 45 fillér, helyben 22 fillér) is beküldendő.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégibb magyar tallér mintájára verve, a megrendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. — A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 32 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

„Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái” című műnek a Magyar Numizmatikai Társulat kiadásában most megjelent és 165 képes táblát tartalmazó első kötete — amíg a csekély készlet tart — 30 korona áron kapható. — A társulati tagok 10% árkedvezményben részesülnek. — A vételárral együtt 78 fillér postaköltség is beküldendő.

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei” című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor. áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdeklődők rendelkezésére. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők 55 fillér, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: Corpus Nummorum Hungariae I. kötete (Árpád-házi királyok kora) 6 kor. kedvezményes áron, — **II. kötete** (Vegyesházi királyok kora) 6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A második kötet vevői ingyen kapják „**Dr. Zimmermann Lajos: Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez**” című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként 55 fillért, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A „Numizmatikai Közlöny” régi évfolyamai és pedig az I. évf. 10 kor. áron, a III—X. évf. pedig egyenként 6 kor. áron kapható. A II. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára: Dr. Zimmermann Lajos nevére és címére (VII., Erzsébet-körút 2.) intézendők.

Kimutatás a társulati pénztárba befolyt tagsági díjakról.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1910-re: Fejér József. — 1911-re: Berán Lajos, Fejér József, Juhász Gyula, Toch Manó.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1910-re: Hauzer Pál, Kiskunhalasi ref. főgimn., Komárom várm. és vár. múz. egyll., Schweng József, — 1911-re: Gaal János dr., Holesch István dr., h. Kanabé Jenő, Kiskunhalasi ref. főgimn., Kohn Gyula, Komárom várm. és vár. múz. egyll., Szilágyi Imre dr., Wersényi Róza. — 1912-re: Prileszky Zoltán. — **3 koronás részlet az 1909. évi tagsági díjra:** ifj. Scholz Antal.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy *tagsági díjait* a jelen füzethez mellékelt *postautalványon* mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjait április hó 1-ig be nem fizetik, *postai megbízás* útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. — *A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.*

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról *nyugtát* óhajt, a nyugta elküldésének *postaköltségét*, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő *okmánybélyeg költségét* is előzetesen beküldeni tartozik.

Dr. WALLA F.

ÉREMKERESKEDÉSE

BÉCS, I., MÖLKERBASTEI 12.

(a Franzensring mellett, — a Liebenberg-emléknél, fönt a bástyán földszint).

Régi pénzek és emlékérmek, valamint régi pénz- és emlékérem-gyűjtemények vétele és eladása.

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

C. G. THIEME

ÉREMKERESKEDŐ

Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.

Régi pénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című numizmatikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám. 6 fénynyomatú táblával. — XLVI. évf. 1911. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“, eladó régipénzek lajstroma. — Megjelenik negyedévenként. Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása. —

Régipénz árverések rendezése. —

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régi pénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. — Magyar levelezés.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden korszak régi pénzeiből álló nagy raktárát. Prehisztorikus és római ásatásokból :: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékküldeményekkel szolgálhasson. —

Éremgyűjtők

ingyen és bérmentve

kapiák eladó régi pénzekről és emlékérmekről kiadott és imént megjelent

V. árjegyzékemet.

Hans Meuss, H. Nerong Nachf.

éremkereskedés

Hamburg, Gr. Bleichen 36. I.

Egyes régi pénzek és emlékérmek, valamint egész gyűjtemények vétele.

A. RIECHMANN

ÉREMKERESKEDŐ

HALLE (SAALE)

II. raktárárjegyzékem most jelent meg, Kivánatra ingyen küldöm. —

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

13

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XI. ÉVFOLYAM.

1912.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1912.

TARTALOM.

1. Dr. Gohl Ödön: Emlékérmek Buda visszavételére	123 lap
2. Szentgáli Károly: Egy középkori magyar bárca	125 "
3. Dr. Harsányi Pál: Festetich Tasziló herceg éremgyűjteménye	126 "
4. Dr. Gohl Ödön: Pótlások és helyesbítések	128 "
5. Dr. Gohl Ödön: Olasz földről (A római kongresszus. Néhány olasz éremtár)	131 "
6. Különfélék	137 "
7. Éremleletek	140 "
8. Múzeumok, Gyűjtemények	142 "
9. Ötvös Gábor: Irodalom	144 "
10. Érem- és könyvvásár	147 "
11. Társulati élet	149 "
12. Német és francia kivonat	150 "
13. A Numizmatikai Közlöny XI. kötetének címlapja, tartalma és betűrendes tárgymutatója.	
Melléklet: Numizmatikai Adattár (nyolcadik félv).	

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepreghy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat ideigl. pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VII., Erzsébet-körút 2.) vesz át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XI. ÉVFOLYAM.

1912.

III. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1912.

T A R T A L O M.

1. <i>Dr. Harsányi Pál</i> : Árpádházi királyaink kiadatlan pénzei	83. lap
2. <i>Mowat Róbert</i> : Lysimakos tetradrakmonjai I. Claudius ellenjeggyével . . .	86. „
3. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Magyar egyházi emlékérmek. III. és IV. rész és a pótlék .	90. „
4. <i>Múzeumok</i>	117. „
5. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	118. „
6. <i>Érem- és könyvvásár</i>	120. „
7. <i>Társulati élet</i>	121. „
8. <i>Német és francia kivonat</i>	122. „

Melléklet: *Magyar Numizmatikai Adattár* (hetedik félv).

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

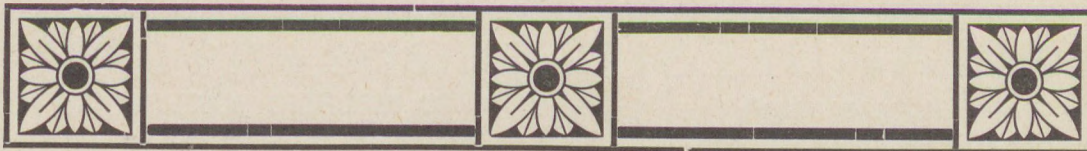
A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos óráát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat ideigl. pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VII., Erzsébet-körút 2.) veszi át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1912-re: Rausch Aladár, Vértess Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1912-re: Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1910-re: Fiala Ede. — 1911-re: Fiala Ede. — 1912-re: Baich Milán báró, Ballagi Aladár dr., Bartalos Gyula dr., Baumgarten Nándor dr., Berán Lajos, Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat, Dirner Gusztávné, Durugy Ferenc, Erdélyi Aladár dr., Erdélyi Pál, Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára, Esztergomi főkapitány, Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Eremkedvelők Egyesülete, Faludi Géza dr., Fiala Ede, Fraknoi Vilmos, Geszti György, Haranghy György, Harsányi Pál dr., Hoffmann Frigyes dr., Hübner Károly, Jeszenszky Alajos, Kammerer Ernő dr., Kállay András, Kovács Ferenc dr., Kürti Gyula, Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiség-osztálya, Mihalik József, Neumann Károly dr., Neuschloss Kornél dr., Nyáry Albert báró, Pesti Ferenc, Pintér Sándor, Pompéry Elemér, Rácsay Géza dr., Réthi Zsigmond, Révay Gyula báró, Rhé Gyula, Sarbó Leó, Schwarcz Nándor, Steinitz Pál, Strauss Pál, Szalay Imre, Toch Manó, Torontál vármegye közönsége, Weisz Berthold.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1911-re: Szatmár vármegye múzeuma. — 1912-re: Állami Darnay-Múzeum, Arvavármegyei Csaplovics-Könyvtár, Barna János dr., Berwaldszky Kálmán, Besztercebányai Városi Múzeum, Bochdaneczky Imre dr., Bodrogi János, Borsos István, Böhm Lénárt, Dimák Gyula, Duka Marcel, H. Fekete Péter, Fischer János, Fogel Ágoston, Gaal János dr., Gálócsy Zoltán, Gömörmegyei Múzeum, Hauzer Pál, Hild Viktor, Horváth B. Ákos dr., Karácson Béla, Kassai (Felsőmagyarországi Rákóczi-) Múzeum, Kállai Dezső, Kiskunfélegyházi Városi Múzeum, Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kovács István dr., ifj. Lossonczy István, ifj. Mild Gyula, Nagybányai Múzeum-Egyesület, Neubauer Zoltán, Nécsey József, Payer Endre dr., Pelachy János, Pokorny László, Poszvék Ödön dr., Pozsonyi ág. ev. lyceum, dr. Schimkó Dániel-féle gyűjteménye, Richter Viktor dr., Ruisz Gyula, Schreiber Antal, Schweninger Jakab, Selmecz- és Bélabánya szab. kir. város közönsége, Selmeczbányai ág. ev. lyceum, Smetana Aladár, Szabadka szab. kir. város közönsége, Székely Nemzeti Múzeum, Székesfehérvár szab. kir. város tanácsa, Szilágyi Imre dr., Szirmai Antal, Tömörkény István, Tyll Gusztáv, Varsányi Román, ifj. Várnay Ernő dr., Vojtás Mátyás, Vuits János, Walla Ferenc dr., Weinberger Antal.

A társulat elnöksége felkéri a hátralékos tagokat, hogy *tagsági díjait* az első füzethez mellékelve küldött postautalványon mielőbb küldjék be dr. Zimmermann Lajos társulati titkár és pénztáros címére (VII., Erzsébet-körút 2).

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról *nyugtát* óhajt, a nyugta elküldésének *postaköltségét*, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő *okmánybélyeg költségét* is előzetesen beküldeni tartozik.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékkül-
deményekkel szolgálhasson.

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

C. G. THIEME

ÉREMKERESKEDŐ
Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.

Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című numizma-
tikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám.
6 fénynyomatú táblával. — XLVII. évf.
1912. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“, eladó régipénzek
lajstroma. — Megjelenik negyedévenként.
Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

BÉCS, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz-ár-
verések rende-
zése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régi pénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. Magyar levelezés.

Éremkereskedés.

A. Riechmann & Co.

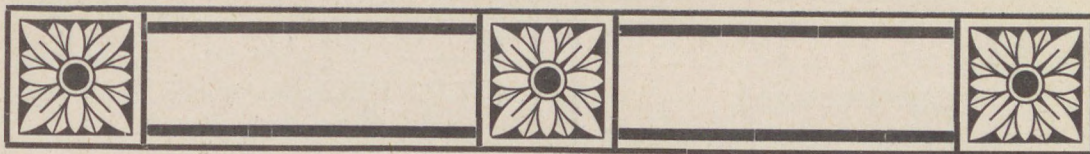
Halle (Saale)

II. raktárárjegyzék: Közép- és
újkor. □ III. raktárárjegyzék:
Schwalbach I. és II. Birodalmi
pénzek — most jelent meg.

Érdeklődőknek ingyen.

Felhívjuk tisztelt tagjaink figyelmét
a Numizmatikai Közlöny jelen évfolyama I. füze-
tében a boríték 3. oldalán közzétett hirdetésünkre.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról.

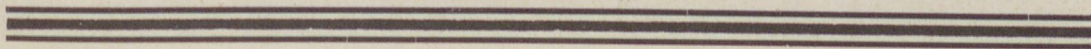
Alapítványi összegek: Rampacher Pál 50 korona (utolsó részlet).

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1912-re: Beck Márton, Faragó Miksa, Halász Olivér dr., Jakabffy Elemér dr., Szabó Elemér dr. — 1913-ra: Tolna vármegyei múzeum.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1911-re: Gulovics Tivadar. — 1912-re: Balatoni múzeum-egyesület, Bernáth József, Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület, Diószegi Mihály, Gulovics Tivadar, Holesch István dr., Iglói ág. hitv. evang. főgimnázium, Moson vármegye közönsége, Soproni evang. főgimnázium, Stadler János, Szánthó Gábor, — 1914-re: Philipp István; — 1915-re: Philipp István.

A társulat elnöksége felkéri a hátralékos tagokat, hogy *tagsági díjaikat* az első füzethez mellékelve küldött postautalványon mielőbb küldjék be *dr. Zimmermann Lajos társulati titkár és pénztáros címére (VII., Erzsébet-körút 2).*

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról *nyugtát* óhajt, a nyugta elküldésének *postaköltségét*, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő *okmánybélyeg költségét* is előzetesen beküldeni tartozik.

KÁLLAI DEZSŐ

ÉREMKERESKEDŐ

WIEN, I., LOBKOWITZPLATZ 3.

Ajánlja a gyűjtő uraknak minden kor-
szak régi pénzeiből álló nagy raktárát.
Prehisztorikus és római ásatásokból
:: eredő tárgyak is olcsón eladók. ::

A gyűjtési kör közlését kéri, hogy választékkül-
deményekkel szolgálhasson. —————

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

C. G. THIEME

ÉREMKERESKEDŐ
Alapítva 1863-ban.

DRESDEN, A. AUGUSTUS-STR. Nr. 4.
Régipénzek és emlékérmek vétele és eladása.

„Blätter für Münzfreunde“ című numizma-
tikai folyóirat kiadója. Évenként 12 szám.
6 fénynyomatú táblával. — XLVII. évf.
1912. Előfizetési ára 6 márka.

„Numismatischer Verkehr“, eladó régipénzek
lajstroma. — Megjelenik negyedévenként.
Évenként c. 12000 szám.

Díjtalan megküldés. Mutatványszám ingyen.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régi pénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása. —————

Régipénz-ár-
verések rende-
zése. —————

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenmű régi pénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. ————— Magyar levelezés.

Éremkereskedés. A. Riechmann & Co.

Halle (Saale)

II. raktárárjegyzék: Közép- és
újkor. □ III. raktárárjegyzék:
Schwalbach I. és II. Birodalmi
pénzek — most jelent meg.

Érdeklődőknek ingyen.

Felhívjuk tisztelt tagjaink figyelmét
a Numizmatikai Közlöny jelen évfolyama I. füze-
tében a boríték 3. oldalán közzétett hirdetésünkre.

